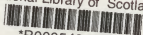

NG. 1526.c.5.

1
National Library of Scotland

B000543468

AM FEAR-CIUIL

DO M'MHATHAIR.

An dàn no dhà so, tha mise fàgail
Gu riar mo chàirdean, le gràs na Ceòlraidh,
'S ma gheibh iad fàbhar 's deagh-ghean mo mhàthar,
Sin duais as àirde th' aig bàrdachd dhòmhsa.

AM FEAR-DHEASACHAIDH, 1910.

Dh' ullaich an t-Ughdar caomh an dara clo-bhualadh de'n "Fhear-Chiuil" goirid mu'n d'thainig a' chrìoch air. Tha an leabhar air a chur a mach mar dh'fhàg e e, ach a mhain gu bheil, a nis 's a rithist, beagan atharrachaidh 's an litreachadh, agus roinn de mhearachdan a' chlà air an ceartachadh.

DOMHNALL, MAC FHIONGHAIN.

ROIMH-RADH 1940.

Tha An Comunn Gaidhealach a nis an seilbh air an leabhar so agus tha e a' toirt mòr thoileachas do Chomhairle a' Chlo-bhualaidh a chur a mach as ùr. Is e so an treas clò-bhualadh agus tha làn dòchas aig a' Chomhairle gu'n gabh Gàidheil is luchd-leughaidh Gàidhlig ris cho toileach is a rinn iad roimhe. Cha deach dad a chur ris no a thoirt uaith; tha e mar dh' fhàgadh e leis an ùghdair chòir e féin. Tha iadsan do an aithne breith chothromach a thoirt seachad air a chur an céill mar thà gur airidh an rosg a sgriobh Dòmhnall MacEacharn air àite àrd agus cliuiteach am measg litreachas na Gàidhlig. Tha An Comunn Gaidhealach ag cur an Fhir Chiuil air a threas turus le a bheannachd agus ag guidhe gu'n toir pongan a chlàrsaich taitneas is àrdachadh inntinn dhoibhsan a ghabhas ris.

AM FEAR-CIUIL

DAIN, ORAIN, ORAIDEAN
IS SGEULACHDAN

LE
DOMHNALL MACEACHARN
(NACH MAIREANN)
DUNEIDEANN

O, ceòl ar dùthcha, is spiorad iùil e,
A tha 'gar stiùradh air cùrsa mòrachd,
An cumail ùrail nam buadhan fiùghail,
A choisinn cliù dhuinn an cùis na còrach.

Clo-Bhuailte fo Ughdarras
A' CHOMUINN GHAIÐHEALAICH
Le AONGHAS MACAOIDH
44 CRAIGS, SRUIGHLEA

AN TREAS CLODH-BHUALADH

AM FEAR-CIUIL.

POEMS, SONGS, AND TRANSLATIONS
WITH PROSE SKETCHES,
GRAVE AND GAY

BY THE LATE
DONALD MACKECHNIE
EDINBURGH

Mar bhraon air blàth do m' anam féin,
Tha ceòl is sgeul is beagan àbhachd.

Published for
AN COMUNN GAIDHEALACH
131 WEST REGENT STREET, GLASGOW
By ENEAS MACKAY
44 CRAIGS, STIRLING.

THIRD EDITION

Printed at the Observer Press by
JAMIESON & MUNRO, LTD.
STIRLING SCOTLAND

AN T-UGHDAIR.

Rugadh Dòmhnall MacEacharn anns an Leth-allt an ceann a tuath Dhiùra anns a' bhliadhna 1836. An uair a bha e fathast 'na leanabh chaidh a phàrantan a chòmhnuidh do Ghleann Gàrasdail, do'n Bhothan Bheag a rinn e iomraiteach 'na òran. Anns a' ghleannan uaine so bha borbhan sruth Choire Bhreacain is nuallan na Cailliche 'na chluasan aig gach tionndadh seòl-mara.

An uair a thàinig a gu aois dol do'n sgoil chaidh a chur air ais do'n Leth-allt gu a sheanair 's a sheanmhair. Mar chaidh dha anns an sgoil bheag a bha mar dhà mhìle do thigh a sheanair tha e féin ag innseadh anns a' cheud earrainn a sgrìobh e mu na féidh. Fhuair e cuid eile de a fhòghlum an Eilean Luinn agus, faodar a bhí cinnteach, an tacan beag a thug e an Grianais 'na fhìor dhuine òg, gu'n do fhrithéil e an Sgoil Oidhche mar bu ghnàth le òigridh a latha.

Thill e air ais do Dhiùra agus b' ann an uair sin a thòisich e air buachailleachd nam fiadh òga a thugadh do Ardlusa as a' Mhonadh Dhubh. Bha e ri bàrdachd an uair sin ach chan 'eil aon de na h-òran a rinn e aig an àm sin an clòdh ach "Soraidh" agus eadhon an t-òran ciatach sin cha do chuir e e 'na leabhar.

An déidh dha Diùra fhàgail bha e greis am baile Champsie. Chaidh e á sin gu baile mór Dhùn Eideann far an do rinn e a chòmhnuidh ré a' chòrr de làithean a bheatha. Anns a' bhaile sin bha dlùth chomhludair aige ri daoine bha measail, cliuiteach agus a bha 'nan sàr sgoilearan Gàidhlig mar bha an t-Ollamh Dòmhnall MacFhionghainn, Cathair na Gàidhlig; Alasdair MacGhilleMhicheil, athug dhuinn "Carmina

Gadelica ” ; An Siorram Alasdair MacNeacail, a rinn an comh-chruinneachadh ainmeil de Shean-fhacail Ghàidhlig ; an t-Urr. Raibeart Blàrach, D.D., Niall MacLeoid, an Bàrd Sgitheanach, agus mòran eile.

Cho fad 's is fiosrach sinn b' i a' cheud earrann rosg a sgrìobh e, “ Am Fiadh,” agus sin airson leabhran a' Chomuinn, “ An Deò Gréine.” Choisinn e mòran dhuaisean airson bàrdachd aig na Mòdan bho 1897 gu 1901 ach tha sinn am beachd gu'n do leig e aire air sgrìobhadh rosg an déidh sin. Tha litreachas na Gàidhlig na's beartaiche r'a linn agus tha sinn moiteil as gu'n do bhrosnaich An Comunn is na Mòdan e gu rosg is bàrdachd cho glan, fallain a chur ri chéile.

Chaochail e an Dùn Èideann anns a' bhliadhna 1908.

CLAR-INNSIDH.

	Taobh- Duilleig.
Do'n Leughadair	14
Roimh-ràdh	17

DAIN.

Am Fear-Ciuil	19
Guth a' Chuain	26
Am Bàrd	29
Còmhraidh eadar am Bàrd 's an Clobair	32
Seachran Seilg	42
Fionnaghal Nic Dhòmhnaill	45
An Sruthan	51
Am Fògarrach	54
Am Flùran	61
An Comunn	63
An t-Sìth	66
Impireachd Bhreatainn	68
Peadar 's am Bàrd	73

ORAIN.

An Cogadh an Africa-mu-Dheas—	
Earrann I.	75
Earrann II.	76
Earrann III.	77
Earrann IV.	78
Chunnaic mi na gruagaichean	80
Na seann òrain	81
An t-suiridh thubaisteach... ..	83
Mo rùn geal dileas	85
An rìghinn òg d' an d'thug mi gràdh	87

	Taobh- Duilleig.
Cuairt 'san fhrith	88
Fàir a nall an t-searrag sin	90
Am bothan beag	91
Bean a' chòtain ruaidh	94
Oran dealachaidh	96
Catriona bhòidheach	98
An cluinn thu, Chaluum, an cluinn thu ?	100
Tobar-leac-nam-Fiann	102
Plobaireachd Dhomhail Duibh	104
A' Chéilidh	106
Slàn le Diùra chreagach, chiar	111
Anna mhin mheall-shuileach	112

EADAR-THEANGACHAIDH.

The Minstrel	114
Omar Khayyám	122
Bruadar an t-saighdeir	130
De'n h-uile taobh g'an séid a'ghaoth	131
Mo sheana chruit-chiuil	132
Tha mo ghaol-sa mar an ròs	134

ORAIDEAN IS SGEULACHDAN.

An Cat	135
An Cù	142
An Daol	148
An Seangan	154
Ath-leasachadh	159
Carmina Gadelica	167
Còmhradh	186
Oidhche air Chéilidh	190
Omar Khayyám	198
Smior na firinn	211

Taobh-
Duilleig.

Trom-lighe	218
Ruais	226
Spiorad nan Tìmeannan a th' ann	231
Tannaisg nan Làithean a dh' fhalbh	242
Gaisgeach na Sgéithe Deirge	250
Treuntas Sheann Daoine	269
Am Fiadh : Earrann I.	277
Am Fiadh : Earrann II.	282
Am Fiadh : Earrann III.	287
Am Fiadh : Earrann IV.	296
Litir thun an Deo-Ghréine	302
Tàillear na Manachainn	309

DO 'N LEUGHADAIR.

A LEUGHADAIR SHUAIRCE,

Tha mise ag cur a mach an leabhair so, chan ann a chionn gu bheil móran iarraidh aig an t-saoghal air, ach a chionn gur e mo thoil fhéin sin a dheanamh. Tha mi creidsinn gu'n éireadh 's gu'n laigheadh a' ghrian mar a rinn i bho'n is cuimhne leam, 's nach sguireadh ám curachd is foghair a thighinn mu 'n cuairt, ged a ghleidhinn-sa mo leabhar dhomh fhéin; 's gu dearbh, na'n gabhainn comhairle mo chàirdean—nì nach gabh duine sam bith aig a bheil toinnisg—'s e ghleidheadh dhomh fhéin a dheanainn. Mo bhean, aig nach 'eil facal Gàidhlig, an déidh dhi aon de na duilleagan a sgrùdadh gu poncail, 's an ceann cearr rithe, thuirt i nach deanadh e feum; gu'm b' fhearr dhomh mo phlob a lasadh le m' leabhar na daoine bhi ag gàireachdaidh mhagaidh orm. Thuirt mi rithe na'm pàigheadh iad air-son mo leabhair, gu robh mi coma co-dhiù ghàireadh no chaoin-eadh iad. "Ma thà," arsa mise, "duine ann as lugha mo chiataich dheth na gach duine eile, 's e am fear sin nach urrainn gàire cridheil a dheanamh; agus 'na dhéidh-san, am fear sin, ma's fhior e fhéin, nach teid aige air breug innseadh. Fhaic thu, thig an dà nì sin, an gàire 's a' bhreug, cho nàdurra do dhuine ri tarruing analach, 's ciod a tha ann da ach a bhi breabadh an aghaidh nan dealg 's a' buaireadh an fhreasdail a bhi cur an aghaidh nàduir."

Is e mar a thà nach 'eil tuilleadh 's a' chòir de leabhraichean anns a' Ghàidhlig, 's tha iadsan a tha deònach agus comasach air cur ris a' bheagan a tha ann, air am bacadh o sin a dheanamh leis cho beag iarraidh 's a tha aig Gàidheil air

leabhraichean 'nan cànan fhéin. Ach iarraidh ann no as, tha an leabhar so dol a mach a dh' aindeoin co theireadh e. Tha mi, mar gu'm b'eadh, a' tilgeadh m' arain air aghaidh nan uisgeachan, an dùil ri e thilleadh air ais 'na cheapairean ròmais an déidh dhòmhsa dol thar an aiseig; no am briathran maith a dh' fhaidte as freagarraiche do 'n chùis, tha mi tilgeadh na spitheig so mu thuaiream càrn ar litreachais; ma dh' amaiseas i air, is maith; 's mur an amais, nach beag an dolaidh.

A nis, a leughadair, ma tha amharus agad nach faigh thu uibhir gliocais ann am leabhar 's a gheibh thu an 'Leabhar nan Gnàthfhocal,' chan 'eil mi 'g ràdh nach fhaod thu bhi ceart, ach cuimhnich nach robh am freasdal cho fàbharach dhòmhsa 's a bha e do Sholamh. Na 'm bithinn-sa air mo sgeadachadh an lion-eudach grinn, 's crùn òir air mo chnuaic, có is urrainn a ràdh nach fhaodainn a bhi na bu ghlice na thà mi—co-dhiù, an sùilean dhaoine; ach “air ghaol sìth” 's air eagal conais,” na bi talach air mo ghliocas:

“Chan 'eil air, ma tha e gann,
Ach na bheil ann a thoirt as.”

Chan e nach 'eil gu leòr de ghliocas agam de 'n t-seorsa tha ann; gliocas air nach 'eil mi fhéin ag cur a bheag sam bith a dh' fheum, 's a dh' fhaodainn a sheachnadh do neach sam bith aig a bheil iarraidh air; ach tha amharus agam nach 'eil an gliocas a gheibh duine an coingheall a chùm móran feum dha. Is éiginn do gach aon againn a chùrsa fhéin a stiùradh leis an tomhas gliocais a chaidh a bhuileachadh air, gann no pailt g'am bi e. Ach ma rannsaicheas tusa mo leabhar gu dìchiollach, co aige tha fhios nach fhaod thu tighinn trasd air driothlunn céille an sud 's an so an uair is lugha t' fhiughair ris, 's ma thachras tu air dad, eadar an tugha 's an raineach, as fhiach dhuit a chnuasachd, 's ma tha

an nì sin a chùm do bhuannachd, gabh ris, ach mur a bheil guait e. Chan urrainn dòmhsa an gnothach a dheanamh na 's cothromaiche na sin. Slàn leat.

Do Charaid dileas,

DOMHNALL MACÈACHARN.

DUNEIDEANN, 1904.

AN ROIMH-RADH.

Fhir a tha leughadh mo rannan,
No 'g éisdeachd tamull ri m' dhuain,
Mu 'n toir thu dhomh beum thoir t' aire
Gur léir dhuit earrann de'n smuain ;
Seadh, cronaich gu geur ma 's math leat,
Ach éisd ri m' chagar ad chluais ;
Cha mhise tha 'm feum do bheannachd,
'S tu féin a mhealas an duais :
Ma gheibh thu sa' cheudamh earrann
Na ghleusas t' aigne gu smuain,
No chuireas de spéis air t' anam,
Na dh' éisdeas caithream nan duan—
Neo-thorach gach dùil, is falamh,
Mu 'n d' dhùisg annt' anail a' bhàird,
A chruthaich as ùr an talamh,
Do 'n t-sùil a sheallas an àird—
Thoir thusa deagh spéis d'a ealain,
Le séist a rannan ad chluais ;
Ma 's airidh an sgeul air aithris,
'S tu féin a mhealas an duais.
A' ghaillionn tha séideadh tharainn,
'S a' reubadh bharra nan stuadh,
Ged 's soilleir a ceum sa' bharrach,
Cha léir dhuit fathast a snuadh.
An saoil thu, na sùilean dalla
Tha dùint' do shealladh as àird',
Mur faic iad na dùilean tharainn,
An sgrùd iad anam a' bhàird ?

An t-anam sin féin a sheallas
O nèamh gu aigeal a' chuain,
'S a chunnaic 'sa cheum fo d' chasan,
An seud a shnasaich a dhuain ;
A chruthaich dhuit nèamh nam flaitheas,
A neulaibh tana na smuain,
'S a shuidhich air leus 's air faileas,
Bonn-stéidh na dh' aidich thu buan :
Biodh agadsa spéis d' a ealain,
Le séist a rannan ad chluais ;
Ma 's airidh an sgeul air aithris,
'S tu féin a mhealas an duais.

Feasgar latha fuar is frasach,
Fhuair mi fasgadh an tigh-òsd
Mo dheagh charaid, Art MacAsgail,
Aig Port-Aiseig Chaolas-Bhòsd.

Chaisg mi m' iota 's dhlol mi m' acras,
'S chuir mi phìob thombac air seòl,
'S leig mi dhlom mo sgìos is m' airsneal,
Togail chaisteal anns na nèil.

Obair thaitneach ach mi-tharbhach ;
'S stéidh neo-earbsach a' ghaoth tuath,—
Casad faiteach air mo chùlaibh,
'S thuit mo lùchairt anns an luath.

Thionndaidh mi dh' fheuch có a bh' agam,—
Duine fada, tana, crom ;
Gun mhór choltas feòl' no saille,
Fo'n t-seann fhalluinn bha mu chom.

Bha mi taingeil air son cuideachd,
Bho'n bha 'n t-sìd a muigh cho trom ;
Thug mi fàilte dhà le furan,
Ged bha 'luideagan car lom.

Dheanamh cobhair aig gun mhoille
Leis na goireasan a bh' ann,
Thairg mi deur de dh' uisge goileach,
Agus rud-eigin 'na cheann.

* A' cheud duais, Mòd, 1898.

Thuig mo charaid dé bha math dha ;
 Chan e'n t-amadan a bh' ann ;
 Deas 'na chòmhradh, tuigseach, eòlach,
 Ged bha chuid de 'n stòras gann.

Thuirte e, " 'nuair tha 'n spiorad sàraicht',
 Is air aghaidh nàduir gruaim ;
 'N cridhe fann an impis t' fhàgail,
 'S rabhadh gàbhaidh anns gach fuaim.

" Tha na 's miosa na 'n deoch-làidir,
 Dh' aiseag pàirt de 'n chàil tha uainn ;
 'S air an fheithid tha 'nar nàdur,
 A chur càileigin de chluain.

" Ach ged tha mór bhuaidh 's a' chopan,
 Bhrosnachadh ar càil 's ar smuain ;
 Tha e cheart cho deas g' ar dochann,
 'S a thoirt taic an trosdain uainn.

" Math is olc, mar sin, gu minig,
 Air am filleadh an aon dual ;
 Dlùth d'a chéil' tha searbh is milis ;
 Nithe diombuan agus buan.

" 'S an aon lus tha bàs is iocshlaint ;
 Spiorad firinn anns a' bhréig ;
 Còir is eucoir gun gheur chrìochan ;
 Ard is ìosal ; freumh is geug.

" Eisd a' ghaillionn seinn Hosana,
 Ri séist fharumach nan stuadh ;
 Druid a' chòmhla, bruid a' bheòlach,
 'S cluinn cho ceòlar 's tha ghaoth tuath.

“ Cluinn mar tha gach torman gléiste,
 'N co-sheirm éibhinn, fann is cruaidh ;
 Builg na gaillinn suas a' séideadh,
 Garbh cheòl-mèarsaidh na gaoith tuath.

“ Creid nach aimhreit tha 's na dùilean,
 Ach an t-ùrlar air an gluais
 Gach ruith shiùbhlach, seirm is crùnluath,
 Theid a dhùsgadh fonn an cluais.

“ 'S ionann brìgh do 'n anam cheòlmhor,
 Ceilear eòin, is toirm na tuinn' ;
 Còisir chiùil an lùchairt mòrachd,
 'S feadan cònnlaich chois an tuim.

“ Chan e fiodhall, 's chan e clàrsach,
 Bheir do 'n cheòl as airde bhuaidh ;
 Crònan màthar thar a pàisde,
 Ceòl as àille 'n taobh so 'n uaigh.

“ Ma tha 'n t-inneal-ciùil so 'n òrdugh,
 'S nach do chaill mo mheòir-sa 'n lùth ;
 C' uim' nach tairgeamaid ar fèdirlinn,
 Ma'-ri còisir àrd nan dùl ? ”

Shocraich mi mi-féin am chathair,
 'S lion mi phìob g'a blad a suas ;
 Dh' éisd mi greis ri ceòl mo charaid,
 A bha annasach do m' chluais.

Co-dhiù thuit orm dùsal cadail,
 No an cruitear tana cruaidh
 A chuir seun a' chiùil mu m' shealladh,
 Ach chaidh m' aithne car air chuairt.

Chluinninn fhathast toirm na gaillinn,
 Ach air atharrachadh fuinn ;
 Nuallan mara sguabadh tharainn,
 Ach ri caiseamachd na tuinn'.

Dh' éirich mi thar cuan is mòr-thir,
 Beinne 's còmhnaird, suas 's a nuas ;
 Gun chairt-iùil no stiùir 'g am sheòladh,
 Ach an ceòl a bh' ann am chluais.

Fad air falbh, bha onfhadh fuaimneach
 Tuinn a' bualadh trom air tràigh ;
 Machair uaine 'n cois nam fuar-bheann,
 'S bothan uaigneach fo an sgàth.

Leum mi air mo bhonn gu h-aotrom,
 Mhottaich mi am fraoch fo m' shàil ;
 Canach geal cur snas air raointean,
 'S a' chearc-fhraoich ag gairm a h-àil.

B' aithne dhomh gach creag is sgàrnach ;
 Creachan àrd is lagan réidh ;
 Mhottaich mi am ghlaic an spàinnteach,
 'S air mo làmhnan calg an fhéidh.

Lùthar, làidir, mar a b' àbhaist ;
 Smior is càil an cnàimh 's am féith ;
 Beatha tharbhach ! Beatha shealbhach !
 'S culaidh fharmaid sealgair féidh !

'S bochd nach buan dhuinn seilbh cho luachmhor,
 C' uime luathaich i a ceum ?
 O, ciod an duais a bheirinn suas,
 Airson aon uair dhi 'n diugh am fheum ?

Chan 'eil fhios domh ciamar thachair,
 Fhuair mi nis mo chas air sràid ;
 Measg luchd-fuadain, 's gach ni fuaraidh,
 'S cùram fuaighte rium 's gach àit.

Foill is fòirneart thar na còrach ;
 Dichìoll brònach an glas-làmh ;
 Is fuil is fèil mar iobairt bheò,
 Do dhia an òir dol suas gun tàmh.

Co-dhiù a chaill an cruitear truagh
 Air inneal buaidh, no mhedir an cli,
 Chan fhios domh ; ach bha cheòl am chluais,
 A nis gun bhuaidh, mar fhuaim gun bhrìgh.

Plathadh seallaidh nis 's a rithist,—
 Boillsgeadh diombuan air bheag suim,—
 Nìthe ghluais aon uair an cridhe,
 Ach a leig e tur á cuimhn'.

Ach mu dheireadh, bhuail mo chlàrsair
 Teud chuir guin troimh m' chàil gu léir ;
 Bhuail e charraig anns an fhàsach,
 'S bhrùchd aisd' uisge 'n àmhghair ghéir.

Dh' éirich grian air maduinn àraidh,
 'S theich roimh 'làithreachd sgàil na h-oidhch',
 Ach an sgàil os cionn ar fàrdaich.
 Nach tog grian no là a choidhch.

Sgàil 's nach goir a' chuach no 'n smeòrach,
 'S anns an seac am fèirnean suas ;
 Sgàil 's an d' shearg mo fhùran bòidheach,
 'S anns nach ruig mo cheòl a cluas.

Chàraich sinn an leaba bhròin i,
 A cruth bòidheach anns an ùir ;
 Sgaoil sinn thairte brat de neòinein,
 'S dh' uisgich sinn le 'r deòir na flùir.

'S dachaidh fhàs dhuinn gun mo fhùran,
 Cuimhne thùrsach anns gach nì ;
 Cais'eart bheag air leith an cùileig,
 'S miadhala na crùn an rìgh.

Chiar an là gu oidhche dhòbhaidh
 Oidhch' nach teid á cuimhn' na 's mò :
 O ! na druid an nochd a' chòmhla,
 'S gun m' uan bòidheach anns a' chrò.

Leum, mu dheireadh, mi á m' chathair,
 'S thuirt mi, " Chruiteir thana, chruidh ;
 Ma 's tu féin tha teumadh m' anam,
 'S miosa t' ealain na ghaoth tuath."

Thug e sùil orm fo a mhala,
 Mar gu'm b'aithne dha mo smuain ;—
 " C' àit a nis a bheil a' ghaillionn ?
 Anns an anam no air chuan ?

" Creid mi, cha tig stoirm no gaillionn
 As an adhar, deas no tuath,
 Mar a dh' éireas anns an anam,
 'Nuair a shéideas carraid chruidh.

" Annad féin tha 'n ceòl a ghluais thu,
 Air a luasgadh leis an teud ;
 Gleus gu tuireadh, 's gleus gu luathghair,
 Fuaighte riut 's gach àit an téid.

“ Ceòl o’n d’ fhuair thu gach nì luachmhor
 Ris a bheil gach buaidh an sàs ;
 Ceòl ad chridhe,—ceòl ad chluasan,
 Fad do chuairt o d’ bhreith gu d’ bhàs.

“ An ceòl as binne ’s eòl do ’n fhilidh,
 Cha tog plob no fiodhall suas ;
 An ceòl thig uairean anns a’ chridhe,
 ’S nach gabh liubhairt anns a’ chluais.

“ Chaidh an nì so thar do thuigse !
 Bheil thu tuigsinn nì fo’n ghréin ?
 Ciod an stéidh air an do chluich mi ?
 Chluich air t’ fhaireachdainnean féin.

“ Ach cha tusa mhàin tha umhail ;
 Nàdur uile, ann an seòl,
 Bho ceud bhunait gu clach mhullaich,
 A ceum sìubhail dol ri ceòl.

’S ’nuair a ruitheas i a cùrsa,
 Togaidh guth na dùdaich chruaidh
 Ceòl a leaghas sìos na dùilean ;
 Ceòl a dhùisgeas tu ’s an uaigh ! ”

* * * * *

Thug e taing is oidhche mhath dhomh,
 ’S thruis e fhalluinn thais mu chré ;
 Didean faoin ri aodann gaillinn,
 Ach ’na anam,—Anail Dhé.

’S dìomhaireachd nach beag an duine,
 Dia a’ tuineachadh ’na chom ;
 Teampull faoin, ’s e air dhroch uidheam,
 ’S gun an tugh a air ach lom.

GUTH A' CHUAIN.

Fanaibh-se, chlann, air a' chòmhnard,
 A' buain neòinean feadh nan tom ;
 No ma 's fearr a' chulaidh chleas e,
 Ruithibh greis am beul nan tonn.

Dìridh mise 'n àird am bruthach,
 Far am faic mi thugam 's uam ;
 'S bho 'n a tha mi gann de chuideachd,
 Eisdidh mi ri guth a' chuain.

Tha 'n cuan dhòmhsa mar fhear-eòlais,
 Tigh'nn am chòmhdhail air an tràigh ;
 Fiamh a' ghàir' air aodann preasach,
 'S a thuinn bheaga cur orm fàilt'.

'S tric 's na làithean a chaidh seachad,
 Bheachdaich mi air cruth nan stuadh,
 Tigh'nn chum teachdaireachd na mara
 Lùbhairt air a' chladach chruaidh.

A bhi beachdachadh orr' daonnan,
 Le 'n ceòl caochlaideach am chluais ;
 Dh' fhàg air m' inntinn samhladh mòrachd,
 Nach dean briathra beòil a luaidh.

'S ged bha 'n teachdaireachd do-leughadh,
 Gheuraich i, ar leam, mo smuain,
 Gu bhi rannsachadh na duibhre,
 Tha 'g ar cuibhreachadh mu 'n cuairt.

Tha mar chùirteinibh na pàillinn,
Cùirneachadh na h-àirc mu 'n cuairt ;
'S am meall neòil a tha 'ga còmhdach,
Mar chirb glòire Rìgh nan Sluagh.

Ann an Teampull mór na Cruinne,
Tha ar cuid againn 's a' chùirt ;
'S roinn-bhrat tribilt air ar n-inntinn,
Ag cleith dlomhaireachd na cùis'.

Ciod, matà, is ciall do 'n t-sealladh
Chaidh a cheadachadh do 'n t-sùil ?
Nèamh is talamh mar fhaoin fhaileas,
Air nach d' fhuair sinn fathast iùl.

Na speuran sgaoilt' os cionn ar cinn ;
An talamh filte fo ar ceum ;
Is freumh ar nàduir toinnte, dlùth,
Mu gach dùil 's a' chruinne-ché.

'S gach nì a ghluaiseas sùil no cluas,
A' dùsgadh annainn smuain d'a réir ;
Còrda finealta ar nàduir,
Cumail càil a ghnàth air ghleus.

A' mhaoth ghaoth Chéit am measg nan geug.
A' luasgadh teuda gléist' nan crann ;
Air sgiathaibh mìne giùlan sìos,
Laoidhean binn nan iomadh rann.

Bho chiùin mhorbhan braoin air duille,
Gu àrd ghuth na gaillinn ghairg ;
Creag a' freagairt fuaim na tuinne,
'S gun aon nì 's a' chruinne balbh.

Aom do chluas is éisd an luathghair
 Tha dol suas o mhuir 's o thìr,
 'S ged nach tuig smuain na chluinneas cluas,
 Creid nach 'eil an fhuaim gun bhrìgh.

Ciod ma tha gach bith 's an domhan,
 A' toirt molaidh réir a ghnè ?
 Halelùia ioma-ghuthach
 Do 'n Tì chruthaich talamh 's nèamh.

Cuir do bhrògan bhàrr do chasan,
 So, da rìreadh, tulaich Dhé !
 A naomh reachd sgrìobht' air clàr gach cloich'
 Is anns gach preas a làithreachd féin.

* * * * *

Tha mi cluinntinn guth na cloinne,
 Glaodhaich, " Athair, thig a nuas : "
 Glaodh cho sean ri tùs na cruinne ;
 " Tha mi tighinn." " Thig gu luath."

AM BARD.*

Chunnaic mi 'm bàrd air tràigh na mara,
 Is ràn na gaillinn 'na chluais,
 Coimhead gu geur nan steud-each geala
 Bha leum ri cladach a suas ;
 Le stàirn cho cruaidh 's gu 'n d' ghluais mac-talla
 Le fuath's a dh' aithris na fuaim,
 Is toirm nan speur ag éirigh thairis,
 Cur séist ri farum nan stuadh.

Torman nan dùl air chùl na gaillinn,
 A' dùsgadh aigne á 'n suain ;
 Inntinn air ghleus is eud air anam,
 Thoirt beul do earrann d'a smuain ;
 Ach cainnt g'an luaidh cha d' fhuaradh fathast,
 No bàrd g'an aithris an duan ;
 Cha d' thig o'n bheul ach sgeul na h-amaid,
 A dh' fheuchas caithream a' chuain.

Chunnaic mi 'm bàrd air àirigh ghleannain,
 Is nàdur fathast 'na suain ;
 Le ciùine thlàth a' snàmh mu thalamh,
 Is sàmhchair cadail air chuan ;
 Mu 'n d' thog na flùir an sùil ri latha,
 Is drùchd 'g an camadh a nuas ;
 Lùbadh an glùin an ùmhlachd mhaidne,
 'S mar thùis an anail dol suas.

Dh' éirich, air ball, air crann 's a' choille,
 Binn ghuth loinneil an lòin ;
 'S fhreagair le fonn gach tom is doire,
 'Nuair dhùisg le coireall na h-eòin ;

* A' cheud duais, Mòd, 1897.

Thoirte fàilt' do 'n ghréin bha ceudan feadan,
 An còisir leadarr' air seòl ;
 'S uiseag bheag, chiar air sgiath na maidne,
 Cur trian de 'n adhar 'na cheòl.

Clàrsach na coill' an laoidh na cruinne,
 A teudan cuimir air seòl ;
 Oiteag a' Chéit, measg gheug is dhuille,
 Cur séist ri luinneig an lòn ;
 Aingeal a' chiùil, 'na dlùths a'fuireach,
 A' deachdadh uibhir de 'n cheòl,
 'S is airidh air féin 's air stéidh nan uile,
 Nach léir do dhuine 's an fheòil.

Na bean-sa do 'n àirc le làimh neo-airidh,
 Tha làithreachd tharad 's an uair,
 Nach fuiling ad dhàn na b' àill leat aithris ;
 Do chàil is t' ealain gun bhuaidh ;
 Ach sin mar a thà, mar bhà, 's mar bhitheas,
 Tha cainnt a' chridhe gun luaidh ;
 Is binne a' phàirt nach d' fhàg na bilean,
 Na 'n dàn as grinne thig uath'.

Tha 'm bàrd leis féin air féill 's air faidhir,
 Gun spéis do mhalairt an t-sluaigh ;
 Anam cha shleuchd air beulaibh Mhamoin,
 Cha ghéill e ealain air luach ;
 Tha cheum leis féin air beinn Pharnasus,
 An teampull farsuinn 'na smuain ;—
 Teampull nan dé, gun bheum a' chlachair,
 A dh' éirich snasmhor is buan.

Buinibh gu réidh ris 's éisdibh tamull
 R'a sgeul, is canaibh a dhuain ;
 Seallaibh le spéis air féin 's air ealain,
 Is seudan barraicht' a smuain ;
 Tréigidh sibh féin, 'ur féill 's 'ur malairt,
 Is théid sibh thairis gu'r duais,
 Cian mu 'n leigear gu beud aon earrann,
 De 'n t-séist a chan e 'n ur cluais.

'Nuair bha sibh shios an tìr 'ur n-aineoil,
 Bu phrìseil rannan a' bhàird,
 A bha d' ur cridh' mar iocshlaint cheanalt',
 D' an strìochd an gearan as àird ;
 Orain 'ur dùthch' mar dhrùchd nam flaitheas ;
 Ag ùrach anam nan sàr ;
 Toirt tìr 'ur rùin as ùr 'nur sealladh,
 Gach stùc, is bealach, is càrn.

Buinibh gu réidh ris 's éisdibh tamull,
 R'a sgeul ged chan e ach pàirt ;
 'S ged thà fo 'n ghréin nach léir dha aithris,
 'S nach géill do 'n ealain as àird' ;
 'S e buaidh a chiùil an tùs a mhosgail
 A' chliù a choisinn na sàir ;
 C' àite robh Fionn, is Goll, is Oscar,
 As eugmhais Oisein, am Bàrd ?

COMHRADH EADAR AM BARD AGUS AN CIOBAIR.

AM BARD.

Ciod, a chlobair, fàth do chabhaig ?
 Tha an rathad so car cas ;
 'Nuair a ghéilleas na builg-shéididh,
 Creid mi, cha bhi 'n ceum cho bras :
 Tha mo cheum-sa dol am moille,
 A bha aon uair beothail, luath,
 'Nuair a b' éideadh dhomh am féileadh,
 Sealg an fhéidh 's a' choilich-ruaidh.
 Tha latha féin aig gach madadh,
 'S thig an là as faid' gu crìch ;
 Cha shligh' bhuan ach astar suarach
 Tha eadar an uaigh 's a' chloch :
 Slàinte 's òige, seilbh ro ghlòirmhor,
 'S fearr na òr a' chruinne-ché ;
 Bi taingeil fhad 's a tha iad agad,
 Oir cha mhair iad ach car ré ;
 Olc air mhaith leinn, thig sinn uile
 G' ar ceann-uidhe, luath no mall,
 'S garbh no réidh g' am bi an turus,
 Cha bhi bith 's a' chruinn' air chall.
 Suidh, matà, is tarruing t' anail,
 Aig a' charragh chloich' ud shuas :
 Air chùl gaoith 's air aodann gréine,
 Thoir dhomh sgeul na tìm a ghluais.

AN CIOBAIR.

Tha thu fanaid orm, a charaid,
 C' àit am faighinn-sa mo sgeul,

Tha leam féin a' siubhal garbhlaich,
 Moch is anmoch is là féill ?
 'S gun aon neach a nì rium còmhradh,
 No bheir eòlas dhomh air seud ;
 Có a gheibhinn-sa mo sgeòil uaith,
 Mur am fòghluim mi o'n treud ?

AM BARD.

'S faoin do ghlòir, a chlobair ghòraich,
 C' àit an d' fhòghluim thu do chreud ?
 A bheil dòigh air faotainn eòlais,
 Ach bhi chòmhnuidh measg nan ceud ?
 Nach 'eil leabhar mór an domhain
 Fosgailte fa d' chomhair féin ?
 Leugh na chì thu 's gheibh thu 'n fhirinn
 Sgrìobht' ann mar le gath na gréin'.

AN CIOBAIR.

Tha sin glé mhath do luchd fòghluim,
 Tha e dhòmhs' air bheagan brìgh ;
 Glaist' tha dhòmhsa stòr an eòlais,
 Fhad 's tha 'n iuchair òir am dhìth :
 Có a mhinicheas dhomh 'n sgrìobhadh,
 Mur am faigh mi bhrìgh dhomh féin ?
 Chan 'eil fàidhean anns an fhàsach.
 Mar a b' àbhaist daibh o chéin.

AM BARD.

Chan 'eil feum agad air fàidhean,
 Chaidh an làithean-san air chùl ;
 Ach cha d' chaochail tuigse nàdur',
 Is cha d' fhàilnich sealladh sùl ;

Beachdaich air na chluinn 's na chi thu,
 'S thig am mìneachadh 'na ám ;
 'S creid mi, chan 'eil nì gun bhrìgh ann,
 Biodh e dìreach dhuit no cam.

AN CIOBAIR.

Ged a dh' fhaodas beagan fìrinn,
 Bhi 's an nì a tha thu 'g ràdh ;
 'S eagal leam nach tuig gu dìlinn,
 Mise nì dheth ach mar thà :
 Tha mi siubhal o thùs m' òige,
 Beinne 's còmhnaird gach aon là,
 Ach an diugh, chan 'eil sud dhòmhs',
 Ach beinn is còmhnaid mar a bhà ;
 'N carragh ris a bheil mo thaice,
 'S tric thug fasgadh dhomh o'n t-sion ;
 Ciod a th' agams' ann ri fhaicinn,
 Ged a bheachdaichinn gu sìor ?

AM BARD.

Na 'm bu léir dhuit, tha 's a' charragh
 Sgeul nach fhaigheadh tu air féill ;
 Is na'm b' aithne dhòmhs' a h-aithris,
 Chuirinn earrann di an céill.

AN CIOBAIR.

Tha e soirbh gu leòir dhuit sgeula
 Chur an céill air nì fo 'n ghréin ;
 Ach ma' s breug as bunait sgeòil duit,
 Gleidh an seòrsa sin dhuit féin.

AM BARD.

'S léir dhuit féin, a chlobair thàireil,
 Nach do dh' fhàs e 'n sin leis féin ;
 'S nach do chuireadh riamh an àird e,
 Ach le làmhan dhaoine treun' :
 'S léir dhuit nach 'eil creag d'a sheòrsa,
 Anns na còrsan so gu léir ;
 'S mar a thàinig e air astar,
 Tha air sgrìobht' an claisean geur.
 Tha e leis a sin 'na ònrachd,
 Is 'na fhòg' rach an tìr chéin,
 'S mur an leòr a' bhunait sgeòil sin,
 Fàgaidh mi an còrr dhuit féin.

AN CIOBAIR.

Chan fhàg ! Chan fhàg ! Gabh air t' aghairt,
 Mur 'eil coire anns a' chòrr ;
 Ach ma's droch sgeul a tha 's a' charragh,
 Ni mi phrannadh leis an òrd.

AM BARD.

Cùm do bhilean saor o thoibheum,
 'S air an loineis sin cuir srian ;
 'S na dean tàrcuis air an altair,
 A thog t' athraichean d' an dia.
 Anns a' ghlacaig bhòidhich, ghlais so,
 Ann an achlais chais an t-sléibh,
 Dh' éirich aon uair badan coille,
 Is troimh mheadhon sruthan réidh :
 Aite fasgach ri ám dùbhlachd ;
 Aite dùbhraidh ri ám gréin' ;

Thog do shìnnse an sin carragh,
 'S dh' iobair iad d'am faileas féin:
 Daoine borba, daoine fuilteach,
 Gidheadh, purpail agus treun;
 Dh' iobair iad a réir an tuigse,
 Do dhia fuilteach mar iad féin;
 Dh' iobair iad a réir am pailteis,
 Fàs na machrach 's toradh spréidh;
 Dh' iobair iad a réir an doille,
 Eadhon fuil an cloinne féin:
 Tha e sgriobhte anns an fhirinn,
 Rinneadh duine 'n lomhaigh Dhé,
 Ach fhad 's a dh' fhòghluim mise riamh,
 Rinn duine dhia 'na lomhaigh féin.
 Tha e soilleir air a' charragh,
 Gu robh 'n aidmheil salach, breun,
 Ach mu 'n tog thu air do gheannair',
 Thoir an t-sail á d' shealladh féin.

AN CIOBAIR.

Ma 's e droch sgeul tha r'a éisdeachd,
 Mu chor déisinneach an t-sluaigh;
 Saoilidh mi, an creideamh breun sin,
 Nach 'eil feum a bhi 'ga luaidh.

AM BARD.

Tha thu ceart, chan 'eil mór éifeachd
 Dhuit-sa éisdeachd ris a' chòrr;
 Ach 's ceann-teagaisg dhuit na leugh mi,
 Ghabhas leudachadh gu leòr,
 Na bi thusa deas a dhìtheadh,
 H-uile ni nach tuig thu féin;

Cha do rinneadh breitheamh dhìotsa,
 Air gach diomhaireachd fo 'n ghréin :
 Seall mu 'n cuairt ort air an lanntair,
 'S cuir 's a' chainnt as math leat féin,
 Maise shònraicht' beinne 's còmhnaird,
 Oraichte le glòir na gréin' :
 As an àite bheil thu coimhead,
 Sgaoilt' fa d' chomhair, dhuit is léir,
 Uile rìoghachdan an domhain,—
 Muir is monadh, 's nèamh nan speur.
 Cha do thaghadh riamh a' chlach so.
 Air son altair, ach le sùil
 A bha leis an spiorad deachdte,
 'S anam beachdail air a cùl ;
 Anam a bha strì ri éirigh,
 Thun an Dé a dhealbh e'n tùs ;
 Anam nach deach riamh a thasgadh,
 Leis an anart anns an ùir.

AN CIOBAIR.

'S e mo bheachd nach 'eil mór eucail,
 Air builg-shéididh dhaoine còir ;
 Mur an d' fhuair sinn bheag de 'n sgeula,
 Fhuair sinn séidirich gu leòr ;
 Ma tha gréim tombac ad spliùcan,
 Cuir dhomh smùdan ris a' phìob ;
 Bidh do ribheid féin air tùchadh,
 Leis na rùisg a chuir thu dhìot.
 Ann am bheachds' tha móran diùbhsan
 A tha cùinneadh nan droch sgeul,
 Nach bu mhisde beagan tùchaidh,
 A chur dùnaidh air am beul.

AM BARD.

Cha bu mhisd' thu féin do thachdadh,
 Tha do theanga sgaiteach, geur ;
 Shaoil mi gu 'n robh thu cho faiteach,
 Ris a' ghart-eun anns an fheur :
 Ma 's e talach air na fhuair thu,
 Nach do dhiol thu duais d' a réir ;
 'S mur an creid thu uam na chual thu,
 'S gnothach suarach sin gu léir :
 Ach mur 'eil thu tuillidh 's gealtach,
 Thig is faic le d' shùilean féin ;
 Thig an so ri oidhche ghealaich,
 'S gheibh thu sealladh air an Fhéinn.
 Chan fhear ciùil, is chan fhear-sgeòil mi,
 'S chan 'eil teanga sheòlt' am bheul,
 A chur snas air duan no òraid,
 No chur crith air feòil le m' sgeul ;
 Bheirinn bhàrr mo dhroma 'n còta,
 Gheall 's gu 'm b' eòl dhomh chur an céill,
 Nì a thachair air fear-eòlais,
 Oidhche cheòthar tigh 'nn o'n fhéill :
 Ach ged tha an spiorad deònach,
 Suim an sgeòil a chur an céill,
 Cha leig cuibhrichean na feòla
 Leis dol òirleach bhàrr na h-éill :
 Tha e mar sin doirbh, a chlobair,
 Nithe diomhair annta féin,
 A dhealbh soilleir air an inntinn,
 'S an cur dìongmhalta, r'a chéil' ;
 Ach feuchaidh mi nis, ma 's deòin leat,
 Seòrsa beachd thoirt dhuit mu 'n sgeul ;
 Ach gabh suim, bha 'n oidhche ceòthar,
 'S bha m' fhear-eòlais air an fhéill.

Oidhch' cho sàmhach ris an uaigh ;
 Gun ghuth, gun ghluasad aig nì beò ;
 Shaoileadh tu gu 'n d' chaochail fuaim,
 'S gu 'n d' thug mac-talla suas an deò ;
 Currachd oidhch' mu cheann na cruaidh ;
 A guaillean suainte 'm brat de 'n cheò ;
 Ciùine shitheil thar na tir'
 A chan an fhlirinn, ' tir nam beò ' ;
 B' oidhche so nach togadh crìdh',
 'S nach cuireadh clì an anam seòid
 Oidhch' 's am biodh na daoine sìth',
 A' ruith mu 'n t-sithean le an leòis.

Thog m' fhear-eòlais mach ri Cruaidh-ghleann ;
 Ghlac e chuaille teann 'na dhòrn ;
 Sgrog e bhoineid ghorm m'a chluasan ;
 Sgob e suas na bha 's a' chòrn :
 Ach bha 'n t-adhar trom mu ghuailllean,
 Is 'na uallach air an fheadil ;
 Leig e thaice ris a' bhruaich so,
 Stad ! An cual a guth 's na neòil ?
 Anns na neòil bha monmhur còmhraidh,
 'S tuireadh bròin 's an oiteig shèimh,
 Is binn cheòl caol air feadh an fhraoich,
 Mar òran-gaoil a nuas o nèamh.
 Bha 'n t-ám bhi gluasad, ach, mo thruaighe !
 Tunna luaidhe ris gach bonn ;
 Dh' fheuch e falach anns an luachair,
 Ach 'na chluais bha ceòl gun fhonn.
 Sùil g' an d' thug e air a chùlaibh,
 Doire ùdlaidh suas air fàs ;
 'N carragh laiste suas mar fhùirneis,
 'S air a chrùn bha manadh bàis ;

Tannaisg fhaoìn 'nan sgaoth mu 'n cuairt air,

Sìos 's a suas, o thaobh gu taobh ;

Nunn 's a nall, le siubhal fuadain,

Mar gu 'n luaisgt' iad leis a' ghaoith.

Ach ghrad stad a nis an luasgan,

Mar gu 'm biodh gach cluas ri làr ;

Sàmhchair shuaineil, 's gun nì gluasad,

Air a' chruaich o 'bonn gu 'bàrr :

Fad air falbh, ar leis gu 'n cual e,

Fuaim mar bhualadh thonn air tràigh ;

Tìgh'nn na b' fhaighe 's na bu chruaidhe ;—

Iolach buadha ! 's nuallan cràidh !

Faic a' tearnadh leis an leacainn,

Sluagh mar fheachd an uidheam blàir,

A' tìgh'nn dìreach air a' ghlaic so,—

Tartarachd 's buaidh chaitheam àrd !

Ràinig iad an carragh teinnteach,

'S chaidh iad deiseil air mu 'n cuairt ;

Tharruing iad a suas fa chomhair,

'S dh'fhosgail iad an sreathan suas :

Buidheann chiomach nis a' tìghinn,

Air an iomain mar bhad spréidh ;

Os an cionn an fheithid ghionach,

'S an t-sleagh bhiorach as an déidh ;

Rompa 'n altair, cheana laiste,—

An ceann-astair tuillidh 's luath,—

'S éiginn, fulang, ach ciod uime ?

Reachd na cruinne,—bàs no buaidh.

Thuig mo charaid ciod bha tìghinn,

'S chuir sud criothnachadh 'na fheòil ;

Spàrr e cheann a slos 'san luachair ;

Stop e chluasan le a mhedir ;

Ach cha b'fhada gus an cual e
 Sgread, nach cual e leithid riamh,
 Ghlaodh e mach le uile chomas,—
 “Mort ! Dean cobhair orm, a Dhia !

Teine dealain nuas o nèamh,
 A sgrios an doire, freumh is geug,
 Torrunn oillteil anns na neòil,
 Mar gheannair' Thòir a' prannadh sléibh' :
 Dubh neul duaichnidh 'g éirigh suas,
 A bha air uachdar fuinn mar phlàigh,
 'M feachd gu léir mar thannaisg bhreun'
 'G am falach féin bho shùil an là.

AN CIOBAIR.

Dia g' ar dion, is leig á so mi !
 Chaidh an donas ort gu léir !
 Cha tiginn-sa air son oighreachd,
 Anns an oidhch' an so leam féin.

AM BARD.

Thusa ciocrach air son eòlais !
 Thusa 's t' iuchair òir ad dhìth !
 Tha i, bhurraidh, ann ad phòca,
 Cuir do chròg ann 's gheibh thu i !
 Thoir a nis do shròn ri baile,
 Is thoir t' fhaileachd as a' chlob ;
 Cuir trì uairean cuairt mu 'n charragh,
 'S cuir do sgallais ann ad phìob.

SEACHARAN SEILG.

Chaith mi 'n latha 'n déidh na faghaid,
 Air feadh bheann is ghleann is dhoire,
 Gus an d' chaill mi anns a' choille,
 Toirm nan gadhar 's lorg an fhéidh ;
 'S o'n bha 'n oidhche air tigh 'nn frasach,
 Sheall mi air son àite fasgach,
 Far am faighinn leaba nasgaidh,
 Am measg chàrna glasa 'n t-sléibh.

Fhuair mi sud aig bun a' bhruthaich,
 Bothan-àirigh air dhroch thughadh,
 Toll 'na mhullach air son luidheir,
 Sgroth 's an uinneig, taobh na gaoith :
 Sgathach bheithe air son còmhla,
 Nach ceileadh a' bheag de 'n dòlas,
 'S a chur eagal air na bòcain,
 Rinn mi dòigh air teine fhraoich.

Bha isean feannaig ann am phòca,
 Air nach d' amais móran clòimhtich,
 Chuir mi car dheth anns a' bheòlaich,
 'S bha e ròist' agam gu m' riar :
 Choisrig mi an creutair neòghlan,
 Le deur beag de shùgh an eòrna,
 'S ged nach robh a' chuirm ro shòghmhor,
 'S maireg bhiodh tòrmasach, mu'n bhiadh.

Mar is gnàth leam an déidh féisde,
 Rinn mi phlob thombaca ghleusadh,

Thug mi 'n taod á ceann mo reusain,
 'S leig mi fad na sréin le m' smuain ;
 Ghabhail iolla ris na dealbhan,
 A bha 'g éirigh suas 's a ghealbhan,
 Samhladh faoin air nithe talmhaidh,
 Faileis anfhann anns an luath.

Anns a' cheò bha snàmh mu 'n cuairt orm,
 Cruthan caochlaideach ag gluasad,
 Ag cur m' inntinn ann am buaireas,
 Nach 'eil soirbh a luaidh an cainnt :
 Cha robh buidseachd ag cur sgleò orm,
 'S cha robh geilt orm roimh bhòcain,
 Ach bha cruth air bràigh na còmhla,
 A chuir m' fheòil air chrith 's gach reang.

Dà shùil lasrach an clàr aodainn,
 Nach robh choimeas farasd fhaotainn,
 Sròn cho fada ris an taobhan,
 'S paidhir adhaircean air a cheann :
 Dh' eirich mi gu grad air m' uilinn,
 'S thug mi ionnsuidh air a' ghunna,
 Ach cha d' thug e suim no umhail,
 Mar gu 'm b' iomhaigh umha bh' ann.

Spìon mi bhoineid bhàrr mo bhathais,
 Dh' aithris mi mo chreud 's mo phaidir ;
 Ghearr e leum is rinn e sraidheadh,
 Mar fhuaim canain ann am chluais :
 Cheart cho fìor 's tha sròn air m' aodann,
 Chuala mi gu soilleir gleadhraich,
 Mar gu 'm bitheadh tu a' slaodadh,
 Slabhraidh dhaors' thar chlachan cruaidh'.

Rìgh gabh agam ! Sin e rithist !
 Thog mi 'n gunna 's leig mi ris i ;
 Dh' éirich e mar eun air iteig,
 'S teine drillseach as a dhéidh :
 Le stoth pronnaisg 's toit an fhùdair,
 Thuit mi seachad air an ùrlar,
 'S 'nuair a dh' fhosgail mi mo shùilean,
 Cha robh dùil leam ach mi-fhéin.

Dh' fhàs a nis an oidhch' ro shalach,
 Bhrùchd na tuiltean troimh na gleannaibh,
 Fhreagair creag is beinn le farum,
 Fuaime na gaillinn air an raon ;
 Las an iarmailt suas mar fhùirneis,
 Le tein'-adhair ghathach, lùbach,
 'N a dearg stìll mu chinn nan stùcan,
 Leum 'na spùt o thaobh gu taobh.

Ach, mu dheireadh, bhrìst an latha,
 'S thionndaidh mi mo cheum gu baile ;
 Thug mi sùil air cùl an tighe,
 Dh' fheuch am faighinn lorg an laoich ;
 Ach an àite crodhain Shàtain,
 Bhi r'am faicinn anns a' chlàbar,
 'S ann a fhuair mi each a' Ghàidseir,
 Toll 'na mhàileid 's fhuil mu 'n fhraoch !

FIONNAGHAL, NIC DHOMHNAILL.

“Tha 'n sruthan 'na dheann le bruthach,
Cur torman dubhach a suas ;
Tha osann na gaoith 's an duilleach,
Is gaoir na tuinne am chluais ;

“An anmoch an dé is gaillionn
A' reubadh bharra nan stuadh,
'S a' sgathadh bàrr gheug is fhailean,
Le géiread anail gaoith tuath.

“Fo chùirtean na dùbhlachd tharam,
Bha dùbhradh fhaileas 'san ruaig,
Is cruth air an cùl cho allaidh,
'S nach dùraichd m' anam a luaidh ;

“Mhàthair, mur 'eil thu ad chadal,
O ! aom ri d' chailin do chluas,
'S an guidhe nach fhaod mi aithris,
Cuiream an cagar a suas.

“O ! Rìgh nan dùl bi ma' ris,
Is daingnich daingean a chòir ;
Is aisig dha chrùn 's a chathair,
'S biodh dhuit-sa, Athair, a' ghlòir.”

“Fhionnaghal ! Fhionnaghal ! caidil,
Chaidh t' iarrtas fada gu leòr
Nach esan tha riaghladh tharainn,
An Dia d' an aithne a' chòir.

“Tha ceartas na cùise falaicht',
Bho shùile dalla an t-sluaigh ;
Ach Esan rinn nèamh is talamh,
Bheir e mar 's math leis a' bhuaidh.”

Am feadh 's a bha màthair is nighean,
Mar so a' liubhairt an rùin ;

Ciod a bu chor d' an cinneadh,
'S do dh' oighre dligheach a' Chrùin ?

'S an àraich cuid dhiubh 'nan laighe,
Gun suim co aige bha bhuaidh,
Is cuid anns an ruaig air sgaradh,
'S an t-oighr' air allaban truagh.

Chuireadh is chailleadh an latha,
Leòsan a b' airidh air buaidh ;
Is dh' fhàgadh Rìgh Seumas fathast,
Gun seilbh air talamh a shluaigh.

An eathar tha stiùradh thallad,
Gun siùil, gun sparran r'a crann ;
'Ga h-iomain le sgiùrsadh mara,
Is dùbhradh gaillinn os ceann ;

Ag giùlan an cùirt a daraich,
An fhiùrain fhathail gun dìth ;
An diugh 'na fhear-cùirn 'ga fhalach,
D' an dùth bhi 'n cathair an rìgh.

'S an eathar ghuaanaich air faontradh,
Gun neach d'a dhaoin' air a chùl ;
Is luingeis Dheòrs' anns gach caolas,
Is armailt sgaoilt' anns gach cùil.

Arsa baint'earn uasal Chloinn Dòmhnail,
Le acaid dhòruinn 'na crìdh ;
" O, ciamar dh' fhaodar a chòmhnadh,
Is feachd Rìgh Deòrs' air a thì ?

" Tha 'n tòir gu dian air a casadh,
'S gun àite fasgaidh no dìon' ;
'S gun chomas faotainn thar aiseig,
Mu 'n téid a ghlacadh 's an lìon.

“ Fhionnaghal, éirich, cuir umad ;
 Chan fhaic mi 'n curaidh 's an smùr ;
 'S leis féin mo chaisteal o bhunait
 Gu cirean mullaich an tùir :

“ Is ciod ma 's éiginn duinn fulang,
 Air son ar cuid anns an strì ?
 Chan fhios domh aobhar cho cubhaidh,
 Ri aobhar duine 'na dhìth.”

Am bothan ùdlaidh gun tugha,
 Fo chur 's fo shruthadh nan sìon ;
 Fhuair iad Tearlach gun chuideachd ;
 Gun bhiadh, gun uidheam, gun dìon.

Am fear tha cruaidh ghleac an còmhnuidh,
 'S an aghaidh fòirneirt a' strì ;
 A neart 'ga thréigsinn 's a' chòmhstri,
 'S e call a dhòchais 's gach nì ;

Thig uairean freasdal g' a chòmhnadh,
 'Nuair 's lugha dhòchas 's a chli ;
 Thoirt misnich nuaidh agus treòir dha,
 An cùis na còrach a' strì.

Is ionann sin 's mar a dh' éirich
 Do mhac Rìgh Seumas an tràths' ;
 Thug aingil thruacant' fo 'n sgéith e,
 'S e 'n rib' na h-éiginn an sàs ;

Ach ciod 'na leithid de chruaidh-chas
 Nì dà bhean-uasal leo féin ?
 Is armait rìoghachd mu 'n cuairt daibh,
 'S gach nì dol tuathal fo 'n ghréin.

Thug oidhche dhoilleir is ghàbhaidh,
 Caol gheòla bhàn fo a sgéith ;
 A cùl ri Uidhist nan crà-gheadh,

'S blàth ghuidhe chàirdean 'na déidh ;

A cùrsa fhad is a b' eòl daibh,

Air Eilean ceòthar nan sgùrr ;

Le sgioba cruadalach eòlach,

'S Fionnaghal òg air an stiùir :

Le onfhadh mara 'nan aodann ;

Garbh-thonna taomadh m'a clàr,

Cha b' uilear sgil agus teòmachd,

A chumail aodaich ri spàrr :

Fhionnaghal, taisbein do dhùrachd,

Is cleachd mòr chùram a ghnàth ;

'Tha oighre Chrùin air a h-ùrlar,

Ag earbsa á stiùradh do làimh.

“ Fortan am fàbhar a' churant' ”

Ars' aon a bha tur as a bheachd ;

Na'n d' thuirt e 'n cealgair no 'm burraidh,

Chreidinn gu buileach a reachd :

Ach biodh e tuigseach no gòrach,

Chan 'eil ann dòmh's ach am beachd,

A thuit bhi 'm fàbhar na h-òighe

Bha strì 'na h-ònar ri feachd ;

'S a réir na cùise mar thachair,

Tha gnè chùl-taic aig an smuain ;

Theich càbhlach Dheòrsa gu fasgadh,

'S fhuair Flòraidh farsuinneachd cuain,

A chur a geòla gu saoithreach,

An aghaidh gaoith agus slon ;

Ach neart na gaillinn 'n an aodann,

Bho ainneart dhaoine 'g an dìon.

A nis, bha glas-neul na maidne

Cur leus-ghath tana troimh 'n ghruaim ;

'S ag éirigh thar eubh na gaillinn,
 Bha beuc a' chladaich am fuaim ;
 Air ball, bha 'n caladh 's an t-sealladh,
 'S iad taingeil tarruing g'a chòir,
 'Nuair fhuair iad sanas o'n chladach
 A thuig iad ealamh gu leòr :

Garbh fhrasan pheileir mu 'n cluasan,
 Bho na sàr uaipirean claon,
 Bha gabhail fàth orr' 's na bruachan,
 Mar shealgair ruadh-bhuic air raon ;
 Ach dh' aindeoin luaidhe is fùdair,
 'S cuilbheartan cùlteach nan Gall,
 Fhuair iad gu caladh gun diùbhail,
 Is fàilte chùirteil gun fheall.

A nis bha réiseadh is ruagadh,
 Nach fhaca 's nach cuala o chian ;
 Muir agus tìr air an sguabadh,
 Le feachd de ruagairean dian.
 Gu steud, a Fhlòraidh, gu h-ealamh !
 Tha 'n tòir a' teannadh, bi treun ;
 Fàg tarruing is sgòd air cladach,
 'S dean sgòd is tarruing de'n t-sréin.

Faic i a nis air a' phillean,
 'S am prionns' mar ghille 'na déidh,
 A' réiseadh thar riasg is innis,
 Le luath's is grinneas an fhéidh :

Thar firich, is raoin, is aisir,
 Thar caochan, casach is féith ;
 Le binnein is maoil is machair,
 Dol seach mar lach air an sgéith :
 Chan fheitheadh ri àth no bealach ;

Cha bhacadh balla no nì ;
'S mu chiaradh an fheasgair tharruing
Iad srian, am baile Phort-Rìgh !

Mar sin, thug Fionnaghal sàbhailt,
Troimh chunnart nàmhaid is cuain,
Mac an rìgh sin a b'àill leinn,
Ged bha e 'n dàn dha dol uainn.

Ach fhad 's a bhios beus is cleachduinn,
Is euchdan deacair r' an luaidh,
Bidh cuimhne do threuntais deachdte
Air sgeul 's air eachdraidh do shluaigh.

Bu mhaslach an nì 's bu nàrach,
Do mhaithean àrda an rìgh,
Gu faigheadh cailin cho màlda,
A' chuid a b' fhearr dhiubh 's an strì :

Ach sin mar bha chùis ge b' oil leo,
'S gur beag an dolaidh leam féin ;
Ged fhuair iad buaidh aig Culodair,
Cha b'ann le cothrom na Féinn'.

AN SRUTHAN.

Chunnaic mi'n sruthan,
Ag éirigh 's a' mhunadh,
'S a' triall air a thurus,
 Feadh ghlumag a' chàir ;
A' fiaradh a' mhullaich,
'S a' siaradh na tulaich,
Ag iarraidh le bruthach,
 'S a thurus gu tràigh.

A shruthain, air t'athais,
Nach dean thu rium mailis,
Dé aobhar do chabhaig ?
 Fan tamull mar thà ;
Na cluanagan uaine,
An achlais nam fuar-bheann,
Cur cagair ad chluasan,
 Thu ghluasad gu fàil.

Chunnaic mi 'n sruthan,
A' tearnadh a' bhruthaich,
Gu mear ag cur chuir dheth,
 'S na buinneachan blàth ;
A' ruith mu na stacan,
A' leum bhàrr nam bacan,
Is eòin bheag' na h-ealtainn
 Ri caiseamachd dhà.
A shruthain, a shruthain,
Nach dean thu rium fuireach ?
'S gur goirid an turus,
 O mhunadh gu tràigh ;

'Nuair ruigeas tu 'n réidhlean,
 Cha bhi thu cho éibhinn ;
 Theid moille 's a' cheum sin
 Tha eutrom an dràsd.

Chunnaic mi'n sruthan
 Gu cianail a' siubhal,
 A' chuing air a mhuineal,
 'S e umhal air fàs ;
 Ag gluasad gu dubhach,
 An amar dubh giubhais,
 A thionndadh na cuibhill,
 Aig muileann a' ghràin.

A shruthain, a shruthain,
 Gur mise tha duilich,
 A' sealltain na buile,
 Gu'n d' chuireadh thu'n dràsd ;
 Do bhùrn air a thruailleadh,
 Do shruth air a bhuaireadh,
 Is barrag na druaipe
 Mu d' bhruachan a' snàmh.

Chunnaic mi'n sruthan,
 Seach baile nan turaid,
 Ag giùlan nan luingeas,
 Bu truime gu sàil ;
 Air caochladh cho buileach,
 An aogasg 's an cruitheachd,
 Bho 'n chaochan a chunnaic
 Mi sruthadh troimh 'n chàr.

A shruthain, a shruthain,
Mo bheannachd ad chuideachd,
Chan fhada ceann-uidhe
Nan uile bho d' chàs :
Tha fuaim a' chuain bhith-bhuain
Ad chluasan a' dinneadh,
Gur suarach an t-slighe,
'S i 'n giorrad a' fàs.

Tha feasgar an latha,
A' tarruing am fagus,
An caladh 's an t-sealladh,
'S an gabh thu gu tàmh ;
Ach faicear thu fhathast,
Air sgiathan na maidne,
Gun smùr no gun smal ort,
Mar chanach a' chàir.

AM FOGARRACH.*

Ghoid mi a mach as a' bhaile,
 Gun chead, gun bheannachd na cléir ;
 Is dh' fhàg mi am dhéidh an Abaid,
 A' chreud, 's a' phaidir, 's gu léir.

Tha Dia na 's faisge do 'n dùthaich
 Na tha e do lùchairt an rìgh,
 Tha làithreachd a ghnàth 's na dùilean,
 Gu soilleir do 'n t-sùil a chì.

Am beairt na cruinne gu siùbhlach,
 Tha 'n dlùth 's an t-inneach 'g an snìomh,
 'S am meur tha 'n eige a' dlùthadh,
 An deachdadh cùmhnant nan gnìomh.

Snàthainn ar beatha 'g a tharruing,
 'Na thoinntein tana troimh 'n chìr ;
 'S 'g a fhigheadh an gnìomh an latha,
 Mar nì a mhaireas gu sìor.

Thuirt am fear-rathaid bha dlùth dhomh,
 “ 'S ann agads' tha 'n t-sùil tha geur ;
 An nì tha 'd shealladh 's na dùilean,
 Taisbein do 'n t-sùil do nach léir.”

“ Ciamar a nochdar e dhuit-sa,
 Mur 'eil do thuigse d'a réir ;
 Chan fhaic an t-sùil anns a' chuspair,
 Ach nì do 'n tuigse is léir.

*An dara duais Mòd, 1900.

- “ Eisd ris na cluig sin, a dhuine,
Cluinn nèamh ag cuireadh an t-sluaigh,
Gu teampull an Dé a bhuilich
Orr’ reusan, cumhachd, is buaidh.
- “ Mar naomh cheòl binn o na flaitheas,
A’ sìoladh tharainn a nuas,
’S teachdaireachd sìthe do ’n talamh,
A’ lìonadh anma troimh ’n chluais.
- “ Tha ceòl anns na dùilean tharainn,
Nach d’ fhòghluim fathast luchd-ciùil ;
Tha nithean air nèamh ’s air thalamh,
Nach ’eil an sealladh gach sùil.”
- “ Tha thusa,” ars’ esan, “ a’ labhairt,
Mu nì nach aithne dhuit féin ;
Bheirinn duit brìgh as an glagail,
Nach d’ fhuair thu fathunn mu dhéidh ’nn.
- “ Mar thoibheum an cluais an latha,
Tha ’n nuallan sgrathail gun cheòl ;
Gu ’n saoil mi, air uair, gu ’n sgar iad
Le ’m buaireas, m’ anam o m’ fheadil.
- “ An sàsaich an ceòl so ’n t-ainnis,
Tha fhàrdach falamh is lom ?
Teachdaireachd sìthe do ’n talamh,
An lìon le aran a chom ?
- “ An riarach faghar is gleadhar,
Gleadhar is faghar, a dhìth ?
Do ’n cheann tha tinn air an adhart,
Gur beag ’nan gleadhar de ’n t-sìth.

“ 'S ann dhàsan, a mhàin, tha 'n cuireadh,
 'Tha thiodhlac ullamh 'na ghlaic ;
 Ach esan gun nì, gun urras,
 'S e b' fhearr leo chumail a mach.

“ Ach thusa le miann bhi labhairt,
 Nochd dhomh ma 's aithne do d' chreud ;
 C' uime tha 'n caoilt' air a sgaradh,
 Bho chaoraich reamhar an treud ?

“ An d' rinneadh e'n tùs gu easonair ?
 No có a chronaich a chrèadh ?
 Ach rinneadh mar rinneadh ge b' oil leis,
 Ma 's math no dona a ghnè.

“ Thusa le t' eige 's an adhar,
 Is nithean nach aithne dhuit féin !
 Dh' fheuchainn duit calanas fathast,
 Nach d' fhuair thu fathunn mu dhéidh 'nn.

“ Gun chuigeal, gun chìr, gun fhearsaid,
 A shníomh no chasadh an t-snàth,
 As grinne na lion an damhain,
 A chìt 's an adhar a' snàmh,

“ De 'n lion a chinneas mar t' fhaileas,
 Gun strì, gun aire bhuait féin,
 'S a leanas do cheum 'g ad mhagadh,
 Cho fhad 's a sheallas tu 'n gréin.

“ An calanas sìth a leanas
 Gu 'crich gach beatha a dh' fhàs,
 'G a fhigheadh an lion na h-eangaich
 Tha sint' aig aingeal a' bhàis.”

“Cò thus’,” arsa mise, “tha bruidhinn
 Am briathra frionasach, fiar ?
 ‘N ann ag cur coir’ air a’ Chruithear,
 Nach d’ rinn e ‘n cruinne gu d’ riar ?

“Nach d’ thug e dhuit tuigse is aithne,
 ‘S do chuid am fearann na saors’ ?
 Nach d’ rinn e le luach do cheannach,
 ‘S tu fuaight’ am bannaibh na daors’ ?

“Nach fritheil dhuit grian is gealach ?
 Nach seilbh dhuit talamh is cuan ?
 Ma chuireas tu sìol ‘s an earrach,
 Nach dìoghlum latha na buan’ ? ”

“Thig leam,” ars’ esan, “do ‘n bhaile,
 Gu caol-shraid shalaich na druaip,
 Is chì thu ‘n t-saorsa a th’ agam ;
 Dheanainn ri madadh a suaip.

“An saorsa le càin a cheannach
 A’ chùil ‘s nach faileadh a’ bhéist ?
 Le sruthadh gach drùise tharam
 ‘S a’ sùghadh anail gach bréin.

“Gun neach de shìol Adhaimh ‘g am thathaich,
 Ach cis-mhaor tana mar lann ;
 ‘S mur dìolainn a’ chis gu h-ealamh,
 Dheanadh e m’ fheannadh mar mheann.

“Aon uanan truagh,—na bha agam ;
 G’a chuallach sgar mi o’n ghràisg ;
 Ach thainig mu ‘n cuairt an latha,
 Do m’ uan-sa,—latha na càisg.

“ Cho nimheil 's cho fuar an t-adhar ;
Cho cruaidh an talamh ri pràis ;
Cho dubh ris an uaigh mo gharadh,
Is m' uan fo shaighead a' bhàis !

“ C'arson a chaidh m' uan-sa ghabhail,
Gun luaidh air gainnead mo threud ?
Is earras is buar aig maithean,
Is uain gun ghalar, gun bheud.

“ Do 'n bhoichd, chan 'eil Dia no caraid ;
Thig iarrtas falamh mar dh' fhalbh ;
Theid athchuinge fiar 's an rathad ;
Tha nèamh is talamh dha balbh.

“ Creid mi, cha ghabhar do sgeul-sa,
Cho fhad 's a tha leus an gréin,
Is cainnt ar bilean d'a réir sin,
A dh' aithris na 's léir dhuinn féin.

“ Thuirt thu, ar leam, an sgallais,
Gur seilbh dhomh talamh g'a cheann ;
Nach fhios duit gur dia a' Mhamoin,
Tha riaghladh talaimh 's na th' ann.

“ Bho éirigh gréine g'a laighe,
Aon eubh o'n talamh dol suas ;
O ! sàsaich mo dhéidh air earras,
Is sleuchdam m' anam mar dhuais.

“ Chan fhiach thu, gun òr, do shalann ;
Cha lòn duit mana no feòil ;
'S mur toir thu a' ghlòir do Mhamon,
Cha chòir dhuit anail do bheòil.

- “ Gun òr cha ghabh thu do chasan ;
 A' chléir cha bhaist thu gun òr ;
 'S cha dean iad fo 'n fhòd do thasgadh
 Gun òr a chasgadh an deòir.
- “ Gun òr cha bhuannaich thu flaitheas,
 No bruan de 'n talamh mar chòir ;
 Tha sràidean an Nuadh-Valhalla,
 'N an cruaidh Mhacadam de 'n òr.
- “ Is iadsan a fhuair de 'm pailteas,
 O'n t-sluagh g'a thasgadh 'n an stòir,
 'S a' saltairt le uaill fo 'n casan,
 Na luaidheas ceartas no còir.
- “ 'S le ainneart a' sgapadh dhaoine,
 O'n dachaidh le 'n teaghlaich thlàth,
 Shireadh air aghaidh an t-saoghail,
 An ionaid 's am faod iad tàmh.
- “ 'S na làraichean briste thallad,
 Bha aon uair ceatharna threun ;
 Ach c' àit an diugh bheil an talla ?
 Farraid am fearanna céin!
- “ C' àit an robh ceartas a' fuireach ?
 No 'n d' fhàg e 'n cruinne 'na dhéidh ?
 'Nuair thugadh bho dhaoine an cumail,
 Chur saill is culaidh air féidh.
- “ An docha le Dia, 's a' chuis so,
 Na brùidean ag cnàmh an cìr,
 Na cheatharna làidir, fhiùghail,
 A sheasadh le cliù an tìr ?

“ Creid mi, tha sgriobht’ air gach balla,
Do ’n t-sùil a sheallas ’s a chì,
Na chrathas rìgh air a chathair,
’S cha theachdaireachd fhalamh na sìth.”

Bhuail e ’lànfh air a bhroilleach ;
A shùil mar sholus air lann ;
Is drùchd air a ghnùis o’n tothluinn,
Bha mùcht’ an collunn ’s an ceann.

“ Sìth,” arsa mise, “ do t’ anam,
Tha dìth is carraid le chéil’,
Air stéidh na h-inntinn a chrathadh,
’S ag inntrinn mearaichinn céill.

“ Tha thusa fulang ad cholluinn
Na guin tha ’n toibheum do bheòil ;
Chuir ainneart is dìth is dolaidh,
An durrag sin domhain a t’ fheòil.

“ Cha d’ dhealbhadh aon ni air thalamh,
G’a thilgeadh falamh air chùl ;
An long thig cinnteach gu caladh,
Is anail na flaitheas ’na siùil.

“ Cnuasaich na nithe sin thairis,
Is gabh mo bheannachd ’s an ám ;
Theagamh gu ’n tachair sinn fathast,
Ged thà an rathad cho cam.”

AM FLURAN.

Nach tog thu do cheann, a fhlùrain ?

Nach siab thu o d' shùil an deur ?

Ciod uime bheil thu cho tùirseach,

Is aingeal a' chiùil 'san speur ?

Tha 'n talamh, ar leam, air dùsgadh,

'S ag crathadh an drùchd á chiabh ;

Tha 'n carragh ag amharc na 's dlùithe,

Is faileas a' chùirn dol siar.

Tha gluasad neo-fhuaimneach tharainn,

Chaidh ruaig air gealaich 's air reul ;

Sith-chagar mu 'n cuairt 'san adhar,

Mar smuain nach aithris am beul.

Tha rugha an gruaidh nam baideal,

Tha gluasad tharainn gu sèimh,

Is aghaidh a' chuain ag gabhail

A shnuaidh o fhaileas nan nèamh.

Bha ròs-lì tana 's a' ghlòmainn,

Mu cheannaibh nam mòr-bheann liath ;

A nis gach bearradh is sgòrr dhiubh.

Mar lannair an òir am fiamh.

'S e ùghdar do bhith, a fhlùrain,

Tha 'g éirigh thar cùl an t-sléibh,

Le dias an toraidh 'g a chrùnadh,

Is beatha nan dùl fo sgéith.

A ! Dhùisg thu nis as do chadal,
Le drùchd na meala mu d' ghruaidh ;
'G a tharruing le sùil an latha,
'Na thùis-cheo tana ad chuaich.

Innis dhomh, có chuir ad chàil-sa,
Mar their sinn, an cràbhadh baoth,
Toirt urram do bhith nach àirde,
Na chlach anns a' chàrn ri d' thaobh.

Ag cromadh a sìos gu cianail,
'Nuair chiaras dubhar mu d' cheann ;
'S ag éirigh a rìs 'nuair dh' iadhas,
A' ghrian mu mhullach nam beann.

Gun aithne air lagh no àithne,
Tha diomoladh cràbhadh breun ;
Tha thusa, gidheadh, mar bhlàthan
A chinneadh am Pàrras féin.

Chan ionann sin is mo chàs-sa,
Gun ghrinneas, gun àill' fo 'n ghréin,
'S a' strì ri coimhead na h-àithne,
Sìor-chogadh ri m' nàdur féin.

AN COMUNN.

Bhean-an-tighe, fàir an clobha,
'S faigh dhuinn connadh as a' chruaich ;
Cuir a nall am botul bodaich,
'S cuir dhuinn cobhar air a' chuaich.

So mo charaid caomh, an gobha,
'S grinne obair ann an cruaidh ;
Ceann cho glic 's a chaidh am boineid,
'S fòghlum ollaimh fo a ghruaig.

So an clachair, fear d'an urrainn
Teampull cruinne chur a suas,
Air an stéidh a leag an Cruithear ;
Air na bunaitean nach gluais.

Is so mi féin a bhios ri ciùran,
Le m' chruit-chiùil an cois na bruaich
Ceòl o'n teich gach aon ni tùrail,
'S nach leig dùrd á gob na cuaich.

'Nis, o'n dh'fheuch mi dhuit an còmhlan,
Cuir gu h-òrdail deoch a nuas,
De shùgh cridhe glan an eòrna,
'S gheibh thu m' òran-sa mar dhuais.

Guaite am mart a chaidh troimh 'n abhainn,
Bidh a bainne tana, glas ;
Leig dhomh 'n té a dh' òl de 'n bhrailis,
Gus nach gleidheadh i a cas.

So sinn, 'illean ! biomaid subhach ;
 Chan 'eil beatha 'n duin' ach geàrr ;
 Ciod an stàth dhuinn a bhi dubhach,
 Cha dean mulad stuth na 's feàrr ?

So do'n ghobha, 's gu ma fada
 Tigh'nn o theallaich lannair bhlàis ;
 'S anns an anam fhuar a' fadadh
 Buaidh nan sradan nach teid bàs.

Tha do theallach-sa mar altair
 O'n teid ìobairt thaitneach uainn,
 Ofraile ghlàn an gnìomh 's am facal ;
 Dearbht' 's an lasair, achd is smuain.

So do'n chlachair 's gu ma fad' e.
 Cur nan linn am baideal suas ;
 Daingneach nach cuir trompaid sagairt,
 Aon d'a ballachan a nuas.

So do eucorach na clàrsaich,
 Tha ri ràcail anns a' bhruaich ;
 'S mò a chron na mhath le ràbhart,
 Ag cur sgànraidh 's na h-eòin-ruadh.

Bàrdachd fhalamh 's gnothach faoin i,
 Dh' fhuadaichear le gaoth mar mhol ;
 'S am bàrd aigneach, gheibh an t-aog e,
 'M beul-fo-fhraoch no 'n talamh-toll.

Feuch, a' bhuaidh a th' aig an t-slige
 Air a' chridhe chlachach, chruaidh ;
 Ag cur chuislean fann air mhire,
 'S dreach na siris anns a' ghruaidh.

Chi mi ioma-chuairt an domhain,
Ann an solus glan na cuaich ;
Agus diomhaireachd a' ghnothaich
A bha roimhe folaicht' uam.

Ach ma's droch ni tha 's a' chopan,
Coisrig e an ainm gach buaidh ;
Na toir as na ni do dhochunn,
Math is olc mar theid an luaidh.

Bhean-an-tighe, oidhche mhath leat,
Agus cagar ann ad chluais ;
Cha robh 'n t-eòrna sin ro abuich,
No bha bhrailis air bheag smuais.

AN T-SITH.

Cìod is ciall do thoirm na breislich
 Th'air an fheasgar so am chluais ?
 Sluagh a' dol mar chrodh air theasach
 Othail dheifir shios is shuas.

Teachdaireachd a ghluais an domhan,
 Sgeul nach oil leinn bhi r'a luaidh ;
 Crìoch, mu dheireadh, air a' chogadh !*
 Sith le onair agus buaidh !

Buaidh le Breatunn mar as gnàth leath'
 Anns gach blàr 's am buail i beum ;
 Buaidh tha cluiviteach do na h-àrmuinn
 Sheas cho dàicheil sinn 'nar feum.

Cuiribh-se ceud fàilt' is furan
 Air gach curaidh thig thar chuan ;
 Ach, mo chreach, cha till iad uile,
 Cha till thugainn na chaidh uainn.

Ged a dh' fhàgadh leinn buaidh-làraich
 'Sgoirt a phàigheas sinn 'na déidh,
 Ag caoidh caraid, mic, is bràthar,
 Nach do shlànaich sgil an léigh.

Na leigibh-s' a h-aon á cuimhne,
 De na suinn a bh' air ar crann ;
 Ach 'nuair thilleas càch g'ar n-ionnsuidh,
 Cha bhi m' ionndrainn-s' air an ceann.

* Cogadh Africa-mu-Dheas.

'S e ar guidhe dhian, gu'n greasadh
Dia 'na fhreasdal féin an t-ám
A dh'òrdaich e 'n tùs, 's a dheasaich,
A thoirt eascairdeis gu ceann.

Dhàsan a thug buaidh 's a' chòir dhuinn,
Moladh agus glòir gu sìor ;
Is d'ar n-armailt, taing gun sòradh,
'S gu ma fada beò an rìgh !

IMPIREACHD BHREATHUINN.*

AM BARD.

A ghrian tha 'g éirigh thar mhonadh,
 A' sealltainn romhad 's ad dhéidh,
 'S ag gluasad mu'n cuairt an domhain,
 Le freumh an toraidh fo d' sgéith.

Thoir dhòmhsa sgeula do thuruis,
 O'n thog thu umad an dé ;
 Na chunnaic 's na chual thu ad shiubhal,
 Air uachdar a' chruinne-ché.

Bheil Breatunn ag gleidheadh a h-àite
 Measg rioghachdan làidir, treun,
 No bheil a treise 'ga fàgail,
 Mar thachair do Bhàb'lon féin ?

A' GHRIAN.

Air chuan tha luingeis gun àireamh,
 'S a' mhuir dhaibh mar fhàsaich luim
 Triall air an turus cho sàbhailt,
 'S ged bhiodh iad air àird an fhuinn.

Càbhlaichean Bhreathuinn 's gach àite
 'S am faighear sàil air son luing ;
 A bratach 's na croinn as àirde,
 Air faiche 's air bhàrr na tuinn.

* A' cheud duais, Mòd, 1900.

Air faidead mo chuairt am mhòr-chrios,
Am shealladh tha 'n leòmhann garg ;
'S gun eilean an cuan, no mòr-thìr,
'S nach fhaic mi an còta dearg.

A h-uachdranachd thar nan Innsean,
Bho Indus gu Mandalay ;
A cumhachd a dh' fhàs troimh linnntean,
Cha lugha e 'n diugh na 'n dé.

Moch-thrath an diugh anns a' chearn sin,
Do mhuillionaibh sàraicht' sluaigh,
Thug Breatunn an aran làthail,
Mu'n d' mhosgail thu, bhàird, á d' shuain.

Measg ghinealach lag, 's e h-àbhaist
Bhi togail an àird an t-sluaigh,
'S a' tagairt an cùis 's gach àite,
'S gu minig an cànan chruaidh.

Gun chearn, gun earrann de 'n t-saoghal,
No eilean a dh' fhaidte luaidh,
'S nach 'eil a teachdairean saothreach,
A' teagasg gu saor an t-sluaigh.

Sheall mi air fearann nam Phàraoh,
Do Iacob fearann na daors' ;
Tha Breatunn, an diugh, 'ga àiteach,
'S aig ciomach is tràill tha 'n saors'.

Ach chreachadh na h-aitean àrda ;
Tha Memphis 'na sgàrnach gharbh ;
Tha Luxor, is Thebes, is Kàrnak,
Mar thannasg nan là a dh' fhalbh.

Theich Isis, Amon, 's Anùbis ;
 Tha 'n teampuill gun chùirt, gun dealbh,
 Tha Memnon labharr' gun dùrd ann,
 'Na laighe 'na thùrais bhalbh.

Ged theich na dé is nach d' fhàg iad
 Ach aingeal a' bhàis 's an fhonn,
 Tha spiorad a' chòta sgàrlaid
 Cur smior anns na cnàmhan lom.

Bho Chairò gu Ceap-an-Dòchais,
 Tha rathad an leòmhainn réidh ;
 'S a dh' aindeoin farran luchd-còmhstri,
 Tha 'lorg anns gach ròd 'na déidh.

'Nuair thugadh do Bhreatunn dùlan,
 Le buidheann de Dhùitsich bhreun ;
 Ghrad thionail a clann 's gach dùthaich,
 Is sheas iad r'a cùl gu treun.

Bho Labrador gu Alaska ;
 Thar fad is farsuinneachd fuinn ;
 'Nan uidheam—an t-each 's am marcaich',—
 Gu'n d' éirich gu bras na suinn.

Mar sin 's Astralia chòmhnard,
 Cho pailt ann an òr 's an nì ;
 Chuir i, gun sireadh, an còmhlan
 A sheasamh na còir 's an strì.

New Zealand chan i bu tàire,
 Le bannal de dh' àrmuinn chruaidh ;
 Nach biodh air deireadh 's an àraich,
 'S nach tilleadh o 'n bhlàr gun bhuaidh.

Ghabh Breatunn, mar sin, is dh' àitich
Na h-ionada fàs gun duais ;
Ach thig iad, a nis, le 'n àlach,
A chumail a gàirdean suas.

Mar sin a shuidhich i 'n stéidh sin,
O'n d' éirich cumhachd as àird',
Na bha aig Persach no Greugach,
Aig Cæsar, Sultan, no Tzàr.

Chunnaic mi so air mo thurus,
Mar chì gach duine d' an léir ;
Ach thug mi fainear a' bhunait
O'n d' éirich cumhachd d'a réir.

Creid mi tha cumhachd as àirde,
Na bhuineas do 'n àraich bhréin ;
An cridhe glan agus bàidheil,
Na 's treise na 'n gàirdean treun.

Aon rùn a' ruith troimh na linntean ;
Aon inntinn anail gach ré ;
Mar bhà, 's e bhitheas, 's bi cinnteach,
Nach cinn an togail gun stéidh.

Ach 's mithich dhòmhsa bhi 'g aomadh ;
Chan ann air an taobh so mhàin,
Tha impireachd Bhreatuinn sgaoilte ;
Tha 'n talamh d'a saothair làn.

AM BARD.

Mo bheannachd, a ghrian, ad chuideachd,
Le beatha cruinne fo d' sgéith ;
Is tusa gu fialaidh chuireas
Anail an cuinnean gach cré.

A choimhead do ghlòir, na flùrain
A' tionndadh an sùl ad dhéidh,
'S ag cromadh an cinn gu tùrsach,
'Nuair chaillear thu cùl an t-sléibh.

'Nuair theid thu 's an iar fo dhubhar,
'S a chiaras uinneag nan speur,
Bidh talamh is iarmailt dubhach,
Gu tiamhaidh sruthadh nan deur.

Do 'n bhurraidh a mhàin, a lòchrain,
Tha teagasg do sgeòil gun bhrìgh ;
Ach eadhon an cùis na còrach,
Cha toigh leam an dòrn gun chli.

PEADAR 'S AM BARD.

Thuit mi 'm shuain aig an abhainn,
 Tha gluasad thairis gu sèimh,
 Eadar sinn 's Nuadh-Valhalla,
 A luaidh ar n-athraichean, nèamh.

Chunnaic mi 'm shuain, an sealladh,
 Gu 'n d' fhuair mi thairis leam féin,
 'S gu fac' mi uam am baile,
 'S mu 'n cuairt air balla de 'n ghréin.

Ràinig mi 'n geata 's bhreab mi,
 'S air m' fhacal eadaruinn féin,—
 Chunnaic mi dlùth, air seideig,
 Piob-chiùil is feadan na Féinn'.

Thog sud mo mhisneach 's fhreagair
 Mí ceistean Pheadair gun fhiamh ;
 " Cia as a thug thu 'm breabadh ? "
 " A Diùra chreagach nam fiadh."

" Ciamar a chaith thu 'n latha ? "
 " An déidh dhamh cabrach an cèò ;
 'S greis ag cur taoid ri bradan,
 'S a' brìodal chaileag gun ghò."

" Dad eile bu mhiann leat aithris ? "
 " O, rinn mi rannan nach b' fhiù."
 " An robh iad air stéidh a b' airidh ? "
 " Té dhiubh air ablach Fear-ciùil."

“ Ri bochd an do roinn thu t' aran ? ”

“ Cha robh bheag agam dhomh féin ;
Ach fhad 's a mhair na bha agam,
Chan fhac' mi 'n t-ainnis gun ghréim.”

“ An d' labhair thu sìth ri anam
'Na dhith, gun aire, gun treòir ? ”
“ Athair, cha b' urrainn domh labhairt ;
Thug mi na bh' agam,—mo dheòir.”

“ Gabh suas, cha tuar thu fathast
Air duais nam flaitheas as àird' ;
Tha'n cridhe truacant' airidh,
'S tha suaip 'na t' anam de 'n bhàrd.”

ORAIN

AN COGADH AN AFRICA-MU-DHEAS.*

I.

AN GAIDHEAL A' FAGAIL A DHUTHCHA DHOL THUN
A' CHOGAIDH.

A' toirt m' aghaidh ris na blàraibh,
Is mo chùl ri dùthaich m' àrach ;
Soraidh leis na bheil mi fàgail,
Gus an tig mi slàn a ris.

Slàn le òg-bhean a' chuill-dualaich,
'S na biodh ortsa bròn no bruaillan ;
Bithidh mi air m' ais gu h-uallach,
Mu'm bi guth na cuaich 's an tìr.

Creid nach aobhar bròin no tùirse,
A bhi seasamh còir na 's fiù leinn ;
'Nuair bhios bagairt air ar dùthaich
Cò a dhiùltadh dol 's an strì ?

Ma bhios Gàidheil mar bu dùth dhaibh,
Is fir àbalta 'g an stiùradh ;
Pàighidh sinn air ais Majùba,
Anns a' chùinneadh a tha dhìth.

Misneach mhath biodh aig mo mhùirneig,
Thig mi ris, na biodh ort cùram ;
'S ged a robh an t-astar dùbailt,
Cha chùm muir no Dùitsich mì.

* A' cheud duais, Mòd, 1900.

II.

CEANNARD AN AIRM R'A FHIR-CUIDEACHAIDH 'S A CHOLTAS
AIR AN LATHA DOL 'NA AGHAIDH.

'Faic sibh a' tighinn iad ?

'Faic sibh a' tighinn iad ?

'Faic sibh a' tighinn iad ?

Gilleán an fhéilidh.

'Faic sibh 's an t-sealladh iad ?

'Faic sibh 's an t-sealladh iad ?

Greasaibh am charaibh iad,

Agams' tha feum orr'.

'Faic sibh a' tighinn iad ? etc.

An luaidhe 'na frasan,

A' sguabadh na faiche ;

An t-each is am marcaich,

'N an laighe gun éirigh.

'Faic sibh a' tighinn iad ? etc.

Le fuaim-shligeán sgrathail,

Mu 'r cluasan a' spraingheadh,

Is cruaidh-pheileir chanan,

A' barradh an réidhleín.

'Faic sibh a' tighinn iad ? etc.

Feall-fhalach 's na cùiltean,

An ealain nach b' fhiù leinn ;

Geur lannan 'g an rùsgadh,

Bu dùth dhuinn 's an streupaid.
 'Faic sibh a' tighinn iad ?
 'Faic sibh a' tighinn iad ?
 Greasaibh na gillean geal',
 'S mis' ann am éiginn !

III.

FIR-CUIDEACHAIDH RIS A' CHEANNARD 'S IAD A' FAICINN NAN
 GAIDHEAL, A' TIGHINN.

Faicear a' tighinn iad !
 Faicear a' tighinn iad !
 Faicear a' tighinn iad !
 Gillean an fhéilidh.

Faicear na lasgairean ;
 Cluinnear an caiseamachd ;
 Ploban is brataichean
 Ghaisgeach an fhéilidh.
 Faicear a' tighinn iad ! etc.

Earra-gha'dhlaich ghramail,
 'S na Gòrdanaich ealamh,
 'S an còrr de na Clannaibh,
 Tha caitheamh an fhéilidh.
 Faicear a' tighinn iad ! etc.

Na h-àrmuinn tha sgairteil,
 Gun mhàirneal, gun airsneal ;
 Tha blàth-chridhe gaisgeil,
 Fo bhreacan an fhéilidh,
 Faicear a' tighinn iad ! etc.

Suas leis na brataichean !
 Nuas leis na gealtairean !
 Sguabaibh na machraichean
 Glan de na reubail.
 Faicear a' tighinn iad ! etc.

Faicibh air mhire iad!
 Có nis a thilleadh iad ?
 Dùitsich air iomain,
 Aig gillean an fhéilidh !
 Faicear a' tighinn iad ! etc.

Mar b'ábhaist 's e thachair,
 Am blàra na h-Aifric ;
 Buaidh-làraich 's gach faiche,
 'S am faicear am féileadh,
 Faicear a' tighinn iad ! etc.

IV.

AN GAIDHEAL A' TILLEADH DHACHAIDH O'N CHOGADH.

Ged tha mi gun chrodh air buailidh,
 No gun spréidh am feum an cuallach,
 Tha mo cheum a cheart cho uallach
 'S ged bu duais domh buar an rìgh.

Breacan féilidh air mo ghualainn,
 Is mo chlaidheamh air mo chruachan ;
 Ann am bhoineid ghorm an cluaran,
 'S ann am chluasan fuaim nam pìob.

'Tha mo bharantas am phòca,
'S crois na bàn-rìgh'n ann am chòta ;
'S ged a bha an iomairt dòbhaidh,
Sheas sinn còraichean ar tìr.

'S e dh' fhàg mise 'n diugh cho sùrdail,
M' aghaidh bhì ri tìr mo dhùthchais ;
Fàgail Olaindich fo ùmhla,
Agus Dùitsich bhì fo chìs.

Séideadh gaoth a nis mar b' àill leinn,
G' ar cur sgiobalta thar sàile ;
'S e mo dhùil am beagan làithean,
Bhì cur fàilt' air Maol-Chinntir'.

Cuir fios-dealain thun mo mhùirneig,
Mì bhì tilleadh mar bu dùth dhomh ;
Is seachduin leam gach uair a dh' ùine,
Gus a faic mì rùn mo chridh'.

CHUNNAIC MI NA GRUAGAICHEAN.

FONN—" *The Flowers of the Forest.*"

Chunnaic mi na gruagaichean,
 Le 'n cumain is le 'm buaraichean,
 A' bleoghan a' chruidh ghuaillfhinn,
 Air uabhar an t-sléibh ;
 Le 'n ceileirean 's le 'n òrain,
 A' tional a' chruidh còmhla,
 Bu bhinne leam a' chòisir
 Na smeòrach air ghéig ;
 Ach nis chan fhaic mi gruagach
 A' bleoghann cruaidh air buailidh,
 No idir na buachaillean,
 Ag cuallach an treud ;
 Chan fhaicear crodh air àirigh,
 Chan fhaicear spréidh le 'n àl ann ;
 'S ann tha na glinn as àille,
 'Nam fàsaich fo fhéidh.

Na srathan a bu bhòidhche,
 'S an robh na daoine chòmhnuidh,
 Is far am faight' an òigridh
 Bu mhòdhaire beus ;
 An diugh gu fuaraidh, fàsail,
 Gun aon chuid buar no bàrr annt',
 Is dachaidh nam fear àbalt'
 'Nan làraichean réidh :

Chan fhaicear tigh fo smùid ann ;
 Cha chluinnear ceòl no mùirn ann ;

Is far am biodh na diùlnaich
D' an dùthchas bhi treun,
Tha 'm fiadh a' dol 's a' bhùireadh,
Tha 'n coileach-dubh 's an dùrdail,
Is comunn gaoil mo rùin-sa,
An dùthchanna céin.

Is ged nach fhaic an t-àl so,
A h-uile nì mar bhà e ;
Cho cinnt' 's a tha mi 'g ràdh, chi
An t-àl thig 'nar déidh,
Gach oilean agus fòghlum
A' togail suas na h-òigridh,
Is Gàidheil mar bu chòir dhaibh
'Nan còraichean féin :
Na gleanntan bidh fo àiteach,
Na beanntan bidh fo àlach,
Is pailteas anns gach fàrdach,
Mar b' àbhaist o chéin ;
'S an àite bròn is tùrsa,
Bidh aighear agus sùgradh,
Ma gheibh am Blackie cùirteil,
Na cùisean g' a réir.

NA SEANN ORAIN.

O, seinn a rìs iad, mo chailin dileas,
 'S iad thogadh m' inntinn os cionn gach dòruinn ;
 Tha 'n cridhe fuaraidh nach deanadh gluasad
 Ri éisdeachd dhanag air fuaim cho ceòlar.

Cho binn 's a dh' éireas am bàrr na géige,
 Air maduinn chéitein á beul na smeòraich ;
 Air fuinn a dh' fhàsas 's na glinn gu nàdur',
 'S nach tig gu blàth ach an sgàth nam mòr-bheann.

Tha greis o 'n dh' fhàg mi an gleannan fàsail,
 'S an d' fhuair mi m' àrach an làithean m' òige ;
 'S an cual mi chànain tha 'm chluais gun fhàgail,
 Am fuaim nan dàn air an robh mi eòlach.

O, creid gur firinn a tha mi 'g innseadh,
 Is ionmhas prìseil do thìr a h-òrain ;
 Cha dileab shuarach o 'n bhàrd a dhanag,
 Ged 's beag, mo thruaighe ! chuir i 'na phòca.

O, ceòl ar dùthcha, is spiorad iùil e
 A tha 'g ar stiùradh air cùrsa mòrachd ;
 An cumail ùrail 'nam beusan fiùghail,
 A choisinn cliù dhuinn an cùis na còrach.

'Na fhann-ghuth gràs-mhor, biodh ceòl nan àrd-bheann,
 Am chluais 's an là bhios gun mhàireach dhòmhsa ;
 'S mo bheannachd dh' fhàginn, an cainnt
 mo mhàthar,
 Do 'n tìr rinn m' àrach an làithean m' òige.

AN T-SUIRIDH THUBAISTEACH.

FONN—" *Crodh-laoigh nam bodach.*"

SEIST—Cha téid mise tuillidh a shealltainn na cruinneig ;
 Cha téid mise tuillidh air shuiridh do 'n ghleann ;
 Cha téid mise tuillidh a shealltainn na cruinneig ;
 Cha dìrich mi'm bruthach chan urrainn mi ann.

'Nuair rinn mi mo bhrògan gu snasmhor a ghròbadh,
 'S a ghluais mi cho ceòlar ri smeòrach air chrann,
 A shealltainn na h-òighe tha thallad a chòmhnuidh,
 Cha chreidinn am dheòin gur e ghòraich a bh' ann.
 Cha téid mise tuillidh, etc.

Bha m' inntinn làn suigeirt 'nuair rainig mi 'n uinneag,
 'S mi cinnteach gu 'n cumadh a' chruinneag rium cainnt ;
 'Nuair dh' fhosgail i 'n duilleag 's a theann mi ri furan,
 'S ann thaom i, an truille, an cuman mu m' cheann,
 Cha téid mise tuillidh, etc.

'S mur tuiginn an sanas sin stuig i am madadh ;
 Bha màthair 's a h-athair a' labhairt le sgraing ;
 Thuit ceò air mo léirsinn is m' anail 'gam thréigsinn ;
 An rathad cha bu léir dhomh is leum mi 's an staing.
 Cha téid mise tuillidh, etc.

Mi fodha gu m' shùilean an eabar an dùnain,
 Mo bhrìogais mu m' ghlùinean 's an cù oirr' an geall,
 Bu mhiosa na 'n còrr leam bhi faicinn na h-òinnsich,
 Aig uinneag a seòmair ri spòrs air mo chall.
 Cha téid mise tuillidh, etc.

Marbhaisg air an ullaid ! 's i dh' fhàg mi am bhurraidh,
Mo chaiseart 's an runnaich 's mo thriubhas 's a' ghleann,
'S mi 'n so as mo léinidh ag altrum mo chreuchdan,
'S an ionad nach léir dhomh am bréid a chur teann.

Cha téid mise tuillidh, etc.

'Toirt bóidean do Mhuire, ma chaomhnar mi 'm dhuine,
Ged gheibhinn an cruinne 's na h-uile ni th' ann,
Nach téid mise tuillidh air chéilidh no shuiridh,
'S nach fhaicear mo luideagan tuillidh 's a' ghleann,
Cha téid mise tuillidh, etc.

MO RÙN GEAL DILEAS.

(A PARODY).

Mo rùn geal dileas, dileas, dileas ;
 Mo rùn geal dileas, nach till thu nall ;
 Mur till an rìghinn, bidh mi fo mhi-ghean,
 'S mi 'n so am dhilleachdan measg nan Gall.

Is truagh nach robh mi an riochd na sgliùraich,
 Air lub an dùnain am measg nan dràchd ;
 Shnàmhainn siùbhlach air bhàrr na sgùrainn,
 Is bheirinn cnùdan air ghiùir gu tràigh.
 Mo rùn geal dileas, etc.

Is truagh nach robh mi 's mo rogha céile,
 Aig bun an t-sléibhe ag cuallach àil ;
 Mar Adhamh 's Eubh sinn, an Gàradh Edein,
 'S an crodh air chéilidh 's a' gharadh-chàil.
 Mo rùn geal dileas, etc.

Bho 'n 's i an fhirinn is còir dhomh innseadh,
 Cha robh mi 'n Innsean an Ear no 'n Iar ;
 Ach bean do bhòidhche, o d'bhonn gu d' sgròban,
 Chan fhaca Dòmhnall am measg nan ciad.
 Mo rùn geal dileas, etc.

Cha bhi mi ciùran am measg nam fiùran,
 Mur dean iad lùbadh gur beag am beud ;
 Gaoth ad ghiùran ma thug thu cùl rium,
 Bidh mise stiùradh mo chùrsa féin.
 Mo rùn geal dileas, etc.

Is coma leam ged a shéid a' ghaillionn,
'S ged reub i 'n t-adhar 'na leathrach-iall ;
Is miosa chùis nach 'eil gréim am spliùcan,
Is toll am chùlaig 'gam chur o m' chiall.

Mo rùn geal dileas, etc.

AN RIGHINN OG D' AN D' THUG MI GRADH.

FONN—"The minstrel boy to the war is gone."

An rìghinn òg d' an d' thug mi gràdh,
 A nis air fàs dhiom suarach ;
 'S e sin a thà, an diugh, 'gam chràdh,
 'S a dh' fhàg cho bàn mo ghruaidhean :
 Ged thug thu rium do chùl an dràs,
 'S a dh' fhàg thu mi fo smuairean ;
 Tha t'ìomhaigh ghaoil ri m' thaobh a ghnàth,
 'S do chòmhradh tlàth am chluasan.

'Nuair bha sinn òg, gun fheall, gun ghò,
 'S sinn còmhla feadh nan cluanag ;
 Ag éisdeachd eòin na coill' ri ceòl,
 'S an t-allt ri cròn nan suaineach :
 Mar oiteag chéit am measg nan geug,
 Gun fhios daibh féin 'gan luasgadh,
 Thug sinne spéis do chàch a chéil',
 Gun suim ciod è a ghluais sinn.

Tha 'n t-allt mar bhà, a' ruith gu tràigh,
 'S na flùir a' fàs m' a bhruachan ;
 Is eòin nan speur am bàrr nan geug,
 A' seinn gu h-eutrom guanach ;
 Ach dhòmhsa chan 'eil nì mar bhà,
 Tha 'n latha 's àille gruamach ;
 Tha maise 'n t-sléibh is glòir nan speur,
 'S gach nì fo 'n ghréin leam suarach.

CUAIRT 'S AN FHRITH.

FONN—" *The bonnie wood of Craigielea.*"

O, théid, 's gu 'n téid mi ceum a sìos !
 O, théid, 's gu 'n téid mi ceum a sìos !
 O, bheir mi chuairt so ris a' chruaich,
 A dh' fheuch an cuir e 'n smuairean dhìom.

Tha fadadh-cruaidh 's an àirde tuath,
 Is coltas gruamach air an t-sìd ;
 Ach fàir a nuas mo bhreacan guail',
 Is bheir mi chuairt so anns an fhrith.
 O, théid, 's gu 'n téid, etc.

Is miosa leam na ghaillionn chruaidh,
 A' tigh'nn o 'n tuath le marcachd-shìon ;
 An t-uallach cruaidh tha orm 'san uair,
 Cur maille 'm ghluasad 's fuachd am chrìdh'.
 O, théid, 's gu 'n téid, etc.

An crann fo bhlàth 's an òg-mhìos Mhàigh,
 An geamhradh dh' fhàg gun bhlàth gun bhrìgh,
 Is ionann sin 's mar tha mi 'n dràs',
 Gun sunnd, gun chàil, am ànrach sgith.
 O, théid, 's gu 'n téid, etc.

Tha anail chùbhraidh bhàrr nan stùc,
 Ar leam, ag ùrachadh mo chì ;
 Ach b' fhearr a' chùis na 'm biodh mo dhùil
 Ri faicinn rùnaich a tha 'm dhith.
 O, théid, 's gu 'n téid, etc.

Na fleasgaich uasal d' am bu dual
A bhi gu h-uallach feadh na frìth,
An diugh air fuadach, deas is tuath,
Is cuid 'nan suain an cadal slor.

O, théid, 's gu 'n téid, etc.

Bu tric sinn feadh nan creachan cruaidh,
'S nan glacag uaigneach bhos is shìos,
'S am faight' an damh 's na h-aighean ruadh',
'Nan uirigh chuannail anns a' chlob.

O, thèid, 's gu 'n téid, etc.

Mar mhaduinn chéit 's am feur fo dhrùchd,
Is ribheid chiùil air cùl gach géig,
Tha maduinn chiùin ar beatha 'n tùs,
Ach thig an dùbhlachd dlùth 'na déidh.

O, théid, 's gu 'n téid, etc.

Tha ghrian a' dùnadh cùrsa 'n là ;
Gach nì gu nàdur' ruith a réis ;
Tha mise ruith mo chùrs' mar chàch,
'S a' fàgail stùc is càrn am dhéidh.

O, théid, 's gu 'n téid, etc.

FAIR A NALL, AN T-SEARRAG SIN.

FONN—" *My love she's but a lassie yet.*"

O, fàir a nall an t-searrag sin,
 Is lìon a' chuach gu barraichte,
 Is bheir sinn dùbhlán do 'n ghaoth tuath,
 Is do gach truaighe charraidich :
 Cha chuir oirnn cuing no teannachadh,
 No tùchadh, no gainn' analach,
 No caoile 'n earraich, teas no fuachd,
 Cho fhad 's tha cuach 'san t-searraig sin.

An cluinn thu mi, Mhic Alasdair,
 Tha moran buaidh 's an Talasgair ;
 As eugmhais ciamar dheanainn duan ?
 Cha bhiodh mo smuain ach anabaich :
 Tha uibhir brìgh 's an t-sean-fhacal,
 'S ged bhiodh e sgrìobht' an Genesis ;
 Gu bheil " fìrinn anns an fhìona,"
 Dearbhaidh mi gu deimhin duit.

'S i bhreug a thig gu nàdurra,
 Mur bi a' chollunn sàsaichte ;
 Ach cuach o 'n t-searraig thar t' eighti'och,
 'S i 'n fhìrinn féin is cànan dhuit :
 Do theanga ni e ùilleachadh ;
 Do mheomhair ni e ùrachadh ;
 Do chluas ag cluinntinn fuaim nan reul,
 'S do léirsinn air a dùblachadh.

Nis 's léir dhuit féin na cùisean sin,
Cho feumail 's a tha 'n t-srùthlag so,
A thachdadh bhreug am beul do chléibh,
 Mu 'n toir iad beus neo-chliùiteach dhuit.
Seadh, ciod tha cearr 's an earrainn sin ?
Tha thus' air fàs cho bearraideach ;
Tha eagal orm, a bhurraidh thruaigh,
 Gu 'n d' chuir a' chuach an dalladh ort !

AM BOTHAN BEAG.

Am bothan beag an sgàth na creig',
 'S an d' fhuair mi m' àrach òg ;
 'S a' ghleannan uaine 'n cluinnear fuaim,
 Is gàirich a' chuain mhòir ;
 Na beannta fuara 'g éirigh suas,
 'Ga chuartachadh mar chrò ;
 O, 's tric mo smuain 's a' ghleannan uain'
 'S an d' fhuair mi m' àrach òg.

Air fad mo chuairt mu dheas 's mu thuath,
 'S gach àit an d' fhuair mi tàmh,
 'S e 'm bothan truagh fo sgàil nan cruach
 Bha ruith am smuain a ghnàth ;
 Ged 's fuar, mo chreach, an diugh do leac,
 'S gun neach a chur orm fàilt,
 O, nead cho cuanna riamh cha d' fhuair mi,
 'S a bha uair fo d' sgàth.

Gur goirt mo smuain air làraich fhuair
 Nan daoine suaic' a bh' ann ;
 Chaidh cuid thar chuan diubh, 's cuid a fhuair
 An dachaidh bhuan measg Ghall.
 Bu ghoirt an cridh' mu 'n d' leag iad sìos
 An cadal sìor an ceann,
 Nach robh iad sìnte ma' ri 'n dilsean,
 Ann an tìr nam beann.

An oiteag luaineach feadh nam bruach,
Tha gluasad bàrr an fhèoir,
Mar ghuth am chluais a' dùsgadh smuain
Nach luaidh mi 'm briathran bèoil ;
Tha nithe taisgt' an crìdh' gach neach,
Nach fhaic aon sùil tha beò ;
O, soraidh bhuan do 'n ghleannan uain'
'S an d' fhuair mi m' àrach òg.

BEAN A' CHOTAIN RUaidh.

C' àit an robh mo leannan bòidheach,—
Bean a' chòtain ruaidh ?
An robh i cas-ruisgt' air an lòn,
Is drùchd an fheadir cho fuar ?
No 'n robh i ruith le 'casa beaga,
Feadh nam preas 's nam bruach ?
Gun ghùn, gun chleòc, gun bhréid, gun bhròig,
Ach ann a còtan ruadh.

Cuailein bòidheach 's fiamh an òir dheth,
'S dath an ròis ad ghruaidh ;
Suidh leam còmhla, 's ni mi òran,
Air do chòtan ruadh ;
Tha 'n còtan goirid mar is dùth dha,
Tigh 'nn gu d' ghlùn a nuas ;
Ach troigh as bòidheche cha do chòmhdach
Còta dubh no ruadh.

Socair ort 's an dean mi 'n t-òran,
Air a' chòtan ruadh ;
Cum do chasan as a' bheòlaich,
'S cum an còt' o 'n luaith ;
Ciod am feum a bhi cur séist air,
'S thusa leum mu 'n cuairt ?
C' àit a nis a bheil thu réiseadh,
Ann ad fhéileadh ruadh ?

A rìgh, beannaich 's gleidh mo leannan,
 'S gu ma fad i buan ;
Dà shùil mheallach orm a' fanaid,
 'S ag cur car am dhuan ;
'Nuair bhios airgiod ann am phòca,
 Gheibh thu sròl thar chuan ;
Ach cha bhi sròl no sìoda dhòmhsa,
 Mar bha 'n còtan ruadh.

ORAN DEALACHAIDH.

SEIST—Eirich agus tiugainn O,
 Eirich agus tiugainn O,
 Eirich agus tiugainn O,
 'S e crìoch gach comuinn dealachadh.

An cuimhne leats' an gleannan uain',
 Far an robh sinn òg is luath,
 A' buain nan sóbhrach feadh nam bruach,
 'S gun luaidh againn air dealachadh.
 Eirich agus tiugainn O, etc.

Is far an robh sinn ait le chéil',
 A' ruith a' bhradain leis an leus ;
 No sealg a' choilich air a' ghéig,
 Mu 'n d' thug sinn ceum an allabain.
 Eirich agus tiugainn O, etc.

Ach 's cian bho 'n sgaoil sinn deas is tuath,
 Chaidh cuid thar bheann is cuid thar chuan ;
 Cha chluinn mi 'n diugh an coileach ruadh,
 Ged bheirinn duais nach canainn air.
 Eirich agus tiugainn O, etc.

Ach fàir do làmh, mo charaid ciùin,
 Is cuir an smalan so air chùl ;
 Oir chi sinn fathast tìr nan stùc,
 Is bidh sinn sùnnnach aighearach.
 Eirich agus tiugainn O, etc.

Air son na tìm chaidh seach cho luath,
'S air son gach caraid a tha uainn,
O, éirich, cuir an deoch mu 'n cuairt,
'S bidh cuach againn 's an dealachadh,
Eirich agus tiugainn O, etc.

CATRIONA BHÒIDHEACH.

SEIST—'Chatrìona bhòidheach, 'Chatrìona ghaolach ;
 'Chatrìona bhòidheach, gur mòr mo ghaol ort ;
 'Chatrìona bhòidheach, an òr-fhuilt chraobhaich,
 A rìgh ! gu 'm b' òg sinn 'nuair leòn do ghaol mi.

An ceòl tha 'm chluasan, mar dhuan na smeòraich ;
 An ceòl a chual sinn 's na cluaintean còmhla ;
 An uair b' e m' uaill e bhi buain duit neòinean,
 'S a ris 'g an dualadh ad chuailein bòidheach.

'Chatrìona bhòidheach, etc.

Mar dhealbh an òr e an seòmar uaigneach,
 Nach fhaic an t-eòlach 's nach eòl do 'n luaineach ;
 'S e iomhaigh bhòidheach an ròis a bhuain mi,
 'S o 'n fhuair mi còir air, 's ann domhs' tha bhuannachd.

'Chatrìona bhòidheach, etc.

Ach leag an saoghal air daoine 'n t-uallach,
 'S gun neach a dh' fhaodar a shaoradh uaithe ;
 Ach thusa daonnan, a ghaoil, ri m' ghualainn,
 A' deanamh aotrom gach aobhar bruaillein.

'Chatrìona bhòidheach, etc.

Is ged bha 'm bruailean air uairean sàraicht',
 Nach mòr an duais dhuinn, a suas na dh' fhàs leinn,
 Na bheir an t-uallach bhàrr guaillean màthar,
 'Nuair bhois na gruidhean air snuadh as bàine.

'Chatrìona bhòidheach, etc.

A' ghrian a dh' éirich 's a' chéitein àluinn,
A' ruith a réise gun éis, gun mhàirneal,
Air dol an iar uainn le trian d 'ar làithean,
'S a' sealltainn fiar oirnn 's ag ciaradh nàduir.
 'Chatriona bhòidheach, etc.

Theid sinn le chéile 'nuair thréigeas càil sinn,
Gu ceann ar réise, a réir na h-àithne,
'S an t-slighe chéin sin a réitich gràs dhuinn,
'S ag earbs' an Dé leis an léir ar fàillinn.
 'Chatriona bhòidheach, etc.

AN CLUINN THU, CHALUIM, AN CLUINN THU.*

SEIST—An cluinn thu, Chaluim, an cluinn thu ?

An cluinn thu idir, an cluinn thu ?

An cluinn thu, Chaluim, b' e aighear mo chridh',

'Thu thilleadh a ris g' ar n-ionnsuidh.

'Nuair théid thusa thairis gu fearanna céin,
Na diobair, a Chaluim, na dh' fhan as do dhéidh ;
Tha guidhe gach caraid dol ma' riut 's gach ceum,
'S sinn uile gu léir 'g ad ionndrainn.

An cluinn thu, etc.

'Nuair bhios tu fo smalan 's a sheallas tu tuath,
'S nach fhaic thu na beanna bu mhath leat 'san uair ;
O, cuimhnich, a Chaluim, luchd tathaich nan cruach,
'S na tha dhiubh 'san uair 'g ad ionndrainn.

An cluinn thu, etc.

'S tu sealgair a' choilich an doire no 'm frith ;
'S tu nàmhaid na h-eilid 'g a leagail 's a' chlob ;
'S tu thogadh ar cridhe le fiodhall no plob,
'S có idir nach bì 'g ad ionndrainn ?

An cluinn thu, etc.

'S tu sheinneadh na h-òrana, ceòlar is binn ;
'S tu dheanadh na h-òraidean, òrdail is grinn ;
Tha t' oilean is t' fhòghlum á stòr-thigh gach linn,
A' tarruing gach tìm g' ad ionnsuidh.

An cluinn thu, etc.

* Calum MacAonghais, M.A., LL.B., 's e dol do dh' Africa-mu-Dheas.

Cha dùth dhomh bhi romhad 'nuair thig thu a ris,
'S cha tig dhomh bhi sodal, no moladh gun bhrìgh ;
Ach thugadh dhuit cothrom, an cogadh no 'n sìth,
'S thig onair is nì g' ad ionnsuidh.

An cluinn thu, etc.

'S e guidhe na buidhinn* th' air tulaich nam *Braid*,
Ard-Riaghlair na cruinne g' ad chumail o bheud ;
Tha 'm beannachd ad chuideachd a h-uile taobh théid,
'S cha leig iad do bheus á cuimhne.

An cluinn thu, etc.

*Comunn na Gàidhlig. Faic taobh 106.

TOBAR-LEAC-NAM-FIANN.

Fhuarain fhìor-ghloin chois na frithe,
 'S fearr na flon na Spàinne,
 Do bhùrn milis tigh'nn o 'n ghrinneal,
 'S biolair ag cur sgàil ort ;
 Tha thu mar léigh le slàint' fo d' sgéith,
 Do gach creutair pàidhteach,
 O 'n uiseig riabhaich anns an riasg-fheur,
 Gu damh ciar na cràice.

O dheas 's o thuath, thar bheann is chuan,
 Thig ort sluagh gun àireamh,
 A dh' òl do bhùirn as àirde cliù,
 Dh' ùrachadh an càileachd ;
 Gach buaidh aithnichte riut ceangailt',
 'S Helicon nam bàrd thu,
 Bho 'n thum Oisean annad fheusag,
 Air an Fhéinn chaidh t' fhàgail.

Measg nan ceud de nìghnean Eubha
 Sheall orr' féin ad sgàthan ;
 'S cuimhne leatsa òighe dhreachmhor,
 Ann am mais' thug bàrr orr' ;
 Air fad do chuairt o bheinn gu cuan,
 Am faic thu snuadh as àille ?
 As grinne beus, no 's gile deud,
 'S a guth mar theud na clàrsaich.

Shuidh i greis leam air a' bhruaich so,
 'S sheinn i 'n duanag òrain,

A rinn mi-fhéin mu shealg an fhéidh,
Creid mi, dh' éisd na h-eòin rìth' ;
Ach 's beag feum dhomh bhi 'g a leughadh,
'S léir dhuit féin an còrr dheth,
Mis' ag at do bhùirn le m' dheuraibh,
'S ise, 'n euchdag, pòsda.

Soraidh leat, bidh mis' a' triall uait,
O'n tha ghrian air tearnadh,
Smuaintean cianail 'g am shlor-phianadh,
'S iargain toirt mo chàil uam ;
An tom luachrach sin air ghluasad,
'S e cur cuairt mu 'n làraich,
'S air an leargainn coslas ainmhidh
Nach do dh' ainmich Adhamh.

PIOBAIREACHD DHOMHNAILL DUIBH.*

Eirich, a Dhòmhnail Duibh ;
 Eirich a Dhòmhnail ;
 Eirich is gleus na duis,
 Cluinneadh am mòd iad :
 Thigibh-se, nigheana
 Binne na ceòlraidh,
 Thigibh is fritheilbh
 Tiotan air Dòmhnall.

Séideadh a' ghaoth a muigh,
 'S muime do 'n cheòl i ;
 Eitidh no caoin a guth,
 Cluichear g' a h-òrdugh ;
 'S organ na cruinne i,
 Subhach no brònach ;
 'S torman na tuinne i,
 'N sumainne ceòlar.

'S éibhinn 's a' chéitein guth
 Uiseig is smeòraich ;
 'S éibhne leam féin an diugh,
 Luinneag nan òg-bhan ;
 Thugaibh-se cuideachadh
 Murrach do Dhòmhnall,
 Eagal's nach cluinnear leibh
 Tuillidh air mòd e.

* An dara duais, Mòd, 1901.

Eirich is seall a muigh,
Tubaist air Dòmhnall !
'S fheudar nach 'eil na duis
Buileach an òrdugh ;
Feithibh-se bhreitheamhna,
Beagan ri Dòmhnall,
Feithibh, O, feithibh ris,
Theagamh nach beò e.

Eirich is gleus do chuile,
'S uiseag 's na neòil i ;
Séid gus am beuc na duis,
Uirighioll ceólar ;
Greadaibh 'ur basan ri
Caiseamachd Dhòmhnail ;
Breabaibh 'ur casan r' a
Spaisdeireachd òrdail.

Eisdibh r' a ghleus an diugh,
Thugaibh a chòir dha ;
Eireadh am beus mar ghuth
Thuiltean nam mòr-bheann ;
Feithibh-se, bhreitheamhna,
Ceileirean Dhòmhnail,
Eagal 's mu dheireadh gu 'n
Ceil e a lòchran.

A' CHEILIDH.*

FONN—"Cabar-feidh."

Bha mise 'n raoir air chéilidh,
 'S gu 'm b' éibhinn a' chuideachd sinn ;
 Bha maithean á Dun-éideann,
 A' Chléir 's am Bàrd Luideagach ;
 Bha rannan againn 's séistean,
 Le sgeulachdan 's luinneagan,
 'S bha mise cur an céill dhaibh,
 Na dh' éirich dhomh thubaistean ;
 H-uile duine 's muinntir Mhuile
 A' toirt buille 'n bhata dhomh,
 Nach b' fhearr mo ghuth na cearc air ghur,
 Gun bhàrr, gun bhun, am achmhasan ;
 Gu 'n d' fhàg mo thuigse mi gu tur,
 'S gu 'n d' fhàs gun phurp mo sgathbhardachd,
 Bho 'n chuir mi corrag éibhinn,
 Air Ephoid na Sagartachd.

Thuir Mac-ic-Ille-Mhicheil,
 Gu 'm b' fhìgearach duine mi ;
 Is ghuidh e agus ghrìos e,
 Air Brìde, no cuideigin ;
 Mo chur o m' bhonn gu m' chìrein,
 An sloman de dh' ubagan,
 Air-neo gu 'n tugainn mì-chliu,

Is dimeas do 'n chuideachd sin :
 " A' chruit dhona, b' fheàrrd i foileadh,
 Anns na corra-cagailte ;

*Comunn na Gàidhlig. Faic taobh 101.

Am bàrd broineach, 's beag an dolaidh
 Ged a loir na madaidh e ;
 Th' agams' ortha ann am sporan,
 Bheireadh sonas maireann da ;
 Nach fhàgadh fuath no mì-run,
 No pris na smior-chailleach ann."

Sin thog an t-Ollamh Blàireach
 A làmhnan is labhair e :
 " A pheathraiche 's a bhràithre !
 Chan fhearr sibh na amadain ;
 Gu deimhin, tha mi 'g ràdh ruibh,
 Ma 's bàrdachd neo-airidh i,
 Nach fhiach i bhi 'g a càineadh,
 'S nach fheàirrd i bhur tabhann-se :
 Seallaibh mise, ciod is misd mi,
 A bhi tric ri rannaireachd,
 'Leum air ite bhàrr a' chipein,
 Chan 'eil mios air atharrach ;
 Laoidhean Vishnu ann am chiste,
 Cha bu mhisd sibh earrann diubh ;
 'Nuair thig iad deas o m' laimh-sa,
 Dh' fhaodadh Daibhidh gabhail riu."

Mac Fhionghain, ceann na céille,
 A' réiteach a h-uile ni ;
 A' toirt fa-near na cléire,
 Is géiread an guidheachan ;
 Mu dheireadh, thug e sgeul dhuinn
 Air euchdan Chuchulainne ;
 Is chuir e fein gu gleusda,
 An Fhéinn air a h-uilinn duinn :
 Fionn is Oisean, Goll is Oscar,

'S Conan crosda, curanta ;
 Gun tàmh, gun chlos, a' sgoltadh chorp,
 'S Lochlannaich ag cumail riu ;
 Air muir 's air tìr, a rogha sìd,
 A ghnàth a' strì ri cuideigin ;
 Mar gheibh sibh anns an fhìrinn,
 Mar sgrìobhas Mac Mhuirich i.

Thuirte Bean-an-tighe chùirteil,
 'S i stiùradh an rathaid dhuinn,
 " Tha bòrd na suipeir cùirnicht,
 Is dùth dhuibh bhi fannachadh."
 Lean mise sìos gu dlùth i,
 'S mo shùilean 'g a beannachadh,
 Air son bhi fialaidh, fiùghail,
 Tha cliù-se ro aithnichte :
 Fhir na Gealaich ! sin an sealladh
 Thug a phlathadh m' anail uam ;
 Bric le 'n lannair as an abhainn,
 Bradain agus gealagan ;
 Eoin gun airceas, geòidh is cearcan,
 'S pailteas de gach annas ann ;
 Bha muilt-fheoil 's mairt-fheoil ròiste,
 Bu leòr air son banais e.

Bha Mac-an-Fhleisdeir làimh rium,
 'S e sàbhadh nam maragan,
 Is bhruid e mi 's na h-àirnean,
 Is ghàir e gu h-aighearach :
 " Na 'm biodh Rob Burns an làthair,
 'S a làmh anns an ealain so,
 Gu 'm faighte dàn a b' fhearr uaith,
 Na dh' fhàg e do 'n taigeis ud ;

Ach nach duilich mac an duine
 Chur an uidheam sgairtealachd ;
 Iochdar tuinne 's uachdar cruinne
 Ag cur thun a chairtealan ;
 Gach muir is tìr 'g an cur fo chis,
 Air son gach nì as taitniche,
 Seadh, toradh mara 's tire
 'G an lobradh air altair-san."

O, dh' ith sinn agus dh' òl sinn,
 'S bu ròiceil a' chuideachd sinn,
 'S 'nuair dh' fheuch sinn ri bhi stòlda,
 Ochòin ! bha s'n duilich dhuinn ;
 Bha mis' air fonn cho ceòlmhor,
 'S gu 'm b' òran dhomh h-uile nì,
 'S thug Odhran binn an còrr dhomh,
 Mar smeòrach nam bruthaichean ;
 Crodh no aighean cha robh aige,
 'S cha robh smal no mulad air ;
 Nì is earras, ged is maith iad,
 Chan 'eil aig a h-uile fear ;
 Ciod am math dhuiun a bhi talach,
 Gabhamaid na bhuilichear,
 Is theagamh gu 'm bi 'm màireach
 Na 's fàbhraich' d' ar n-uireasbhuidh.

'Nuair thainig bristeadh fàire
 Chur sgànraidh 's a' chuideachd sin ;
 'S a ghluais sinn air ar màgan,
 A t eàrnadh nam bruthaichean ;
 Chuir fear-eigin gu càirdeil,
 A làmhnan mu 'm mhuineal-sa,
 Is thuirt e rium gu bàidheil,

Gur bràithrean a h-uile h-aon ;
'S fear na h-ortha, chuir e 'm mothan
Ann am bhroilleach, 's dh' earalaich
Orm a choimhead mar mo chogais,
'S nach dean donas beanachd rium ;
“ 'S feàrr na armachd, sleagh is targaid
An lus dearbhta, ceanalta
'S na biodh ort fraoch no farmad
Ri 'Carmina Gadelica.' ”

SLAN LE DIURA CHREAGACH CHIAR.

O, slàn le Diùra chreagach, chiar,
 B' e m' aighear 's m' iarrtas riamh bhi 'd thaice,
 A' sealg na h-éilde air an t-sliabh,
 'S an làn daimh chiar an riasg na glaice ;
 Is ged nach téid mi 'n diugh 'nan déidh,
 'S nach lean mi ceum na h-éild' 'sna creachainn,
 'S tric thog mi fonn air lorg an fhéidh,
 Le m' ghunna gléist' fo sgéith mo bhreacain.

O, slàn le d' bheanntan corrach, àrd,
 Gach cnoc is càrn is àirigh fhasgach ;
 Is ann fo 'n sgàth bu mhiann leam tàmh,
 Gu 'n téid gu bràth fo 'n chlàr mo thasgadh
 O, soraidh leis gach srath is raon,
 Gach coire fraoich, is caochan blasda ;
 B' e fion an fhuarain cuach mo ghaoil,
 An locshlaint shaor,—gach braon dìth nasgaidh.

Do choilltean dlùth, 'san ùr-mhìos Mhàigh,
 Bu chùbhraidh 'm fàs fo sgàil a' bharraich ;
 'S a' ghrian a' sùghadh tùis nam blàth
 A mhosgail nàdur tràth an Earraich ;
 O, 's truagh nach d' fhuair mi fios 'na thràth,
 Nach robh e 'n dàn domh àit eil' fhaicinn,
 A choisinn cliù is mùirn a' bhàird,
 Mar rinn an t-àit 'san d' fhàg mi 'm breacan.

ANNA MHIN, MHEALL-SHUILEACH.

SEIST—Mo chailin mhìn, mheall-shuileach,
 'S cianail mi o 'n dhealaich sinn ;
 Mo nighean donn nam meall-shuilean,
 O, Anna, thug mi spéis duit.

A bhean nam beusan stòlda,
 De 'n chinneadh a bha mòrail,
 Ged 's fhad o chéil' a sheòl sinn,
 Gu 'm b' òg a thug mi spéis duit.
 Mo chailin mhìn, etc.

Gun chaochladh no gun mhùchadh,
 Tha 'n gaol a thug mi 'n tùs duit ;
 Ged rinn an saoghal mùiteach
 Ar stiùradh fad o chéile.
 Mo chailin mhìn, etc.

Ged tha mo cheann air liathadh,
 'S mo là a nis air ciaradh,
 'S i t' lomaigh ghaoil bha riamh leam
 O 'n chiad là thug mi géill duit.
 Mo chailin mhìn, etc.

Is cuimhne leam 'nuair bhà sinn
 'Nar cloinn a' ruith mu 'n àirigh,
 'S do chuailean donn bu tlàithe
 A' snàmh 'san oiteig Chéitein.
 Mo chailin mhìn, etc.

Gur tric gun fhios do chàch mi,
'Nuair 's àirde 'n guth 's an gàire,
Ag cuimhneachadh nan là sin,
Ged 's fhada dh' fhàg mi 'm dhéidh iad.

Mo chailin mhìn, etc.

Ar leam gu bheil an saoghal
'S gach nì a th' ann air claonadh ;
Tha ceòl a mhàin gun chaochladh,
'S an gaol a tha 'ga ghleusadh.
Mo chailin mhìn, etc.

Mo shoraidh bhuan, a rùin, leat ;
Tha 'n tìm a' ruith gu siùbhlach ;
Is sinne, mar is dùth dhuinn,
Tigh'nn dlùth air ceann ar réise.
Mo chailin mhìn, etc.

EADAR-THEANGACHAIDH

THE MINSTREL.*

Night on Kylabost descended
Cold and showery as my way
To MacAskil's Inn I wended,
Sheltered there to close the day.

Soon my thirst and hunger vanished,
All my weariness and care
With a soothing pipe I banished,
Building castles in the air.

Vain the labour that is founded
On the wind, though pleasing well :
Faint a cough behind me sounded,
And my airy palace fell.

Who had thus the stillness broken ?
Tall and bent beside me stood
One whose guise gave little token
That he fared on sumptuous food.

Thankful was I there to meet him,
Since the stress without was sore,
Eager with goodwill to greet him,
Threadbare raiment though he wore.

*Translation of poem on page 19.

Straight I to his wants attended
With the cheer that was at hand,
And a potion duly blended
Promptly placed at his command.

Comfort that he valued rightly ;
Not ungenial was my friend ;
Knowledge, sense and converse sprightly
Joined his lack of store to mend.

“ When,” said he, “ the mind is ailing,
And on Nature’s face a gloom,
When the heart is faint and failing,
Every sign a sound of doom,

“ Less of potency than liquor
There are other things that claim
To revive life’s feeble flicker,
And the vulture in us tame.

“ But while thus it tends to warm us
Into active fancy’s play,
Equal is its power to harm us
And to wile our strength away.

“ So may good and evil meeting,
Often in a lock be twined,
What endures with what is fleeting,
Sweet with bitter be combined.

“ Healing dwells in plants with poison,
Truth in fiction may be found,
Right and wrong on our horizon
Seem to meet like sky and ground.

“ Hark the choir of praise ; its members
Are the winds and stormy sea ;
Shut the doors and stir the embers,
Hear the north wind's melody.

“ Listen how the notes are flowing
Faint and loud in concert forth,
All the storm-bags hoarsely blowing
Marches from the wintry north.

“ Nor believe it war unruly
That the elements prolong,
But the keynote guiding truly
All the varied moods of song.

“ Sound of waves and wild birds' warble
Tuneful souls deem one in type ;
Symphonies in halls of marble,
On the knoll an oaten pipe.

“ No melodious minstrel's tuning
Harp or viol ever gave
Sounds that please like mother's crooning
O'er her child this side the grave.

“ Come, if tune still haply lingers
In this harp, or if there lies
Power of movement in my fingers,
Join the chorus of the skies.”

Then myself at ease I seated,
Sought the fragrant weed again,
And, in comfort thus completed,
Heard awhile no wonted strain.

Somehow, whether I was dozing,
Or by harper thin and hard,
Music's spell my vision closing
Threw my senses off their guard,

Still I heard the stormy chorus ;
Changed, however, were the staves ;
Clamours from the sea swept o'er us,
But with rhythmic roll of waves.

Sailed I over land and ocean,
High o'er hills, to valleys near,
Helm nor compass ruled my motion,
But the music in my ear.

Far away were billows sounding,
Heavy on the shore they broke :
'Mid the hills green lowland bounding
Curled a lonely dwelling's smoke.

Springing light as one unshackled
On my native heath I stood,
Saw the lea with canach speckled,
Heard the moor-hen call her brood.

Hillsides rough with crag and boulder
Well I knew, and hollows clear,
Felt my gun upon my shoulder,
On my hands the hair of deer,

Lithe and strong with youthful vigour,
Power and pith in bones and veins :
Wealth of life beyond a figure,
Envied bliss the hunter gains.

Precious tide ! What was the reason
Why it should so soon recede ?
Oh for but the briefest season
Of the life in this my need !

Speeding to the city's bustle
Next I paced the frigid street,
Where the crowds the stranger hustle,
Care on every hand we meet ;

Force and fraud o'er right prevailing,
Sad endeavour fast in gyves,
While in sacrifice unfailing
Rise to Mammon toiling lives.

Whether now his fingers trembled,
Or his harpstrings were not tense,
In my ear his strains resembled
Nought but sound apart from sense.

Fitful flashes cast reflection
Where impressions once had been,
Things that out of recollection
Long before had vanished clean.

But at last, my spirit crushing
That thin harper struck a chord
Smote the desert rock, and gushing
Floods of bitter anguish poured.

Once the morning sunbeams welling
Drove the shades of night away,
Save the cloud above our dwelling,
Ne'er to lift in sun or day.

Shade by birds of song evaded,
Where the newest blade is sere,
Where my beauteous floweret faded,
And my plaint she cannot hear.

Fair her form when sad we laid her
Low within her earthy bed ;
Daisy coverlet we made her,
Watered with the tears we shed.

Treasured more than princely jewel,
Tiny shoes and many a thing
In our empty home renewal
Of our sorrow ever bring.

Day declined and darkness hastened,
Night in memory enrolled :
Leave the door to-night unfastened
For my lamb has left the fold.

Up I bounded saying. " Harper
Thin and hard, you rack my soul
With ill-timed invention sharper
Than the wind that leaves the Pole."

Then he looked, his eyebrows lowering,
Knowledge of my thoughts to gain :
" Where is now the tempest roaring ?
In yourself or on the main ?

" Know that tempest never rages,
Bursting on us in its ire,
Such as when the soul engages
With the world in conflict dire.

" In yourself is song, which after
Minstrels touch the chord is moved,
And in tune for tears and laughter
On through life your course is grooved.

" Music worthy ends fulfilling,
Where the virtues have their birth,
Heart and ear is ever thrilling
Through your pilgrimage on earth.

" Sometimes too a sweeter measure
Than the minstrel's art may teach,
Gives the heart a sacred pleasure,
Though the ear it cannot reach.

" Call you these transcendent notions ?
Have you any knowledge pray ?
Nothing but your own emotions
Formed the groundwork of my play.

" But not yours the sole obedience ;
Nature likewise all along
Yields in depths and heights allegiance,
Marching in accord with song.

" And at Nature's consummation,
Music from the trump of doom
Shall dissolve the wide creation,
And arouse you in the tomb."

* * *

Talk with parting thanks he ended,
Closer drew his gabardine,
Poorly from the storm defended,
But inspired with breath divine.

Man is a mysterious temple,
Deity indwelling there,
Fane with structure far from ample,
And its covering but bare.

A.G.

RANNAN O 'N RUBAIYAT AIG OMAR KHAYYAM,

AM BARD PERSIANACH.

Dùisg as do shuain ; tha ghrian ag cur 's an ruaig
 Bhàrr aghaidh speur, gach reul is rionnag shuas,
 'S a' sgapadh neul na h-oidhch' mar thannaig shith,
 'S le 'gathan òir ag còmhachadh tùr an rìgh.

Mu 'n d' chaochail faileas na feall-mhaidne muich,
 Ar leam gu 'n cual' mi 's an tigh-òsda guth
 Ag ràdh, " Tha 'n teampull ullaichte a steach ;
 C' ar son a dh' fhanas an luchd-aoraidh mach ? "

Mu ghairm a' choilich, iadsan bha mu 'n cuairt
 An doruis, ghlaodh iad, " Fosgail dhuinn gu luath !
 Ar tìm gu fuireach a' dol tuillidh 's clis,
 'S co-dhiù a thilleas sinn, co aig' tha fios ? "

Tha nis bliadhn' ùr a' dùsgadh gach seann déidh,
 'S an t-anam tùrail 'g iarraidh cùirt dha féin,
 'S am faic e làmh gheal Mhaois air géig 's air blàth,
 Is anail chùbhraidh Chrìosd toirt beatha 's fàis.

Irám an fhàsaich, c' àite bheil e nis ?
 Is cupan Iamshyd ? Có aig a bheil fios ?
 Ach air an fhlon tha fathast lith an ròis,
 Ur-bhlàth 's na liosan 's measan mar bu nòs.

Lìon suas a' chuach, 's an teine 'n Earraich tilg
 Do thrusgan sac-eudaich, gach bad is cirb ;
 Tha eun na time ag grad-ruith a réis,
 A thurus goirid, 's feuch, e air an sgéith !

Co-dhiù aig Babilon no Ispahán,
Co-dhiù tha 'n cup de mhill no dhomblas làn,
Tha fion na beatha sruthadh, braon air bhraon ;
Tha chraobh ag call a duille, aon air h-aon.

Abair gu 'n tig gach maduinn mìle ròs ;
Ach c' àit bheil ròsan an la-dé le 'm pròis ?
'S an t-òg-mhios so a bheir dhuinn blàth is calg,
Toirt Iamshyd agus Kaikobad air falbh.

Ma thogair ! 's cearta coma leam co-dhiù.
Ciod e ar gnothach-ne ri Kaikoshru ?
Rustum an garg laoch, no Kaikobad nam beairt,
'S ma chuireas Tai gu cuirm, na toir thusa feairt.

De 'n stiallaig lombair air nach crom an spréidh,
Eadar an t-àiteach is am fàsach réidh,
Thig far nach luaidhear ainm an rìgh no 'n deòir ;
'S mo thruaighe Mahmud air a chathair òir !

Thoir crioman arain dhomh is searrag fhìon',
Is leabhar rannan ma' ri caraid mìn,
Is craobh an fhàsaich deanamh sgàil o 'n ghréin ;
O, bhiodh am fàsach dhomh mar Phàrras féin !

Cuid ris an t-saoghal so gu dian ag gleac,
Is cuid le 'n dòchas anns an t-saogh'l ri teachd ;
An t-airgiod-ullamh glac, an creideas guait ;
Toirm-mhothar drumma, chan 'eil ann ach fuaim.

Tha cuid a thionalas le dìchioll stòr ;
Is cuid a sgapas e mar fhras an fheòir ;
Le chéile theid iad an aon réis g' a crìch ;
Aon uair 's gu 'n imich iad, cha tig a ris.

An dòchas saoghalt' air bheil daoine 'n tòir,
 Tionndaidh gu luaithre no gu pailteas stòir ;
 Ach 's gearr a mhealar e ; mar shneachda geal
 Air uachdar linne, chithear ach car seal.

A ! gabh-sa cothrom air na dh' earbadh riut
 A mhealtainn tràth, mu 'n teid thu féin fo 'n dus ;
 Duslach ri duslach, is fo 'n duslach shìos,
 Gun fhìon, gun cheòl, gun chòmhlán, is gun chrìoch.

Ris-san a dh' ullaich air son latha gheàrr,
 'S ris-san tha feitheamh air son latha 's feàrr,
 Am Muezzin labhair 's an tùr-fhaire shuas,
 'Bhurraidh ! chan 'eil an sud no 'n so do dhuais.

Luchd-fòghluim theagaisg dhomh gach nì fo 'n ghréin,
 'S thug mi gun teagamh leam na b' eòl dhaibh féin ;
 Ach brìgh an iomlàn dhomh de 'n eòlas bhaoth :
 Mar uisge thàinig mi, is théid mar ghaoith.

A steach do 'n chruinne so gun fhios cia as ;
 A mach o 'n chruinne so gun cheum d' ar cas ;
 A dh' aindeoin thugadh sinn, mar shruth nan gleann ;
 A dh' aindeoin cuirear sinn, mar ghaoth nam beann.

O mheadhon talmhainn dh' éirich mi gu sèimh,
 Gu cathair Shàtuirn anns an t-seachdamh nèamh ;
 'S ged dh' fhuasgail mi 'san t-slighe iomadh dul,
 Cruaidh-shnaim ar crannchuir dh' fhairtlich orm gu tur.

B' e sin an dorus air nach d' fhuair mi 'n gleus
 B' e sin am brata troimh nach fhaicinn leus ;
 Bha beagan bruidhne air, thu-féin 's mi-féin ;
 An sin, gun tuillidh air, mi-féin 's thu-féin.

Cha fhreagair talamh mi, 's chan abair cuan,
 Cia as a tharruing iad an gabhail bhuan ;
 Na nèamhan gluasadach le 'n gruaim 's le 'n soills',
 Tha nochdte 's falaicht' am brat latha 's oidhch'.

Ri beul a' phige so mo bhilean chuir,
 'S cion-fàth mo chrannchuir am dhìth gu tur ;
 "Ol" ars' esan, "òl, fhad 's as beò thu, òl ;
 Aon uair 's gu 'n imich thu, chan ith, 's chan òl."

Air m' fhacal, saoilidh mi an t-aog thuirt "òl,"
 No chrèadh d' an d' rinneadh e, bhi aon uair beò,
 Le cridhe truacanta nach d' fhuathaich pòit,
 Is fathast sgrioba de 'n t-seann fhìon 'na phòig.

Chunnaic mi creadhadair a' fuineadh crèadh,
 'Nuair rinn i labhairt ris gu soitheamh, sèimh :
 "Gu réidh, a charaid, guidheam ort, gu réidh !
 Ceart mar tha thusa 'n diugh bha mise 'n dé."

Nach d' thainig sgeul oirnn tre na linntean céin,
 A cheart co-ionann ris an nì so féin,
 Mu 'n cheud chlod ùrach sin an tùs an ré,
 D' an d' rinneadh duine ann an cruth a Dhé.

Am braon as lugha thaomar as a' chuaich
 Do 'n talamh thioram anns an sùigh e suas,
 Nach fhaod e faochadh thoirt do aon fo 'n fhòid,
 'S an teine mhùchadh ann an sùil gun fhòir ?

Mar thionndas lili suas a cuach ri nèamh,
 Air son a moch-thrath anns a' mhaduinn shèimh,
 Dean thusa leithid gus an téid do cheann
 Chur fothad, mar chuaich fhalaimeh, bun-os-ceann.

Na nithean saoghalt' sin leig seach mar cheò ;
 'S roimh nithean spioradail na biodh ort sgleò ;
 'S fàg nì 'n la-màireach ann an gràs na gréin' ;
 'S an fhìonan tàlaidh tu le d' làmhnan féin.

'S ma thíg na dh' òl thu is na beòil a phòg,
 Gu crìoch nan uile nì, nach coma còc' ;
 Tha 'n diugh mar bha 'n dé, 's an dé mar bha càch,
 'S roimh theachd an ath latha na biodh ort sgàth.

'Nuair thig an t-aingeal leis a' chupan dhuar,
 G' a chur ri d' bhilean taobh na h-aibhne fuair,
 An deoch cha diùlt thu, is do long 's a' phort ;
 Ol mar bhitheas i, 's na biodh athadh ort.

Ma 's urra 'n t-anam so an dus chur uaith',
 Is éirigh rùisgte air na dùilean suas,
 Nach aobhar-nàire dha bhi tàmh mar thràill,
 'S a' chrùbaig chreadha so gun dreach, gun àill'.

An fhìonain so, ma 's ann o Dhia tha 'm fàs,
 Có their gur ribe th' ann g' ar cur an sàs ?
 Ach, ma 's ceap-tuislidh am maoth fhàillean ùr,
 Có chuir an sin e ? Nach e Dia o thùs ?

Am feum mi 'n iocshlaint so a chur air chùl ?
 An geilt roimh nì-eigin ri bheil mi 'n dùil,
 'S an dòchas deoch as fearr, a réir luchd-iùil,
 O 'n chupan nèamhaidh, is mi-féin am smùr.

Ri bagradh Ifrinn is ri gealladh Nèimh,
 Aon nì tha cinnteach : gu bheil tìmh gu sèimh
 A' ruith, 's ar beatha triall ; an còrr 'na bhréig ;
 Am barr-guc a thuit, cha till e ris a' ghéig.

Nach culaidh loghnaidh e : na mìltean sluaigh
 A chaidh troimh 'n gheata sin do thìr na suain,
 Gun aon a' tilleadh dhiubh a thoirt duinn sgeòil
 Mu 'n t-slighe dh' imich iad, le còmhraidh beòil ?

An cup beul-fodha ris an can thu 'n speur,
 Fo bheil sinn cùbte 'n so o bhreith gu eug,
 Na tog do làmhnan ris-san ann ad fheum ;
 Tha esan cheart cho lag-chuiseach riut féin.

Mu Nèamh 's mu Ifrionn sheall mi shuas is shìos,
 Troimh chuairt siorruidheachd 's air m' ais a ris ;
 Thuirt Aod-nan-Làithean rium gu robh o chéin,
 Mo Nèamh is m' Ifrionn ann am anam féin.

A ghaoil, nam b' urrainn duinne ris-san strì,
 Is tuigse fhaotainn air bonn-stéidh an nì,
 Nach briseamaid 'na bhloighdean e, 's a ris,
 Ath-dhealbh na's dlùithe do làn rùn a chrìdh'.

An so tha sinn air chuairt fad là no dhà,
 Air bheagan buannachd dhuinn ach péin is cràdh ;
 'S a' fàgail ceist ar bith gun fhuasgladh réidh ;
 An rathad gabhaidh sinn gun sùil 'n ar déidh.

Ri m' ghearan éisd-sa anns na nèamhan shuas ;
 Cuir saor o 'm chuibhreach mi, is gabh dhìom truas ;
 Ma 's ann do 'n phràbar a tha 'm fàbhar tric,
 Seall air mo chàs-sa, chan 'eil mi ro ghlic.

A ! lìon an cupan ; ciod am feum bhi ghnàth
 Ag caoidh na h-aimsir a chaidh seach cho tràth ?
 An dé chaidh seach, 's am màireach có a chì ?
 Ma tha 'n diugh taitneach, meal e réir do chrìdh'.

* * * *

Na daoine glic' a sgrùd dhuinn a' chùis g' a ceann,
 Dìomhaireachd na cruinne so, 's cor na thuinich ann,
 Nis mar fhàidhean bréige dh' aithris sgeul gun tùr ;
 Am beòil labhrach, lochdach tha stopte leis an ùir.

Mi-féin anns an latha sin, thathaich mi gu tric
 Air luchd-teagaisg aidmheilean, amaideach is glic ;
 'S ged bha mòran cònnspaid is còmhraidh bhos is shlos,
 Troimh 'n cheart gheata dh' inntir mi, thill air m' ais a ris.

Sgriobh am meur gu stuama, 's air aghaidh ghluais gu bras ;
 'S cha dean naomh no aingidh a mhealladh eang air ais ;
 A dhubhadh as aon sgriob dheth gur dìomhain an guth,
 'S cha nigh a mach do dheòir e ged dhòirt' iad 'nan sruth.

'Nuair théid sinne chàradh air cùl an sgàil bhrait fhuaire—
 O ! na linn do-àireamh a bhios an saoghal buan—
 Có 'n sin aig am bì cuimhn' oirnn, no bheir suim d' ar rann,
 Na 's mò na 'n cuan sloisreach do 'n chloich a thilgear ann ?

Chan 'eil ann ach sgàth-bhuth air aghaidh 'n fhàsaich luim,
 'S an leig a sgìos an t-Ard-rìgh air slighe Blàr-fo-Fhuinn ;
 Thig Ferràsh le bhàirlinn a mach o sgàil na h-oidhch',
 Is buailidh sìos an sgàth-bhuth, 's ni àite do 'n ath aoidh.

Fàidhean 's daoine diadhaidh d' am b' aithne ciall gach nì,
 Liubhair dhuinne taisbean, is dh' aisig dhuinn a bhrìgh,
 Cha robh 'n sin ach brudair a bhuaire an clos 'san oidhch',
 'S a dh' aithris, air dhaibh mosgladh, 's thill gu 'n clos a
 choidhch'.

Is aising Nèamh air àite shàsaicheas gach miann ;
 Is Ifrionn sealladh sgànraidh air anam an sàr-phian ;
 'S faileis sud air sgàile na duibhr' o 'n d' thàinig sinn ;
 Is thun an till gun dàil sinn 's ar latha gearr dol dhinn.

BRUADAR AN T-SAIGHDEIR.*

“*The Soldier's Dream.*”—CAMPBELL.

Sheinn dùdaich an fhois-ghairm aig dorchadh nan tràth,
 'S an speur le a freiceadain reul mar is gnàth ;
 Le sgìos laigh na mìltean a sìos an droch chàs,
 An claidhte gu cadal, 's an leòinte gu bàs.

Am shuain air mo sheideig air leitir glé gharbh,
 Taobh 'n teine bha gleidheadh na feithid o 'n mharbh ;
 O mheadhon na h-oidhche gu soillseachadh là,
 Tri uairean gu 'n d' bhruadair mi brudair an àigh.

Ar leam gu 'n do thàr mi troimh fhàsaichean balbh,
 Glé fhada bho 'n àraich 's gach blàr-uidheam gharbh ;
 Fo speuran a b' àille 's gun mhàirneal am cheum,
 Gu dachaidh mo chàirdean chur fàilt' orm am fheum.

Ruith mi is leum mi thun réidhlean nam blàth,
 'S an tric bha mi éibhinn an céitean mo là ;
 Mo ghobhair a' meigeadaich freagairt a chéil',
 Is b' eòl dhomh am buanaich' 's an duan bha 'na bheul.

Is gheall mi do m' chàirdean, 's sinn àbhach mu 'n fhìon,
 Mo dhachaidh nach fhàginn air àilgheas an rìgh ;
 Mo bhean is mo phàisdean 'g am thàladh a' strì ;
 Ghuil ise is ghàir i, an lànachd a crìdh'.

“ Fuirich, O, fuirich ! Fan le d' mhuirichinn ghràidh,”
 'S bha 'n t-ànrach glé ullamh gu fuireach 's gu tàmh ;
 Ach thill rium mo thruaighe le luath theachd an là,
 'S an tlàth ghuth am bhrudair theich uam mar an sgàth.

* An dara duais, Mòd, 1900.

DE 'N H-UILE TAOBH G' AN SEID A' GHAOTH.

"O' a' the airts the wind can blaw."

De 'n h-uile taobh g' an séid a' ghaoth,
 'S ro chaomh leam i bho 'n tuath ;
Oir 's ann an sin tha ise tàmh,
 An té d' an d' thug mi luaidh ;
Ged 's iomadh cnoc is glac is coill,
 Tha eadaruinn 'san uair,
Mo smuain a ghnàth, a dh' oidhch 's a là,
 Air Sine dhonn nam buadh.

Ar leam gu faic mi i 's na flùir,
 Fo dhrùchd air mhaduinn Chéit ;
Ar leam gu'n cluinn mi i 's na h eòin,
 Ri ceòl air bhàrr nan geug ;
O, chan 'eil sóbhrach am bun tuim,
 No neoinein cruinn am bruaich,
No eun a sheinneas ceòl 's a' choill,
 Nach cuimhnich dhomh mo luaidh.

MO SHEANA CHRUIT-CHIUIL.

" Gae bring my guid auld harp ance mair."

Fàir a nall mo sheana chruit-chiùil,
 Fàir thugam i gun dàil ;
 Oir feumaidh mi dàn eile sheinn,
 Mu 'n triall gu tur mo chàil ;
 'S mo làmh dhuibh, 'nuair a sheinneas mi,
 'S e 'm fonn a dh' éireas leinn :
 'S i tìr nam beann is tìr nan gleann,
 An tìr as anns' fo 'n ghréin ;
 O, dh' òlainn cuach do thìr nan cruach,
 Le caithream uallach cléith.

Tha 'm fraoch 'ga luasgadh air a' bheinn,
 'S 'nan leum thar bhàrr nan eas
 Tha 'h-uillt a' seinn air saorsa 'n fhuinn,
 Troimh 'n taom an steud-shruth bras ;
 'S i 'n tìr mu 'n iadh an lear, mo sheòid,
 An tìr d' am mò mo spéis :
 'S i tìr nam beann is tìr nan gleann,
 An tìr as annsa leinn ;
 O, dh' òlainn cuach do thìr nan cruach,
 Le caithream uallach cléith.

Tha 'n cluaran dosrach air an fhaich',
 'S an d' tharruing Wallace lann,
 'S an d' thug e fuil a nàmh mu shliabh,
 A dhath a liath-bhrait ann ;
 A' sealltainn dha 's an iar, mo sheòid,
 Air òran thog e 'n t-séist :

'S i tìr nam beann is tìr nan gleann,
An tìr as annsa leinn ;
O, dh' òlainn cuach do thìr nan cruach,
Le caithream uallach cléith.

Glan speuran àillidh dhùthcha céin,
Tha sgaoilt' os cionn an tràill ;
Thoir dhòmhsa tìr a' cheò 's na saors',
'S an aobhach guth nam bàrd ;
An tìr a dh' éisd ri Oisean binn
A' seinn air suinn na Féinn' :
'S i tìr nam beann is tìr nan gleann,
An tìr as annsa leinn ;
O, dh' òlainn cuach do thìr nan cruach,
Le caithream uallach cléith.

THA MO GHAOL-SA MAR AN ROS.

"My love is like a red red rose."

O, tha mo ghaol-sa mar an ròs,
 'S an òg-mhios fo ùr bhlàth
 O, tha mo ghaol-sa mar an ceòl
 As bòidheche fonn air chlàr ;
 Cho maiseach thù, mo chailin chiuin,
 'S cho trom mo ghaol 's cho buan,
 'S nach tréig gu bràth mi féin mo ghràdh,
 Ach gus an tràigh an cuan.

Ach gus an tràigh an cuan, a ghaoil,
 'S an teid 'nan caoran dearg
 Gach creag is sliabh mu 'n iadh a' ghrian,
 Do ghaol am chliabh cha searg ;
 Ach soraidh slàn le m' chailin mhàld',
 Ceud soraidh slàn 'san uair,
 Ach thig mi ris ged robh an t-sligh'
 Deich mìle mhiltean buan.

ORAIDEAN IS SGEULACHDAN

AN CAT.

Theirinn ri caraid no bana-charaid sam bith a thig trasd air an duilleig so gun mhor-shuim a ghabhail dhi, nach 'eil dad innte 's fhiach a leughadh. Chan 'eil mi, mar gu 'm b' eadh, ach 'g am thoileachadh féin, 's an uair a tha duine 'ga thoileachadh féin faodaidh e bhi cinnteach nach 'eil e toileachadh muinntir eile. Chan e gu bheil e soirbh muinntir eile thoileachadh. eadhon 'nuair a dh' fheuchas duine ri sin a dheanamh. Tha 'n cat 's mi-fhéin an déidh cur a mach air a chéile, dìreach mu 'n cheart phuinc so. Dh' fheuch mi r'a thoileachadh, ach an àit e bhi toilichte 's ann tha diomb na dunaich air. Thug e greis 'na shuidhe aig an teine ag glanadh aodainn 's ag cìreadh a chinn, 'nuair a thug e fa-near nach robh 'n teine cho aoibheil 's a bu mhath leis. Sheall e mu 'n cuairt air son àite bu sheasgaire, 's chan fhac e àite, ar leis, a b' fhearr na uchd fhir-an-tighe. Leum e 'n àird, 's rinn e e-fhéin cho socrach 's ged bhiodh e pàigheadh air son a leapa. G'a thoileachadh, shuidh mi foidhe ann an sin gus an robh an cadal-deilgneach a' tighinn am luirgnean. Thuirt mi ris, mu dheireadh, gu 'm b' fhearr dha dol gu làr, ach thuit gu robh esan de dh' atharrach beachd, 's a sios cha rachadh e. Dh' fheuch mi ri iompaidh a chur air le mìn chomhairle, ach thug e cluas bhodhar dhomh. Chan 'eil mise cho faidhidneach 's a bha 'n duine còir sin a bha aon uair ann an tir Uis, 's bho nach 'eil, ghabh mi lasan ris a' chat. Rug mi air bhad-mullaich cinn air, 's theann mi r'a chur sios leis an laimh làidir; ach cha robh sin dòmhsa

mar mo chuid fhéin. Chuir esan a dhubhain an sàs gu greimeil ann am thriubhas, 's chuir e roimhe nach géilleadh e òirleach. Gu mi-fhortanach, bha 'spuirean cho geur 's gu'n deach iad, chan ann a mhàin troimh an chlà, ach troimh 'n chraicionn a bha foidhe. Leum mise air mo bhonn ag glaodhach, Mort! Leum esan thun an ùrlair, ach mu 'n d' fhàg e mo shealladh thug e sùil orm thar a ghualainn—sùil anns an robh tuillidh spid r'a leughadh na théid agamsa air a sgriobhadh. Tha so a' deanamh soilleir dhuibh cho doirbh 's a tha muinntir eile thoileachadh, air cho math 's gu feuch sibh ris.

Tha seòrsa de thlachd agam fhéin air a bhi beachdachadh air gnaths nan creutairean a thachras a bhi 'm choimhearsnachd, agus a bhi toirt fa-near mar a tha 'n tuisge nàdurra chaidh a bhuileachadh orra 'ga nochdadh fhéin annta. Leughaidh mi inntinn a' choin, mar gu 'm biodh rùn dìomh-air a chridhe sgriobht' air clàr aodainn. Chan 'eil an cat, uile gu léir, cho fosgailteach, ach 'nuair gheibh sibh iuchair na h-inntinn aige, 's a thuigeas sibh gur i 's riaghailt beatha dha fìor dheagh chùram a ghabhail mu a phearsa phriseil fhéin, 's gur e so an t-aon lùdagan air a bheil a ghiùlan gu h-ìomlan a' tionndadh, tha 'n còrr soilleir gu leòr. Tha 'n cat, mar so, na 's glice air a shon fhéin na tha 'n cù. Tha 'n cù daonnan deas a chur a ghliocais fhéin gu seirbhis an duine, ach tha fhios aig a' chat nach 'eil an sin da ach an fhaoineis. Tha 'n cat ag amharc air an duine mar chreutair a chaidh ullachadh a dh' aona ghnothach a chum freasdal dhàsan 's d'a nìreasbhuidh.

Tha 'n duine, 'n a fhéin-spéis, ag gabhail g'a ionnsuidh fhéin gu bheil a thuigse-san cho àrd os cionn tuisge nan creutairean diblidh leis a bheil e air a chuartaichadh, 's a tha na nèamhan os cionn na talmhainn; ach ma sheallas sinn a stigh na 's dlùithe 's a' ghnothach, chì sinn—co-dhiù, cho fhad 's as léir dhòmhs' e—nach 'eil eadar-dhealachadh sam

bith eatorra an gnè, ach a mhain anns an tomhas 's a bheil an tuigse sin air a buileachadh. Chan e sin a mhàin, ach tha co-chòrdadh nach beag eadar giùlan an duine gu nàdurra, agus giùlan nan ainmhidhean as dlùithe dha an inbhe. Ma shamhlaicheas mi beusan an duine ri beusan a' chait air a bheil mi 'g iomradh, chan 'eil mi faicinn gu bheil aobhar mór sam bith aig an duine air uail a dheanamh. Ma theirear nach 'eil an cat cho onarach 's a dh' fhaodadh e bhith ; có is urrainn a ràdh gu bheil an duine ? Ma theirear gu bheil an cat 'na chreutair ro fhéineil ; nach cuala sinn iomradh air daoine nach robh, uile gu léir, saor o'n fhàillinn cheudna ? Ma thàtar ag cur as leth a' chait gu bheil e mì-thaingeil ; mo chreach ! nach 'eil aon no dhà de m' luchd-eolais fhéin, nach 'eil ro-chomharraicht' air son an taingealachd ?

Faodaidh mi eisimpleir bheag no dhà thoirt seachad air beusan a' chait ma tha e ceadaichte dhuinn beusan a ràdh ri nithean nach 'eil idir beusach ; co-dhiù, biodh na beusan math no dona, chan 'eil an cat gun toinnisg.

An cat so againne, d' an ainm "Tómas," tha e ro dhéidheil air iasg. Latha o chionn ghoirid, chaidh e fhéin 's mise fhàgail leinn fhéin a ghleidheadh an tighe. 'Nuair thainig ám gu lòn a dheanamh deas, chuir mi de dh' iasg ann an coire air an teine na dh' fhóghnadh dhuinn le chéile. Chaidh mi 'n sin an àird an staidhir air son leabhair a bha dhìth orm. 'Nuair a fhuair mi 'n leabhar, thug mi sùil ann, 's a reir coltais, leig mi 'n t-iasg air dhearmad ; ach ma leig mise, cha do leig Tómas. Air ball, thòisich e air nuallanaich aig bonn na staidhreach, 's air dhomh dol le leathad, stiuir e 'n rathad thun na teine, far an robh 'n coire nis ag goileadh 's ag cur thairis. Bha so a' nochdadh tomhas nach bu bheag de thuigse ; ach fhaic sibh, bha fhios aige gu robh a chuibhrionn fhéin 's a' choire, 's bha eagal air gu rachadh e 'n dolaidh, mar a chaidh "càl nam Bodach Gallda." Na 'm bu phoit bhuntàta

bh' air an teine, cha chuireadh e iomagain sam bith air Tómas ged a chitheadh e i dol a mach troimh 'n luidheir.

Dhearbh mi cuimhne Thómais uair no dhà, 's feumaidh mi ràdh gu bheil i glé mhath 'nuair is fhiach an nì cuimhne ghleidheadh air. Tha e 'na dheagh shealgair, 's mar sin chan 'eil radain no luchaidh ag cur a' bheag de dhragh oirnn ; ach dh' fhàg sin an fhiadhach car gann 'na chriochan dligheach fhéin, 's b' éiginn da seilg fhaotainn air fonn eile. Thòisich e air sealg nan eun beaga bha tighinn a neadachadh 's a sholar lòn mu thaobh-cùil an tighe. Cha robh so taitneach leamsa, ach dh' fheith mi gus an d' fhuair mi fianuis 'na aghaidh. Latha de na làithean, thainig e steach 's eun 'na bheul, 's e 'ga leigeil fhaicinn do gach neach a bha mu 'n cuairt. 'Nuair a thainig e far an robh mise rug mi air, 's dh' innis mi dha nach robh mi idir buidheach dheth ; nach b' i sin an seòrsa sithinn a bha dhith ormsa ; 's a bharrachd air sin, gu robh Achd Pàrlamaid an aghaidh a bhi marbhadh eun as eugmhais cead laghail air a shon ; 's na faicinn-sa a leithid so de sheilg a rithist, gu 'n cuirinn maoir is madaidh a' bhaile 'na dhéidh. "Fhaic thu," arsa mise, 's mi crathadh mo chorraige r'a shròin, "b' fhearr leamsa éisdeachd ri ceilear an eoin bhig sin fad chóig mionaidean, na ged bhiodh tusa 's do chompanaich a' seinn domh fad chóig ràidhean." Tha amharus agam nach do leig Tómas dheth, uile gu léir, a bhi sealg nan eun, ach thuig e, math gu leòr, nach robh cliù aige ri fhaotainn air a shon, 's leig e dheth a bhi toirt dachaidh na cairbh.

Còrr is bliadhna 'n déidh dhomh 'n t-achmhasan sin a thoirt do Thómas mu shealg nan eun, thachair dhomh bhi 'm sheasamh aig an dorus-chùil, 's a' sealltainn mu 'n cuairt, 'nuair thug mi fa-near eun beag bòidheach a' piocadh crioman arain a chaidh a thilgeadh a mach. Goirid uaithe chunnaic mi gluasad faoin am measg na luibheannaich. Ciod a bha 'n so ach Tómas 's e snàg troimh 'n fheur ag èaladh air an eun ;

a shùilean mar chaora teine 'na cheann, 's mort dearg 'na chridhe? Bha 'n t-eun bochd cho trang a' dinneadh a sgròbain 's nach robh smaointeachadh aige air bàs obann, 's bha 'n cat cho dian air a' ghnòthach fhuilteach a bha 'n a bheachd 's nach robh sùil aige air son ni sam bith eile. Mar sin, cha d' thug aon dhiubh 'n aire gu robh mise gabhail iolla riu. 'Nuair a shaoil mi gu robh an cat ullamh gu buille-mhuineil a thoirt seachad, rinn mi casad, 's chunnaic e mi. Ann am prioba nan sùl, bha e 'g amharc an àird an adhair, mar gu 'm buaileadh grad iomagain e mu chor na sìde, agus fiamh cho neo-chiontach air a mhalaidh 's ged nach do thuinich droch smuain riamh 'n a coimhearsnachd. 'S a dhearbhadh dhomh gur ann mar sin a bhà, thòisich e air cur char dheth 's an fheur, 's air mire r'a earball. O, an t-uan neo-choireach! Cò a chuireadh olc as a leth? Esan a' dol a thoirt droch ionnsuidh air an eun bhochd! Ud! Ud! Cha do smaointich e riamh air a leithid. Cha robh e ach a' dol a chur clisgeadh air; dìreach, a dh' fhaicinn mar a leumadh e. Tha mi 'g ràdh ribh gu'n robh an gnothach uile gu léir cho coltach ri rud a dheanainn fhéin 's gu'n do chuir e eagal orm.

Tha nighean duinn a chomhnuidh air an dùthaich. Chuir i uair crioman ime g'ar n-ionnsuidh, ag innseadh aig a' cheart am gur i fhéin a rinn e. Cha robh thar luach tasdain ann, ach rinn a màthair uibhir othail mu dhéidhinn 's ged a bu mheall òir a bhiodh ann. Mhol sinn an t-ìm, 's ghuidh sinn beannachd air an laimh a chuir thugainn e, 's chaidh a chur seachad. An ath uair a chaidh tarruing a thoirt air an ìm, chunnaic mi gu robh gòmag bheag air a toirt as, 's air sealltainn na bu dlùithe, thuig mi gur i 'n luch a bha feuchainn a fiacaill air. Bha an cat air an ùrlar, 's e 'g a shuathadh fhéin ri m' luirgnean, 'g am dheanamh mothachail gu robh esan an làthair, 's gu robh e deas air son a chuibhrinn fhéin de dh' aon dad a bha dol. Thog mi air a' bhòrd e 's nochd

mi dha dìol an ime, 's thug mi dhà, aig a' cheart ám, mo shaor bharail air teistias cait a' bhaile; nach b' airidh iad air an teàrmunn a bha iad a' faotainn; gu'm bu mhò an cron na'm math, 's nach b' fhiach iad a bhi 'g an cumail am biadh 's an deoch; agus gu robh amharus nach bu bheag agam nach b' fhearr esan na aon diubhsan. Thug mi fa-near gu'n d' amhairc e glé gheur air an aileachd a dh' fhàg fiacaill na luchas 's an im, ach cha robh tuillidh air aig an ám. An la-r-namhàireach, mu bhristeadh na fàire, chaidh mo dhùsgadh as mo chadal le ulartaich oillteil aig doras an t-seòmair. Leum mi as mo leabaidh 's mi cinnteach gu robh na mèirlich air bristeadh a steach, no gu robh an tigh r'a theinidh. Dh' fhosgail mi le cabhaig an doras, ach cha robh r'a fhaicinn an sin ach an cat. Bha esan 'na sheasamh fa m' chomhair 's a cheann cho àrd ri ceann saighdeir. Sheas mi tiota beag 's gun mi tuigsinn aobhar an fhuathais a chuireadh orm; ach cha robh mi fada mar sin 'nuair a thuig Tómas nach robh mi gabhail a steach suidheachadh a' ghnòthaich. An dara cuid gu robh mi fhathast am leth chadal, no, anns an odhar dhorchas, nach robh mi léirsinn na luchas bh' aige-san 'na bheul. A dheanamh a' ghnòthaich cinnteach thilg e 'n luch 's an adhar, 's cheap e i 's an tigh'nn a nuas; thilg e 'n sin mu'm chasan i 's leum e air mo ladhran, 's dhannas e mu chorp na luchas gus an robh e dearbh-chinnteach gu robh mise mothachail air an treuntas a rinn e. Thuig mise mar bha chùis. Chaidh mo dhùsgadh á m' shuain chadail, aig ám cho mì-chneasda, a shealltainn air corp luchas, 's a dh' fhaotainn dearbhaidh air cho neo-airidh 's a bha cait a' bhaile—gu sònraichte aon diubh—air an tuaileas a bha mise cur a mach orra. Ciod a b' urrainn dòmhsa dheanamh ach aithreachas a ghabhail, 's mo cheann a chromadh le tàmailt, 's aideachadh do Thómas gu'm bu dheagh sheirbhiseach e.

Theagamh gu'n abair cuideigin, gu nochdadh Tómas

tuillidh gliocais le a lòn maidne dheanamh de'n luch 's gun diog a ràdh mu déidhinn. Tha móran dhaoine tha tuiteam 's a' cheart mhearachd sin. Tha iad a' smaointeachadh gur leòr dhaibh an gnothach a chaidh earbsa riu a dheanamh gu dìchiollach, onarach, 's gu 'n toir an saoghal creideas dhaibh air a shon. Chan 'eil an so dhaibh ach an amaideachd. Ciod is motha air an t-saoghal iad fhéin 's an gnothaichean suarach? Ma's àill leo creideas fhaotainn air son an gnìomharra, feumaidh iad an trompaidean féin a shéideadh na 's cruaidhe na sin, 's a chur an céill anns gach ionad-féille gur iadsan, gun teagamh, an sluagh, agus maille rusan gu 'm bàsaich gliocas. Na creidibh gur fealla-dhà tha 'n so, 's ann a th' ann smior na firinn. "Is mise bha 'n sin 's a chunnaic" daoine nach b' fhiach a' bheag no mhór ann an gréim duineil sam bith a' tighinn gu àitean àrda air neart a bhi ghnàth, a dh' oidhche 's a latha, moch is anmoch, a' trompaideachadh an tapadh fhéin, agus sin, iomadh uair, ann an gnothaichean cho suarach 's gu 'm bu nàr leam iomradh dheanamh orra. Fhir leis am b' àill faotainn air t' aghairt 's an t-saoghal so, tilg nàire thun nam feannag; cruadhaich do bhathais, 's na leig an cothrom as lugha seachad ort gun do ghuth a thogail 's do chliù fhéin a sheinn. Na cuireadh e miapadh sam bith ort nach 'eil do ghnìomh ach suarach; dean uibhir fuaim m'a dhéidhinn 's ged a b'e cuilean na crith-thalmhainn a bhiodh ann. Séid do thrompaid 's cuir an céill do 'n t-saoghal mhór m'an iadh a' ghrian, gur tu fhéin is mór-ionmhuinneach ann, 's do cho-impire nach 'eil r'a fhaotainn. 'N ad aonar rinn thu euchdan aibheiseach. Le d' ghàirdean neartmhor fhéin mharbh thu—luch!

Chan ann idir amaideach a tha Tómas againne.

AN CU.

“Ged tha mi gun chrodh, gun aighean,” chan 'eil mi gun chù. Bho chionn beagan bhiadhnachan, chuir caraid dhomh cù-chaorach am ionnsuidh. Cha robh feum fo 'n ghréin agamsa air cù, ach ghléidh mi 'm fear so; gun fhios nach fhaodadh am Freasdal fhaicinn iomchuidh grunnan chaorach a chur am rathad, bho 'n a bha nis an cù deas agam air an son. Ach tha mise fathast

“Gun chrodh-laoigh, gun chaoraich gheala,” 's tha mar sin an cù bochd as eugmhais na gnè oibre sin a tha nàdurra dha. Tha e, gu dearbh, toileach gu leòr gu obair a dheanamh na 'm biodh a' chungaidh aige. Ach gu mi-fhortanach an obair a ni e air uairean, b'fhearr i bhi gun deanamh.

Tha dhà no trì chearcan aig bana-choimhearsnach dhuinn, 's ged tha iad glé mhiadhail aice féin, gu dearbh, chan fhaod mi ràdh gu bheil móran ciataich agamsa de na ceart chreutairean. Rug tè dhiubh ugh an là-roimhe, 's gu dearbh cha do chùim i sin an uaigneas oirnn. Mach o nach do bhodhair i sinn le a goganaich. Ged a b' ugh òir a bhiodh ann, cha b'urrainn di tuillidh a ràdh mu dhéidhinn. Dh'fhàs mi, mu dheireadh, cho searbh d' a gogail, 's gu 'n do leig mi facal cabhagach troimh m' fhiacalan an lathair *Yarrow* ('s e sin ainm a' choin), 's mar gu 'n leigteadh saighead á bogha, bha e mach air an dorus-chùil, agus mu 'n d'amais mise air mo chorragan a chur am bheul, a dheanamh na fead-ghlaice sin a dh' ionnsaich mo sheanair dhomh, bha amhach na circe sgarte bho a colluinn. Chuir sin stad air a goganaich; ach ma chuir, bha amhach eile ann nach robh cho soirbh a cur 'na tosd. B' i sin amhach na ban-Eireannaich d'am buineadh a' chearc. Thainig i, 's fada-cruaidh air a bathais, 's a teanga cho geur ris an ealtuinn. Theich mi féin as an

rathad 'nuair a chunnaic mi tighinn i, 's dh'fhàg mi bean-an-tighe a réiteach a' ghnathaich mar a b'fhearr a dh' fhaodadh i. Tha mo bheurla-sa math gu leòr a stuigeadh nan con, 's a dheanamh gnothaichean beaga timchioll an tighe; ach 'nuair thig e gu trod 's gu iorguill, chan 'eil feum sam bith oirre. Bheireadh e gàire air seann each a bhi 'g eisdeachd ris na mnathan; ach, mo chreach! cha b'aobhar ghàire na bha bhan-Eireannach ag cur an éiric na circe. Sin agaibh eisimpleir bheag de'n nì a tha mi ciallachadh leis an obair a b'fhearr a bhi gun deanamh.

Bho chionn beagan ùine, chuir duine uasal ann an Glaschu fios thugam oran-gaoil a dheanamh, 's a chur thuige gun dàil. Bha toil mhór agam comain a chur air an duine-usal, ach bha cho fhada o'n a bha mise ann an gaol 's nach robh cuimhne agam air a' bheag mu dhéidhinn. Bha e cheart cho soirbh dhomh rannan a dheanamh air an triogh, no air a' ghriuthaich, no turainn sam bith eile thachair dhomh ghabhail ann an làithean m' òige. Coma co-dhiù, thug mi oidheirp bhearraideach air beagan fhacal a chur r'a chéile. Thagh mi an t-ainm a bu fhreagarraiche leam á measg mo sheann leannan, 's b' e sin Iseabal. Bha cuimhne glé mhath agam air Iseabal bhochd. Bha 'cridhe cho glan ri bonn òir, agus a ceann cho ruadh ris an t-sionnach. Chuir mi sios "Gruagach òg a' chuailein òr-bhuidh," 's shaoil mi gu 'n deanadh sin feum math gu leòr air son ceann peallach ruadh; ach mu 'n chridhe, ged a bha làn-fhios agam gu'm b'e móran a bu luachmhoire na'n ceann, cha robh diog agam ri ràdh. Bha sin dhòmhsa, mar an t-ionad ro naomh, nach robh còir agam air inntear. Chuir so smaoin no dhà am cheann, ach cha robh iad idir de 'n t-seorsa gheibhear ann an oran-gaoil. Fhreagradh iad na b' fhearr am marbh-rann. Cha deanadh so feum. Spion mi mo cheann, 's bhreab mi mo chasan, 's thug mi roid no dhà trasd an

ùrlair 's mi cur dhiom mu Iseabal. Ach cha bu mhór a b' fheairrd mi sin. Cha robh a' Cheolraidh fàbharrach, 's cha robh an gnothach ag còrdadh rium. Cha mhotha na sin a bha e còrdadh ri *Yarrow*. Bha esan ag cumail sùil nuagaich orm, 's gun e idir a' tuigsinn ciod am buaireas a thainig orm, no ciod a bu chiall do 'n bhaothaireachd so mu dhéidhinn Iseabail 's a cuailein òr-bhuidh; smaointich e gu robh an t-ám stad a chur air. Thug mise aig a' cheart ám làmh air mo chòta thilgeadh dhiom; ach ma thug, cha robh sin dhòmhsa mar mo chuid féin. Leum an creutair coirbte sin air a bhonn agus colg air a chuireadh eagal air duine sam bith ach duine aig am biodh cuibhrionn dhùbailte de spiorad na bàrdachd. Ach a leithid sin a dhuine, 's e as a léinidh, a' deanamh òrain d'a sheann leannan; cha robh e teàruinnte do bheathach no do dhuine grabadh a chur air. Leis a sin thug mi pailleart 's a' chluais do 'n chù, 's dh'òrduich mi mach as an tigh e. Thug e grad leum thun an doruis, ach air an rathad thachair an cat air. A nis, bha 'n cat cho neo-choireach ris an naoidhean air a' chich mu dhéidhinn Iseabail; ach cha bhacadh sin do 'n chù thilgte sin, ionnsuidh fhuilteach a thoirt air, a loireadh is abladh dìreach mar gu 'm b'e a bu mhàthair-aobhair do 'n iorguill. Dh'ama's e air an dorus mu dheireadh, 's theich e mach, le sian ghoirt 'na bheul, ceart mar gu 'm b' esan a fhuair an leadairt a thug e féin seachad, 's dh'fhàg e mise 'g eiridinn a' chait.

Thuig mi nach robh feum dhomh a bhi breabadh an aghaidh nan dealg aig an ám. Chaidh an gnothach tur am aghaidh.

Shuidh mi aig an teine, 's chuir mi éibhleag 's a' phìob. Mo mhìle beannachd leis an fhear a fhuair a mach luibh an tombaca, cha bhithinn-sa beò as a h-eugmhais. Thug mi greis a' deoghal na cutaig, 's a' smaointeachadh air nì no dhà a thachair bho 'n a bha Iseabal 's mi-fhéin a' leannanachd.

“Chan 'eil anns an duine,” arsa mise rium féin, “ach an taisdealach truagh. Air a thilgeil lomnochd air cladach fuar an t-saoghail, gun a chead féin iarraidh no ghabhail. Cha luaithe dh' fhosglas e shùilean 's a sheallas e mu 'n cuairt na thuigeas e nach àite-còmhnuidh seasmhach a tha an so; gur éiginn dha cur uime 's a thurus a ghabhail; a churach bheag a chur air sàile, a siuil a sgaoileadh, 's an saoghal mór a thoirt m'a cheann. A' fagail a' chalaiddh dha, bheir e sùil 'na dhéidh, 's chi e na làmhnan geala bha gu so mu thimchioll 'ga chumail as gach sgiorradh, togte ris na nèamhan as a leth. Tha fios aige gu bheil na deoir a' dalladh nan sùilean caomha sin a tha strì ri sealladh a chumail air. Ach chan fhaodar fuireach, tha siuil na h-iubhraich làn, an sruth fo a druim, is dòchas làidir air an stiuir. Tha a thriall air slighe na beatha, 's cha chomasach dha pilleadh air ais. Fathast ré tamuill bhig, biodh faidhidinn aig na càirdean gaoil a dh' fhàg e 'na dhéidh, 's an sin cluinnidh iad mu na nithe móra tha esan a' deanamh 's an t-saoghal. Is ann air aghaidh tha chùrsa, air aghaidh an stoirm 's am fèath, an turadh 's an uisge, am fuachd 's an teas. An ùine ghearr, ar leis gu bheil an saoghal na 's farsuinne na shaoil e; 's gu bheil fàsach leathann eadar e 's 'Fearann a' Gheallaidh.' Tha 'n t-saothair 's an t-allaban, am pathadh 's an t-acras, deuchainn-each. Ach misneach mhath! Thig thu gu d' sheilbh mu dheireadh. Mu dheireadh, an déidh nan dà fhichead bliadhna 's an fhàsach, tha 'm fearann sin a tha sruthadh le bainne 's le mil 's an t-sealladh. Ach ma tha, tha e nis soilleir gur fearann e air a bheil droch chliù. Fearann a tha 'g itheadh suas a luchd-àiteachaidh. Tha, os bàrr, famhairean 'san tìr—Mic Anaic—daoine borba, nach leig clod de 'n fhearann uapa gun chogadh air a shon. Cog, ma tà. Ma 's fhiach am fearann a shealbhachadh, is fhiach e cogadh air a shon. Is obair chlaoidh-teach an cogadh. Tréigidh a chàil an curaidh as

tréine. Fàsaidh an cridhe 's làidire fann. Caillidh an gairdean as treise a neart. Tha mhór chuid de 'n latha air dol seachad, 's tha 'n oidhche teachd anns nach urrainnear cogadh a dheanamh. Air feasgar an latha, théid an t-iarrtas diblidh so suas. "Ceadaich dhomh, guidheam ort, àite beag a shealltainn a mach, anns am faod mi laighe sìos agus bàs fhaotainn." Caidil an sìth. Thainig thu, mu dheireadh, gu d' sheilbh—fad agus leud do dhroma de 'n fhearann sin a chaidh a ghealltainn duit, 's a choisinn thu cho daor. Dìomhanas nan dìomhanas! Is dìomhanas na h-uile nithe."

Bha mi tighinn gu ceann mo theadhrach leis na smaointean cianail so an uair a chuala mi guth brònach mu thaobh-cùil an tighe. Dh' éisd mi. Dh' éirich e rithist, tuireadh cho tiamhaidh ris an tuireadh sin a rinn am fear nach maireann, Jeremiah. Chaidh mi thun an doruis a shealltainn có bha 'na leithid a thrioblaid. Có bh' ann ach *Yarrow*, 's e 'na shuidhe air èarr, a shròn 's an adhar, a bheul fosgailte, 's a shùilean dùinte, a dhà spàig togte ris na Nèamhan os a chionn, 's e, reir coltais, a' tagradh a chùis anns a' cheàrn sin, 'na dhòigh féin. Ghairm mi air, ach as a sin cha tigeadh e. B'éiginn domh dol 's a thogail leam ann am achlais. Shuidh mi leis aig an teine 'ga bhanaltrachd, 's a feuchainn ri comhfhurtachd a thoirt dà. Ach cha b'aill leis comhfhurtachd fhaotainn. Bha chridhe briste, a chluas brùite, is osann a chléibh cho trom 's gu lionadh i siuil na h-Iubhraich Bhallaich. Cha robh iocshlaint an Gilead a fhreagradh d'a chor, 's cha robh àrach air. Direach an uair a shaoil mi gu 'n robh e 's na h-ospagan deireannach, chuir mi cagar 'na chluais—an rachadh e ghabhail sràid? Cha robh am facal ach gann as mo bheul, an uair bha e leumraich air an ùrlar mar gu 'm biodh e dannsadh Gille Calum. Thog sinn oirnn gu té de phàircean a' bhaile, *Yarrow* le earball thar a ghualainn a' seòladh an rathaid. Tha bruthach corrach air

leth-taobh na pàirce so, 's chan urrainn do *Yarrow* amharc air gun réis a ghabhail 'na aodann, air fhad 's air fhiaradh, a cheart cho luath ris a' ghaoith. Thug e cuireadh dhomh, mar is gnàth leis a dheanamh, réis a ghabhail leis. An saoil sibh nach robh mi cho faoin 's gu'n d' aontaich mi? Bha toil agam an sgailleag sin a thug mi dha 's a' chluais a chur as a chuimhne. Ghrad leum sinn air falbh, taobh ri taobh; ach cha deachaidh sinn ach glé ghoirid an uair a chuir mise car a'-mhuiltein dhiom leis a' bhruthach. Rol mi, car air char, an dara h-uair a' treabhadh na fiadhrach le m' shròin, 's an uair eile ag gearradh sgroth as a' ghrunnd le m' shàiltean, gus an do chuir tom conuisg stad orm. Bha bean-ualas a' dol seachad aig an ám, 's chuir e giorag nach bu bheag oirre, m' fhaicinn a' tighinn air a leithid de dhòigh. Thill *Yarrow* cho luath 's a dh'ionndrainn e mi, ach cha robh mise r'a fhaicinn. Mu dheireadh, chunnaic e rud-eigin coltach rium ann an teis-meadhoin tom conuisg agus an dearbh Iseabal a bu mhàthair-aobhair do'n trioblaid uile, 'g am shlaodadh as an dris. 'Nuas le bruthach e mar mhaoim-sléibhe! Mort 'na chridhe! Dioghaltas 'na shùil! Agus gamhlas anns gach rioba d'a fhionna! Gu freasdalach, bha leithid de shiubhal air 's gu 'n deach e astar latha sàbaid seachad oirnn mu 'm b'urrainn da stad. Bha mise air mo chasan mu'n d'fhuair e air ais; 's bu mhath gu robh. Cha robh an colg a bha air ris a' mhnaoi-ualasail bòidheach r'a fhaicinn; 's cha chreideadh e bhuam nach b'i so an dearbh chuspair a chuir an ceòl againn feadh na fìdhle. An uair a fhuair mise mi féin a thrusadh r'a chéile, 's mo shròn a chur dìreach; thug mi taing do 'n mhnaoi-ualasail,—boirionnach anabarrach eireachdail,—air son a' chuideachaidh a rinn i leam. Ghabh *Yarrow* 's mi féin an rathad a ris, ach an uair so, shiubhail sinn gu mìn, mall. Cha d'thug sinn roid no leum, 's cha chreid mi nach robh a' bhrùid bhochd taingeil m' fhaotainn dhachaidh sàbhailte.

AN DAOL.

Tha am Maighstir-sgoil againn 'na dhuine cho fòghluimte 's nach 'eil e soirbh dhòmhsa seanachas a dheanamh ris. Tha mi glé thoigheach air bhi deasbaireachd ris mu ghnothaichean air a bheil mi car eòlach, ach an uair a thig e gu laimhseachadh nithe cudthromach an lagha, feumaidh mi a bhi fìor fhaicilleach ann am chainnt. Ma thuiteas dhomh facal tuaisdeach a ràdh, bha e cheart cho math dhomh a bhi 'n cuideachd an leòmhainn bheucaich. Thuit dhuinn, bho chionn ghoirid, a bhi ag iomradh, am measg ghnothaichean eile, air an déidh a tha aig móran de'n t-sluagh againn air an uisge-bheatha. Thuirt esan nach robh dream dhaoine air aghaidh an t-saoghail, cho fhad 's a b'fhiosrach e, nach d'fhuair seòl air seòrs'-eigin de dheoch làidir a dheanamh dhaibh fhéin. Chuir so iongantas orm, agus bha mhiann orm tuillidh fiosrachaidh fhaotainn m' a dhéidhinn; ach gu mi-shealbhach dh'fharraid mi dheth, "Am b'e 'n duine, 'na bheachd-san, am misgear bu mhotha am measg uile chreutairean na talmhainn?" "Am misgear as motha!" arsa esan, 's a dhà shùil a' lasadh suas mar leòis theine: "Am misgear as motha! Chan 'eil misgear idir ann ach è; 's am measg uile chreutairean na talmhainn chan 'eil mi smaointeachadh gu bheil creutair ann cho amaideach ris!" Bha fhios agam nach robh tuillidh fiosrachaidh r'a fhaotainn uaithe aig an àm, 's leig mi leis a' chùis dol seachad, ach cha do leig mi an nì air dhi-chuimhn'. Cha b'fhada 'na dhéidh sin gus an d'fhuair mi làn-dearbhadh gu robh creutair no dhà, bhàrr air an duine, nach cuireadh cùl ri dileig dhibhe na'm biodh i goireasach, no dòigh air a faotainn. Air tighinn dachaidh anmoch dhomh, oidhch' àraidh, 's an teaghlach uile air gabhail mu thàmh, shuidh mi greis aig taobh na teine a thoirt toit as a' phìob, an déidh saothair agus allaban an latha chur

seachad ; ach bha mi cho sgìth, claidhte, 's gur gann a bha dol agam air a' phlob a tharruing. Bha sgìos na colainn 'na eallach air an inntinn air chor 's gu robh mi faicinn gach ni troimh iarmailt dhorcha, dhoilleir, gun ghath gréine, gun leus gealaich. "Saoghal duaichnidh," arsa mise, "Saoghal gun chuma, gun dealbh, gun bhonn-stéidh, gun chùl-taice, gun aon ni seasmhach mu thimchioll ; saoghal nach fhiach a shealbhachadh ; saoghal nach gabhainn ann an gibht."

Có so a bha sgàineadh a ribheid a' seinn air "Glòir nan speur 's an t-saoghail gu léir?" Glòir na dunach dha ! Na 'm biodh e leamsa a' tighinn thar an aiseig an nochd, fo speur cho tiugh 's gu bheil caoban dhi agam ann am phòca fathast, tha mi'm barail nach bitheadh a ghuileag cho binn. Glòir nan speur ! Uch ! 'S éiginn gu robh an duine air mhisg an uair a thuirt e leithid ! Chuir so am chuimhne gu robh mi ag iomradh air an deoch, 's chuir e am chuimhne aig a' cheart ám, gu'm b'àbhaist do bhean-an-tighe deur beag de shùgh an eòrna bhi aice air son a chur 'na cùlaig a leigheas an déididh. Gu dé fios nach fhaodadh e tuillidh 's an déideadh a leigheas ? Dh' fheuch mi deur beag dheth an ceann uisge-goileach agus deannag shiucair. An saoil sibh nach do mhothaich mi sin a' toirt maothachadh air na faireachduinnean cruadha sin a bha glasadh suas a' chridhe mar lic reòdhta. Uidh air n-uidh, thog am brat duaichnidh sin a bha cur sgleò air sùil na h-inntinn, 's an àite bhi faicinn dhaoine "mar chraobhan ag imeachd," bha gach ni 'na chruth 's 'na dhealbh féin, agus blàths is tlus fathast fo dhruim na fàrdaich, an t-adhar na bu tlàithe ; an teine ag amharc ann am aodann gu h-aobheil, 's an coire bha r'a taobh, a' seinn mar choileach-smeòraich. Is gann gu'n creidinn féin gu 'm b'e so an saoghal a bha mi càineadh cho gamhlasach bho chionn bheagan mhionaidean. An déidh a h-uile car, theagamh nach robh an duine grinn a bha seinn

air, “ Glòir nan speur ’s an t-saoghail gu léir,” cho fada ceàrr. Tha gun teagamh an saoghal glòirmhor, na ’m biodh an t-sùil againne leis am bu chomasach dhuinn a’ ghlòir sin fhaicinn. Bha mi nis mothachail air toileachas inntinn agus comfhurtachd cuirp nach robh agam roimhe. Le m’ phlob ann am phluic, ’s mi mar gu’m b’eadh ag gabhail sgrog is balgam ; no, co-dhiù, a’ toirt toit as a’ phlob, agus srùbag as a’ chopan, ’s aig a’ cheart àm a’ smaointeachadh smaointean farsuinn, fial nach do smaointich duine riamh roimhe, bha mi anns a’ bheachd nach robh an saoghal cho duaichnidh ’s a shaoil mi. Chaidh grabadh a’ chur air na smaointean fialaidh so le dà chuileig a bha, gu so, crochte air ladhran ris an fharadh ; ’s ged a bha am faradh sin leathann gu leòr air son mhiltean d’ an seorsa, b’ éiginn do ’n dà chreutair thruagh cur a mach air a chéile—chan ’eil fhios c’ ar son—ach chaidh iad an sealbhan a chéile, agus air dhaibh an greim a chall air an fharadh, thuit iad le chéile ann am dheoch. Thog mi as a’ ghloine iad cho faicilleach ’s a dh’ fhaodainn, ’s chuir mi gu réidh air an ùrlar iad, ach cha robh sgrid anna. Bha an deoch tuillidh ’s làidir air an son. Thuit e mach gu’n do thog mi dlùth air làn na spàine de ’n dìbh leis na cuileagan ’s rinn sin tobar beag fìor uisg’ air an ùrlar. Bha dà no trì de na daolan dubha sin a tha cumanta gu leòr an tighean bhailte-móra, a’ ruith mu’n ùrlar a’ solar lòn dhaibh féin. Chunnaic té dhiubh an tobaran so, is stiuir i a cùrsa dìreach g’a ionnsuidh. Cha luaithe a thum i a sròn ann, na dh’ éirich i suas air a corra-beaga, thog i a ceann ’san adhar, mar gu ’m biodh ann cearc ag òl uisge ; thug i greis a’ blaiseamachd a beoil, ’s an sin chaidh i sìos air a glùinean ; chuir i a ceann gus an dà shùil anns an linne, ’s cha do thog i á sin e gus an robh i dall, bodhar, gun chomas car. Thug mi greis a’ beachd-smuainteachadh air ana-measarrachd a’ chreutair, an uair a thuit clò-cadail orm. Anns a’ chadal sin

bhruadair mi gu 'n d' thainig gaoth mhór o'n fhàsach 's gu'n do bhuail i air ceithir oisinnibh an tighe, ach gu freasdalach cha do thuit an tigh. An déidh na gaoithe, thainig crith-thalmhainn a chrathadh am biadh as an fhaochaig agus a' bhàirneach bhàrr na sgeire, ach cha d' fhàilnich an cabardroma, agus a reir coltais, bha chlach-stéidh fathast air chùl a gnothaich. Bha sin ceart gu leòr, ach bha mi fàs searbh d'a leithid so a dh' an-uair, 's gun fhios idir an robh crìoch air an aimhreit. Theagamh gu robh na slantan air atharrachadh, 's có b' urrainn a ràdh nach fhaodadh an dile-ruadh tighinn aon uair eile; no clach-mheallainn a sgathadh na h-adhaircean bhàrr nan damh. Thug mi blaomadh air mo shùilean 's an earalas, ach ciod a chunnaic mi 'na sheasamh laimh rium ach Aingeal! Seadh, Aingeal, agus e sgeadaichte anns an léine-bhàin a b' àbhaist a bhi 's an Eaglais, 's fhalt air a thoinneadh suas ann am paipeirean. Dh' fheuch mi ri cainnt a chur air, ach mu'n d' fhuair mise greim air na facail chràbhach a bha toil agam a ghnàthachadh, fhuair esan gréim air facal sgaiteach no dhà, a thug ormsa mo shùilean fhosgladh cho leathann ri beanntaig, agus aithne chur air an aingeal so d' an d' thug mi aoidheachd. Có bha ann ach bean-an-tighe, a' slaodadh a sgiathan 'na déidh mar chearc-ghuir, 's ag glocail mu 'n deuran dhibhe a dh' òl an daol 's mi féin.

Faodaidh mi thoirt fa-near 's an àite so, cho beag earbsa 's a ruigear a leas a chur anns gach nì a chithear no chluinnear ann an aisling na h-oidhche. Cha robh anns a' ghaoth mhóir a dh' fhairich mise, 's a shaoil leam a bhi làidir gu leòr a chur tughan nan tighean an claisean nan iomairean, ach oiteag fhaoin a thainig a stigh an uair a chaidh dorus an t-seòmair fhosgladh. Cha mhotha bha chrith thalmhainn uile gu léir cho gailbheach 's a shaoil mi, cha robh ann ach crathadh beag a thug bean-an-tighe orm 'g am dhùsgadh. Theagamh

gu robh an crathadh sin neoni na bu làidire na ruigeadh e leas, ach chan fhaodar sin a ràdh ; co-dhiù cha robh e cho làidir ri crith-thalmhainn.

Cha do mhosgail 's cha do ghluais aon chuid gaoth no crith-thalmhainn an daol. Bha i 'na cadal gu suaimhneach far an do thuit i, agus dà dhaol eile air crìoch a chur air na dh' fhàg i de'n deoch. Cha d' fhag iad uibhir agus aon sìle pinne dheth, agus a reir coltais ghabhadh iad tuillidh na'm biodh e r'a fhaotainn. Air dhomh carachadh a thoirt air mo chathair, thug iad oidheirp air teicheadh ; ach cha robh sin cho soirbh dhaibh a dheanamh 's a shaoil iad. Bha e soilleir gu robh sruth is soirbheas 'nan aghaidh. An àite dol dìreach thun na fròige 's an robh iad ag gabhail comhnuidh, b' éiginn daibh an rathad fhiaradh air an ais 's air an aghaidh, mar luing a' seòladh an aghaidh na gaoithe. Chunnaic mi daoine còire, aig àm na Nollaig no Dhi-luain-an-t-sainnseil, ag gabhail an rathaid air a' cheart dòigh ; 's e sin ri ràdh, 'g a thomhas air fhad 's air fhiaradh ; ach gu dearbh cha robh fhios agam gu rachadh aig creutair cho ìosal an inbhe ris an daol air i féin a ghiùlan cho nàdurra ; seadh, cho daonnail.

Theagamh nach 'eil ach an aona ghnè bheatha air aghaidh an t-saoghail, 's gur ionann modh air a bheil i ag oibreachadh anns gach creutair, co-dhiù is duine no daol e ; seadh, gur ann as an aon stoc a dh' fhàs sinn, 's gu bheil mar sin,

Freumh ar nàduir toinnte dlùth,
Mu gach dùil 's a' chruinne-ché.

Mur 'eil a' chùis mar sin, tha e duilich a thuigsinn ciamar a chuireadh an aon seòrsa dìbhe an aon seòrsa daoraich air an daol 's orm féin ; no ciod an t-aobhar mu bheil mise mothachail air tomhas de cho-fhulangas a bhi agam ris na creutairean truagha, seachranach sin a rinn comaidh rium mu 'n deoch. Biodh na nithe sin mar dh' fhaodas iad, cha toigh leam féin beathach no duine fhaicinn air mhisg ; ach

tha mi ann am beachd gu bheil ni no dhà ann as miosa na deur a dh' uisge-beatha math, an ceann uisge-goileach agus deannag shiùcair, ach sin a ghabhail ann am measarrachd.

Tha mi làn-chinnteach nach creid am Maighstir-sgoil facal dheth so. Their e, mar a thuirt e rium uair a bha mi ag innseadh dha mu sheann each donn a bha aig mo sheanair. "Cha bu chòir dhuit," arsa esan, "a bhi cur bhreug air a' bhrùid bho chd 's gun e féin 's an lathair." Ach breug ann no as mu'n each dhonn, chan 'eil facal bréige mu'n daol.

AN SEANGAN.

Dh'iarr bean-an-tighe orm an la-roimhe rud-eigin a dheanamh air a son. Thuirt mi nach deanadh, gu robh droch ghréim de 'n lònidh am dhruim. "Droch ghréim de'n leisg," arsa ise. "Ma tha lònidh ad dhruim, chan ann leis na tha thu deanamh de dh' obair." "Gu freasdalach dhuit-sa," arsa mise, "Chan 'eil de chnaimh droma agad na's urrainn do'n lònidh gréim a dheanamh air." Tha ise goirid 's an druim ach cha mhath leatha sin aideachadh. An deidh dhomh giorrad a droma thilgeil oirre, smaointich mi gu'm b'fhearr dhomh ceàrn eile de'n tigh a thoirt orm. Tha cùileag bheag sheòmair aig mullach an tighe anns am bi mi gabhail fasgaidh o'n stoirm, an uair a chi mi 'n deargan-doirinn 's an àirde-n-ear. Tha móran treallaich air bheag feum 's an t-seòmar so; seana bhrògan, seana phìoban, seann sporan air itheadh aig na leòmainn, ceann féidh no dhà, adharc neo-chumanta a cheannaich mi bho ablach ceàird (chuir an slaughtire mar fhiachaibh orm gur adharc càmhail a bha ann), carr-theine, eòlas an déididh, 's goireasan beaga mar sin. Am measg a chorra, tha seana bhroineagan leabhraichean a chaidh a thilgeadh as an rathad, 's a thug mise leam do 'm gharadh. Tha mi 'm beachd gu bheil cuideachd no dhà as miosa na cuideachd deagh leabhair, biodh e sean no ùr. Thog mi cheud fhear dhiubh a thainig gu m' laimh, 's leugh mi aig fosgladh an leabhair na briathran a leanas :—

"Eirich, a lunn-daire, gu grad,
'S thoir ort an seangan beag gun stad," etc.

An saoil sibh nach do chuir so amhludh nach bu bheag orm? Bha seòrsa de cho-chòrdadh eadar suim nam briathran so agus am beum bearraideach a fhuair mi o bhean-

an-tighe beagan mhionaidean roimhe. Feumaidh mi aideachadh gu'n do chuir an nì athadh orm. Chuir mi seachad an leabhar ag ràdh rium féin nach robh e ceart dhomh gun bheagan cuideachaidh a dheanamh leis a' chreutair bhochd 's i 'g a sàrachadh. Bha mi tilleadh air m' ais anns an rùn so an uair a chuala mi na fuirm 's na cathraichean ag gearradh leum feadh an tighe mar gu'm biodh iad a' dannsadh Ridhle Thullaichean. Thuig mi nach robh feum dol na b' fhaide 's an ám. Chunnaic mi *Yarrow*—'s e sin ainm a' choin—a' spaisdireachd 's a' ghàrradh 's e cumail sùil bhiorach air cearcan nan coimhearsnach. Smèid mi air, 's thainig e 'na ruith 's 'na leum. Chuir mi cagar 'na chluais mu'n stoirm a bha 'n ceann eile 'n tighe, 's dh' earalaich mi air gu'n smid a ràdh, ach sèapadh a mach gun uibhir agus beannachd fhàgail aig bean-an-tighe. An uair a fhuair sinn á sealladh an tighe, smaointich mi féin air gach nì a thachair, agus air comhairle 'n Duine Ghlic ; ach cha robh e soilleir dhomh ciod a bha ceàrr, no c' arson a rachainn thun an t-seangain seach creutair sam bith. “ An seangan ! ” arse mise rium féin, “ creutair cho aingidh agus cho puinnseanta 's as aithne dhomh idir ! ” Gu dearbh, na 'n deach iarraidh orm bean-an-tighe chur g'a ionnsuidh, cha chuireadh e na h-uibhir a dh' iongantas orm. Ach tha amharus agam nach deach an Duine Glic e féin thun an t-seangain, air neo cha bhiodh e cho deas a sheòladh muinntir eile 'na rathad, 's gu sònraichte cha tugadh e a leithid so a theisteachas dha—

“ Fa chomhair geamhraidh ni e deas,
 Ag cuimhneachadh gun tàmh a leas ;
 'S an t-samhradh truisidh e a lòn ;
 'S an fhoghar iomlan tha a stòr.”

Cha truis esan lòn 's cha chruinnich e stòr fa chomhair a' gheamhraidh ; chan 'eil feum aige air. Tha e cadal fad a' gheamhraidh, 's ged a chaidleadh e fad an t-samhraidh, seadh,

's fad an fhoghair 'na dheidh sin, so am fear nach cuireadh ionndrainn air. Theagamh nach e so an spiorad 's am bu chòir dhomh comhairle a' ghliocais a ghabhail, ach so an spiorad 's an robh mi aig an àm, 's tha mi ag cur sìos gach nì mar a thachair e.

Thachair nì eile a chuir uibhir iongantais orm ris a' chòrr. Ged a chuir mi romham nach rachainn thun an t-seangain—co-dhiù air an turas so,—thuit e mach gu robh mi dol g'a ionnsuidh, a cheart cho dìreach 's a bheireadh mo chasan mi. An uair a fhuair *Yarrow* 's mi féin a mach as a' bhaile, ghabh sinn an rathad a tha dol mu'n cuairt bonn nan creagan corrach sin ris an abair iad *Salisbury Crags*. Tha mi glé eòlach air na creagan sin; 's iomadh spealg a chuir mi asda le òrd beag a bhios mi giùlan am phòca, an uair a ghabhas mi 'm cheann teicheadh o'n tigh, mar thachras air uairibh. An uair a dh'fhàg sinn na creagan so 'n ar déidh, thug mi fa-near clach mhór chruinn air aodann a' bhruthaich os cionn an rathaid. Thug mi ceum an leth-taobh dh'fheuch ciod a bha aig a' chloich so r' a ràdh air a son féin. Shuidh mi sìos r'a taobh 's laigh *Yarrow* air torran beag uaine air mo chùlaibh. Bha mi greis ag ceasnachadh na cloiche, a' farraid a h-aoise, cia as a thainig i, c'àite robh i dol, 's có a sgròb a h-aodann, an uair a leum *Yarrow* air a bhonn le sgàl ghointe. Rug e air leas-deiridh air féin 's thug e greis air a cagnadh. Thug e an ath sgiamh as; chuir e car dheth air a' ghrund, 's thòisich e, a reir coltais, air e féin fheannadh. Chuir an gnothach a leithid de ghiorag orm 's nach b' urrainn domh gréim a dheanamh air facal freagarrach a thilginn air, 's bho nach b' urrainn, thilg mi 'n t-òrd air. Bha mi trusadh mo chas r'a chéile, 's mi an ioma-chomhairle co-dhiù a theichinn le m' bheatha, no dh'fheuchainn ri ciall a chur air a' chù, an uair a fhuair mi sàthadh an caol na coise, 's mu'n d' fhuair mi

amhare ciod a bha ann, bha sàthadh eile am bac na h-easgaid agam a thug orm leum cho beothail 's ged nach biodh lònidh 's an aon sgìreachd rium. Thug mi sùil le leathad 's faicear mo bhrìogais còmhdaichte le seangain. Tha mi glé ealamh am dhòigh an uair a bhios feum air. Ann am prioba na sùla leum mi as a' bhrìogais, 's bha mi 'ga slachdadh ri aodann na cloiche, an uair a thug *Yarrow* fa-near an cor 's an robh mi. Shaoil a' bhrùid bho chd gu'n do chaill mi gu buileach am beagan céille a bha agam. Thug e aona bhurrall tiamhaidh as is theich e. Thuit e mach gu robh bean-usal stràiceil, le sgàileag-ghréine 'na laimh, a' tighinn mu'n cuairt sròn na creige air an rathad a ghabh *Yarrow*. Chunnaic i tighinn e 'na dhian ruith; coltas fiadhaich air; cobhar mu bheul, 's e toirt tiolam air féin an dràs 's a rithid. Thuig i 's a' mhionaid gu robh e air a' chuthach. Thòisich an amaid air sguitseadh an adhair le a sgàileig, 's air tilgeadh chlach air a' chù. Thainig gach gnothach a bha ann cho obann air a' chù bho chd 's nach robh iongantais ged a chaidh e car 'na bhreislich, 's nach robh e soilleir dha ciod a bu chòir dha dheanamh. Na seangain 'ga léireadh; a mhaighstir, ann an staid nàduir, as a dheidh leis an òrd, 's am boirionnach so a nis a' dol 'ga chlachadh gu bàs. Smaointich e gu robh an t-ám air teachd anns an robh e ceadaichte dha e féin a dhìon mar a b'fhearr a dh'fhaodadh e; leis a sin, thug e cruinn-leum a dh' ionnsuidh na sgàileig. Bha mise glaodhach ris roimh so, ach an uair a chunnaic mi e toirt ionnsuidh air a' mhnaoi-uasail, thug mi raoic asam cho cruaidh 's ged a thigeadh e a sgòrnan aon de na tairbh ainmeil sin a bha aon uair am Bàshan. Thug *Yarrow* sùil 's chunnaic e tighinn mi, gun bhoineid gun phlor-bhuig; mo luirgnean ris na feannagan, 's mi crathadh mo bhrìogais 's a' ghaoith, mar gu'm bithinn a' togail na brataich air Faich' Inbhir-lòchaidh. Chunnaic a' bhean-usal mi aig a' cheart

ám, 's bu leòr an uidheam 's an robh mi thoirt làn-dearbhaidh dhi mar bha chùis. Co-dhiù a ghearr an cù an duine, no'n duine 'n cù, cha b' fhios di; ach gu robh sinn le chéile air an dearg chuthach, cha robh teagamh sam bith aice. Rinn i mar a ni mnathan am bitheantas, 'na leithid a theinn. Thug i tiota beag a' sgreadail 's a' breabadh a cas, 's an sin thuit i ann am paiseanadh. Dhinn mise mo chasan 's a' bhriogais 's ruith mi dheanamh còmhnaidh leatha, mar a b' fhearr a b' urrainn domh. Chuir mi air a casan i, 's thòisich mi air mo leisgeul a ghabhail, 's air innseadh dhi mar thachair an tubaist dhuinn; an uair thug am Mac-mallachd féin, no'n seangan air a shon, sàthadh guineach dhomh ann an caol an droma. Thug so orm cruinn-leum a ghearradh agus spadag a thoirt asam a chuir a leithid de gheilt oirre 's nach d' éisd i ri tuillidh de m' sgeul. Le luath's na h-earba 'na casan thug i 'm fireach m'a ceann, 's dh'fhàg i mise 'm aonar a' tachas mo dhroma 's a' bruidhinn rium féin, 's a' toirt sùil mhì-chiatach, an dràs 's a' rithis air crannalach na sgàileig a dh'fhàg an amaid 'na déidh.

Stiur mi mo chùrsa dhachaidh, a' beachd-smuainteachadh air cho do-rannsachadh 's a tha slighe an Fhreasdail. Có a shaoileadh gu'n tigeadh a leithid de dh'aimhreit an lorg ni cho suarach ri bean-an-tighe againne bhi air dhroch ghean an tùs an latha? Ach faic ciod a thachair; mi féin agus mo chù neo-lochdach air ar sgiùrsadh le scorpionaibh. A' bhean-uasal sin nach fhaca 's nach cuala riamh iomradh air a h-aon againn, air a cur ann an cunnart a beatha le h-eagal, as am faod i galar a bàis fhaotainn. Theagamh gu robh ise ciontach air dhòigh eile, 's nach robh annainne ach am meadhon an laimh an Fhreasdail air son a smachdachadh; ach shaoilinn nach ruigte leas seangain a chur am bhriogais-sa air a shon sin. Is coma leam féin sean-fhacail; gu sònraichte an fheadhainn sin a dh'iarras orm dol a dh'fhòghlum gliocais o chreutairean puinnseanta mar a tha na seangain.

ATH-LEASACHADH.

Bho chionn beagan bhliadhnachan thainig mi trasd air Eachdraidh an Ath-leasachaidh mhóir sin a rinneadh air an Eaglais, mu thuaiream dlùth air trì cheud gu leth bliadhna roimh so. Rinn an leabhar drùdhadh anabarrach orm. Bha'n t-ùghdar cho deas-bhriathrach 's cho soilleir 'na chunntas air gach ceum anns an ùspairn chruaidh a bha 'n sin 's nach b'urrainn domh gun aontachadh leis gach facal. Rinn e na daoine ghabh pàirt air taobh an Ath-leasachaidh cho mór agus fiachail, 's gu robh mi ann am inntinn fhéin 'g am faicinn mar "chraobhan ag imeachd"; 's a' mhuinntir olc agus rag-mhuinealach a bha seasamh 'nan aghaidh, cho suarach agus cho dimeasach 's gu'n dùraichdinn an saltairt fo m' chasan. Mu'n do chuir mi crìoch air leughadh an leabhair, bha m' fhuil air ghoil am chuislean; m' fhaireachduinnean air an luasgadh air chor 's nach b'urrainn domh an ceannsachadh. Bhreab mi 'n cù, 's thilg mi 'n cat a mach air an uinneig, 's na'm biodh a chridh' agam, bheirinn achmhasan garbh do bhean-an-tighe, co-dhiù a bha no nach robh i 'g a thoilltinn. Dhùisg, mar so dealas mór annam, a chum gach nì a bha ceàrr a chur ceart, is aimheal nach bu bheag orm nach robh mi lathair an uair a bha obair an ath-leasachaidh mhóir so a' dol air a h-aghairt, air chor 's gu'm biodh cothrom agam air pàirt a ghabhail innte. Ghabh mi comfhurtachd o'n smuain, gu faod nì no dhà bhi air aghaidh na talmhainn fhathast nach bu mhisde beagan ath-leasachaidh a dheanamh orra, 's gu 'm b'e mo ghnothach-sa sealltainn a mach 's an nì a bha ceàrr a chur ceart. Dh'innis mi do bhean-an-tighe an nì a bha

ruith am bheachd. Thuirt i rium, gu'm b' fhearr dhomh 'n toiseach mo dhroch chleachdainnean fhéin ath-leasachadh.

"Mo dhroch chleachdainnean fhéin!" arsa mise, 's mi 'g am thachdadh leis an àrdan.

"Seadh," arsa ise, "na'n sguireadh tu de dheoghal na plòba sin nach téid as do phluic o'n a dh'éireas gus an laigh thu, dheanadh tu tòiseachadh math le t' ath-leasachadh."

"Dad eile?" arsa mise, 's mi mothachail air an droch shàthadh a fhuair mi.

"Tha ni no dhà eile cho mì-chiatach ris a' phìob," arsa ise. "An uair a théid thu dh'iarraidh coingheall leabhraichean air a' Chaimbeulach, cha ruig thu leas tigh'nn dachaidh le fèath-ghàir air t' fhiacaill; 's an uair a théid thu dh' fhaicinn Mhic-Fhionghain, cha ruig thu leas fanachd leis gu dà uair 's a' mhaduinn."

Cha robh idir crìoch aice air a' chùis-dhìtidh, an uair thainig steall de dh' uisge goileach mu'm ladhran-sa á coire bha ise toirt bhàrr na teine. Thug sin orm leum gu beothail gu taobh eile an tighe. Thilg mi dhiom mo chaiseart, 's chunnaic mi 's a' mhionaid gu robh mi air mo dhroch sgàladh. Shuath mi ola ri m' chois 's shìn mi uam air sorchan i, 's mi 'g am phianadh leis an dòruinn. Chuala an cù bochd mo ghearan, 's e fhéin 's an cat ag cumail cuideachd r'a chéile 's a' ghàrradh, far an robh iad ag gabhail dìdein o stoirm an ath-leasachaidh ris an do chuir mise mo làmh. Thainig e 'na ruith, 's e tuigsinn gu robh rud-eigin ceàrr. Leig mi fhaicinn da mo chas, 's thóisich a' bhrùid bhochd air a h-imlich, 's thug sin faochadh dhomh. An uair a fhuair mi m' anail, thug mi achmhasan garbh do bhean-an-tighe air son cho beag suim 's a bha aice mu'm dhéidhinn. Is ann a rinn i glag gàire, ag radh gu'm b'e sud a' cheud uair a chual i iomradh air duine bhi air a sgàladh le uisge fuar. "Fuar!" arsa mise, "bha e dearg ghoileach!"

“ Bha e,” arsa ise, “ cho fuar ’s a thainig e as an spùt, ’s ann ’ga chur air an teine g’a theasachadh a bha mi an uair chaidh an dileag sin mu d’ chasan.”

Sheall mi na bu dlùithe air an lot, ’s ged bu duilich leam aideachadh, chunnaic mi nach robh an sgiorradh uile gu léir cho docharach ’s a shaoil mi, ach chuir an nì a leithid de dh’ anntlachd orm ’s gu’n d’thug mi mi fhéin as an rathad.

Latha no dhà ’na dheidh sin, thug mi fa-near gu robh saod anabarrach math air bean-an-tighe. Cha b’ urrainn domh thuigsinn ciod a bha ceàrr; oir faodaidh sibh a bhi cinnteach, an uair a bhios aoibh air bean-an-tighe, gu bheil gabhdan beag a thaobh-eigin ’na h-aire. Mu dheireadh, thuirt i, is sin air dhòigh cho caoin-shuarach ’s ged nach biodh nì fo’n ghréin aice air a chùl, gu faca i Mr. Morrison, a bhean ’s a chlann, a’ fagail an tighe ’s a’ mhaduinn, ann an carbad-dà-each; ’s gu faca i Mr. Munro ’s a theaghlach a’ falbh an là-roimhe. “ C’ àit,” arsa mise, “ an robh iad a’ dol?” “ Nach robh thun an t-sàile?” arsa ise.

Thuig mi ’s a’ mhionaid ciod bu chiall do’n t-sìd fhèathail a bha againn. Chuir mi mo làmh am phòca ’s gun mi mothachail air ciod a bha mi deanamh; ach cha ruiginn a leas, cha robh an sin na bheireadh ach astar glé ghoirid o’n bhaile sinn, ged ghabhamaid giùlan cho iomchuidh ri bararo-th, gun ghuth air carbad-dà-each. Bha fhios agam aig a’ cheart àm nach leigeadh ise dhith an nì a bha ’na beachd, agus b’e sin dol thun an t-sàile, ciod sam bith a chosdadh e. Thuirt mi fhéin, nach bu léir dhomh aobhar air dol thun an t-sàile ’m bliadhna bho nach robh dad ceàrr air a’ chloinn. “ Nach ’eil?” arsa ise, “ na’m biodh tu ’g an eiridinn mar tha mise, bhiodh fhios agad air sin. Dh’ fhaodadh tu fhaicinn nach ’eil Deòrsa ’g itheadh na chumadh an deò am breac-an t-sìl, ’s nach do chinn Dòmhnall aon òirleach o chionn dà bhliadhna, ’s tha casan Raibeairt a’ fas cho brabhdach ’s gur gann a theid aige air coiseachd, ’s Catriona—”

“O, stad, stad, air ghaol an Fhreasdail,” arsa mise, “ma tha uibhir sin de thrioblaid ’nam measg, nach ann a bu chòir dhuinn dol do’n Fhraing leo ? ”

Ghabh sinn tigh shios aig taobh an t-sàile, ’s cha b’e sin an salann saor. An uair a shuidhich sinn sinn féin an sin, thòisich mise air cumail mo shùil ri fuaradh, dh’ fheuch am faighinn ni sam bith am feum ath-leasachaidh. Cha b’ fhada ach gus an d’ fhuair mi sin. Bha tigh eile ri ceann an tighe ’s an robh sinne, ’s bha’n roinn-bhalla eadar na tighean cho tana ’s gu’n cluinnte ’s an darna tigh a’ mhór-chuid de na theirte ’s an tigh eile. ’S e duine gle riasgail a bha ’nar coimhearsnach, ’s co-dhiù bha no nach robh an t-ablach mnatha aige ’ga thoilltinn, bhiodh e toirt ruith mharbhadh oirre ’n dràsd ’s a rithist. Latha de na làithean, chuala mi iorguill ’s an ath thigh, is smaointich mi gu ’m b’e so mo chothrom air son an duine sin ath-leasachadh. Ghrad leum mi stigh far an robh e, dìreach mar a bha esan air pailleart a thoirt seachad a chuir an creutair truagh mnatha sin cho cruinn ri ceairsle ann an cuil-na-mòna.

“A dhuine gun chiall ! ” arsa mise, “Ciod a tha thu ris ? ” Dh’ amhairc e orm mar nach biodh e gu ro mhath ’g am thuigsinn. “Nach ’eil fhios agad,” arsa mise,—ach cha d’fhuair mi dol na b’fhaide, an uair a chuir e thairis an dòrn orm ann an cuinnein na sròine, agus sin le a leithid de dheagh ghean, ’s gu faca mise dealanach ’s gu’n cuala mi tàirneanach nach fhaca ’s nach cuala mi roimhe an leithid ; ’s leis a phlathadh a chuir sin orm, chaidh mi ’s shuidh mi ann am poit ghuirmein a bha taobh na teine. Cha robh fhios agam aig an àm ciod a bha ’s a’ phoit, ach fhuair mi a mach e ’n deidh-laimh. An uair a thill mo léirsinn ’s mo chlaisteachd rium, ’s gun m’ àite-suidhe bhi ro shocrach, leum mi air mo bhonn ’s thòisich mi air an duine aingidh sin

ath-leasachadh ann am fìor dha-rìreadh—

“ Bhuail sinn air a chéile chnagadh ;
Leag sinn air a chéile shadadh ; ”

's tha mi smaointeachadh gu 'n soirbhicheadh leam impidh a chur air na'n leigeadh a bhean leam ; ach ise, an creutair fachanta, an àit i bhi taingeil dhomh air son tigh'nn g'a teasairginn, 's ann a bha i gabhail gach cothrom air stràc a thoirt domh le cas na sguabaich. Chuir so a leithid de ghràin orm ris a' phaidhir 's gu'n d' fhàg mi 'n sud iad a réiteach a' ghnòthaich mar a b' fheàrr a dh' fhaodadh iad ; 's ged a dh'itheadh iad a chéile, so am fear nach téid 's an eadraiginn a rithist.

An uair thainig mi dhachaidh cha do dh' aithnich mo bhean fhéin mi. Bha mo shròn air a leudachadh còmhnaidh ri m' ghruaidh ; aon de m' shùilean cho dubh ri màs na poite-guirmein, 's a h-uile meall air mo cheann, air tàillibh cas na sguabaich, cho mór ri ugh circe. Thainig an doctair, 's thòisich e air mo chur an eagaibh a chéile. Dh' fharraid e de'n mhnaoi, ciod a' ghnè shròine bha ann mu'n deach a h-ath-leasachadh ! “ Sròn glé eireachdail,” arsa ise, “ de'n t-seòrsa ris an abair iad *Roman Nose*.” Dh'fheuch e mar sud i, 's dh' fheuch e mar so i, ach *Roman Nose* cha ghabhadh deanamh dhith. Dh' fhàg e mi, mu dheireadh, le plàsda de shlàn-lus ri m' shròin ; staoig de fheoil amh ri m' shùil, 's fuarlait ri m' cheann, 's thug mise fad mhìos anns a' cheanna-bheairt sin. Bha mi, mu dheireadh, uidh air n-uidh, a' tighinn gu'm chruth féin, 's ged a bha fhathast strìam de bhogha-frois mu m' shùil, 's ged nach robh mo shròn, uile gu léir, cho *Roman* 's a bhà i, bha mi air chomas dol mu'n cuairt. Thill sinn do'n bhaile mhór, 's gu dearbh cha robh duilichinn orm muinntir an t-sàile fhàgail 'nar deidh.

Feumaidh mi aideachadh nach robh mi cho dian ann an cùis an ath-leasachaidh an deidh dhomh tighinn dachaidh 's a bhà mi mu'n d'fhàg mi am baile. Chan ann a mhàin a thaobh na giollachd a fhuair mi; ach a thuillidh air sin, am feadh 's a bha mo cheann 's an fhuarlait, bha ùine agam air a' ghnothach a rannsachadh na bu mhionaidiche, 's thainig mi, mu dheireadh, gus a' cho-dhunadh nach robh e daonnan iomchuidh, ma bha e idir ceart, a bhi an còmhnuidh a' sparradh ar barail féin air daoine eile, olc air mhath leo e. Có againn is urrainn a ràdh le cinnt gur e bharail fhéin as fhèarr na barail a' choimhearsnaich? Cìod a' chinnt a tha agamsa nach robh an duine coirbte sin ag imeachd ann an slighe a dhleasanais, an uair a bha e smachdachadh a mhnatha 's a theann mise ri grabadh a chur air. Tha mi nis làn-dhearbhte gu robh an creutair grànnda mnatha sin feumail air a h-ath-leasachadh.

Is ann mar so a bha mi meòrachadh air a' chùis, an uair a thainig mi air poinneach balaich 's e leadairt caileag bhòidheach, cho neo-lochdach coltas 's a b' urrainn duine fhaicinn. Rug mi air chluais air 's labhair mi gu sgraingeil ris, 's dh'innis mi dhà an t-àit air an robh e stiùradh mur deanadh e a bheusan ath-leasachadh. Sheall e orm car tiota, mar nach biodh e cinnteach cìod a bu chòir dha ràdh no dheanamh. Mu dheireadh, glaoth is chaoin e cho cruaidh 's a b' aithne dha. Air ball, leum duine dorcha, geinneach, a mach á bùth goirid uainn. Bha e gun chòta, gun bhoineid, ach le aparàn leathraich ag comhdach a thaobh-beoil, o mhuineal gu aobrainn. Dh' fharraid e gu feargach, cìod a rinn mi air a' bhalach, no cìod an gnothach a bha agam ris. Dh' fharraid mise, cìod an gnothach a bha aige-san ris a' chaileig neo-lochdaich a bha e cnapadh 's ag ciamhadh cho an-ìochdmhor. Gun fhacal tuillidh air no dheth, chuir e smugaid thombaca 'na làimh; sgailc e bhasan ri chéile; dhruid e dhùirn, 's

thug e cuireadh dhomh tighinn air m' aghairt. Bho nach do ghabh mise an cuireadh 's a' mhionaid, thog e seòrsa de dh' iolach, no brosnacha-catha, 's leum is dhanns e mu'n cuairt orm cho luath ri gille-mirein, gus an do chuir e mo cheann 's an tuainealaich a bhi strì ri sùil a chumail air. An uair a thog e an iolach a dh' ainmich mi, mu 'n abradh tu "bo thugad!" bha sinn air ar cuartachadh le gràisg a' bhaile; mnathan is clann; gàrlaich bhalach, 's pràbar mar sin, 's a h-uile sgòrnan an sin fosgailte am aghaidh fhéin; 's gun fhios, gun fharraid aig a h-aon diubh ciod a bha ceàrr. Mu dheireadh, fhuair mi cothrom air briseadh a mach á measg na cuideachd neo-chùbhraidh so, 's theich mi le m' bheatha; ach ma theich, cha robh iadsan idir sgìth de m' chuideachd-sa, 's lean iad mi. Chuir mi 's na buinn cho maith 's a rachadh agam air; ach air fheobhas 'gan cluichinn-sa na pleadhain, bha slapail an aparain leathraich am chluasan. Shìn sinn as, a suas aon sràid, 's a sios sràid eile; cha robh cu-fuadain no balach m'iomhail a thachair oirnn, nach do thionndaidh leinn gu sunndach a ghabhail pàirt anns an ruaig. Chaill mise mo bhoineid, 's bha na riobagan fuil a lean ri m' cheann a' feadalaich 's a' ghaoith, ach cha robh ùine r' a sheachnadh a dh' amharc air son bròige no boineid. Bha m'anail am uchd, 's mo ghlùinean a' fàilneachadh, ach chuimhnich mi air na daoine o'n d' thainig mi, 's mar a b' àbhaist domh cumail suas ri faghaid an fhéidh air aisridhean corrach na Beinne-brice, 's thug mi aon oidheirp eile a chur leud nam bonn eadar mi 's mo luchd-leanmhuinn.

Bha mi nis a' tighinn faisg air an tigh, ach leis an ulfhartaich oillteil a bha aig mo luchd coimh-hideachd, bha na coimh-earsnaich, beag is mór, sean is òg, a mach gu'm meadhon air na h-uinneagan; gach sùil is beul fosgailte; deas gu beannachadh no mallachadh, dìreach mar chitheadh iad freagarrach; 's ged nach robh fios fo'n ghréin aca ciod a

thachair, thainig iad gun dàil, gun teagamh, gus a' cho-dhùnadh, gu 'n d' rinn mise ni-eigin fìor olc; mort, air a' chuid bu lugha.

Fhuair mi, mu dheireadh, a' chòmhla chur eadar mi 's fear an aparain leathraich, ach gu fìrinneach b' aimhealach an gnothach dhomh a bhi air mo ruagadh dhachaidh troimh shràidean follaiseach Dhunéideann, le coin is geòcaich a' bhaile mhóir as mo dhéidh. B'e iartras mo chridhe aig an ám: O, air son claidheamh geur dà fhaobhair; claidheamh a sgathadh cinn o cholanna 's a ruigeadh gu eadar-sgaradh nan alt 's nan smear: na'n robh sin agam, bheirinn-sa aichmheil a mach air a' ghràisg sin air son na tàmailt a chuir iad orm!

An uair a fhuair mi m' fhuil is m' fheoil a chiuineachadh, thug mi bòid air feusag a' chait, ged a chithinn-sa pràbar a' bhaile so dol an comhair mhullach an cinn do dh' àit as teotha na Innsean an Ear no'n Iar, gur e so am fear nach togadh làmh no cas g' an cumail air an ais. Cìod e mo ghnothach-sa riutha? Nach 'eil a' Chléir an sin a dh'amharc 'nan déidh; ach tha Chléir cho bith-dheanadach ag ath-leasachadh an Aidmheilean, 's nach 'eil ùine aca air na ceart aidmheilean sin a chur an gnìomh. 'S i mo bharail-sa gu bheil tuillidh éifeachd ann an cuaille math bata chum dream àraid ath-leasachadh, na tha ann an làn sgìreachd de dh' aidmheilean, air cho dìongmhalta 's 'gam bì iad air an tarruing suas. Biodh na nìthe sin mar a dh' fhaodas iad, fhuair mise na dh' fhóghnas dhomh de dh' obair an Ath-leasachaidh.

CARMINA GADELICA.*

Is e tha mhiann orm an nochd beagan iomraidh a dheanamh ribh air leabhar comharraichte a chuireadh a mach o chionn còrr is bliadhna le Maighstir Alasdair Mac Gillemhìcheil ann an Dunéideann.

'S e 'Carmina Gadelica,' is ainm do 'n leabhar so, 's tha e air a dheanamh suas de sheann ranntachd de gach seòrsa, 's de sheana chleachdainnean a bha cumanta measg nan Gàidheal gus o chionn beagan ùine. Tha laoidhean ann air son gach staid; ùrnuighean air son gach ama; beannachadh air son gach obair a rachte mu thimchioll; eòlais air son gach tinneis d'a bheil an fheoil buailteach, 's air son gach sgiorradh a dh' fhaodas tachairt do bheathach no do dhuine; guidheachan math is dona; geasan is ubagan 's gnothaichean mì-chneasda mar sin. A bharrachd air sin, tha Mgr. Mac Gillemhìcheil a' toirt seachad mion-chunntas air seana chleachdainnean agus seana bheachdan a bha cumanta measg ar n-athraichean anns an linntean a dh' fhalbh; cleachdainnean agus beachdan a tha nis air dol air chùl, agus mòran dhiubh air dol tur air dhi-chiumhne.

Is e leabhar ro-chomharraichte a tha an so, is theagamh gu bheil e dàna dhomhsa làmh neo-airidh a chur air, oir thigeadh do dhuine bhi air a dheagh uidheamachadh le eòlas farsuinn air nithe seann-aimsireil mu 'n gabhadh e os làimh beachd cothromach a thoirt air a leithid so de dh' obair. Bha cuid de na cleachdainnean sin, a tha nis air call an seagh dhuinne, aon uair a' deanamh pàirt ann an aoradh 's ann an creideamh an t-sluaigh; 's ged tha e soirbh gu leòr na nithe sin aithris mar sheann sgeulachd, chan 'eil e idir cho soirbh a' mhàthair-aobhair o'n d' thainig iad a chomharrachadh a

*Read before the Jura Association, Glasgow.

mach. Aig an àm so chan 'eil a mhiann orm oidheirp a thoirt air a' bheag de mhìneachadh a dheanamh orra, ach a mhàin cuid de na 's annasaiche dhiubh a chur f'ur comhair, agus ma thuiteas dhomh mo bheachd féin a thoirt seachad air nì sam bith, tha fhios agaibh nach 'eil e mar fhiachaibh oirbh am beachd sin a ghabhail mur 'eil e taitinn ribh. Tha e 'na aobhar uail dhuinn an t-saorsa tha sinn a' mealtainn fo laghannan cothromach ar dùthcha, leis a bheil e ceadaichte do 'n aon as suaraiche 'n ar measg, a bharail féin a bhi aige air aon nì dh' fhaodas tighinn fa chomhair; agus glic no amaideach 's gu 'm bi barail duine, feumaidh sinn a thoirt fa-near, gur i bharail féin a' phrìomh chairt-iuil air a bheil gach aon againn a' stiùradh a chùrsa féin.

Ghabh Mr. Mac Gillemhicheil saothair mhór, 's chaith e ùine nach bu bheag, a' tional 's a' deasachadh nan nithe sin. Thug e còrr is dà fhichead bliadhna ag imeachd sìos is suas air an talamh, gu sònraichte measg Eileanan na h-Aird-an-iar, a' sireadh cìod a dh' fhaodadh e chur 'na mhàileid, ann an riochd seann dàn, no seann sgeul, no nì sam bith eile bhiodh sean gu leòr air son a ghnòthaich. Chan 'eil cèarn de 'n Ghàidhealtachd nach do rannsaich e gu dlùth air son na crìche sin. Cha chluinneadh e iomradh air seana chaillich aig an robh sreang de dh' ùbagan no làn goid de ghuidheachan nach robh e air ball air a thurus g'a faicinn. Is iomadh achadh 's an do bhuain e dias, 's cha b' i 'n dias anabaich a dh'fhóghnadh leis, 's ged a bha 'm foghar anmoch, 's ged nach robh aige dheth ach an dìoghlum, thug e bàrr nach suarach do 'n iodhlainn. Thionndaidh e gu Beurla na sholair e air an dòigh so, 's cha b'e sin gnothach a b' fhasa dha, thaobh na bheil de dh'fhacail air an gnàthachadh 's an t-seann ranntachd sin nach 'eil a nis 'g an cleachdadh againn 's nach faighear 'n ar Foclairean. Ach faodaidh sibh a bhi cinnteach am fear a ghabh a leithid de shaothair ri cruinneachadh a'

bharra nach do dhearmad e dheasachadh gu cubhaidh air son a' mhargaidh. Faodaidh mi innseadh dhuibh, eadarunn fhéin, gu 'n deach e uair o Dhun-éideann gu Uidhist, a dh' aona ghnòthach air son aon fhacal a bha dhith air. Tha shaothair a nis fa chomhair an t-saoghail ; saothair a tha fìor chliùiteach dha fhéin ; a chuir clach ro luachmhor an càrn ar litreachais, 's a tha cur comain ro mhór air na Gàidheil.

Ann a bhi feòraich ciod a tha 'n leabhar so a' teagasg dhuinn, chan 'eil e soirbh dhòmhsa no do neach eile chur ann am beagan bhriathran suim an teagaisg a dh' fhaodar fhaotainn 'na leithid so de leabhar. Tha e'na ni comharraichte gu leòr an t-eadar-dhealachadh mór a tha eadar aon duine agus duine eile thaobh na brìgh a bheir iad as an aona chuspair. An nì a tha làn brìgh do 'n dara aon faodaidh e bhi glé shuarach aig an aon eile ; 's e mar thà,

Nach fhaic an t-sùil anns a' chuspair,
Ach nì do 'n tuigse as léir.

Tha nì no dhà an leabhar Mhic Ghillemhìcheil, mar a tha eòlais, ubagan, is seana chleachdainnean, nithean anns nach 'eil sinne creidsinn 's nach 'eil sinn a nis ag gnàthachadh, a dh' fhaodas a bhi glé fhaoim le cuid, ach ma 's miannach leinn eòlas ceart fhaotainn air cor an t-sluaigh 's na h-amannan a dh' fhalbh,—ciod a' ghnè chaithe-beatha bha aca, ciamar a bha iad ag amharc air an t-saoghal, no ciod a bha iad a' tuigsinn mu dhéidhinn,—tha na nithe faoine sin a dh' ainmich mi cheart cho feumail a chùm sealladh soilleir a thoirt dhuinn air dreach nan amannan sin, 's a tha na cunntais a tha luchd-eachdraidh a' toirt dhuinn air na blàir a chuireadh, am marbhadh a rinneadh, an spùinneadh 's an creachadh a bha ghnàth dol air aghaidh.

Ann a bhi leughadh eachdraidh na t-saoghail cuiridh e farran nach beag orm a bhi faicinn na h-uibhir mu dheanadas rìghrean 's dhaoine móra, 's cho fìor-bheag mu dheanadas no

mu chor an duine bhoichd. Gheibhear iomradh gu leòr air luchd-òrduchaidh chatha, ach fìor-bheagan air luchd-bhualadh nam buillean. So mar a thà, mar a bhà, 's a reir coltais, mar a bhitheas eachdraidh air a sgrìobhadh. Tha bheachd féin aig an eachdraiche cìod is airidh air àit fhaotainn 'na eachdraidh, 's gun teagamh, chan 'eil e comasach dha a h-uile nì ghabhail a steach innte, ach saoilidh mi air uairean, gu bheil nì no dhà a tha e fàgail a muigh a cheart cho airidh air àite rì nithean a tha e gabhail a steach. Tha e mar sin feumail dhuinn dol do stòr-thigh eile bhàrr air stòr-thigh na h-eachdraidh, ma's miann leinn beachd earbsach a bhì againn air cor an t-sluaigh anns na linn-tean a chaidh seachad. Feumaidh sinn am bàrdachd, an ceòl, am beul-aithris, an sgeulachdan, 's a' ghnè chreidimh a bha dol 'nam measg a rannsachadh, oir 's ann annta sin a gheibh sinn a' ghnè theagaisg a bha aig sluagh aig nach robh cothrom air teagasg eile fhaotainn, 's leis an robh an t-iomlan d' an lòn spioradail air a dheanamh suas : lòn cho feumail 's na linn-tean sin 's a tha e 'nar linn féin, oir tha e fìor anns gach linn de 'n t-saoghal, 'nach ann le h-aran a mhàin a bheathaichear duine.' A nis, so agaibh a réir mo bheachd-sa, far a bheil luach an leabhair so air a bheil mi 'g iomradh ag co-sheasamh, 's an taobh o'n airidh e air geur-bheachdachadh air. Mar thuirt mi cheana, faodaidh cuid de na nithe sin a bhì glé fhaoine le muinntir leis nach fhíach sealltainn air an ais air an t-slighe air an d' thainig iad, ach aig a' cheart àm, a bhì làn brìgh dhàsan a tha meòrachadh air nithe seann-aimsireil. Tha iad gu sònraichte feumail air son solus a thilgeadh air cuid de na ceuman air an d' éirich an duine o bheachd gu beachd mu thimchioll a shuidheachaidh féin 's an t-saoghal, 's an daimh 's a bheil e seasamh a thaobh nan cuspairean nàduir leis a bheil e air a chuartachadh. Ach a bhàrr air so uile, ma chreideas sibh mise chan 'eil nì

faoin no suarach idir ann. Chan 'eil nì a thachras a' tachairt gun aobhar, agus air cho faoin 's 'gam meas sinne 'n t-aobhar sin, is tinne e anns an t-slabhraidh neo-bhristeach, ioma-sgaoilteach sin a tha ceangal aobhar ri buil, agus buil ri aobhar o thùs na cruitheachd, 's rìs a bheil gach nì a thig gu crìch an crochadh.

Tuigidh sibh uaithe so, an taobh de 'n chùis air a bheil mi gabhail beachd; 's e sin, gu sònraichte, luach an leabhair so air son solus a thilgeil air cor 's air modh smuainteachaidh ar n-athraichean anns na h-amannan trioblaideach a chaidh seachad, 's ged a tha eachdraidh nan amannan sin air a deanamh suas, anns a mhór-chuid, le cunntais air cogaidhean 's air gach gnè fhòirneirt, tha e soilleir a réir nan ùrnuighean 's nan laoidhean a bha cumanta measg an t-sluaigh, nach ann idir mì-dhiadhaidh a bhà iad. Cha bu daoine mì-dhiadhaidh nach rachadh an ceann gnothaich gun bheannachadh iarraidh air an saothair; bho smàladh an teine 's an oidhche gu dol air turus cuain, bha ùrnuigh fhreagarrach aca air son gach cùis. Is duilich leam nach urrainn domh uibhir a thoirt duibh as an leabhar so 's a bu mhiann leam, ach tha fhios agaibh a nis far am faigh sibh an t-iomlan air 'ur son féin. So agaibh rann á 'Ora nam buadh,' 's thugaibh fa-near cho fhad air falbh 's a tha 'n smuain, 's cho ao-coltach ri aon nì a chluinneas sibh air sràidean a' bhaile so.

“ Ionnlaim do bhasa
 Ann am frasa fiona,
 Ann an liu nan lasa,
 Ann an seachda sìona,
 Ann am bainne meala,
 Is cuiream na naoi buaidhean glana, caoine
 An do ghruaidhean caomha geala.
 Buaidh cruth,
 Buaidh guth,
 Buaidh rath,
 Buaidh maith,

Buaidh chnoc,
 Buaidh bhoichd,
 Buaidh na rogha finne,
 Buaidh an fhìor eireachdais,
 Buaidh an deagh labhraidh," etc.

Tha na briathran so cho caomh ri morbhan braoin air duille, 's cho tlàth ri maoth-ghaoth chéit ; ach cha cheadaich ùine dhomh a thoirt duibh as an leabhar ach an sop as lugha as an t-seid as goireasaiche, agus sin a mhàin a shoilleireachadh an nì air a bheil mi 'g iomradh. Tha cuid de na laoidhean ann am briathran cho grinn 's as aithne dhomh idir, ged tha i glé choltach nach robh iad uile air an tairgse an tùs do na naoimh a tha nis air an ainmeachadh annta, ach do chuspairean eile anns an robh an sluagh ag creidsinn aig an àm. Gabhaibh an rann so mar eisimpleir.

" A rìgh na gile,
 A rìgh na gréine,
 A rìgh na rinne,
 A rìgh na reula,
 A rìgh na cruinne,
 A rìgh na speura,
 Is àluinn do ghnùis,
 A lùb éibhinn.
 Dà lùb shloda
 Shìos ri d' leasraidh
 Mhìnich, chràicich,
 Usgannan buidhe,
 Agus dolach
 As gach sàth dhiubh."

Chan 'eil e soilleir co-dhiù 's i ghrian no ghealach is cuspair dha so. Tha fhios againn gu robh iad le chéile, aig aon àm no àm eile, 'nan cuspairean aoraidh aig gach cinneach air thalamh ; 's tha e glé iongantach a bhi toirt fa-near ann an aoradh ar latha féin, deas-ghnàthan agus modh-labhairt a bha air an gnàthachadh ann an aoradh-gréine linntean mu 'n do rugadh Maois. Ann an ùrnuigh a thainig a nuas gu 'r n-ionnsuidh, a chuireadh suas do 'n ghréin le Nofer-i-thi, ban-rìgh a bha air an Eiphit, tha na briathran so

a' tachairt : “ A dhé nan uile bheò ; chan 'eil dia eile ann ach thù. Cruithear nan uile nithe. Tha thu dol suas air cuairt speur ; 's o àirde nan nèamh tha thu buileachadh beatha air na chruthaich thu ; air duine 's air ainmhidh ; air eun 's air gach gnè chreutair snàgach a shnàgas air an talamh.”

Bhàtar ag aoradh do 'n ghréin fo iomadh ainm, ach a réir coltais, 's e Bel, Beal, no Baal, an t-ainm a thug na Ceiltich leò as an àirde-'n-ear, 's ris an do lean na Gàidheil. Bha latha-féille an dé so 'g a ghleidheadh 'n ar measg féin gus o chionn fìor bheagan ùine. Dh' innis seana bhean 's an eilein Arannach do Mhr. Mac Gillemhìcheil an dòigh air an robh an latha so air a ghleidheadh ri linn a h-athar. Air a' cheud là de 'n Chéitein, bha h-uile teine 's an àite 'g a chur as, agus tein'-éiginn 'g a lasadh air a' chnoc ghnàthaichte. Bha an teine so 'g a roinn na dhà earrainn, 's an uair a bha e aig àirde theas, bha 'n sluagh, beag is mór, a' ruith troimh an fhosgladh eadar an dà theine. Bha iad an sin ag cur an cuid spréidh troimhe air an dòigh cheudna. Bha so ag ciallachadh glanadh agus dìon, 's e sin ri ràdh glanadh o thruailleachd, agus dìon o'n olc ; no mar thuirt a' bhean chòir air a bheil mi 'g iomradh, “ g' an dìon o gach ealtraidh agus dosgaidh, 's o'n bhana-bhuidsich mhóir, Nic Creafain.” Bha iad ag co-dhùnadh na seirbhis so le bhi seinn, “ Am beannachadh Bealltuinn.” So agaibh rann dheth.

“ A Mhoire, a mhathair nan naomh,
Beannaich an t-àl 's an crodh-laoigh ;
Na leig fuath no fòirn 'n ar gaoith ;
Fuadaich òirnne dòigh nan daoil ;
Cùm do shùil gach Luan is Màrt,
Air crodh-laoigh 's air aighean dàir ;
Iomchair leinn o bheinn gu sàl,
Tionail féin an treud 's an t-àl,” etc.

So rann eile.

“ Crois Chrìosd a bhi d' ar dìon a nuas,
Crois Chrìosd a bhi d' ar dìon a suas,
Crois Chrìosd a bhi d' ar dìon mu 'n cuairt,
Ag gabhail beannachd Bealltainn uainn.”

Bheir sibh fa-near ged is ann uile gu léir pàganach a tha na deas-ghnàthan sin, gur ann air Moire 's air Criosd a tha iad ag aslachadh beannachaidh. Faodaidh sibh leis a sin a bhi làn-chinnteach nach ann riùsan a bha 'n t-iarrrtas air a dheanamh an tùs, ach ri Bel agus ma dh' fhaoidte ri Ceres nan Gàidheal, ciod air bith ainm fo 'n robh i dol 'n am measg aig an àm.

Bha an teine do luchd aoradh-gréine, 'na shamhladh air a' ghréin, ach a réir coltais, bha iad a' faicinn buadhan 's an teine nach robh iad a' faotainn 's a' ghréin. B' iad sin na buadhan a dh' ainmich mi; ach chì sibh gu bheil na ceart bhuadhan sin air an cur as leth na teine anns na Sgriobturan. Tha am fàidh Sechariah ag radh: "Bheir mise an treas trian dhiubh troimh an teine, agus glanaidh mi iad mar a ghlanar an t-airgiod, agus dearbhaidh mi iad mar a dhearbhar an t-òr." Ann an earrainn eile, tha am fàidh ag ràdh: "bidh mise ann am bhalla teine dhi mu 'n cuairt." 'S e sin ri ràdh, am bhalla dlona, no am dhìein dhi.

Far a bheil gach nì ionmholta, tha e duilich roghainn a dheanamh, ach so agaibh latha-féille eile air an fhiach dhuinn amharc. Bha Là-féill-Moire 'g a ghleidheadh air a chóigeamh-la-deug de cheud mhìos an Fhoghair. Air maduinn an là sin, bhàtar a' dol do 'n achadh 's a spìonadh diasan de 'n bhàrr ùr a dheanamh a' mhoilein Mhoire. Bhàtar ag caoineachadh nan dias sin ris a' ghréin. An uair a bha iad caoin, bha fear-an-tighe 'g an sgioladh eadar a bhasan. Bha e an sin ag gréidheadh a' ghràn le fasgnaig; 'g a bhleith leis a' bhràth, 's a' mhin 'ga fuineadh air craicionn caorach, agus bonnach 'ga dheanamh dhith. B' e sin am 'moilean Moire.' Bha am bonnach sin 'ga bhruich ri teine de chonnadh caorainn. An uair a bha am bonnach deas, bha fear-an-tighe 'ga roinn air a theaghlach, a' toiseachadh aig bean-an-tighe 's a' leantainn mu 'n cuairt air a' chloinn o'n aon bu shine gus

an t-aon a b' òige. Bha iad an sin a' togail iolach "Mhoire Mhàthar, a gheall an dìon, a rinn an dìon, 's a nì an dìon gu latha 'm bàis." Am feadh a bha iad a' seinn na h-iolaich so bha iad a' dol deiseal mu 'n teine, fear-an-tighe air an toiseach, bean-an-tighe 'ga leantainn, 's a' chlann 'n an déidh a réir an aoise. An déidh dhaibh dol mar so mu 'n cuairt an teine, bheireadh fear-an-tighe àithinn no dhà bhàrr an teine 's chuireadh e iad ann am poit ma'-ri criomagan iarunn. Ghiùlaineadh e sin mu 'n cuairt an tighe air an taobh a muigh ; a theaghlach 'ga leantainn anns an òrdugh a dh' ainmich mi. Air uairean rachadh iad mu 'n cuairt an t-sabhail, an stàbuill, na bàthaich, 's na spréidh, a bhiodh air an tional air son a' ghnothaich, 's ré na h-uine iad a' seinn moladh 'Mhoire Mhàthar.' So agaibh rann de 'n mholadh so.

" Là-féill-Moire cùbhr,
 Màthair buachaill nan treud,
 Bhuain mi beum dhe 'n toradh ùr,
 Chruadhaich mi e caoin ri gréin,
 Shuath mi e gu geur dhe 'n rùsg
 Le mo bhasa féin.
 Mheil mi e air bràth Di-aoine ;
 Dh' fhuin mi e air crà na caorach ;
 Bhruich mi e ri àine caorainn ;
 'S phàirtich mi e 'n dàil mo dhaoine.
 Chaidh mi deiseil m' fhàrdach,
 An ainm Mhoire Mhàthar,
 A gheall mo ghleidheadh,
 A rinn mo ghleidheadh,
 A nì mo ghleidheadh,
 Ann an sith,
 Ann an nì,
 Ann am fireantas crì," etc.

Tha e glé choltach gur ann do dhia àitich a bha an fhéill so 'ga gleidheadh an tùs. Chan fhios domh ciod an daimh a bha aig Muire ri aona chuid buar no bàrr, no gu sònraichte, ri teine chaorainn 's ri criomagan iarunn. Tha fhios againn gu robh an caorann air a mheas 'na fhiodh naomh am measg nan Gàidheal, 's gu robh an t-iarunn

éifeachdach an aghaidh chuibheartan nam buidseach 's nan sithichean. Tha phoit is na bha innte ag cur 'n ar cuimhne coire Cheridwen anns an robh na h-uibhir de dhìomhaireachd na Druidheachd, 's air a bheil na bàird Chuimreach a' deanamh na h-uibhir a dh' iomradh. Ach theagamh nach robh a dh' fheum oirre 's a' ghnòthach so ach a ghiulan na teine, a chur a chearcaill dhìona mu 'n tigh, mu 'n spréidh 's gu léir—" 'g an dion," mar a thuirt am boirionnach Arannach. "o ealtraidh 's o dhosgaidh." Tha 'n cearcall teine so a' tachairt oirnn ann am móran chleachduinnean is sgeulachdan an t-saoghail. Anns an sgeulachd Ghearmailteach— '*Niebelungen-lied*'—an uair a chuir Odin seun cadail air Brynhild, chuir e cearcall teine mu 'n cuairt di, 's cha ghabhadh i dùsgadh ach leis a' churaidh a b' urrainn dol troimh 'n teine g'a h-ionnsuidh. Ann an 'Gaisgeach na Sgeithe Deirge', an uair a ràinig an Iùbhrach Bhallach "an t-eilean a bu bhòidhche chunnacas o thùs an domhain gu deireadh na dilinn," bha cearcall teine mu 'n eilean ; 's mar sin le móran eile.

Tha e coltach, anns a' chruth 's an d' fhuair Mr. Mac Gille-mhìcheil an deas-ghnàth so, gur e 'n cearcall teine no dìona bha air a chiallachadh leis, ach tha amharus agam gur ann an coire Cheridwen a tha ceud aobhar an nì r'a fhaotainn. Bha na Druidhean, tha fhios agaibh, ag aoradh do dhia no dhà, ach gu sònraichte, do 'n ghréin, do 'n ghealaich, 's do 'n phrìomh-athair, Noah, agus sin fo iomadh ainm, dìreach a réir na buaidh de 'n chuspair aoraidh ris an robh iad ag amharc aig an ám. A réir coltais, bha coire Cheridwen a' samhlachadh na h-àirce sin a bha 'na meadhon air beatha chaomhnadh air an talamh, agus an dìomhaireachd a bha an coire cleith ag ciallachadh, math a dh' fhaoidht', an dìomhaireachd do-rannsachadh leis a bheil beatha ghnàth air a cuartachadh. A bhàrr air so, chan fhios domh gu robh

creideamh riamh air thalamh aig nach robh dìomhaireachd a thaobh-eigin a bha 'n sagart a' faicinn iomchuidh a chumail o'n t-sluagh. A nis, b'i Ceridwen spiorad na h-àirce, a réir creidimh nan Druidhean, 's cha b'e mhàin gu robh an àirc 'na meadhon air beatha chreutair a choimhead; bha i, mar an ceudna, 'na meadhon air sìol de gach pòr a shàbhaladh o bhi caillte do 'n duine. Bhàtar mar sin a' sealltainn air Ceridwen mar bhan-dia an àitich,—Ceres nam Breatunnach. Air an aobhar sin, tha amharus agam gu robh tuillidh 's na criomagan iaruin agus an 'àine chaorainn,' anns a' phoit aig Mr. Mac Gillemhìcheil, ach tha mi làn-chinnteach gu 'n d' thug esan dhuinn i mar fhuair e i, 's tha e soirbh gu leòr a thuigsinn mar a dh'fhaodadh cuid de'n dìomhaireachd dol air seacharan air an turas a nuas troimh na linntean. Faodaidh mi thoirt fa-near, gu bheil am facal, 'àine,' na 'àithinn,' mar tha e air a sgrìobhadh 's na Sgrìobturan, cho dlùth air an ainm a tha aig an Hindù air dia na teine,—*'Agni,'*—'s gu bheil e coltach gur ann o'n aon fhreumh a thainig iad.

Tha Mr. Mac Gillemhìcheil a' toirt cunntais dhuinn mar a bha latha-féille eile air a ghleidheadh gus o chionn beagan ùine,—Là-féill-Micheil,—ach tha 'n cunntas sin cho mionaid-each 's nach ceadaich ùine dhomh a thoirt duibh aig an àm, ach mholainn duibh a leughadh air bhur son féin; 's chan e mhàin a leughadh, ach na bheil de bhrìgh ann a sgrùdadh as.

Bho nach 'eil ùine ri sheachnadh air son Là-féill-Micheil, faodaidh mi earrann bheag eile thoirt duibh 'na àite. Earrann a tha fìor ghrinn, ach tha i ann an cruth cho neo-chumanta 's gu bheil i cur iongantais orm. Tha amharus agam gu bheil tuillidh innte na tha r'a fhaicinn an clàr a h-aodainn, ach bitheadh no na bitheadh, cha dean e cron amharc oirre 's barail a thilgeil mu tuaiream. Mar a thuirt mi cheana, tha e ceadaichte dhuinn ar beachd féin a bhi againn air aon nì dh' fhaodas tighinn fa 'r comhair, faoin no glic g' am bi i.

Thuir mi ribh cheana gu robh ar n-athraichean cràbhach 'n an dòigh féin, ach gu robh móran pàganachd measgte 'n an creideamh. Thuir mi aig a' cheart ám, gu robh e soilleir o leabhar Mhic Ghillemhicheil, nach robh gnothach a rachadh iad mu thimchioll nach robh ùrnuigh fhreagarrach aca air a shon, no beannachadh 'ga iarraidh air an saothair. Bha an ùrnuigh 's am beannachadh air an ullachadh roimhlaimh, 's a réir coltais, leis an Eaglais. So agaibh beannachadh bàta, no ùrnuigh mhara,—an earrann air an robh mi 'g iomradh.

Tha Mr. Mac Gillemhicheil ag ràdh mu'm fàgadh iad tìr a dhol air turus-mara, gu robh iad ag iarraidh beannachaidh air a' bhàta, 's ag guidhe air Dia nan Dùl soirbheachadh leò air an turus. So mar bha iad a' deanamh an iarrtais. Sheasadh iad mu 'n cuairt a' bhàta 's labhradh fear-na-stiùrach, 's fhreagradh an sgioba e mar so.

Stiùradair. Beannaicht' an long.
Sgioba. Beannaicheadh Dia an t-Athair i.

Stiùr. Beannaicht' an long.
Sgioba. Beannaicheadh Dia am Mac i.

Stiùr. Beannaicht' an long.
Sgioba. Beannaicheadh Dia an Spiorad i.

Uile. Dia an t-Athair,
Dia am Mac,
Dia an Spiorad,
Beannaich an long.

Stiùr. Ciod as eagal duibh
Is Dia an t-Athair leibh ?
Sgioba. Chan eagal duinn nì.

Stiùr. Ciod as eagal duibh
Is Dia am Mac leibh ?
Sgioba. Chan eagal duinn nì.

Stiùr. Ciod as eagal duibh
Is Dia an Spiorad leibh ?
Sgioba. Chan eagal duinn nì.

- Uile. Dia an t-Athair,
Dia am Mac,
Dia an Spiorad
Leinn gu slor.
- Stiùr. Ciod e fàth bhur cùram
Is Ti nan Dùl os bhur cinn ?
- Sgioba. Cha chùram dhuinn nì.
- Stiùr. Ciod is fàth bhur cùram
Is Rìgh nan Dùl os bhur cinn ?
- Sgioba. Cha chùram dhuinn nì.
- Stiùr. Ciod e fàth bhur cùram
Is Spiorad nan Dùl os bhur cinn ?
- Sgioba. Cha chùram dhuinn nì.
- Uile. Tì nan Dùl,
Rìgh nan Dùl,
Spiorad nan Dùl,
Dlùth os ar cinn,
Suthainn slor."

Faodaidh e bhith gu robh so 'ga ghnàthachadh gu cumanta measg an t-sluaigh, ach feumar aideachadh nach 'eil e idir coltach. Cha robh a leithid so de riaghailt-chràbhaidh goireasach air son dhaoine bha 'n còmhnuidh air an ais 's air an aghaidh am measg nan eileanan, 's mar bu bhitheanta, ann an deifir a cheapadh an t-siùil-mhara. Thèid agam air a ràdh o m' fhéin-fhiosrachadh nach teitheadh sruth Choire-bhreacain air a' bheag no mhór de 'n t-siabhaireachd so.

A bhàrr air sin, tha an rian suidhichte 's a bheil an nì, 'ga dheanamh, ann am bheachd-sa, na 's coltaiche ri deas-ghnath a bhiodh 'ga chleachdadh ann an aoradh pàganach. Thuir mi cheana gu 'm b'e Noah aon de na cuspairean aoraidh aig na Druidhean 's tha sinn a' tuigsinn o na bàird Chuimreach gu robh e dol fo iomadh ainm, dìreach mar bha 'n t-iomlan de dhiathan nan cinneach, ach gu 'm b'e "Hì" an t-ainm fo 'm bu trice bha e aithnichte. Bha na h-ionadan aoraidh a bha air an coisrigedh dhà, am bitheantas,

air eileanan an lochan uisge, no air eileanan dlùth air tir-mór. Tha e coltach gu 'm b'e aon de na h-eileanan sin, 's gu robh e air ainmeachadh air a' phrìomh-athair, Eilean Hì, no mar their sinn ris a nis, I-Chaluim-Chille. Tha na bàird ag ràdh gu robh trì fichead eilean ann an Loch-loimeann 's gu robh nead iolair air gach aon diubh; 's e sin ri ràdh, cill-aoraidh druidh air gach eilean. Tha mi tighinn thairis air na nithean sin a leigeil ris duibh an dlùth-cheangal a bha eadar a' ghnè aoraidh sin agus na cuspairean nàduir air a bheil mi 'g iomradh. Bha mar so an loch a' samhlachadh na dile, agus an t-eilean, na h-àirce; agus far nach robh eilean goireasach, bhàtar ag acrachadh àirc, no slaod uisge air an loch air son ionad aoraidh. Faodaidh sibh, leis a sin, a bhi cinnteach gu robh am bàta no 'n long a' seasamh a mach gu soilleir anns an dealbh-riochdachaidh a bha dol 'nam measg. Chan ann a mhàin aig na Druidhean a bha so mar so. Ann an iomadh creideamh eile, bha an long 'na samhlaidh comharraichte. Am móran de na seann sgeulachdan a thainig a nuas g' ar n-ionnsuidh, tha an long, an iùbhrach, 's an curach a' faotainn àite; agus nì as iongantaiche, tha mhór-chuid diubh air an gibhteadh le tuigse. Bha long nan Argonaut a' toirt rabhaidh seachad roimh theachd cunnairt, 's bha an curachan air an do thill Gaisgeach na Sgéithe Deirge dhachaidh cho tuigseach 's nach nobh dha ach a toiseach a thoirt do mhuir 's a deireadh do thir 's dheanadh i féin an còrr. Tha coimeas eile eadar an da eathair so a dh'fhaodas mi ainmeachadh. Bha Orpheus le chruit-chiùil air bòrd na h-Argo, ag cumail ciùil ris na cinn-fheadhna a bha sireadh an òr-rusg iomraitich, 's bha aig a' Ghaisgeach air a thurus na trì calmain sin a thug a chomhaltan dhà, 's a sheinn dha an aona cheòl a bu bhinne chual e riamh. Theagamh nach robh so ag ciallachadh ach ceòl na gaoithe ann am beairteachadh na luinge. Biodh an ceòl mar a dh'

fhaodas e, tha sinn a' faicinn gu robh an long 'na comharra sònraichte, cha b' ann a mhàin ann an aoradh nan Druidhean, ach anns a' mhór-chuid de gach creideamh pàganach air a bheil cunntas earbsach againn, 's mar sin 'na cuspair beann-achaidh, iomadh linn mu 'n deach an creideamh Crìosdail a shuidheachadh 'n ar measg. 'S e sin an t-aobhar a tha togail m' amharuis gu 'n d' rinn am beannachadh-bàta so deas-ghnàth ann an creideamh no dhà mu 'n do chuir an Eaglais Chrìosdail a dreach féin air.

Tha aon ni eile bu mhiann leam iomradh dheanamh air, ged nach 'eil ùine air a' bheag a ràdh mu dhéidhinn. Tha Mr. Mac Gillemhicheil a' toirt duinn 'na leabhar àireamh de rannan mu thimchioll luibhean 's an robh an sluagh ag creidsinn, cha b' ann a mhàin air son an éifeachd mar chungaidh-leighis, ach mar an ceudna air son feartan àraid a bhàtar ag cur as an leth : mar eisimpleir,

“ Eala-bhì, Eala-bhì ; mo niarach neach aig am bì.

Buaineam thu le mo laimh dheis ; teasdam thu le mo laimh chlì ;

Ge b'e có a gheibh thu 'n crò an àil, cha bhi e gu bràth gun nì.”

Bha amannan àraid, 's dòighean àraid r'an coimhead am buain nan luibhean, 's bha rannan àraid ri 'n aithris an ám an cur gu feum. Bha an duine anns gach linn de 'n t-saoghal, cho fad 's is fhios duinn, a' strì ri cungaidh-leighis a thoirt as na luibhean. Cha chuir e iongantas òirnn mar sin gu robh na h-uibhir de mheas aig ar n-athraichean air cuid de luibhean na machrach, 's cho fhad 's a dh' fhan iad air a bhi 'g an gnàthachadh mar chungaidh-leighis bha 'n gnothach ceart gu leòr, ach an uair a tha iad a' buileachadh buadhan freasdail orra, tha amharus againn gu bheil iad a' dol na 's fhaide na tha barantas aca air a shon. Tha fhios againn gu robh a' mhór-chuid de shluagh an t-saoghail, aig aon ám no ám eile, toirt onair do luibh, flùr, no fiodh a thaobh-eigin. Bha 'n

lotus, an *lili* 's an crann *pailm* 'n an comharran aithnichte an iomadh creideamh, 's thainig fuigheall de 'n t-saobh-chràbhadh so nuas 's an Eaglais Chrìosdail gus an latha-diugh. Bha àireamh luibhean aig Ceridwen 's a' choire shònraichte a dh' ainmich mi, 's an deidh do 'n choimeasgadh a bha ann a bhi air a bhruch fad latha 's bliadhna, bha 'n togail cho làidir 's gu 'n d' rinn tri boinnean deth fàidh, sagart, agus bàrd de 'n fhear a bhlais e. B' fheàrr sin na uisge-beatha nan Eileana-Caola !

Thugadh mar so cungaidhean-leighis as na luibhean, ma 's fìor an sgeul, cho éifeachdach 's gun tugadh iad beò o'n bhàs. Chan 'eil e soirbh a thuigsinn ciamar a bha daoine cho faoin 's gu 'n creideadh iad anns na buadhan mìorbhuileach sin ; ach an uair a rannsaicheas sinn na sgeulachdan samhlauchail a bha dol 'n am measg 's a thuigeas sinn, gur ann air cuspairean nàduir, mar tha grian is gealach, talamh is adhar, gaoth is uisge, sneachd is reodhadh, a bha iad air an deanamh suas, agus buadhan nan cuspairean sin air an samhlauchadh a mach an cruthan corporra, chì sinn na 's soilleire cìod a tha air a chiallachadh leis na nithean aibhiseach a tha sinn a' faot-ainn anns na sgeoil. An uair a leughas sinn gu'n do mharbh 's gu 'n d'ìth Bel a phàrantan, cuiridh e gràin oirnn, ach an uair thuigeas sinn gur e Bel an teine, agus a phàrantan an connadh a bha 'ga chumail beò, chì sinn gu bheil an nì nàdurra gu leòr. Air a' cheart dòigh, an uair a leughas sinn gu 'n do ghoid Hermes, 's gun e ach trì uairean a dh' aois, crodh a choimhearsnaich, Apollo, chan urrainn duinn sin a chreidsinn air duine talmhaidh ; ach an uair a dh' innsear dhuinn gu 'm b'e Hermes a' ghaoth, 's gu 'm b' iad crodh Apollo na neoil a bha snàmh air aghaidh na speur, chì sinn gu bheil an nì freagarrach gu leòr. A nis, 's ann mar sin a dh' éirich sgeulachdan air buadhan mìorbhuileach an luibh, a' bheathaich, 's an duine—am bàrd ag cur nam buadhan sin an

riochd a' chuspair as freagarraiche d'a sgeul, 's mar sin a' dean-amh suas nan sgeul a tha againn air famhairean, beithirean sgiathach, gaisgich nach robh an coimpiirean riamh air thalamh, 's daoine laidir mar a bha Samson, Hercules, Achilles, 's an leithidean sin. Ach gu robh móran de na nithe sin air an gabhail leis an t-sluagh mar dhearbh fhìrinn, tha e soilleir gu leòr. Chaill iad sealladh air an t-seagh a bha aig an nìan tùs, agus troimh aineolas ghabh iad ris an fhaileas an àit a' chuspair a bha 'ga thilgeadh. Chan 'eil so gun a theagasg féin dhuinne, ma sheallas sinn air. Tha e teagasgail gu sònraichte an comharrachadh a mach dhuinn an t-slighe air an d' thainig cuid d' ar beachdan féin a nuas g' ar n-ionnsuidh; beachdan, math a dh' fhaoidht', a tha sinn ag gabhail a steach mar fhìrinn shuidhichte, ach nach bu mhisde, aig a' cheart ám, a bhi air an rannsachadh beagan na 's cùram-aiche, agus an seagh air a dheanamh beagan na 's soilleire.

Tha e soilleir nach ceadaidh ùine dhomh dol na 's fhaide, ach mu 'n crìochnaich mi faodaidh mi thoirt fa-near cho duilich 's a tha e dhuinn a nis cuid de na nithean sin a thuigsinn. Chaill sinn, ann am mór-thomhas, gréim air an fhreumh o'n do chinn iad, 's chan 'eil sinn a nis ach 'g am meòrachadh anns an dorchaidh.

Rinn an Eaglais spàirn mhór a chum gach nì a mheas ise mar chogul a splonadh á bun, ach 's duilich leam a ràdh gu 'n do splon i aig a' cheart ám móran a mheasamaid an diugh mar chruithneachd. Cha robh na Gàidheil féin saor o choire 's an dearmad a rinneadh air an ionmhas sgeòil agus chiùil a bha aon uair 'nar measg. Bha, gun teagamh, gnè leisgeil aca air a shon. Bha teagasg Chalvin, co-dhiù mar thugadh dhuinne e, cho dearg theth an aghaidh gach nì dhe sin 's nach robh chridhe aig duine a bheul fhosgladh air seann dàn no seann sgeul, 's iadsan aig an robh bathar cunnartach de 'n t-seorsa sin, b' eiginn daibh a ghleidheadh glé uaigneach.

Chaidh gach ribheid chiuil 'n ar measg a thachdadh mar nì toirmisgte, dìreach mar nach buineadh ceòl de dh' obair a' Chruitheir idir. Tha e duilich a chreidsinn gu robh ar luchd-teagaisg air cho beag toinnisg. Nach 'eil e soilleir, na 's lugha na tha duine cho bodhar ri cloich, nach 'eil e comasach dha ceòl a dhruideadh a mach ?

Ceòl 'na chridhe, ceòl 'na chluasan,
Fad a chuairt o bhreith gu bhàs.

Do 'n chluais a tha air a gleusadh a chum ciuil, tha nàdur uile ceòlmhor, ach a réir an teagaisg so, am fear aig a bheil cluas-chiuil, sparradh e chorrach innte, 's am fear air an do bhuilicheadh guth mar ghuth aingil, cuireadh e gloc 'na bheul 's na canadh e dùrd : 's e so an lagh.

Tha gleann domhain, caol ann is aithne dhomh ; allt a' ruith troimh ghrund a' ghlinne ; àrd leum-uisge air an allt ; coille air gach taobh dheth ; beinn àrd, chorrach trasd air ceann a' ghlinne, 's a' mhuir fharsuinn aig a bhun. An uair a bhiodh gaoth làidir o'n mhuir a' séideadh suas troimh 'n ghleann sin, is tric a shuidh mi air leth-taobh a' bhruthaich ag éisdeachd ris a' cheòl a dh' éireadh as ;—trom thoirm na gaoithe ri aodann na beinne ; torman an eas ag éirigh 's a' tuiteam air a' ghaoith ; morbhan an uillt an grund a' ghlinne ; àrd-cheol fonnmhor, ioma-ghuthach na coille, 's gaoir chaoch-laideach na mara cur co-sheirm ris an iomlan : an t-iomlan sin a' deanamh suas ciuil nach cualas riamh a leithid anns an teampull as greadhnaiche thogadh riamh le làmhhaibh ; ceòl airidh air cluais an àrd-fhir-chiuil. Bha gach nì am éisdeachd ag gabhail pàirt 's a' cheòl sin, mar gu 'm biodh gach bith 's an domhan a' toirt molaidh a réir a ghnè, 's cha b'e sin a mhàin, bha gach nì a b' urrainn gluasad a' dannsadh ris, 's dìreach mar a dh' aithris an sgeulaiche, iadsan a bha dannsadh ris a' cheòl, cha b' urrainn daibh stad cho fhad 's a leanadh

Orpheus air seinn. Theagamh gu robh so uile gu léir peacach, 's gu robh e aingidh dhomhsa éisdeachd ris, no tlachd a ghabhail ann, 's theagamh gu 'n do thoill an gleann sin a bhi air a lom sgrios, 's a bhi air fhàgail cho fàs ri Sòdom 's ri Gomòrah : chan urrainn domh a ràdh ; aig a' Chléir a mhàin a tha fhios.

A nis, rinn mi mar a gheall mi, thug mi dhuibh an sop as suaraiche as an t-seid a bu ghoireasaiche, ach 's leòr na thug mi seachad a leigeil ris duibh nach e 'm beagan ùine a tha againn r'a sheachnadh aig an àm a dh' fhóghnadh air son an iomlain a chur fa 'r comhair. Gu mì-fhortanach cha do sgrìobhadh *mythology* nan Gàidheal fathast cho fad 's is fios domh ; chan 'eil so cliuiteach dhuinn, ach có sam bith a ghabhas os laimh ar nithe seann-aimsireil a sgrìobhadh —na seann sgeulachdan sin, a tha, réir coltais, cho sean ri imrich nan Ceilteach as an Aird-an-ear ; na seana chleachdainnean 's na deas-ghnàthan a thainig a nuas g'ar n-ionnsuidh troimh na linntean, 's a ghabh freumh anns gach àite 's an do thuinich ar sluagh,—tha mi 'g ràdh, có sam bith a ghabhas os laimh na nithe seann-aimsireil sin a thoirt gu riaghailt thuigsich, gu faigh e tomhas nach beag de'n chungaidh, deas g' a làimh, ann an stòr-thigh Mhic Ghillemhicheil, ann an 'Carmina Gadelica.'

COMHRADH.*

EOGHAN OG AGUS EACHANN RUADH, AG COINNEACHADH
AIR AN T-SRAID.

EOGH.—How do you do, Hector? Glad to see you! And how are you?

EACH.—An eatorras, gu robh math agad Eoghain; ciamar a tha thu féin? Ach an do chaill thu do Ghàidhlig?

EOGH.—Cha do chaill, 's cha chaill gus an caill mi 'n deò; ach shaoil leam thusa bhi cho fada 's a' bhaile-mhór gu'm b'i Bheurla bu deise leat.

EACH.—Chan i; chan 'eil annams' ach duine maol-theangach, 's chan 'eil de dh' eanchainn agam na's urrainn gréim a dheanamh air cànan choigreach; ach fógnaidh dhòmhsa an té a dheoghail mi stigh le bainne na cìche.

EOGH.—Tha thu cur iongantais orm, Eachainn; shaoilinn-sa gu 'm b' fhasa dhuit a' chànan a th' ann ad chluasan a h-uile latha ghabhail a stigh, na gréim a chumail air an té nach 'eil thu cluinntinn ach fìor ainneamh.

EACH.—Chan e an nì tha daonnan 's a' chluais a tha daonnan 's a' chridhe, Eoghain, agus is ann 's a' chridhe tha sinn, am bitheantas, a' tasgadh nan cuimhneachan air am motha meas againn, bitheadh no na bitheadh iad fiachail ann ta féin; chan e nach d' fheuch mi ris a' Bheurla, ach dh' fhairtlich i orm.

EOGH.—Tut! chan 'eil an gnothach cho doirbh 's a tha thu smaoineachadh. Thoir fa-near mar a tha daoine eile 'ga labhairt. Leugh leabhraichean 's a' chànan sin. Gleidh Faclair math Gàidhlig làimh riut, 's théid mise 'n urras nach bi thu fada 'g ionnsachadh na Beurla.

EACH.—Mar thuirt an t-òganach o shean, “ choimhead mi

* A' cheud duais, Mòd, 1900.

iad sin uile o m' òige ; " 's ged a choimhead, tha mise fathast gun Bheurla. Ach a bhi 'g iomradh air an Fhaclair : chan e sin ach an gnothach ciogailteach a bhi smeachranachd air na Faclairean.

EOGH.—Ciamar sin, Eachainn ?

EACH.—Matà, bho 'n is tù am fear a tha ann, faodaidh mi innseadh dhuit mar a rinn am Faclair orm. Bha mi o chionn ghoirid a' tionndadh suas fhacal anns an Fhaclair Ghàidhlig, 's thainig mi trasd air an fhacal, '*gaothar*', 's gu dé a' Bheurla bha aige air ach '*flatulent*?' Bha iongantais orm nach cuala mi am facal so 'ga chleachdadh aig muinntir na Beurla, 's ghléidh mi cuimhne air—'s tha mi coma ged nach do ghléidh—ach aig an ám shaoil mi gu robh e glé fhreagarrach air son na gaoithe cruaidhe, feanndaidh bhios, air uairean, a' sianail troimh chaol-shràidean a' bhaile so, le fead cho cruaidh ri fead-ghlaice.

EOGH.—Seadh, Eachainn, ach ciod a bha cearr air an fhacal ? Ciamar a chaidh an gnothach air aimhreidh ?

EACH.—Chaidh mar so : bha mi a' toirt sràid do 'n chuilein mhadaidh agam, an uair a thachair aon de dhaoine móra a' bhaile orm, 's bho 'n a thuit e mach gu robh a' ghaoth car àrd, chuir mi failte air an duin'-uasal le, "*flatulent morning, Sir.*"

EOGH.—Ho ! Ho ! Ho ! Ha ! Ha ! Dé thubhairt e ?

EACH.—Rinn e snodha gàire, 's thuirt e,—agus sin ann an Gàidhlig cho maith ri m' Ghàidhlig-sa—"Ciod, a dhuine bhochd, a' ghaoth tha cur dragh ort ? " 'Tha le 'r cead,' arsa mise, 'an aona ghaoth is fhiosrach mise thigh'nn riamh rathad a' bhaile so,—a' ghaoth-'n-ear.' "Nach cuimhne leat," arsa esan, 'mar a thuirt a charaid ri Iob ; an lìon an duine glic a chliabh leis a' ghaoth-'n-ear ? "

EOGH.—So ; nach e bha bearraideach. Thachair do sheise riut, Eachainn.

EACH.—‘Anns a’ bhaile so,’ arsa mise, ‘biodh daoine glic no amaideach, chan ’eil atharrach gaoithe ann leis an lìon iad am builg, gabhadh iad caol no reamhar i.’

EOGH.—Mo ghille geal !

EACH.—“Innsidh mise dhuit,” arsa esan, “Ciod is còir dhuit-sa dheanamh ; ’s ma ghabhas tu mo chomhairle, cha chuir gaoth an ear no’n iar dragh ort ; cùm do bheul dùinte. Maduinn mhath leat.”

EOGH.—’S dh’ fhàg e ’n sud thu ?

EACH.—Dh’ fhàg e ’n sud mi ; am sheasamh ann am chnap-starra air an t-sràid, ag amharc as a dhéidh, ’s mi faicinn gu soilleir air a shlinneanan gu robh e ’s na críthean ag gàireachdaich.

EOGH.—Fhuair e chuid a b’ fhearr dhiot, Eachainn. Nach iongantach leamsa thusa bhi cho maol-cheannach an déidh a bhi leithid a dh’ ùine ’s a’ bhaile-mhór.

EACH.—Cion na Beurla, Eoghain ; cion na Beurla. Bha Ghàidhlig so againne tuillidh is uasal ’na gnè. Chan fhiach leatha iasad a ghabhail bho chànainean eile. Chan fhiach leatha a ceann a chromadh air aon dòigh no dòigh eile, ’s tha sin ’ga fàgail air dheireadh.

EOGH.—Tha mi creidsinn nach ’eil thu fada ceàrr. Ach ciod a rinn thu an déidh do ’n duin’-uasal dealachadh riut ?

EACH.—Cha do rinn dad is fhiach ainmeachadh. Thug mi sùil air a’ chù ’s thug an cù sùil ormsa, ’s thug sinn le chéile sùil an déidh an fhir a bha nis a’ dol as an t-sealladh aig oisinn na sràide, ach cha d’thuirte sinn smid. Thionndaidh sin air ball ar sròn an aghaidh na gaoith-’n-ear ’s shèap sinn dachaidh.

EOGH.—An d’ innis thu do ’n mhnaoi mar thachair ?

EACH.—Chan ’eil e soirbh diùrais a chumail o na mnathan. An déidh dhomh mo phìob a lasadh, thug mi fa-near gu ’n do thachair a leithid so a dhuin’-uasal orm air

an t-sràid. “ An do thachair,” arsa ise, “ Ciod a bha e 'g ràdh ? A nis, gu mì-fhortanach, cha robh breug deas agam, 's cha robh ùine agam air té a dheanamh, 's e bha ann gu 'n d' thainig an fhirinn a mach, eadar mo làmh 's mo thaobh.

EOGH.—Seadh, 's gu dé thuirt i ri d' Bheurla ?

EACH.—Cha d' thubhairt an aon fhacal beag. 'Nuair a chual i an fhàilte chuir mi air an duin'-uasal, thog i a dà laimh mhìn-geal, bhòidheach os cionn a curraichd ; thionn-daidd i gealagan a sùla ris a' chabar-dhroma ; 's an déidh dhi ruith chunntais a thoirt air cabair an fharaidh, chrom i a ceann 's thòisich i air figheadh na stocaidh a bha 'na h-uchd, mar gu 'm b'e am meur a bu mhoille am meur a bu diombaiche.

EOGH.—Gabh mo chomhairle, Eachainn, agus loisg am Faclair sin.

EACH.—Tha mi 'ga dheanamh sin, Eoghain ; tha mi toirt stròic as an dràsd 's a rithist a chur teine ris a' phìob an àite na h-éibhleig a b' àbhaist domh chur innte.

EOGH.—Latha math leat, Eachainn ; chì mi fathast thu mu 'm fàg mi 'm baile.

EACH.—Latha math leat féin, Eoghain, 's bi cinnteach gu 'n tadhail thu mu 'm fàg thu 'm baile, ach na abair smid mu 'n Bheurla mhóir agamsa. Latha math leat.

OIDHCHE AIR CHEILIDH.

Thainig caraid g' am fhaicinn, an oidhche roimhe, 's dh' iarr e orm dol leis air chéilidh. "C'arson a rachainn-s' air chéilidh?" arsa mise. "A dh' fhaotainn cuideachd agus còmhradh dhaoine fiachail," arsa esan. "Tha agams' ann an so," arsa mise, 's mi togail an leabhair a bha air a' bhòrd, "cuideachd dhaoine cho fiachail 's a bha riamh air thalamh." "Tha sin ceart gu leòr," arsa esan, "ach nach saoil thu, air uairean, gu bheil a' chuideachd sin car marbhanta. Tha thu, mar gu 'm b'eadh, ag ionndrainn anail na beatha anns an nì a tha iad a' toirt seachad."

"Theagamh nach misd' an gnothach sin idir," arsa mise, "gheibh mi uatha gu ciallach, cothromach, gun ghuth mór no droch fhacal, na smaointean a b' fhiachala bh' aca r'a chur an céill; agus sin anns an òrdugh a b' fheàrr 's am b' urrainn daibh féin an cur. Ciod a b' fheàrr na sin a gheibhinn air chéilidh?"

"Gheibheadh nì no dhà," arsa esan, "a dh' aon nì dheth, ma théid thu leamsa nochd, gheibh thu cuideachd dhaoine a tha ainmeil anns gach ceàrn de 'n t-saoghal anns a bheil Gàidheil a' tuineachadh; 's nach mór an nì sin?"

"Seadh, seadh," arsa mise, "ach có iad na daoine móra so?"

"Thig agus faic," arsa esan.

Chan 'eil annams' ach duine socharach, 's dh' fhalbh mi leis. Air an rathad, thug mi fa-near gu 'm b' fhaoim an duine mi, a' dol a leithid a dh' astar o m' bhothan féin air oidhche fhuair, gheamhraidh, agus sin a dh' aona gnothach a spleuchdadh air daoine móra—daoine nach sealladh air an taobh air am bithinn de'n t-sràid.

“ Chan 'eil thu na 's faoine mar sin na daoine eile,” arsa esan, “ 's theagamh gu bheil bunachas anns an nì sin nach 'eil idir cho faoin 's a tha thu saòilsinn. Co-dhiù, faodaidh tu féin a thoirt fa-near, gur iad na daoine as fiachala anna féin as deise gu deagh-thoillteanas dhaoine eile aideachadh. A bheil cuimhn' agad air an rann sin aig *Browning* anns a bheil e farraid mu dhéidhinn an duine ainmeil sin, *Shelley* ?

‘ An è gu fac thu *Shelley* féin ?

An d' chaisg e cheum 's an d' éisd thu ghuth ?

An d' labhair thu ris, beul ri beul ?

Ar leam gur ait do sgeul an diugh.’

A nis, bu duine comasach *Browning* e féin, ach a réir coltais bha farmad aige ris an duine a chunnaic *Shelley* 's an fheoil.” “ Cha robh fhios agam,” arsa mise, “ gu 'n do sgrìobh *Browning* anns a' Ghàidhlig.” “ Ud ! ud ! cha do sgrìobh,” arsa esan, “ thionndaidh mise sin gu Gàidhlig, eagal 's nach tuigeadh tusa Bheurla.” “ Tha mi 'n ur comain,” arsa mise, “ ach a réir mo bheachd-sa, cha robh e cho soirbh cainnt fhaotainn dheth féin ; nach e thuirt ann an àit eile ;

‘ Suil troimh m' uinneig gheibh thu nasgaidh,

Ach cas na cuir-sa thar mo stairsnich.’

Thionndaidh mise sin gu Gàidhlig eagal 's gu milleadh sibhse e. Is è mar a thà, nach 'eil e furasd' eòlas a chur air duine. Co-dhiù a chì sibh e troimh 'n uinneig no troimh 'n luidheir, chan 'eil sibh 'ga fhaicinn ach o'n taobh a muigh, 's chan 'eil e dhuibh mar sin ach mar choigreach gus an toilich e féin dorus na h-inntinn fhosgladh. Tha an seanachas so a' fàgail mo cheum-sa trom. Nach 'eil fhios agaibh gu bheil ám air son gach nì ; ám gu feallsanachd, 's ám gu céilidh ; no mar thuirt an duine glic a bha ann roimh so, ‘ 'Nuair a bhios sin ri maorach, biomaid ri maorach.’ Is air a' cheart dòigh, 'nuair a bhios sinne ri céilidh, biomaid ri céilidh.’

Mu 'n d' fhàg sinn an tigh, bha mi dol a dh' innseadh dhuibh mu rud-eigin a thachair dhomh an oidhche roimhe a chuir iongantas orm, ach bha a leithid de ghoganaich oirbhse mu'n chéilidh so 's nach d' fhuair mi facal a ràdh. So agaibh, matà, an nì a thachair: Bha mi 'm shuidhe, mar is minig, ann an cùil leam féin, 's mi smaointeachadh tuillidh na bha mi'g radh, 'nuair a chuala mi guth ciuin, caol nach b'fhiosrach mi leithid a chluinntinn riamh roimhe. Shaoil mi gu'm b'e spiorad na bàrdachd a thainig le teachdaireachd g'am ionn-suidh, no a thilgeil falluinn, no blaigh-lìn, no leith-phlaide, no gioball mar sin tharum, mar a thachair do mhuinntir eile air an cuala mi iomradh. Chùm mi sùil ris an fharadh air chor 's gu 'm bithinn deas a cheapadh nì sam bith a dh' fhaodadh tuiteam as a' cheàrn sin; ach cha robh nì ri fhaicinn. Dh' éisd mi greis ris a' cheol-shith so, 's gu dé b' iongantaiche leam a chluinntinn na fonn aon de m' òrain féin. Bha bòsdan beag ann an oisinn anns an robh mi gleidheadh spruidhleach phaipeirean. Thog mi 'm brod dheth gu faicill-each, 's gu dé bha 'n so ach luch a rinn a dachaidh am measg nam paipeirean. Bha cuid de na paipeirean sin a bha glé mhiadhail agam féin, gu sònraichte òrain a' Bhàird Luideagaich. Thagh i mach á measg chàich òran a rinn mi do m' chéile pòsda, 's thug an creutair uile (an luch) an t-òran lurach sin 'na mhìle criomag, 's rinn i leab-ùrlair dhi féin 's d'a muirichinn 'na theis-meadhoin. Tha mi 'm beachd gur ann am feadh a bha i ag criomadh, 's ag cuimireachadh a' phaipeir air son a nid a fhuair i blas air an òran; 's gu 'n do thaitinn e cho math rithe, 's gu 'n do leig i earrann deth thar a slugan, 's gur e sin a thug a' bhuaidh-chiuil dhi. Co-dhiù, bha i nis 'ga channtaireachd do na sgriotachain aice, dìreach mar a b' àbhaist dòmhsa bhi 'ga channtaireachd do m' fheadhainn féin."

"Tut! tut!" arsa mo charaid, "tha eagal orm féin

nach do lean thu ro dhlùth do smior na firinn anns an nì sin; có chuala riamh iomradh air luch ag canntaireachd? ” “Nach cuala?” arsa mise. “Matà, co-dhiù chuala no nach cuala, no co-dhiù a lean mise ri smior na firinn no nach do lean, cha ruig sibhse leas a bhi cho mionaideach m’ a dhéidhinn: cha tric leamsa facal a chur an aghaidh nan ròsgeul a bhios sibhse ’g innseadh.” “So agad tigh na céilidh,” arsa esan, ’s e ag amharc cho gruamach ri fuaradh froise.

Cha b’ e sin an tigh suarach, ’s cha b’ e chuideachd shuarach a bha cruinn; is ceart mar thuirt mo charaid, bu daoine ainmeil a’ mhór-chuid de na bha làthair. Thòisich na sgeulachdan. Thug Fear-an-tighe dhuinn “Gaisgeach na Sgéithe Deirge.” Is math a bu chuimhne leamsa cheart sgeulachd a chluinntinn air a h-aithris le Iain MacFhearchair a bha ’n Colbhasa; ach tha latha no dhà bho sin. ’Nuair a bha crìoch air an sgeulachd, thòisich deasbaireachd mu chiall cuid de na facail a bha air an gnàthachadh innte. Shaoil mise gu’m b’ aithne dhomh Gàidhlig, ach, mo chreach! ’s beag a b’ fhiach mo Ghàidhlig-sa am measg nan daoine sin. Chan e mhàin gu robh iad mion-eòlach air a’ Ghàidhlig, bha iad a bhàrr air sin coimhlionta ann an cànaichean eile bha cuid-eachail a chum solus a thilgeadh air an nì a bha dorcha dhuinn ’s a’ Ghàidhlig. Thionndaidh an sin an seanachas air ciall no seagh nan seann sgeulachdan sin, no an robh seagh idir annta. Chuir e iongantas orm a chluinntinn nach ann gun seagh a tha iad, ’s gu bheil daoine fògh-luimte ag caitheamh mòran saothreach riu, ’g an tional feadh gach dùthcha ’s a bheil iad r’a fhaotainn, a’ lorgachadh a mach nan rathaidean air an d’ thainig iad g’ ar n-ionnsuidh-ne, ’s ’g am mion-sgrùdadh a chum beachd a tharruing uapa air a’ ghnè dhaoine am measg an d’ éirich iad an tùs; ’s gu bheil iad mar sin airidh air àite nach suarach am measg litreachas an t-saoghail. “Ubh! Ubh!” arsa mise rium féin, “a réir so,

rinn Iain MacFhearchair còir seirbhis nach beag do litreachas a dhùthcha, anns an sgeulachd so chumail an lathair."

An deidh nan sgeulachdan, bha ceòl is fearas-chuideachd againn a bha fìor thaitneach; ach an déidh sin, thainig an nì bu taitniche leamsa na h-uile nì eile—an t-suipeir—'s cha b'i 'n t-suipeir ach a leithid! An déidh na suipearach bha pìoban is *cigars* 'g an tarruing. Cha robh agamsa ach seana chutag dhubh, 's bha nàire orm a toirt am follais, ach thairg duin'-uasal coibhneil *cigar* dhomh, 's ghabh mi sin. Chan 'eil mise suas ris na gnothaichean riomhach sin, 's tha amharus agam gur e 'n ceann cearr dheth a chuir mi 'm bheul. Cha tàirngadh an rud grànnda deò, 's bha smùdan an uilc as a' cheann eile, a bha dol cho dìreach ann am shròin 's ged a b'e am ball-airneis sin a b' aon luidheir air an tigh. Tha mi smaointeachadh gur e sin a thug an deur air an t-sùil agam an uair a bha mo charaid a' seinn "An Gleann 's an robh mí òg." Ach sin agaibh mar thà, 'nuair a bhios duine am measg dhaoine móra 's gun e suas r' an dòighean, faodaidh e bhí cinnteach gu 'n éirich tubaist dha.

Chaidh an tìm seachad cho luath ri saighead-shìth, 's thainig dà-uair-dheug a dh' oidhche mu 'n do smaointich sinn air gluasad; ach mu dheireadh thòisich sinn air draghadh ar cas 'n ar déidh, 's iad glé neo-thogarrach a thighinn.

Dh' fheòraich mo charaid dhiom cìamar a thaitinn a' chéilidh rium. "A' chéilidh!" arsa mise, "ma 's ann mar sud a thàtar ag gleidheadh na céilidh a nis, rachainn-s' air chéilidh a h-uile h-oidhche 's t-seachduin,—a Dhòmhnaich, a Luan, 's a Shathurna. Tha mi 'g ràdh ribh, gu 'm b' fhiach an t-uisge-beatha féin dol a h-uile ceum de 'n astar air a shon. 'Nuair a bha sibhse gabhail an òrain, thug mise srùbag as mo ghloine, gun fhios do chàch, 's tha mi 'g ràdh ribh gu 'n d' thug e meall ann am mhuineal cho mór ri cnap buntàta." "Tut! tut!" arsa esan, "C' arson nach do chuir

thu uisge 'na cheann? Bha 'n t-uisge-beatha sin mar a dh' fhàg e Lamh-phròraig an Ile." "Nach coma leam," arsa mise, "co an làmh no chas a dh' fhàg e; an saoil sibh an robh mi dol a thruailleadh tìodhlacan an fhreasdail mar sin?"

Ach cha b' urrainn domh gun bhi smaointeachadh air an atharrachadh a thainig air an t-saoghal o'n a b' àbhaist dòmhsa bhi dol do thigh baintreach Dhùghaill Chìobair, 's a bhiodh am boirionnach laghach sin ag innseadh sgeulachdan do dh' Iain a h-ogha 's dhomh féin, gus am biodh ar sùilean an impis leum as ar cinn leis an eagal. Tha cuimhne shònraichte agam air aon de na h-oidhchean sin. Bha na sgeulachdan air an oidhche sin cho làn de chulaidh-uamhais 's gur gann a rachadh agams' air seasamh air mo chasan leis an eagal, 'nuair thainig an t-ám dhomh dol dachaidh. Bha 'n oidhche cho dorcha ri toll-guail, 's bha mu thuaiream dà cheud slat a dh' astar eadar an dà thigh, agus mu mheadhon slighe, bha dìg mhór, dhomhain a bha 'm bitheantas làn puill is uisge. Leum mi air falbh, 's ruith mi cho luath ri fiadh na Beinne-brice, gus an do shaoil mi a bhi dlùth air bruaich na dige. Thug mi an sin duileum 's an adhar, 's thainig mi gu talamh, gu cruinn, cothromach, ann an teismeadhoin na dige! Cha luaithe bhuail mi 's a' pholl, na las e suas le teine-shionnachain leis am faca mi gu soilleir air a' bhruaich os mo chionn cruth an uamhais! An t-Each uisge! Ghlaodh mi gu cruaidh leis an eagal. Thug esan leum as, 's rinn e sraigheadh. Ar leam gu 'n d' aithnich mi 'n sraigheadh. An àit an Eich-uisge, 's ann a bh' ann an seann each donn aig mo sheanair.

Gu firinneach b' uamhasach an saoghal a bha ann 's an ám sin, cho làn de thaibhsean 's de bhéistean mì-nàdurra. Eadar an t-Each-uisge 's a' Chaointeach, am Beithir-sgiathach 's Leabhar nan Ceist, chan 'eil fhios agam féin ciamar a bha balaich bhochda beò idir. Ach fhuair sinn cuidhte 's na

trioblaidean sin uidh air n-uidh, ach ma fhuair, thainig feadhainn eile 'n an àite ; 's mur a b' iad a bu mhiosa cha b' iad dad a b' fhèarr. 'S fhada o'n a shuaip sinn an t-Each-uisge air son an Eich-iaruinn. Chuir sinn a' Chaointeach as a dreuchd 'nuair a fhuair sinn a mach gu rachadh againn air caoineadh air ar son féin. Fhuair sinn a mach mu 'n cheart am nach bu bheò am Beithir-sgiathach. Chunnaic sinn le 'r sùilean féin e 'na laighe 's an uaigh—uaigh cho domhain 's gu robh an leac-lighe air uachdar na mìltean troidh air thiughad, 's tha amharus agam gu robh e 'na laighe an sin cian mu'n robh balach beag ann air am faodadh e eagal a chur, agus cian nan cian mu 'n do bhruadair Maois air na sè laithean. Ach gu dé dheth sin ? Cha bu luaithe bha sinn saor o aon trioblaid na bha trioblaid eile 'na lorg. 'Nuair a bha sinn òg agus thar nan cluas ann an gaol, shaoil sinn nach robh trioblaid ann cho deuchainneach ris. Tha sinn a nis sean, agus thar nan cluas ann an ainbheach, 's tha fhios againn gur e sin trioblaid móran as deuchainniche na 'n gaol. “Nach ann mar sin,” arsa mo charaid, “a chaidh ar beatha òrduchadh o thùs :—

“ Rugadh an duine gu carraid
Mar a dh' éireas sradan suas,”

Is chan 'eil buannachd dhuinn a bhi ri monmhur, no bhi ghnàth a' sealltainn air an taobh as duirche de 'n neul. An àite sin, nach e 's còir dhuinn na sochairean a tha am freasdal a' buileachadh oirnn a ghabhail ann an spiorad taingealachd ? ” “Gu sònraichte,” arsa mise, “ma thig iad an dràsd 's a rithist ann an riochd Oidhche air Chéilidh.”

OMAR KHAYYAM.

Am bard Persianach.

Mu'n ám 's an robh Macbheatha,—mu'n d'rinn Shakespeare an dân-cluiche a tha dol fo 'n ainm sin,—ag gleac air son a chinn 's a chrùin an aghaidh feachd Chaluim-a-Chinn-Mhóir, thainig an duine ainmeil so, Omar Khayyám, thun an t-saoghail. Agus mu 'n ám 's an robh Mànus Casruisgte, Rìgh Norway, a' tarruing a luinge trasd an fhearainn aig an Tairbeart Chinntirich, air chor 's gu rachadh aige air a radh gu 'm b' eilean Cinntire, fhuair Omar bàs. Tha e, mar sin, mu thuaiream ochd ceud bliadhna bho 'n a chuir Omar r'a chéile na rannan sin a dh' fhàg e 'n a dhéidh fo 'n ainm air a bheil iad air an cur a mach,—“An Rubáiyat aig Omar Khayyám.”

Chan 'eil cinnt air a' cheart bhliadhna 's an d' rugadh e, ach tha fhios gur ann am baile beag dlùth air Naishapùr, ann an roinn Chorassain de rioghachd Phersia a thachair dha bhi air a bhreith.

Feumar a ràdh ged a bha an duine so ainmeil 'na latha 's na linn féin, nach d' thainig ach fìor bheagan de mhion-chunntas mu bheatha nuas g'ar n-ionnsuidh. Tha e coltach gu robh a phàrantan an staid chothromaich, oir fhuair Omar an t-ionnsachadh a b' fhearr a bha dol aig an ám. Is ann an Ard-oil-thigh Naishapùir a fhuair e fhòghlum, 's a réir coltais, rinn e deagh bhuil de 'n teagasg a fhuair e. Tha e féin ag innseadh dhuinn mu dhéidhinn so :

“Luchd fòghluim theagaisg dhomh gach nì fo 'n ghréin,
'S thug mi, gun teagamh, leam na b'eòl daibh féin ;
Ach brìgh an iomlain dhomh, de'n eòlas bhaoth,—
Mar uisge thàinig mi is théid mar ghaoth.”

Aig an Oil-thigh, chuir e eòlas air dà ghille òg, comh-aoisean dha féin, d' am b' ainm Abdul-Khassan agus Hassan Sabbah. Is ann bho aon dhiubhsan, Abdul-Khassan, a fhuaradh a' mhór-chuid de na 's aithne dhuinn mu dhéidhinn Omair. Mu 'n d' fhàg an triuir ghillean òga so an t-Oil-thigh rinn iad co-chòrdadh eatorra féin, gu 'm biodh iad cuimhneach mu chàch a chéile, agus có air bith dhiubh a thigeadh gu inbhe àird 's an t-saoghal, no a dheanadh saoihbreas, gu'n cuimhnich-eadh e air càch. Fhuair Abdul-Khassan air aghaidh gus an robh e, mu dheireadh, 'na Ard-riaghlair air an rìoghachd, fo Alp Arslan, a bu rìgh air Persia aig an ám. Chum Abdul r'a ghealladh; thug e àit àrd do Hassan Sabbah an cùirt an rìgh, agus thairg e leithid eile do dh' Omar; ach chuir esan cùl ris an tairgse so, ag ràdh gu 'm b' fheàrr leis a bhi air a dhòigh féin, gun suim, gun chùram, ag òl fiona 's a' deanamh rann; no mar thuirt e féin ann an té de na rannan sin:

“ Thoir crioman arain dhomh is searrag fhlon',
 Leabhar rannan, ma'-ri caraid min,
 Is craobh an fhàsaich deanamh sgàil o 'n ghréin;
 O, bhiodh am fàsach dhomh mar Phàras féin!”

An uair a chunnaic Abdul-Khassan so, agus spéis mhór a bhi aige do dh' Omar, thug e dha còir, ann an saor dhuais, air roinn mhaith de theachd-a-stigh a' bhaile-mhóir, Naishapur, anns an robh Omar ag gabhail còmhnuidh. Beagan bhliadhnachan 'na dhéidh sin, thug e dha làn ùghdarras thairis air Ard-Observatory na rìoghachd. Tha e againn air ùghdarras Tarik-ul-Hukama, gu 'm b' e Omar duine a b' fhòghluimte 's an rìoghachd, cha b' ann a mhàin anns gach fòghlum a bha cumanta am Persia, ach gu robh e fiosrach ann an litreachas na Gréige. A bhàrr air so, chaith e cuid d'a ùine ag geur-bheachdachadh air oibrichean Nàduir 's air na laghanna nàdurra bha riaghladh gach nì cho fhad 's a bu chomasach dha sin fhaotainn a cach. Chaith e earrann eile d'a ùine ri

speuradaireachd. Cha chuir e, mar sin, iongantas òirnn gu robh an *Observatory* air a cur fo chùram; ach chuireadh e iongantas gu leòr òirnn na'n creideamaid an teisteanas a bha e toirt air féin, 's e sin nach robh ann ach am misgear. Tha e 'g innseadh dhuinn mar so.

“ Anns an tigh-òsda rinn mi m' fhail 's an smùr,
Is dhealaich mi ri m' chòmhdach ann 's ri m' thùr;
Gun dùil, gun dòchas, is gun eagal Dé,
A' snàmh gu ceòlar ann an glòir gun stéidh.”

Có as urrainn so a chreidsinn air duine bha cho fòghluimte 's a bha 'n duine so a réir teisteanas a chomh-aoisean féin, 's a bha am mór urram aig uachdarain na rìoghachd, 's a dh' ath-leasaich Mìosachan Phersia, gus an d' fhàg e cho neo-mhearachdach e 's a tha am Mìosachan againne air an latha-diugh?

Tha Abulfeda, an t-eachdraiche, a' daingneachadh ùgh-darrais eile thaobh fòghluim agus farsuinneachd eòlais Omair, ach tha e cur ris na dh' fhòghluim sinn bho chàch, gu robh Omar toigheach air bàrdachd 's air fearas-chuideachd, 's nach robh e cur móran luach air fhòghlum féin, no air na nithe sin a rinn e choimhlionadh. Tha e féin ag innseadh dhuinn mu thimchioll a' Mhìosachain, nach do rinn e de dh' ath-leasachadh air ach an la-dé a chaidh seachad a dhubhadh a mach, 's gun suim a ghabhail de 'n la-màireach nach d' thainig fathast. Tha so a' toirt 'nar cuimhne briathran Fear-teagaisg a b' àirde na Omar: “ Na biodh ro-chùram oirbh mu thimchioll an la-màireach; is leòr do 'n latha olc féin.” Tha Omar, mar so, gu minig, ag cur firinnean cudthromach an céill, ach air mhodh cho caoin-shuarach 's gu faodar, gu tric, gabhail thairis orra gun mhóran suim a thoirt d' am brìgh. Aig a' cheart àm, tha e soilleir gu leòr nach robh e féin idir cho suarach mu na nithe sin 's a bha e gabhail air. Gheur bheachdaich e air laghanna suidhichte nàduir, 's thug

e fa-near grian is gealach, reult is talamh, cho cinnteach, neo-mhearachdach, ag gleidheadh, le chéile, an cùrsa suidhichte chaidh òrduchadh dhaibh o thùs. Gach creutair a réir a ghnè ag coimhlionadh na crìche chùin an do chruthaich e. An duine mhàin, a réir coltais air a thilgeadh air an t-saoghal, gun stiuir, gun chombaist, gun chairt-iuil air an seòl e, agus buailteach gu bhì air a thilgeadh thuige agus uaithe leis gach gaoth a shéideas. Is ann mar so, a réir coltais, a thaisbein na nithe sin iad féin d'a ìntinn. Chaidh e cho fhad 's a bheireadh solus is eòlas nàduir e 'na oidhirp a dh' fhaotainn freagairt do 'n cheisd chudthromaich sin, ciod e do ghnothach-sa an so, Omair ? Tha e féin ag ràdh,

“ O mheadhon talmhainn dh' éirich mi gu sèimh,
Gu cathair Shatuirn anns an t-seachdamh nèamh
'S ged dh' fhuasgail mi 's an t-slighe iomadh dul,
Cruidh-shnaim ar crannchuir dh' fhairtlich orm gu tur.

Ann an àit eile, tha e 'g ràdh mu 'n nì cheudna,

“ An so tha sinn air chuairt fad là no dhà,
Air bheagan buannachd dhuinn ach péin is cràdh ;
'S a' fagail ceisd ar bith gun fhuasgladh réidh,
An rathad gabhaidh sinn gun sùil 'n ar déidh.”

Chan ann idir troimh aineolas air teagasg Eaglais a dhùthcha a bha ìntinn Omair 's an t-suidheachadh so, ach a chionn nach b' urrainn da mórán de 'n teagasg sin a chreidsinn. Bha làn-fhios aige gu robh cheart uibhir fiosrachaidh aige féin mu na nithe sin 's a bha acasan a bha gabhail os laimh a theagasg. Bha 'n Eaglais làidir aig an ám ; 's e sin ri ràdh, bha Chléir lìonmhor, agus ag gnàthachadh cumhachd mór thar an t-sluaigh ; ach bha iad féin saoghalta agus cealgach. Cha b' urrainn, mar sin, gu 'm biodh mor-bhàidh aig Omar ris a' Chléir, 's cha mhò a b' urrainn gu 'm biodh spéis aig a' Chléir do dh' Omar. 'S e mar bhà, na'm bu duine cumanta e, nach robh bheatha teàruinnte 'n am measg ; ach bha meas mór

aig an rìgh air Omar, agus b'è àrd-fhear-riaghlaidh na rìoghachd a shàr-chompanach. Cha robh e, mar sin, soirbh do 'n Chléir am mì-run 'na aghaidh a thoirt gu buil. Chaidh, gun teagamh, casaid no dhà chur 'na aghaidh air son a mhì-chreidimh, ach bha Omar cho eòlach 's a' Chóran (leabhar naomh luchd-leanmhuinn Mhohammed) 's a bha iad féin, 's bha e daonnan deas a dhearbhadh gur ann aige-san a bha an creideamh fìor, 's gu robh a luchd-casaid tur am mearachd. Cha robh aca, mar sin, ach cur suas le Omar mar a b' fheàrr a dh' fhaodadh iad, ach bha e féin 's a rannan "mar sgoibaibh 'n an taobhan."

Bha gnothaichean a' dol air an aghaidh mar so, Abdul Kassar a' riaghladh na rìoghachd gu sìcìr, tèma; Omar, a reir a chunntais féin, ag òl fìona 's a' deanamh rann, ach, aig a' cheart àm, a' toirt fa-near gu robh a' ghrian 's a' ghealach ag éirigh 's a' laighe aig na h-amannan suidhichte; agus a' Chléir, faodaidh sibh a bhi cinnteach, ag gleidheadh sùil bhiorach air giùlan Omair.

Bha aon eile de 'n triuir companach a rinn an co-chòrdadh a dh' ainmich mi; b'è sin, Hassan Sabbah, esan d' an d' thug Abdul Khassan an t-àite an cùirt an rìgh. Bu duine comasach Hassan air dòigh no dhà, ach an daor-shlaightire 'na dhéidh sin. Aig an àm so, bha e strì, gu cealgach, ris an fhear a bhuilich an t-àit air a chur as a riaghlachd, agus e féin a chur 'na àite. Cha do shoirbhich sin leis; chaidh a chuilibheartan a dheanamh follaiseach 's chaidh fhògradh a mach as an dùthaich fo throm mhasladh.

Cha ruigeamaid a leas tuillidh gnothaich a ghabhail ri Hassan, ach gu'n do thachair, gu mì-fhortanach gu 'n d' thug e aon nì gu crìch a bhean gu dlùth ri leas Omair. 'Nuair a dh' fhàg Hassan cùirt an rìgh, thug e ceàrn iomallach de 'n dùthaich air, far an do chruinnich e mu 'n cuairt air buidh-

eann de dhaoine coirbte mar e féin. Shuidhich iad iad féin am measg bheanntan iomallach an àite sin, leis an rùn shuidhichte gu 'n cuireadh iad gu bàs gach aon de dhaoine-móra na rioghachd, an aghaidh an robh gamhlas aca. Air son na crìche so, chuir iad a mach teachdairean dìomhair am fad 's am fagus, agus troimh 'n cuilbheartan chaill iomadh duine fiachail a bheatha, agus am measg chàich Ard-riaghlair na rioghachd, Abdul Khassan.

Bha so 'na bhuille glé throm do dh' Omar, 's bha e air a leantainn le buille eile, neo-air-thaing cho trom, ann am bàs an rìgh, Malik Shah, aig an robh mòr spéis do dh' Omar. Thainig am bàs car obann air an rìgh, 's cha b' ann gun amharus a bhì air an droch dhuine so, Hassan, gu robh làmh aige ann.

Tha e car iongantach gu 'n d' fhuaradh iomradh anns na ceàrnan so air Hassan iomadh linn mu 'n d' thainig cliù a chompanach fhiachail gu 'r n-ionnsuidh. Thàtar ag radh gu 'n d' thainig na *Crusaders* trasd air 's an Airde-n-ear, 's gur e droch chliù an t-saoghail a bha aca air. Tha e air a ràdh, mar an ceudna, gur ann bho ainm an duine so a thainig am facal a tha againn 's a' bheurla ag ciallachadh mortair, 's e sin *assassin*, ach biodh so mar a dh' fhaodas e, cha bhì tuillidh gnothaich againn ri Hassan Sabbah.

Ann am bàs an rìgh agus an àrd-riaghlair, chaill Omar an cùl-taice cumhachdach a bha aige 's na daoine sin. Bha e nis soilleir dha gu feumadh e tuillidh faicill a ghnàthachadh a thaobh na Cléire. A chum na crìche so, rinn e'n turus sin a tha mar fhiachaibh air gach deagh Mhohammedanach a dheanamh, 's e sin, an turus gu Mecca, far a bheil Ard-theampull an Fhàidh aca. Tha an teampull so do na Mohammedanaich mar bha teampull Ierusalem do na h-Iudhaich. An déidh so cha do chuir a' Chléir uibhir dragh air Omar; chan e gu 'n do leig e dheth a bhì deanamh

rann 's ag òl fiona ; ach, math dh' fhaoidhte, nach robh iad cinnteach dé cho fada 's a bha e glic dhaibh dol an aghaidh duine cho comasach air e féin a dhion 's a bha Omar.

Bha, a réir coltais, meas mór aig a' ghineal òg a bha faighinn am fòghluim aig an Oil-thigh air Omar. Bha e cleachduinn a bhi labhairt gu follaiseach riu mu nithe bhuineadh do theagasg, gu sònraichte mu fheallsanachd. Thainig aon de'n òigridh sin a thachair a bhi dol air thurus a dh' fhaicinn Omair, 's a dh' fhàgail beannachd aige mu 'n trialladh e air a thurus. Bha Omar a nis 'na sheann duine, 's an uair a bha e dealachadh r'a charaid òg, dh'fheòraich e dheth, cuin a bha fiughair aige bhi air ais ? Dh' innis a charaid sin dà. "Matà," arsa Omar, "cha bhi mise romhad an uair a thilleas tu, ach gheibh thu m' uaigh far an còmhdaichear i gach bliadhna le blàth an ùr-chéitein." Chuir so iongantas air an òganach, oir tha e ionann 's air a thoirmeasg anns a' Chòran do neach sam bith a radh c' àit am bi e air adhlac. An uair a thill an gille òg so bhàrr a thuruis dh' fharraid e air son Omair, 's chaidh innseadh dha nach bu bheò e. Chaidh e air ball a shealltainn air son uaigh an duine chòir, 's fhuair e i dlùth air lios mheasan, agus an leac-lighe còmhdaichte leis na blàthan a bha tuiteam bhàrr nan craobh.

"Co-dhiù aig Babilon, no Ispahán ;
Co-dhiù tha 'n cup de mhill no dhomblas làn,
Tha fion na beatha sruthadh, braon air bhraon ;
Tha chraobh ag call a duille, aon air h-aon."

So mar bheachdaich Omar féin air làithean an duine, 's faodaidh sinn a thoirt fa-near nach 'eil a bhriathran eucosmhuil ris na briathran a chuireadh am beul Iob air an nì cheudna :

"Amhluidh mar shruth a ruitheas bras,
'S nach pill air ais r'a shliabh ;
Tha latha 's bliadhna 's linn dol seach,
'S cha phill ri neach an triall."

Is e bha mhiann orm 's an àite so, an déidh cunntas aithghearr a thoirt dhuibh air beatha an duine so, dol air m' aghaidh a labhairt air a' ghnè bhàrdachd a dh' fhàg e 'na dhéidh; agus a chur fa 'r comhair an t-eadar-dhealachadh a tha eadar inntinn Omair, mar tha i air a foillseachadh dhuinn 'na bhàrdachd, agus inntinn nan daoine air a bheil sinn eòlach ann am bàrdachd ar dùthcha féin. A chum na criche so, thionndaidh mi cuid de rannan Omair gu Gàidhlig, air son an cur taobh ri taobh ri cuid de rannan nam bàrd againn féin, a leigil ris dhuibh an t-eadar-dhealachadh a tha am bheachd; ach tha e soilleir nach ceadaich an ùine dhuinn dol cho domhain 's a' chùis aig an ám. Faodaidh mi, air a shon sin, a chomharrachadh a mach dhuibh, ann am beagan fhacal, far a bheil am bàrd Persianach agus a' mhór-chuid de na bàird Ghàidhealach a' dealachadh gu tur.

Tha, mar as trice, na bàird Ghàidhealach, a' sealltainn air aghaidh Nàduir, le sùil gheur, shoilleir, 's ag cur an céill ann an cainnt phoncail, dhealbhaich, an *ni* mar a tha e 'ga thaisbeanadh féin do 'n t-sùil, ach is ainneamh leò Nàdur a cheasnachadh,—ciamar tha sud mar sud, no c'arson a tha so mar so. Feumaidh sinn aideachadh gu bheil am bàrd, air uairean, ag cur tuillidh dreach air an *ni* na tha barantas aige o'n t-sùil air a shon. An uair a tha Alasdair Mac Mhaighstir Alasdair ag còmhdachadh bruachan Allt-an-t-siùcair le lusan a bha eu-comasach a bhi làthair do 'n t-sùil,—ma bha iad idir 's a' choimhearsnachd,—air a' 'mhaduinn chùbhraidh, chéit,' air a bheil e seinn; 's an uair a tha Donnchadh Bàn ag ainmeachadh “fàileadh nan sugh-craobh is nan ròsan” am measg nan nithean taitneach a bha ri 'm faotainn air Beinn-Dòrain, tha amharus againn gur ann a mhàin an sùil na h-inntinn a bha na nithe sin, 's nach robh iad a làthair do 'n t-sùil chorporra. Ach biodh sin mar a dh' fhaodas e, 's e tha mi ciallachadh gur e mhàin aghaidh nàduir a tha iad a'

toirt dhuinn, agus nach 'eil iad ach fìor ainneamh a' dol na 's doimhne. Tha Omar, air an làimh eile, daonnan mothachail nach 'eil 's an t-sùil ach an sgàthan air a bheil faileas an nì air a thilgeadh, 's gur ann 's an inntinn a gheibhear brìgh an nì, ma tha e idir r'a fhaotainn. Tha e sealltainn air aghaidh nàduir le sùil thlusail, bhàidheil, 's a' toirt fa-near a' Chéitein,

“ Le làmh gheal Mhaois ag còmhdach gheug le blàth,
Is anail chùbhraidh Chrìosd toirt beatha 's fàis.”

Ach tha e ghnàth a' strì ris a' chùirtein a thogail bhàrr aghaidh nàduir, 's tha e diombach a chionn gu 'n do dhiùlt nàdur an diomhaireachd fhoillseachadh dhà.

“ A ghaoil, na'm b' urrainn dhuinne ris-san strì,
'S tuigs' fhaotainn air stéidh shuidhichte an nì,
Nach briseamaid 'na bhloighdean e, 's a ris
Ath-dhealbh na 's dlùithe do làn rùn ar crìdh' ? ”

Ach tha daonnan an roinn-bhrat dorcha sin eadar e féin agus am fiosrachadh a b' àill leis fhaotainn. Tha e ghnàth, aghaidh ri aghaidh, ris an dorus ghlaiste sin air son nach d'fhuir e an iuchair. Tha mar so na bàird againne a' sealltainn air nàdur o'n taobh a muigh. Tha iad ag gabhail ri òrdugh na cruinne mar a tha sin 'ga thaisbeanadh féin dhaibh, 's mar a tha iad féin 'ga thuigsinn. Ach calg-dhireach an aghaidh sin a bha an spiorad 's an robh Omar a' sealltainn air an t-saoghal. An àite gabhail ri suidheachadh na cruinne mar a tha sin 'ga fhiosrachadh féin dhuinn, 's ann a bha esan ag cruaidh-ghleac an aghaidh nan cuibhreach leis an robh an suidheachadh sin 'ga chumail ceangailte; cuibhricean, a réir a bheachd-san, nach robh idir cothromach, 's an aghaidh an robh e ghnàth ag cruaidh-ghearan,—mar eisimpleir,

“ Rì m' ghearan éisd-sa anns na nèamhan shuas;
Cuir saor o m' chuibhricean mi, 's gabh dhiom truas;
Ma 's ann do 'n phràbar a tha 'm fàbhar tric,
Seall air mo chàs-sa, chan 'eil mi ro ghlic.

Thuir mi gu 'n do ghabh na bàird againne ri òrdugh na cruinne mar bha iad féin a' tuigsinn sin. Math dh'fhaidte gu 'm biodh e na bu dlùithe do 'n fhirinn na'n abrainn gu'n do ghabh iad ri teagasg na h-Eaglais air a' chùis, agus sin gun bhi air an gluasad a nunn no nall le teagamh, no le spiorad neo-chinnt sam bith. Theagamh gur e so an t-aobhar nach 'eil iad ag gabhail tuillidh gnothaich ri taobh spioradail na cùise. Co-dhiù, tha sinn ag ionndrainn, anns a' mhór-chuid de bhàrdachd ar dùthcha, na sùla tha sealltainn troimh nàdur a mheòrachadh air a' chumhachd a tha air a cùl. Chuir Omar, air an làimh eile, cùl ri teagasg Eaglais a dhùthcha féin, a chionn nach b' urrainn da mhór-chuid de 'n teagasg sin a chreidsinn. Chaidh inntinn dhomhain, gheur, a bhuil-eachadh air gu nàdurra, 's bha 'n inntinn sin air a neartachadh 's air a h-uidheamachadh gu fialaidh leis a' ghnè oilein a fhuair i. Cha robh e comasach d'a leithid sin de dh' inntinn a bhi sàsaichte le faoin sgeul, no baoth-mhìneachadh air nì sam bith leis am bu mhaith leatha eòlas cìnnteach fhaotainn. Bha Omar, mar so, a réir earail an Abstoil, a' strì ris na h-uile nithe dhearbhadh, ach cha robh e furasda dha dearbhadh a riarachadh inntinn féin fhaotainn air nì sam bith. Bha e, gu sònraichte, neo-thoilichte le cho beag soilleireachaidh 's a fhuair an duine air ciall a thuruis féin troimh 'n t-saoghal so ; a chor truagh ré a thuruis, agus cho neo-dhaingnichte 's a tha bunait a dhòchais air son saoghal as feàrr. Faodaidh sibh a bhi cìnnteach nach robh e taitneach do 'n Chléir an leithide so de cheistean cruadha a bhi air an cur cho fosgailte le a leithid so de dhuine. Duine bha 'g òl fiona gu follaiseach ; nì a tha air a thoirmeasg 's a' Chóran ; agus a' deanamh rann anns an robh buaidhean an fhìona sin air an àrd-mholadh. A thuillidh air sin, duine bha cur teagamh anns an nèamh a bha iadsan a' teagasg a bha air ullachadh fa 'n comhair-san a bha dileas do 'n chreideamh air thalamh ;

nèamh anns a bheil òighean maiseach a' frithealadh orrasan a tha troimh chreideamh air an deanamh iomlan. Cha b'è sin a' ghnè nèimh a shàsaicheadh Omar, no a bha idir 'na bheachd ; tha e féin ag ràdh,

“ Ri nèamh 's ri ifrionn sheall mi suas 's a sìos ;
Troimh chuairt na siorruidheachd 's air m' ais a rìs ;
Thuirt Aod nan Laithean rium gu robh o chéin,
Mo nèamh is m' ifrionn ann am anam féin.”

Tha na cùisean a bhi mar so eadar Omar 's a' Chléir, agus an staid neo-chinnt 's an robh e mu thimchioll nithe spioradail, a' mìneachadh, ann am mór thomhas, a' bhlais ghaire a tha air cuid d'a rannan :

“ Do mheas na cinnt cha spion thu dearc no dias ;
An ceum do 'n fhìon-lios sin cha d' fhuair thu riamh.”

Mar so, an uair a chunnaic Omar nach b' urrainn da na b' fheàrr a dheanamh dheth, shuidh e sìos, ma 's fhior e féin, a dh' òl fiona 's a sgrìobhadh rann, a' dubhadh a mach an la-dé chaidh seachad, 's ag cumail inntinn saor bho iomaguin mu 'n la-màireach nach d' thainig fhathast,

“ A ! lion an cupan, ciod am feum bhi ghnàth,
Ag caoidh an h-aimsir a chaidh seach cho tràth ;
An dé chaidh seach, 's am màireach có a chì,
Ma tha 'n diugh taitneach, meal e réir do chrìdh’.”

Bu choma leis daoine a bhi ghnàth fo ro-chùram mu thimchioll nithe an la-màireach ; dhaibh-san thug e chosmhalachd so :

“ Thuirt breac ri tunnaig, ' teicheamaid gu luath,
Mu 'n tràigh an linne gus an grinneal cruaidh'.
Ars' ise : 'nuair bhios mise splontè 's ròist',
Ged thràigheadh an cuan tioram, dé sin dòmh's ? ”

Fo chleòc a' mhi-chùram leis an robh Omar 'g a chòmhachadh féin, bha crìdhe suairce, bàidheil, truacanta. Tha e ris agus a ris 'g ar n-earalachadh an aghaidh a bhi neo-fhulangach a thaobh muinntir eile :

“ Do d’ charaid, seadh, ’s do d’ nàmhaid, coibhneas nochd ;
 Cha dealbh an cridhe bàidheil ceilg no lochd ;
 Ni mì-run nàmhaid dhuit á caraid gràidh,
 ’S nì coibhneas caraid dhuit á broilleach nàimh.”

’S a rithist :

“ Ach thar gach nì, do bhràthair bochd na claidh,
 ’S na buair gu h-aimhreiteach a chlos a chaidh ;
 Ma ’s àill leat sonas sìorruidh bhlasad tràth,
 Pian t’anam féin, ach caomhain péin do chàch.”

Tha fhaireachduinnean féin a’ dol a mach thun gach creutair ;
 thun luibhean na machrach,—eadhon an dus fo bhonnaibh
 a chas a’ faighinn cuid d’a aire, an uair a tha e ’g iarraidh air
 a charaid,

“ Gu h-aotrom saltair air an dus fo d’ bhuinn,
 ’S gu’m b’ aon-uair blàth-shuil e na h-àilleig dhuinn.”

Na linntean do-aireamh a chaidh seachad bho ’n a thainig an
 duine air thùs a dh’ àiteach na talmhainn ; na muillionan
 thar chunntais de shluagh a thàinig ’s a dh’ fhalbh ré nan
 linntean sin ; gach aon neach fa leth dhiubh, ag cur seachad
 a latha ghoirid, thrioblaidich féin, ’s an sin a’ snàg air ais
 thun an duslach as an d’ thàinig e. ’S e, gun teagamh, a
 leithid so de smuain a bhrosnaich an inntinn Omair an earail
 d’a charaid,

“ Gu h-aotrom saltair air an dus fo d’ bhuinn.”

So agaibh a ris a’ cheart smuain air dhòigh eile.

“ Chunnaic mi creadhadair a’ fuineadh crèadb,
 ’Nuair rinn i labhairt ris gu soitheamh, sèimh ;
 ‘Gu réidh, a charaid ; guidheam ort, gu réidh ;
 Ceart mar tha thusa ’n diugh, bha mise ’n dé ! ”

Chan e mhàin an duslach a bha co-cheangailte r’ar
 daonnachd a tha tighinn g’ar n-ionnsuidh a ris ann an cùrsa
 nàduir ; ach aig a’ cheart àm, fathunn mu dhéidhinn a’
 sruthadh thugainn troimh na linntean a chaidh seachad :

“ Nach d' thainig sgeul oirnn troimh na linntean céin,
 A cheart co-ionnan ris an nì so féin ;
 Mu 'n cheud chlod ùrach sin an tùs an ré,
 D' an d' rinneadh duine ann an cruth a Dhé ? ”

An duine sin a dhealbhadh ann an cruth a Dhé, 's air an do bhuilicheadh anam mar shrad nèamhaidh, do-mhùchte, comasach air nithean àrda ghabhail a steach, 's an rannsachadh ; ach do nach do cheadaicheadh uile dhìomhaireachd na beatha so fhaotainn a mach. An duslach 's an do ghabh an spiorad so còmhnuidh ré seal, a nis 'ga luasgadh le gaoth an fhàsaich, 's air a shaltairt fo bhonnaibh chas, a' dùsgadh ann an Omar smuain mu chor an duine 's an t-saoghal, 's ag geurachadh inntinn gu bhi meòrachadh air eachdraidh 's air crannchur ar daonnachd bho 'n

“ Cheud chlod ùrach sin an tùs an ré,”

gu

“ Ard ghairm na druma, 's crìoch a' chruinne-ché.”

Sin agaibh, matà, an gleus air an robh Omar a' seinn ; gleus math dh' fhaoidte, nach taitinn ri cluasan a tha cleachdte ri ceòl as binne. Tha gleus no dhà ann air a faodar ceòl a sheinn, ach chan 'eil aona ghleus ann a fhreagras do na h-uile ceòl.

Bho na h-eisimpleirean a thug mi dhuibh, bheir sibh féin fa-near an t-eadar-dhealachadh mór a tha eadar bàrdachd an duine so agus bàrdachd nan daoine againne. Tha, gun teagamh sam bith, eadar-dhealachadh mór eadar an dà dhùthaich,—dùthaich na h-àirde-n-ear agus dùthaich na h-àirde-n-iar,—agus tha fhios agaibh gu bheil buaidh àraidh aig a' choimhearsnachd 's a bheil duine air a thogail, air an taobh a dh' ionnsuidh an aom a chàil. A dheanamh so na 's soilleire dhuibh : an uair a tha Donnchadh Bàn a' taomadh a mach a chridhe féin a' moladh nam beann 's nan gleann am measg an robh e air àrach, 's d' an d' thug e a leithid de

spéis, tha sinne mothachail air ar cridhe féin a bhi mosgladh an co-fhulangas ri faireachduinnean a' bhàird, dìreach a chionn gu bheil a bhriathran a' toirt fa chomhair ar n-inntinn gach àit is cuspair taitneach, am measg an robh sinn féin air ar n-àrach, 's a dhrùidh cho domhain 'n ar nàdur :

“ B'e sin an sealladh éibhinn,
Bhi 'g imeachd air na sléibhtean,
'Nuair bhiodh a' ghrian ag éirigh,
'S a bhiodh na féidh a' langanaich.”

Is e so guth na h-àirde-n-iar. Chan 'eil guth na h-àirde-n-ear uile gu léir cho binn. A reir coltais, cha do dhrùidh aghaidh a dhùthcha féin cho domhain an cridhe Omair ; ach so agaibh facal d'a ghuth cho fad 's a tha sin a' beantainn ri aghaidh a dhùthcha. Tha e cuireadh a charaid thun

“ Na stiallaig lombair air nach crom an spréidh,
Eadar am fàsach is an t-àiteach réidh ;
Is far nach luaidhear ainm an rìgh no 'n deòir' :
O, sìth do Mhamud air a chathair òir.”

Cha ghluais so cridhe aon againne ; “ 'S e farsuinneachd an t-sléibh ” a b' fhearr a thigeadh ruinne na “ an stiallag lombair air nach crom an spréidh.” Ach chan 'eil ùine air dol na 's fhaide. Dh' fheuch mi ri seòrsa beachd a thoirt duibh air Omar Khayyám, mar as aithne dhomhsa e. Chuir mi eisimpleir no dhà d'a rannan fa 'r comhair, sgeadaichte ann an deise Ghàidhealaich ; ach faodaidh mi innseadh dhuibh, nach 'eil e idir soirbh na rannan aig Omar a thionndadh gu Gàidhlig. Tha iad air an cur r'a chéile cho teann, cruaidh, sgaiteach, 's nach 'eil e furasda dòigh labhairt fhaotainn 's a' chànan againne freagarrach air an son. Cha d' fheuch mi uime sin, ris an litir a leanachd, ach a mhàin brìgh an nì a thoirt duibh cho dlùth 's a b'urrainn domh sin a dheanamh. Is airidh bàrdachd Omair, mar bhàrdachd, air a' chliu as àirde, a réir mo bheachd-sa, ach tha mi creidsinn nach taitinn i ris a h-uile h-aon ; ach có d' an urrainn a h-uile h-aon a thoileachadh ?

SMIOR NA FIRINN.

FHIR NA STIURACH,—Chaidh mi ghabhail sràid, an la-roimhe, 's cha robh mi ach goirid o'n tigh 'nuair a thachair fear-eòlais orm. Dh' fharraid e dhìom cìamar a bha mi. Thuirte mi gu robh gu math : cìamar a bha e féin ? Thuirte e gu robh gun deireas. A nis, thuit e mach nach robh mi féin idir gu math. Bha mi, mar a their na maraichean, air laighe-thuige fad seachduin roimhe sin, 's chuala mi gu robh esan 's an t-suidheachadh cheudna. Cha robh aobhar fo 'n ghréin nach fhaodamaid an fhìrinn innseadh, ach a reir coltais, 's i bhreug a bu deise. Dhealaich sinn an déidh dhuinn breug no dhà eile a chur ris an fheadhainn a dh' ainmich mi. Chuir so mi féin a smaointeachadh air cho breugach 's a tha muinntir an t-saoghail so air fàs, 's bha mi meòrachadh air an nì, 'nuair a chunnaic mi fear-eòlais eile a tighinn, agus sgonn de chù goirid tiugh aige air ceann teadhrach. Cha do ghabh mi mór thlachd de 'n chù, bha 'm peirceall iochdair aige dà no trì dh' òirlich na b' fhaide na 'm peirceall uachdair, 's a h-uile tosg a bha 'na chraos cho fada ri crann-tarrunn. Bha 'n dà chluais dheth o'n fhailean, 's an t-earball o'n eàrr. Cha bu chù bòidheach air dhòigh sam bith e, 's cha b'i 'n t-sùil bhòidheach no choibhneil a bha 'na cheann. Dh' iarr mi air a mhaighstir an teadhair a thochras thuige. Rinn e sin le làn-aighear nach bu bheag, a chionn mise bhi an-earbsach as a chù. "Cù cho teò-chridheach," arsa esan, "'s a laigh riamh ann am broilleach duine, agus sin agad far a bheil a leaba h-uile h-oidhche bhios mise aig an tigh." "Chan 'eil teagamh agam," arsa mise, "nach coimh-leapach glé ghrinn an cù, ach 's fearr leam am fear sin ann ad bhroilleach féin na a'm bhroilleach-sa." Thòisich e 'n sin air spleadhraich mu ghliocas 's mu threuntas a' choin, gus an robh mi

seachd searbh dheth. A ghearradh goirid a rò-sgeul, thuirt mi féin nach bu nì sam bith sin làmh ri gliocas cu-chaorach a bha agamsa. “Seadh,” arsa esan, “agus ciod a nì 'm fleasgach sin?” “Nì,” arsa mise, “a h-uile nì a théid iarraidh air a dheanamh, agus tuigidh e h-uile facal seanachais a bhios againn 'na làthair.” “Ciamar a tha fhios agad?” arsa esan “Mar dhearbhadh air sin,” arsa mise, “thainig caraid thun an tighe, air an oidhche roimhe; duine a chunnaic mórán de 'n t-saoghal, 's thòisich e air innseadh mu ghàbhadh cuain 'san robh e aon uair. Bha “Yarrow” 'na laighe taobh na teine 's e cumail a chluaise fosgailte. Mar bha naidheachd mo charaid a' dol air a h-aghairt, bha ghaillionn a rug air an luing aige a' fàs na bu chruaidhe 's na bu chruaidhe, gus mu dheireadh am b' fheudar dhomh féin mo chasan a chur am forcadh ris a' bhalla, eagal 's gu rachadh mo thilgeil air mo chinn-thobhta. Bha “Yarrow” a' fàs neo-shocair 's e dranndail ris féin. Thug mi bruideadh dha a chur clos air. Dh'amhairc e orm, agus air m' fhacal firinneach, chaog an slaoightire a shùil rium, a cheart cho cealgach 's ged a bhiodh e dol a shuaip each ri fear na naidheachd. Ach 'nuair a chual e iomradh air a' ghaoth bhi cho laidir 's gu robh i spionadh an fhuilt bhàrr cinn nan seòladairean, leum e air a bhonn 's colg na dunach air. “Caisg do chù,” arsa mo charaid. Thug mi féin pailleart do 'n chù 's thuirt mi ris gu 'm b' fhearr dha amharc as déidh a' chait 's gun fhios ciod a bha e ris. Am prioba na sùla, bha e féin 's an cat ann am muinealan a chéile. Chuir sin stad obann air an naidheachd, 's dh' fhàg mo charaid an tigh le freimseadh cho mór 's nach d' fhuair mi uibhir is beannachd fhàgail aige.” “Seadh, seadh,” arsa fear a' choin fhiaclauch, “nach robh cho math dhuit a ràdh nach do chreid thu na thuirt mise mu dhéidhinn a' choin so?” “Ni h-eadh,” arsa mise, “chreidinn-se nì sam bith mu dhéidhinn a' choin sin.” 'S cha mhor nach robh so fìor, oir

chreidinn nì olc sam bith mu'n cheart bhrùid. Smaointich mi nìs gu 'm bu leòr, air son aon latha, na dh' innis mi bhreugan, 's thionndaidh mi mo cheum dhachaidh, ach mu'n do ràinig mi an tigh, thachair fear eile orm. Fear de 'n t-seòrsa sin aig a bheil slugadh cho farsaing air son naidheachd fhior no bhreugach, 's gu sluigeadh e Ionah 's a' mhuc-mhara gun uibhir is fiacaill a chur orra. Rinn mi deas air a shon 's dh' innis mi dha té de na breugan móra sin a bhios mi 'g innseadh do "Fhionn" corr uair, 's rinn mi 'm brochan cha tiugh air a shon 's gu'n seasadh maide na poite ann, ach cha do chuir sin gaise air. 'S ann a thuirt an duine truagh, 'nuair bha crìoch air mo naidheachd; "O, dhuine ghaolaich, nach 'eil fhios gur fìor sin?" Tha mi 'g ràdh ribh gu'n dùraichdinn a bhreabadh.

Bhuaithe so, tha mi 'n dòchas gu bheil e soilleir dhuibh cho breugach 's a tha h-uile duine ach mi fhéin, 's airson aon dad a chaidh mi thar smior na firinn, gur iad na daoine baoghalta a thachair orm a bu choir-each. 'S e mar a thà, an uair a theid breug shnasmhor innseadh dhomh féin, gu bheil mi deas 's a' mhionaid a thoirt té seachad a bheir bàrr air an té a fhuair mi. An uair fhuair mi dhachaidh 's mo phìob a lasadh thug mi greis a' mèdrachadh air an nì—cho deas 's a tha daoine leis a' bhréig, eadhon an uair nach 'eil i a chùim buannachd aimsireil dhaibh. Thug mi fa-near gu bheil e fasanta 'nar measg a bhi sealltainn air gach seann sgrìobhadh is seann ràdh a thainig a nuas g' ar n-ionnsuidh le liathtas na h-aoise air, mar gu 'm biodh e air a dheachdadh le spiorad na firinn. Thug mi air an aobhar sin sùil air feadh nan gnàth-fhocal dh' fheuch ciod a bha aig na seann-daoine ri ràdh mu 'n bhréig. Tha amharus agam, aig a cheart àm, gu bheil an gnàth-fhocal coltach ris an fhàidheadaireachd; gu faod sibh ciall sam bith a thoilicheas sibh a thoirt as; agus gu faod sibh

uibhir de ghliocas 's a tha agaibh fhéin r'a sheachnadh a chur ann, ach nach fhaigh sibh a bheag no mhór as, ach dìreach na chuir sibh ann. B'e, matà, a' cheud ràdh a thachair orm mu'n bhréig. "Is feairrde duine breugach fianuis." A nis, air chor 's gu'm biodh an fhianuis a chùm feum do'n duine bhreugach, saoilidh mi gu'm biodh e feumail gur ann air a thaobh féin a bhitheadh i; ach a thaobh 's gur duine breugach e féin, saoilidh mi gur fianuis bhréige an aon fhianuis o 'm b' urrainn dha buannachd fhaotainn. Ma tha so mar so, saoilidh mi gu bheil teagasg an ràdh so calg-dhireach an aghaidh teagasg lagh nam modhanna, 's air an aobhar sin, cha bhi tuillidh gnothaich againn ris. An ath ràdh a thionndaidh suas, "Is fearr a bhi bochd na bhi breugach." An fhearr gu dearbh? A réir coltais thuit am Maol-Ciaran so 'na chadal, 's leig e leis an t-saoghal dol seachad air. Na 'n d' fhosgail e shùilean mu 'n do labhair e, chitheadh e gu soilleir gu bheil an saoghal de dh' atharrach barail. Tha fhios aig an t-saoghal gu bheil an duine bochd, a thaobh teanntachd a bheatha, na 's buailtiche do 'n bhréig na tha 'n duine saoibhir, 's tha e 'ga ghnàthachadh d'a réir sin, biodh e firinneach no breugach. Ach 's e mar thà, gu bheil sinn breugach a h-uile mac màthar dhinn—bochd is beairteach maraon. Thuit an Salmadair mu thimchioll muinntir a latha féin gu 'm bu bhreugairean iad uile. Gun teagamh ghabh e leisgeul an déidh dha so a ràdh. Thuit e gu robh deifir air 'nuair a labhair e. Ach na'm biodh e làthair 'n ar latha-ne, dh' fhaodadh e cheart ni a ràdh m' ar timchioll-ne, agus sin air a shocair féin, 's cha bhiodh ann da ach smior na firinn. Cha do rannsaich mi na sean-fhacail na b' fhaide. 'S eiginn domh aideachadh, nach 'eil earbsa mhór sam bith agam asda. Thuit dhomh, aon uair, gu 'n d' thug mi géill do 'n ghnàth-fhocal sin aig Solamh a tha 'g iarraidh air daoine

gun toinnisg, mar a tha sibh féin is mise, dol thun an t-seangain a dh' fhòghlum gliocais. Chaidh mise an sin, mar nach do shodaich am Freasdal mi, 's bho 'n is duine gun ghò mi, chaidh mi 's shuidh mi air tom-sheangan, air chor 's gu 'm faighinn aon dad gliocais a bha dol. Fhuair mi sin, uibhir de 'n t-seorsa ghliocais a bha aig na creutairean guineach sin 's a dh' fhóghnas dhomh ri m' bheò. Tha mi nis cho glic 's nach toir mi géill do shean-fhacal, ged a thuiteadh e mach gu 'm b'e Solamh féin a b' ùghdar dha. Theagamh gu 'n d' thainig spiorad na bréige nuas òirnn tre ghinealach a gnàthaichte mar thainig am peacadh gin, no 'n dùthchas a theid an aghaidh nan creag. Ma thainig, 's gur dual dhuinn a bhi breugach, chan 'eil comas air. An deidh a h-uile car, theagamh nach 'eil e cho soirbh a' bhreug a sheachnadh 's a tha daoine am beachd. Chan 'eil sinn idir cho cinnteach as an fhirinn 's a tha sinn féin a' smaointeachadh. Faodaidh sinn so fhaicinn gu soilleir anns a liuthad beachd 's a thainig a nuas oirnn troimh linntean céin, mar fhirinn shuidhichte, 's a tha 'nar latha-ne air an tilgeil bun os cionn mar fhaoin sgeulachdan. C' àite nis, matà, am faigh sinn smior na firinn? Their a' Chléir rium gu faigh ann an Leabhar na Fìrinn. Ach tha mi toirt fa-near gu bheil na ceart dhaoine sin a chaidh oileanachadh a chum na firinn so a dheanamh aithnichte dhuinn, an còmhnuidh aig àr-a-mach 'nam measg féin mu timchioll. Mur an còrd na buachaillean féin mu 'n t-slighe, ciod an t-loghnadh ged rachadh an treud air seacharan? "Ciod i 'n Fhìrinn?" dh' fharraid Pontius Pilat d'ar Slànuighear. A réir aon de na Soisgeulaichean, b' e 'n fhreagairt a fhuair e gur ann o nèamh a tha 'n fhirinn. "Mar sin," arsa Pilat, "chan 'eil firinn air thalamh." Saoilidh mi nach robh e fada am mearachd a thaobh na firinn. 'S e mar a thà, gu bheil ar cor gu nàdurra, mar chor chreutairean

talmhaidh eile ; tha de dh' eolas againn air na nithe leis a bheil sinn air ar cuartachadh 's a tha feumail dhuinn a chum na crìche chaidh òrduchadh dhuinn ; ach an taobh a mach de sin—dorchadas iomallach. Ma tha leithid de nì air thalamh is firinn neo-thruaillte, no mar their sinn, smior na firinn, cha d'fhuair an duine fathast eòlas air. Ann a bhi feuchainn ris an fhirinn fhaotainn a mach, tha nì no dhà ag cur amalaidh òirnn. Am measg nithean eile, tha neo-choimhlyontachd cànanain a chum ar smuain a chur an cainnt. Ged a shaoileas sinn, air uair, gu bheil samhladh firinn—mar thuigear i leinne—'n ar n-inntinn féin, tha sinn, 'ga fhaotainn eu-comasach, an nì a tha 'nar n-inntinn a chompàirteachadh anns a' cheart chruth agus dhealbh anns a bheil e 'nar n-inntinn féin. Thainig smuain de 'n t-seorsa so am cheann féin, an là-roimhe, 's bho nach b' urrainn domh a cur an cainnt, chaidh mi thun caraid dhomh ; duin'-uasal aig a bheil sè no seachd de chànaichean air bàrr a theangaidh. Dh' fheuch mi ris an nì a dheanamh soilleir dha, ach chuir e leithid de cheistean tarsuinn orm nach b' urrainn dhomh fhreagairt 's gu 'n do chaill mi m' fhaidhidinn gu buileach. Thuirt e mu dheireadh, nach robh anns an nì bha air m' inntinn ach sgleò. Thuirt mi ris—"ann am dheifir"—gu robh e breugach ! Ghabh mi mo leisgeul 's a' mhionaid, 's dh' fheuch mi r'a dheanamh soilleir dhà gur ann ag aithris earrann de 'n sgriobtur a bha mi 'nuair a labhair mi mar sin, ach bha sin cho doirbh a sparradh 'na cheann ris an smuain eile. Tha 'n smuain sin 'na sac air beul mo chléibh-sa fathast, 's gun chànan thalmhaidh anns an gabh i cur.

Tha sinn, mar so, breugach, chan ann a mhàin a thaobh an lagh a tha 'nar nàdur a tha 'gar co-éigneachadh chum na bréige ach, mar an ceudna, a thaobh ar n-aineolais air smior na firinn, agus cho eu-comasach 's a tha e dhuinn sin fhaotainn a mach. Am Freasdal a thoirt maitheanas dhomh,

's ann an uair a tha mi car blàth leis an deoch, as soilleire a chi mi 'n fhirinn 's as dòcha mi 'ga labhairt. Thainig mo charaid, am foirbheach, an oidhche roimhe ; 's an déidh dhuinn naidheachdan a shuaip, thug mi tarruing air searraig bhig anns am bi mi gleidheadh deuran de stuth làidir a bhios mi gabhail air son mo ghruthain. Chan 'eil gruthan no sgamhan ag cur dragh air an fhoirbheach, ach shuidh e leam gu sìobhalta, dìreach a chumail cuideachd rium. Chuir sinn dìleag bheag de 'n iocshlaint so ann an ceann drubhaig de dh' uisge goileach, agus deannag shiùcair 'na cheann sin. Cha chreid sibh a' bhuaidh a tha aige so air a' chridhe chruidh, chlachach, a tha 'n ar feoil a mhaothachadh ; agus le toit a tharruing as a' phìob eadar bhalgam, chan 'eil nì ann cho éifeachdach ris,

A thachdadh bhreug am beul a chléibh,
Mu'n toir iad beus neo-chluiteach dhuinn.

Ma chreideas sibh mi, mu 'n d' éirich sinn o 'n bhord, dh' innis mi dhà h-uile nì a rinn mi riamh, agus nì no dhà nach do rinn idir, dìreach a leigeil ris dà nach robh mi ag ceiltinn dad uaith. Tha mi smaointeachadh gu'n d' rinn an fhosgailteachd so drùdhadh air an fhoirbheach ; thuirt e rium 's e fàgail beannachd agam aig an dorus, 's e 'na sheasamh air a chorra-beaga, gu'm bu duine fìor stéidheil mi.

Is léir dhuibh féin a nis mar a tha chùis anns a' bhaile so, 's tha amharus agam nach 'eil gnothaichean a' bheag na 's fheàrr ann am bailtean a dh' fhaodainn ainmeachadh.

TROM-LIGHE.

Tha cuid de dhaoine ann aig a bheil e mar chleachdainn a bhi bruidhinn riu féin ; no co-dhiù, a bhi ceadachadh d' am bilean rùn dìomhair an cridhe leigeil ris do na feannagan. Tha muinntir eile do nach 'eil e soirbh an inntinn a chumail fo ghlais, ach an àite bhi leigeil le gaoth an fhàsaich am barail a chraobh-sgaoileadh, tha iad a' deanamh cruaidh-ghréim air a' cheud neach a shaoileas iad a bheir éisdeachd dhaibh, 's a' taomadh an sgeoil gun bhrìgh 'na chluais, olc air mhath leis e. Chan 'eil mise, uile gu léir, cho ao-dionach riu so, ach 's glé thoigh leam seanachas beag a bhi agam ri m' chù an dràs 's a rithist ; gu sònraichte, an uair a thachras dhuinn a bhi leinn féin air leth-taobh bruthaich 's gun duine 'g ar n-éisdeachd. Is creutair companta an duine thaobh nàduir, 's mar sin tha iarrtas aige air a bhi leigeil inntinn r'a cho-chreutair, gu sònraichte, ri caraid dileas anns am bi làn-earbsa aige. Agus tha mi am barail nach 'eil e furasda do dhuine caraid as dilse no as earbsaiche fhaotainn na 'n cù. Cha toir fuachd no teas, pathadh no acras air a' chù a mhaighstir a thréigsinn. An uair bhios tu fo làimh trioblaide, có as motha iomaguin mu d' dhéidhinn, no as motha cofhulangas ri d' chor na do chù ? Chan ith e biadh 's chan òl e deoch gus a faic e air do chasan thu. Cha chuir do chù facal a t' aghaidh ged nach bi do chainnt, uile gu léir, cho cràbhach 's a dh' fhaodadh i bhith. 'S ged a thuiteas dhuit, ann ad sheanachas, leum-taobh a thoirt thar smior na firinn, mar a thachras dhuinn air uairean, chan e do chù a their riut gur h-olc. Faodaidh e, gun teagamh, car beag a chur an cuinnein a shròine mar gu'm biodh e faotainn fàileadh bragsaidh, ach chan abair e riut, am muigh 's a mach, gu bheil thu dol tuathal air stéidh a' ghnothaich. Cha mhotha na sin a

thig e thairis, ri neach eile, air aon fhacal beag a their thu ris eadaruibh féin ; 's an uair a dh' éireas droch thubaist dhuit, chan abair do chù riut gur ann agad féin a bha choire. Chan ionann sin 's do d' charaid ionmhuinn ; thig esan le salann an achmhasain, 'ga shuathadh ann ad chreuchdan cràiteach, gus am b' fhearr leat na nì nach abair thu gu'n do ghabh e seachad air an taobh eile, no gu robh e gu comhfhurtachail ann an uchd Abrahàim, ag gabhail fois o a shaothair aimsireil, no 'n àite sam bith eile ach far a faigheadh e cothrom air a bhi 'g ad fheannadh 's 'g ad phiosdaireachd le lann mheirgeach a' chronachaidh 's an earalachaidh. Uch ! Thoir dhomhsa cuideachd Yarrow, a roghainn air cuideachd a' charaid sin.

Is e thug dhomh iomradh dheanamh air na nithe so aig an ám, gu robh seanachas beag eadar mi fhéin is Yarrow, an la roimhe, 's ged nach fhiach an seanachas sin tighinn thairis air, faodaidh mi cion-fàth a' ghnothaich ainmeachadh. Beagan làithean roimhe sin, thill caraid dhomh air ais o bhi gabhail a chuairt shamhraidh am measg eileanan bòidheach na h-àirde-'n-iar, agus mar nach do shodaich am Freasdal e thug e g'am ionnsuidh fhéin an aona ghiomach a bu tlachdmhoire a chunnaic mi idir. Bha mí fìor thaingeil do m' charaid air son a choibhneis, agus glé thoilichte an giomach fhaicinn, a thaobh gu robh mi eòlach gu leòr air a sheòrsa 's na làithean a dh' fhalbh. Cha deanadh feum le bean-an-tighe ach gu'm biodh an giomach againn gu'r suipeir. Dh' aontaich mi fhéin ri so, ged nach robh mi idir cinnteach gu'm b'e sin an tràth a bu fhreagarraiche air son a leithid de chuir. Co-dhiù, bhruidh is dh' ith sinn an giomach, 's air ball ghabh sinn mu thàmh ; 's e sin ri ràdh, ghabh an còrr de 'n teaghlach mu thàmh, ach tàmh no clos cha do ghabh mise. Cha bu luaithe dhruid mi mo shùil na thòisich mi air brудар air gach nì a b' uamhasaiche na chéile,—uair an cunnart a bhí

bàite ; uair a' tuiteam bhàrr bearra nan creag, 's uair a' tachairt air fiadh-bheathaichean neòghlan nach 'eil am mac-samhuil ri fhaotainn anns na nèamhan shuas, no air an talamh a bhos. Mu dheireadh, shuidhich an gnothach a sìos ann an trom-lighe cho dealbhach 's a chunnaic duine de 'n àl so. Bha mi nis air mo ruagadh gu dian le buidheann de dhaoine dubha, alluidh, nach cuala riamh iomradh air an t-sèathamh àithne. Bha fios agam—ach ciamar a fhuair mi fios chan 'eil e ro shoilleir dhomh—gur ann air son an lòn-feasgair a dheanamh dhìom a bha iad cho dian air mo thòir. Tha mi làn-chinnteach gu'n do ruith mi leth-cheud mìle dh' astar feadh cladaich is garbhlaich anns nach b' urrainn domh mo chasan a ghleidheadh, 's na h-uilebheistean dubha sin air mo shàil. Mu dheireadh, thilg fear dhiubh ròpa 's dul air a cheann mu 'm thuaiream. Chaidh an dul sin gu cruinn, cothromach, mu m' mhuineal, 's cha robh dol na b' fhaide agam. Duaichnidh 's mar a bha 'n gnothach, cìod a thainig am inntinn ach a' cheist a b' àbhaist duinn fharraid aig sùil-fhadaidh na h-àtha air Oidhche-shamhna—"Cò sud shìos air ceann mo ròpain?" Ach ged a rachadh a' cheist a chur aig an àm, cha robh de dh' anail agam-sa na fhreagradh i. Shlaod iad leotha mi air ceann an ròpa gu bun craoibhe bha dlùth làimh, 's iad an rùn mo chrochadh ri meanglan de'n chraoibh; ach air a' cheud spadhadh a thug iad air an ròpa, leum mise 'san adhar 's dhùisg mi, agus gu dearbh bha 'n t-àm agam; mionaid eile dh' ùine 's bha nì cho crochte ri sgadan dearg. An uair a thainig mi gu m' mhothachadh ceart, an àite gad na croiche bhi mu m' mhuineal, 's ann a fhuair mi gàirdean na mnatha trasd air ubhal mo sgòrnain. Thilg mi sud uam 's thug mi raoic an cluais na mnatha, "an robh i mothachail air cìod a bha i deanamh?" Chlisg is, 's sheall i 'n àird, 's an uair a chunnaic i 'n coltas tilgte bha orm—mo shùilean an impis leum as mo cheann—m' fhallus a'

sruthadh mu m' ghruaidhean—m' fhalt 'na sheasamh cho frionasach ri tom conaisg, 's mi air chrith cho luath ri duilleig chrithinn, cha mhór nach do leum a cridhe as a' chochull leis an eagal; shaoil i gu robh mi air aona spruidhleach céille bha agam a chall.

“Beannaich sinn,” arsa ise, “Ciod a tha cèarr?”

“Ciod a tha cèarr?” arsa mise; “theagamh nach biodh dad cèarr leatsa ged a chitheadh tu mi air mo chrochadh, agus sin cho àrd ri Hàman, mac Hamedata.”

“Bha mise ann am shuain chadail,” arsa ise.

“Mur am bitheadh,” arsa mise, “cha bhiodh tu cho carthannach.”

An saoil nach d' thug e tomhas de thoileachas inntinn dhomh gu'n d' fhuair ise dlùth air uibhir eagail rium fhéin. Air eagal 's gu 'n tuitinn am chadal a rithist 's gu faodainn bhi air mo chrochadh am muigh 's a mach mu rachadh agam air dùsgadh leum mi air mo bhonn, ghairm mi Yarrow, 's thug sinn am bruthach oirnn. Ach ged a fhuair mi cuidhte 's an dul a bha mu m' mhuineal, cha d' fhuair mi cuidhte de bhuil an eagail. Bha sin an crochadh rium, 's a' fàgail “mo chridhe cho trom ri cloich ann an gleann, nach caraich.” Bha mo shùilean a' meudachadh 's ag cur mì-dhreathach air gach nì air an sealladh iad, 's mo mhisneach air mo thréigsinn cho buileach 's gu robh mi cho sgaoimeach ri each cladhaire. Mar sin cha robh facal math no dona agam r'a sheachnadh ris a' chù. Mu dheireadh, thainig sinn gu àit-adhlaic anns a bheil tolman beag uaine as priseala leamsa na'n còrr de'n chruinne. Shuidh mi sìos r'a thaobh, 's laigh Yarrow air mo chùlaibh. Thug mi greis an sin a' smaointeachadh mo smaointean fhéin, an uair a mhothaich mi rud-eigin a' beantainn ri m' ghàirdean. Thionndaidh mi, 's ciod a bha 'n so ach spàg Yarrow. Bha bhrùid bho chd 'na shuidhe ri m' thaobh; a spàg gu réidh,

faicilleach, air mo ghàirdean ; a dhà shùil bhòidheach làn iomaguin ag amharc am aodann, 's a' farraid cho soilleir 's ged a chuireadh e ann an cainnt e, "Ciod a tha cur trioblaid ort ? " Rug mi air spàig air, 's thuirt mi ris nach robh mór-fheum dhomh fàth mo thrioblaid innseadh dhàsan ; nach tuigeadh e ged a rachadh innseadh dha, 's gu'm b' fhearr dha bhì mar bhà e na bhi gabhail pàirt ann an giùlan trioblaid an duine. "Fhaic thu, a Yarrow," arsa mise, "Chan 'eil annadsa ach cù. Cha deach buaidhean inntinn a bhuileachadh ort comasach air gleac ris na ceistean cruadha a tha ghnàth 'nan saothair anama do 'n duine. Ciod an tuigse tha agadsa air dlomhaireachd beatha agus bàis, tìm agus sìorruidheachd, no air na ficheadan cusp-air eile air am bi inntinn an duine a' beachd-smuainteachadh ? Rinneadh thusa ann an staid iosail, ach rinneadh an duine ann an inbhe àird, beagan na b' isle na na h-ainglean, 's air dha bhi air fhàgail gu saorsa thoile féin, fhuair e nì no dhà a mach nach deach a theagasg dha 'n tùs, gus a bheil e nis mar dhé, fiosrach air math agus air olc ; agus mar sin, a thaobh eòlais, na's àirde na na h-aingil. Am fac thu aingeal riamh, a Yarrow ? " Chrath e cheann, ach tha mi saoilinn gur ann a chrathadh nan cuileag bhàrr a chluas. "Matà, a Yarrow, na'm bu chuimhne leatsa an té a tha 'na cadal fo'n tolman sin, 's e sin coimeas as dlùithe is urrainn dòmhsa thoirt dhuìt air aingeal. Ach mar thuirt mi riut cheana, chan 'eil annadsa ach cù, 's ged a tha thu leigeil ort a bhi geur-bhreithneachadh air na briathran cudthromach a tha tuiteam o m' bhilean, chan 'eil iad ann ad chluais ach mar fhuaim na gaoithe ; mar nì gun fhoidheam. Tha thu tur aineolach air na nìthe sin ; chan fhios duit cia as a thàinig thu, no c' àite bheil thu dol, no ciod is crìoch àraid do dhuine no do bheathach. Ach na cuireadh so mór-chùram ort, oir na'm bithinn-sa cho firinneach 's cho onarach

riutsa, dh' aidichinn duit gu bheil mi fhéin anns a' cheart suidheachadh, 's tha amharus agam gu bheil mi fhéin 's a' mhór-chuid de m' choimhearsnaich air ar tearradh leis an aona pheallan. Thuirt fear àraid mu dhéidhinn aineolais mhuinntir an t-saoghail so a thaobh an crannchuir, rud-eigin mar so :—

Tha 'n saoghal so mar thigh-òsd,
 Aig taobh an ròid air son luchd-turuis ;
 Thig iad thuige gul 's a' bròn,
 Is théid fa-dheoidh a' bròn 's a tuireadh.
 Thig is théid, a dh' oidhch' 's a là,
 'S leò cuid an tràth anns an dol seachad ;
 Thig mar fhaileas, 's théid mar sgàil,
 Mar cheò a' snàmh air aodann leacainn.
 'S cruaidh-cheist so o thùs an ré,
 'S a liuthad inntinn gheur 'sa ghleac rith'.
 C' as a thàinig ? C' àit an téid ?
 Chan fhios 's cha léir do aon de'n fheachd sin.

Tha amharus agam gur ann mar so a tha chùis ; 's a dh' aindeoin na bheil de dhaoine cràbhach a' dol sìos 's a suas air an talamh, a' leigeil orra gu bheil iadsan làn-chinnteach air a h-uile ceum de'n turus, gu sònraichte air ar ceann-uidhe, mur creid sinn a h-uile facal a their iadsan ruinn, tha mi deanamh dheth nach 'eil tuillidh fiosrachaidh aca mu 'n ghnothach na tha agadsa no agamsa. Tha mi toirt fa-near gu sònraichte, gur e chuid as lugha toinnisg 's as aineolaiche d'an luchd-leanmhainn, as diorrasaiche chumas a mach gur ann acasan a mhàin a tha iuchair na firinn, 's gu bheil gach aon a tha dh' atharrach beachd riu féin air an t-slighe chli. Ach có tha air an t-slighe cheart, no có tha air an t-slighe chli, bhiodh e dàna do dhuine sam bith breith a thabhairt.

Thuirt aon àraid mu dhéidhinn na muinntreach dhannarra so rud-eigin mar leanas :—

An saoil sibh 'n ann d' ur leithid-se de dh' fhuigheall pòir,
 A bhuamastairean leibideach na h-earra-ghlòir,
 A dh' fhoillsich Dia an diomhaireachd a dhiult e dhòmhs' ?
 Seadh, seadh matà ; creidibh-se sin ma' ris a' chòrr.

Gu dé so ? A choin gun mhodh, gun nàire ! An robh thu dol a dheanamh mort agus mo dhà shuil ag amharc ort ? Ciod am buaireas a th' air t' aire ? Mise taomadh rogha 's tagha na bàrdachd ann ad chluais leobhair, ghlais, agus thusa dealbh uile ann ad chridhe, 's ag geurachadh t' fhiacian a chur an uile sin an gnìomh ! Nach d' thuirt mi riut, uair is uair, gun thu chur fiacaill air creutair beò ach ann ad fhéin-dhion, no 'n dìon do mhaighstir, no ma thachras dhuibh le chéile bhi dol bàs a dhèth sìthinn ? Nach d' thuirt mi riut gu bheil a' cheart uibhir còir aig a' chreutair dhìblidh sin air a cuibhrionn féin de'n bheatha sin de bheil an saoghal làn 's a tha agadsa no agamsa ? Nach farsuing an t-achadh air 'ur son le chéile ? An creutair neo-lochdach a bha gu saoithreach, dìchiollach, a' solar lòn dhi féin 's do'n mhuirichinn laig a dh' fhàg i 'm bun an tuim thallad, agus thusa dol a thoirt bàs obann di mar luach saoithreach ! O, Yarrow, Yarrow, nach e am peacadh gin a fhuair an droch ghréim ort ? Seadh, seadh, tha thu smaointeachadh nach 'eil dhuit ach an spàg sin a thogail as a' pholl 's a cur am làimh 's gu bheil an réite seulaichte. Ach na faiceam-sa leithid sud a rithist ? Ma chì ; chì thusa duine feargach a' dannsadh "seann-triubhas" air a' chnaimh as àirde dhìot. Gabh mo chomhairle 's bi iochdmhor ris gach creutair, eadhon ris an dallaig-fheoir. An cual thu riamh mar a thuirt am bàrd Sasunnach ; 's gu dearbh, ged a bu Shasunnach e, bu ghrinn a labhair e ? Eisd, matà, 's bho'n a dh'ionnsaich bean-an-tighe dhuit-sa Beurla—ni a dh' fhairtlich oirre ionnsachadh dhomhsa—bheir mi dhuit rann an duine laghaich 'na chànan fhéin.

Thoir geur aire dha so, oir tha mi 'g ràdh riut, gu bheil tuillidh de spiorad na diadhachd anns a' bheagan fhacal so na tha ann an leth-cheud searmoin :—

“He prayeth best who loveth best
All things, both great and small;
For the dear God who loveth us
He made and loveth all.”

A nis, a Yarrow, biomaid a' bogadh nan gad. “Tog orm mo phiob is théid sinn dachaidh.” O! tha'n giomach sin 'na shac air beul mo chléibh, no air mo chogais, no'n àit-eigin mu m' thimchioll, 's tha e air mo ghruthan a chur troimh chéile, air chor 's gu bheil leusan dubha tighinn mu m' shùilean, a tha cho leathann ri d' bhroilleach. Ach, O, bha'n giomach math, 's b' ann le deagh-ghean caraid math a fhuair sinn e; ach nach b' oillteil an gnothach na'n deachaidh mise chrochadh air a thàillibh? Mise air mo chrochadh air son giomaich! Uch! Tiugainn, a Yarrow!

RUAIS.

Thainig an lùiriste thruagh sin, Iain a' Mhuilleir, a stigh an la-roimhe, 's a mach o nach do chuir e as mo chiall mi le a sheanachas ruaimleach gun bhun, gun bhàrr ! An déidh dha tighinn a stigh, thug e greis 'na sheasamh air meadhon an ùrlair a' spleuchdadh air a bhrògan, dìreach mar gu'm biodh iongantas air iad a bhi air a chasan. 'Thug mise sùil an rathad a bha e 'g amharc, 's gu dearbh cha b' e m' ioghnadh fhéin dad a bu lugha 'nuair a thug mi fa-near meud nam bròg. Bha h-uile té dhiubh ag còmhach leac de'n ùrlar ; ach bha fhios agam nach b'ann a leigeil fhaicinn domh tomhas a choise a thainig Iain bochd thun an tighe, 's dh' iarr mi air suidhe dheanamh. Rinn e sin, ach an àit a ghnothach a chur an céill, 's ann a thòisich e air spliugail 's air séideadh a shròine ann an leòb de neapaicinn-pòca a bha cho lachdunn 's ged a bhiodh e air a thumadh an sùgh cartach. "Ciod, a laochain, a tha cearr ? " arsa mise, 's mi cur mo laimhe air a shlinnean. Thuirt e, 's guileag mhuladach 'na mhuineal, "mo mhàthair-chéile." Dh' fheith mi greis a thoirt ùine dha ciuineachadh air chor 's gu rachadh aige air innseadh ciod an sgiorradh a thachair d'a mhàthair-chéile ; ach a réir coltais cha robh smid tuillidh a' dol a thighinn as a bheul. Chuir mi mo làmh 'sa' bhudhailt 's thug mi mach soire beag anns an robh deuran de dh' uisge-beatha Cheann-locha, 's thuirt mi ris : "so, Iain, fliuch do bheul leis a sin, 's fheairrd thu e ann ad thrioblaid." Rinn Iain mar a dh' iarr mi, 's tha mi meas, ged nach ann 'ga mhaoidheadh air a thà mi, gu bheil beul Iain cho farsuinn r'a bhròig, leis na ghabhas e de dh' uisge-beatha g'a fhliuchadh. An déidh dha an deur dibhe a chur thar cìoch a mhuineil, rinn e gnùsd no dhà 's thuirt e, "Is aithne dhuit mo mhàthair-chéile, Dhòmhnaill ? " "Is aithne

gu math," arsa mise ; "boirionnach còir, ceanalta." "Boirionnach stéidheil," arsa Iain ; "boirionnach air a bheil eagal—bu ! hu ! hu-u-u !" Theab 's nach rachadh aig Iain air innseadh ciod a chuir eagal air a mhàthair-chéile ; ach an déidh dha greis a thoirt air burralaich mar sin, thuit e mach gur e eagal an Tighearna bha toil aige ràdh ; nì a bha ceart gu leòr.

Tha mi smaointeachadh gur e uisge-beatha Cheann-loch a dh' fhuasgail teanga Iain, 's a thug air gabhail air aghairt a dh' innseadh dhomh cho dreachmhor 's a bha mhàthair-chéile an uair a bha i 'na h-ighinn òig ; nach robh cho eireachdail rithe dol a stigh air dorus eaglais Chill-a-chlamhain 'na latha fhéin. "Ach ma thug thu 'n aire, Dhòmhnaill," arsa esan, "tha ceum beag crùbaich 'na coiseachd ; seòrsa de cheum gu leth, mar gu'm b'eadh ; tubaist a dh' éirich dhi 's i 'na caileig bhig a' dol le biadh a h-athar do 'n achadh-bhuana, 's a thachair an tarbh buidhe aig Còirneal Seumas oirre. Theich ise le a beatha 's thàr a' bhrùid iargalta sin 'na déidh, 's leis an eagal, 's gun i ro-fhaicilleach m'a ceum, thuit i ann an talamh-toll 's chaidh i á alt a' chruachain ; is sin agad na fhuair ise air tàillibh an tairbh bhuidhe, mac an fhir ud. Ach cha d' fhuair mi riamh a mach, 's tha e ag cur iongantais orm ciod an seun a chuir Eoghan a' Ghlinne oirre, nighean a bha cho dreachmhor, stuama rithe, an uair a tharruing i suas ris. Tha fhios agad, a Dhòmhnaill, gur e duine aotrom, fiadhaich a bh' ann an Eoghan, 's nach e sin a ghiorraich a bheatha fhéin mu dheireadh, e shuidhe air an each chuthaich sin air nach do shuidh duine riamh roimhe, 's an t-each sin a dh' fhalbh leis mar eun air ite trasd na sgìre gus an d' ràinig iad mullach Chreag-nam-meann,—creag, mar a tha fhios agad a tha còrr is ceithir cheud troidh air àirde, 's dìreach far a bheil am frith-rathad ag iadhadh mu'n cuairt air fìor bhearradh na creige, ciod sam bìth a b' aobhar, chan 'eil fhios, ach thar

bearradh na creige ghabh an t-each gun chiall sin, le Eoghan air a dhruim. Fhuaradh iad ann an glomhas aig bonn na creige 's iad air an spuacadh 'na chéile air chor 's nach b' urrainnte a radh có e 'n t-each no có e Eoghan, 's cha robh dhaibh ach na shaoil iad a bhuineadh do Eoghan a thoirt leò 'sa chur do'n chill. Ach 's math a tha fhios agamsa, a Dhòmhnail, gur iomadh latha 'na dhéidh sin a bha e 'na shac glé throm air cridhe na bantraich nach robh i cinnteach dé na bh' aice de dh' Eoghan 's a' chill. B'e duine glé dheas air a chasan a bha 'n Eoghan, 's na 'n d' fhan e air a chasan fhéin dh' fhaodadh e bhi beò gus an latha diugh ; agus neo-ar-thaing mur an robh e deas leis na dùirn. Nach do ghabh e air Ailein an Torr-mhóir latha faidhir na Lùnasdaidh, gus an d' fhàg e ceann an duine cho mór ri buideal, is aisnean air an cur troimhe chéile air chor 's gu 'n d' thug e leòr r'a dheanamh do 'n Doctair MacCalmain an cur air an ais 'san òrdugh 'san d' fhàg am Freasdal iad, agus b'e duine glé sgileil a bha anns an doctair ; gu dearbh, na'n creideamaid na chluinneamaid, bha cuid de sgil an doctair nach robh a thaobh an t-saoghail so ? Nach do chuir e ubagan no rud-eigin mì-chneasda ann am poit thearra bha Torcull MacRuairidh a' bruich air son a cur air a' bhàta, 's nach do leum peileir de 'n tèarr ghoilich as a' phoit, 's nach do ruaig am peileir teinnteach sin Torcull bochd ceithir thimchioll na lèana air an robh e, gus an do theab e 'n deò a chall leis an eagal ! Mu dheireadh, thug e ionnsuidh air làmh throm a leagail air an doctair, ach, fhir mo chridhe ! cha robh sealladh aige r'a fhaicinn de 'n doctair ; cha robh aiteal dheth, ged nach robh uibhir agus toman dris anns am b' urrainn da e fhéin fhalach an taobh a stigh de mhìle dh' astar. Ach gu dé a bha an sin a Dhòmhnail ach an sgoil-dhubh ? Obair Shàtain ! Thuirt Torcull rium, 's tha mi 'ga làn chreidsinn, oir 's e duine foghainteach a bha 'n Torcull ; bha e còrr is sè troidhean air

àirde, 's cho leathann trasd an t-slinnean ri dorus-a-chadha,"—
"An gabh thu mo leisgeul, Iain," arsa mise, "tha coinneamh
agam ri ghleidheadh, agus is éiginn domh falbh, ach chì mi
thu rithist, Iain, ma bhios an t-slàint' agam; slàn leat."
Chunnaic mi gu soilleir nach robh ceann no crìoch air an
sgeul a bha Iain a' toirt seachad, 's gu robh mi cho fhad o
fhios fhaotainn air fàth a thrioblaid 's a bha mi mu'n d'fhosgail
e bheul. Ach ciod a bu chòir dhomh dheanamh, cha robh
fhios agam. Smaointich mi gu'm bu chòir dhomh dol thun
an tighe dh'fhaicinn air mo shon fhéin ciamar a bha
cùisean; ach bha mi làn chinnteach leis an spliugail a bh'
air Iain gu robh am boirionnach 'na corp, 's na'n rachainn-sa
thun an tighe 's gu 'n tigeadh i féin thun an doruis
leis a' cheum gu leth sin air an d'rinn Iain iomradh,
leumadh mo chridhe-sa as a chochull. Ciod am buaireas
's an t-seamasanachd a bh' air aire a' bhlaomastair uile
nach d' innis a muigh 's a mach, co-dhiù bha 'm boirionnach
beò no marbh, no ciod an truaighe a thachair. An e an sac
a dh' fhàg a' ghnè bhàis a fhuair Eòghan air a cridhe bha air
fàs do-ghiulan, no an imcheist a bha e cur oirre co-dhiù
a chaidh roinn chothromach a dheanamh eadar Eòghan 's
an t-each, no am b'e 'n cruachan a chuir i as an alt a
teicheadh roimh 'n tarbh bhuidhe a bha air bristeadh a mach
an àit eile. No ciod idir an seagh a ghabhadh toirt as an
dreamsgal sgeoil a fhuair mi o'n chreutair spadchasach?
Ciod a b'fheairrd mise fios fhaotainn air mar a ghiorraich am
burraidh sin, Eòghan, a bheatha le suidhe air an each
fhiadhta sin, no c'arson a shuidh e air? Mur ann a' dol 'ga
mharcachd a bhà e, nach robh cho math dha suidhe air
sorchan iomchuidh eile? No ciod idir an gnothach a bha
agamsa ri aisnean fear an Torr-mhóir? Gabhadh, no na
gabhadh iad réiteach, có nach 'eil coma, 's shaoilinn gu faodadh
an doctair a sgil a chur gu buil a b'fhiachala na bhi ruagadh

le peileirean tearra duine cho ionraic, onarach, ri Torcull MacRuairidh. Tha mi ag ràdh ribh nach d' éisd mi r'a leithid de ruais o'n is cuimhne leam, 's leis a sin, chuir mi romham nach rachainn ceum thun an tighe aca gus an cuireadh iad fios g'am ionnsuidh le urra phoncail, co-dhiù a bha iad beò no marbh. Is coma leam fhéin daoine gun toinnisg.

SPIORAD NAN TIMEANNAN A THA ANN.

Chan 'eil fhios agam féin ciod is ciall do'n t-saoghal a tha ann ; tha h-uile nì air atharrachadh cho mór o'n is cuimhne leam. An uair a bha mi òg bha ghrian ag eirigh 's a' mhaduinn 's a' laighe 'san fheasgar mar a bha e nàdurra dhi dheanamh ; ach 's ann a their iad rium a nis nach 'eil a' ghrian aona chuid ag eirigh no laighe anns a' Chuan Shiar dìreach mar rinn i ri linn Oisein. Air a' mhodh cheudna bha an talamh, ri m' cheud chuimhne, air acrachadh gu daingean am buillsgean na doimhne móire, cho suidhichte 's cho buan-sheasmhach ris a' chòrr de dh' obair a' chruthachaidh. Ach ma chreideas mi na daoine glìce tha 'n ar measg, 's ann a tha 'n talamh cho gogaideach 's ged a bhiodh seillean 'na chluais ; 's an àit e bhi 'na shuidhe gu socair, ciallach, mar a bha e ri linn Iob, 's ann a tha e nis ag cur char dheth mar gu 'm biodh e 'ga aoirneagan féin, agus aig a' cheart ám, a' ruideis am measg nan reul mar gu 'm biodh iad le chéile, a' dannsadh Ruidhle Thullachain. Ma chreideas mise so, feumaidh mi chreidsinn gu bheil mi féin ag caitheamh dara leth m' ùine le m' ladhran os mo chionn, 's mo shròn fodham.

Tha so dona gu leòr, ach 's e chuid as miosa dheth cho beag earbsa 's a tha ri chur anns na faireachdainnean anns am b' àbhaist làn earbsa bhi againn. Bha uair 's bhiodh duine glé chinnteach as an nì a chitheadh e le shùilean féin, no a laimhsicheadh e le làmhan ; ach, fhir mo chridhe ! dh' fhalbh an latha sin. Chan 'eil a nis ann nì as motha mheallas tu na do dhà ghlog-shuil fhéin. Ma chi thu roth mu 'n ghealaich, mar theireamaid o shean, bi cinnteach nach ann mu 'n ghealaich idir a tha 'n roth sin, ach mu d' shùilean féin. Tha gach nì eile air a' cheart dòigh. Chan e mhàin gu bheil do shùil 'gad mhealladh, tha t' fhaireachd-

ainnean uile 'n co-bhann 'n a t' aghaidh, air chor 's gu bheil e eu-comasach dhuit a ràdh aig am sam bith, co-dhiù tha thu 'nad sheasamh air do cheann no air do chasan, na 's lugha na tha aon de na daoine glice sin an làthair a dh'innseadh dhuit a' cheart suidheachadh 's a bheil thu.

Is ann de na daoine glice so am-Maighstir-sgoil againne. Is e, gun teagamh, duine fìor fhiosrach a tha ann; ach thug mi fa-near gu bheil cuid de dhaoine fhuair deagh oilean, 's aig a bheil an cinn làn de nithean cudthromach an lagha, glé aineolach air nì no dhà air a bheil daoine cumanta eòlach gu leòr. Is ann mar sin a dh' éirich do 'n Mhaighstir-sgoil; ach tha e cho dannarra 'na bheachd féin, ceart no ceàrr 'ga 'm bi e, 's nach 'eil feum cur 'na aghaidh.

Bha seanachas beag eadaruinn an là-roimhe; 's ged nach fhiach an seanachas sin a bhi 'ga aithris, theagamh gu 'n dean e beagan na 's soilleire an nì air a bheil mi 'g iomradh. Bha mí gearan ris nach robh mo ghoile deanamh a dhleasnais mar bu chòir dha; nach mór nach robh cho math dhomh a bhi as eugmhais uile gu léir; 's gu robh sin a' deanamh neo-dhuine dhiom; ach bho 'n a bha esan eòlach air uile dhiomhaireachd an domhain, theagamh gu rachadh aige air leigheas a thoirt domh.

"A bheil," arsa mise, "nì sam bith is fhios duibh a chuidicheadh leam mo chìr a chnàmh?"

"Cha bhi cnàmh an cìr ach na brùidean," arsa esan, "ach ma tha do ghoile cur dragh ort, chan 'eil dhuit ach na 's lugha de threamsgal a chur ann, 's theagamh gu 'n cuidich sin leis a ghnothach a dheanamh na 's feàrr."

"Ma chuireas mise na 's lugha fodair ann," arsa mise, "cha bhi rèamhadh an rathaid agam; cha bhi sgrid annam an taobh a stigh de mhlos a dh'ùine."

"Sin agad," arsa esan, "leisgeul gach geòcaire 's an dùthaich, 's tha iad féin 'ga chreidsinn; ach nach seall thu

brùidean na machrach cho beag dragh 's a tha 'n goile ag cur orra, dìreach a chionn nach 'eil iad 'gan luchdachadh, ged tha cothrom gu leòr aca air sin a dheanamh ? ”

“ Tha amharus agam,” arsa mise, “ nach 'eil sibh cho fiosrach anns na gnothaichean sin 's a tha sibh ann an sgoil-earachd eile. Bha mart maol, odhar aig caraid dhòmhsa, 's thachair, latha de na làithean, gu 'n d' fhuair i stigh do phàirc chlóbhair a bha goireasach ; 's thaitinn an clóbhar rithe cho maith 's gu 'n d' ith i dheth gus an do sgàin i.”

“ Am faca tusa sin le d' shùilean fhéin ? ” arsa esan.

“ Chan fhaca,” arsa mise, “ ach bha e air innseadh dhomh leis an duine chòir a chaill am mart ; duine cho firinneach, 's cho creideasach 's a tha anns an sgìreachd.”

“ Faodaidh sin a bhith,” arsa esan, “ ach ma gheibh thusa duine sam bith aig a bheil a' bheag no mhór de thoinnisg a chreideas sin uait, tha mise fada air mo mhealladh.”

“ Cha ruig sibh a leas,” arsa mise, “ bhi cur amharuis 's an nì ; chunnaic mise creutairean as suaraiche na mart maol, odhar ag itheadh tuillidh 's na bha math dhaibh.”

“ Có iadsan ? ” arsa esan.

“ Is iomadh sin,” arsa mise ; “ chunnaic mi beachann ag itheadh de dh' ubhall ghrod a bha taobh an rathaid gus nach b' urrainn da éirigh air a sgiathan, 's am b' éiginn da snàgadh a stigh fo 'n fheur 'ga fhalach gus an do thraoigh a mheud-bhronn.”

“ Tha sin,” arsa esan, “ dìreach mar a bha am mart a sgàin leis a' chlóbhar ; an creid thu nach d' ith am beachann am mìr a bu lugha de 'n ubhall sin ? Cha robh e ach a' deoghal an t-sùigh aisde ; agus leis an ubhall a bhi air brachadh, bha tomhas beag de 'n t-sùgh sin air tionndadh gu spiorad, no mar their an *Chemist*, “ *Alcohol*,” agus 's e sin a chuir tuaineal beag 'na cheann, 's cha b' e 'n t-séid a ghabh e mar a shaoil thusa.”

“ Séid ann no as,” arsa mise, “ no co-dhiù a dh’ ith no dh’ òl e de ’n mheas thoirmisgte, bha ghiùlan ana-measarra. B’ aithne dhomh seana chrùban aig an robh fhaiche fo chloich ’s an tràigh, ’s mur am bu gheòcair esan chan aithne dhòmhsa ciall an fhacail.”

“ Seadh,” arsa esan. “ Ciamar a dhearbh an crùban duit gu ’m bu gheòcair e ? ”

“ Is ann an uair a bha mi ’m bhalach òg a thachair dhomh eòlas a chur air a’ chrùban,” arsa mise ; “ bha mi ’s an ám sin fìor dhéidheil air a bhi seabhdaireachd feadh a’ chladaich, gu sònraichte ri ám na reodhairt. Bha gach poll a dh’ fhàgadh an làn ’na dhéidh am measg nan sgeirean cho pailt ann an nithean annasach ’s nach robh e soirbh dhòmhsa fanachd uatha. ’S an ám sin bhàtar ag gleidheadh na Sàbaid ’na latha foise : ’s e sin ri ràdh, bhàtar ag gabhail fois o gach saothair a bha ceadaichte air làithean eile, ’s ag cur seachad na h-uine an sìor dhlomhanas, saor o mheud ’s a bha feumail a chaitheadh ann an oibribh na h-éiginn agus na tròcair. Sàbaid àraidh, latha bòidheach, grianach, na h-eoin bheaga cur dhiubh air iomadh gleus ; breac-an-t-sìl, aig an robh a nead an aodann na creige cùl an tighe, ag gearan air rud-eigin a bha cur dragh air ; a’ phigheid a’ trod ri cuideigin, a h-anail ’na h-uchd ’s ruith ’na teangaidh, ’s aileag a cléibh a’ toirt gearradh an fhacail uaipe. Bha mise cluinntinn, ’s am inntinn féin a’ faicirn gach nì dheth so ; ach aon fhacal beag de na bha ’s an leabhar a bha ’nam làimh cha robh mi léirsinn. Thug mi sùil a mach air an uinneig, ’s chunnaic mi gu robh an tràigh gu math iosal ; na sgeirean dubha tioram ; an duileasg ’s an fheamuinn chireanach a’ sgreathadh ris a’ ghréin, ’s fhios agam gu robh gach poll an sin ag cur thairis leis gach nì a bu mhiorbhuiliche na chéile. Mu dheireadh, dhruid mi ’n leabhar ’s chaidh mi sìos do cheann eile ’n tighe. Air a’ bhord bha ceann muilt a dheasaich mo

mhàthair Di-Sathuirne an ceanna-coinneamh ris an Dòmhnach. Ghearr mi sgonn bharr teanga a' mhuilt; cheangail mi gu teann, greimeil e air ceann sreinge, 's ghabh mi sìos thun a' chladaich, 's mi cur mar fhiachaibh orm fhéin gu 'm b' ann do dh' obair na tròcair a bhuineadh an nì a bha mi mu thimchioll; agus b' e sin a' dol a dh' fhaicinn ciod am beò a bha air an t-seana chrùban, 's a thoirt gréim lòn g'a ionnsuidh, 's mi cinnteach nach robh a theachd-an-tìr ach taosgach. An uair a ràinig mi an cladach cha robh an tràigh cho ìosal 's a shaoil mi; 's bha mar sin faiche mo charaid fo 'n uisge; ach chunnaic mi gu robh e féin aig an tigh. Leig mi sìos teanga a' mhuilt goirid uaith, 's thuirt mi ris e dh' itheadh a leòr, ach gun e phòcachadh mìr. Thug e gurradh air a thighinn a mach, ach bhuail amharus e gu robh an t-olc 's a' chàball, 's dh' fhan e mar a bha aige. Thug e greis mar sin a' smaointeachadh tuillidh na bha e 'g ràdh, gus am fac e sgimilear de phartan fad-chasach ag èaladh mu 'n cuairt; dhùisg so fhearg, 's a mach a ghabh e a chur cainnt air an t-sèabhaltach so. Cha d' fhan am partan ri bheag de chonaltradh a dheanamh ris; bha cabhag air a dhol taobh-eigin eile; ach cha do bhac sin do 'n t-sean-fhear dol ceum de 'n rathad leis, dìreach a thoirt coimhèachd dhà. An uair a thill e bho ruagadh a' phartain, sheall e air an toitean fheòla dh' fheuch an tuigeadh e ciod a' ghnè bhiadhtachd a bha ann, no c' ar son a leigeadh a nuas e air ceann ròpa. Ged a bha an nì cho goireasach, agus a bharrachd air sin cho taitneach do 'n t-sùil, b' éiginn da dol mu 'n cuairt air gu faicilleach agus sealltainn air o gach taobh mu 'n do chuir e fiacail air; ach an uair a bhlais e air, cha robh, a réir coltais, coire aige r' a fhaotainn da. Dh' ith is dh' ith e, 's dh' éirich e 'n dràsd 's a rithist air a chorra-beaga a dhinneadh sìos na dh' ith e, gus mu dheireadh nach tìochdadh aona phioc tuillidh 'na chom. Smaointich e gu 'n

tugadh e leis an còrr do 'n fhaiche, ach cha leigeadh an teadhair leis sin a dheanamh. Bha e 'n droch-chàs ; cha robh fhios aige ciod a dheanadh e ris an fhuidheall a dh' fhàg e ; ach cha robh e fada 'n imcheist ; thog e a shùilean ris na neòil ; dh' fhosgail e ghiallan, 's bhrùchd e nios á iochdar a chuim na dh' ith e. Thug sin sgaoth de dh' iasga beaga mu 'n cuairt nach robh am shealladh roimhe. Cia as a thàinig iad, no ciamar a fhuair iad fios cho ealamh mu 'n chuirm a dheasaich an crùban fa'n comhair, chan fhios domh. Cha bu luaithe fhuair esan cuidhte 's an luchd a bha air a ghiulan na thòisich e air e féin ath-luchdachadh. A dheanamh mo sgeoil na 's giorra ; dhìobhair an creutair mosach sin trì uairean mu 'n do chuir e crìoch air teanga a' mhuilt. A nis, saoilidh mi nach 'eil móran teagamh r'a chur an geòcaireachd an fhleasgaich sin ; ach ma théid agaibhse air car a chur an adharc an daimh, bu ghlé thoigh leam a chluinntinn ciamar."

"Cha ruig mi leas," arsa esan, "car no car ; fòghnaidh an car a tha innte. Bha thusa eas-umhal do d' phàrantan an uair a shnàg thu mach gun an cead iarraidh, 's a rinn thu dearmad air an dleasanais a dh' àithneadh dhuit. Dh' fhàg thu 'n tigh le dùiseannan dubha ann ad chridhe, 's an uair a ràinig thu 'n cladach thachair spiorad bréige ort a chuir sgleò air do shùilean 's mearachd ad bheachd ; agus mar a thachair do na fàidhean o shean, tha thu nis ag aithris na bréige a chuir spiorad na ceannairc ad bheul. Na 'n d' fhan thusa aig an tigh a' leughadh Facal na Fìrinn, 's a' meòrachadh air, cha bhiodh tu nis a' dol mu 'n cuairt le a leithid sin de bhathar baoghalta air do ghiùlan."

"Matà," arsa mise, "bho 'n a thuit dhuibh iomradh a thoirt air, chan 'eil fhios agam nach 'eil mi cheart cho eòlach air mo Bhlobull 's a tha sibh féin, ged is pears-eaglais sibh ; agus air son meòrachadh air, rinn mi sin gus an

d' fhuair mi ann nì no dhà air nach do smaointich mo luchd-teagaisg. Tha, math a dh' fhaidte, a' cheart uibhir meas agam air an leabhar sin 's a tha aig iomadh aon a tha deanamh tuillidh aidmheil mu dhéidhinn. Chan ann an aghaidh an Leabhair no an aghaidh Sàbaid a tha mi labhairt, ach an aghaidh na dòigh mhi-riasanta air an robh iad air an sparradh air a' mhuinntir òig 's an ám air a bheil mi 'g iomradh ; dòigh a bha glé bhuailteach air gràin a thoirt daibh do 'n dà nì—an Leabhar agus an t-Sàbaid."

" Ciamar sin ? " arsa esan.

" Cha ruig sibh a leas sin fharraid," arsa mise ; " is leòr na thuirt mi cheana leigeil ris ciod a tha mi ciallachadh ; ach a dheanamh an nì na 's soilleire, faodaidh mi innseadh dhuibh mu mhi-fhortan faoin a thachair dhomh 's mi 'm bhalach beag."

" Buaidh ùr-sgeoil dhuit ! " arsa esan.

" Ur-sgeul, no seann-sgeul," arsa mise, " 's i 'n fhirinn a tha ann. Cha robh an sgoil goireasach òirnn anns a' ghleann 's an robh mo phàrantan a chòmhnuidh ; 's air an aobhar sin chaidh mise chur chum mo sheanar air son a bhi na b' fhaig air an t-seòrsa sgoile bha ann. Bu duine firinneach, onarach, agus ro chràbhach a bha 'nam sheanair, ach mar thuirt an t-Ollamh Rainy mu mhuinntir eile, bha 'n duine còir, a réir mo bheachd-sa, a' deanamh "*Fetish*" de 'n Bhlobull. Chan fhaidteadh an leabhar sin eadhon a laimhseachadh mar leabhar eile ; 's mar sin bha cùram sònraichte 'ga ghabhail dheth.

Bha daonnan trì no ceithir de choin chaorach timchioll an tighe, agus mar bu bhitheanta dhà no trì chuileinean. 'S an ám air a bheil mi labhairt, cha robh ach aona chuilean 's an tigh ; chaidh an còrr de 'n chuain d' an robh e a bhàthadh mu 'n d' fhosgail iad an sùilean air an t-saoghal aingidh so. Bha 'n t-aon a chaidh a ghleidheadh a' faotainn a h-uile boinne

de bhainne na màthar, 's leis a sin bha e cho reamhar ri ròn 's cho mear 's a bha e comasach do chreutair cho reamhar ris a bhith. Cha robh agamsa de chompanach-cluiche ach è ; 's bha sinn mar sin daonnan còmhla, co-dhiù a b' ann ri math no ri cron.

Latha de na làithean, 's an cuilean 's mí féin an àird ar lan-aighir, thuit leabhar bhàrr a' bhuird 's mu 'n d' thug mise fa-near ciod a thachair, fhuair esan gréim air an leabhar agus stròic e lan a chraois de dhuilleagan as. An uair a thug mi uaithe an leabhar 's a chunnaic mi gu'm b' e am Biobull a bha ann, ged a thuíteadh cabar-droma an tighe air mullach mo chinn cha b' urrainn da tuillidh pairilis a chur orm. An uair a fhuair mi lùth na teanga, dh' innis mi do m' shean-amhair ciod a thachair; cha b' urrainn dhise bheag de chomfhurtachd a thoirt domh, 's an uair a thainig mo sheanair dhachaidh 's a fhuair e dhinneir, chaidh innseadh dha mu'n mhi-fhortan a thachair. Chaidh binn a' chuilein a thoirt a mach air ball, 's b' e sin, a bhàthadh gun mhionaid dàlach; 's air son mo chodach-sa de 'n ghnòthach, 's ann orm a thàinig a' bhinn sinn a thoirt gu buil; 's e sin ri ràdh, 's ann domh a b' éiginn mo chompanach beag bòidheach a chur gu bàs. Thog mí leam e ann am bhroilleach, 's mo chridhe 'n impis sgàineadh, 's o 'n a bha 'n t-uisge a' sìleadh gu trom chòmhdaich mi e le sgiath mo pheiteig g' a chumail tioram. An uair a ràinig mi 'n linne dhubh 's am biodh iad a' bàthadh chon is chat, bha i ag amharc cho dorcha, duaichnidh, 's nach robh de chruas-cridhe agam na leigeadh dhomh a thilgeil innte. Thill mi ceum air m' ais o bhruaich na h-aibhne 's chaidh mi stigh fo phreas beag seilich, 's chrùbain mi 'n sin gus an robh mi cho fliuch 's ged a bhithinn air mo thumadh anns an abhainn. Cia fhad a dh' fhanainn mar sin na'm maireadh solus latha, chan fhios domh; ach bha e nis a' fàs dorcha, 's an t-àm a' dlùthachadh anns am biodh

taibhsean ag èaladh mu 'n cuairt. Bha bòcain, buidsichean, sithichean, 's gach nì de 'n t-seòrsa air an cuala mi riamh iomradh a' tighinn am chuimhne, 's mi làn chinnteach nach b' fhada gus am biodh iad ann am shealladh. Fliuch gus an craicionn, air chrith leis an fhuachd, 's ach beag as mo chiall leis an eagal, leum mi air mo bhonn, 's ghabh mi roid chum bruach na h-aibhne 's thilg mi 'n dùile bheag 's an linne. Thug e aon sgàl as an uair a thilg mi e ; cha d' éisd mi tuillidh ; ghlaodh is chaoin mi, 's theich mi cho luath 's a bheireadh mo chasan mi.

An uair a rainig mi 'n tigh chaidh mi dìreach do 'n chùileig sheòmair 's an robh mi cadal ; thilg mi dhìom m' aodach 's leum mi do m' leabaidh. Chaoin mi an sin gus an robh mi ag call mo chli. Cha bu luaithe thigeadh neul cadail orm, na bha sgàl dheireannach a' chuilein a' tighinn 'nam chluais, 's bha mi 's a mhionaid am làn fhaireachadh. Mhair an gnothach mar sin fad finn foinneach na h-oidhche. 'S a' mhaduinn bha mise cho tinn 's nach b' urrainn domh mo cheann a thogail bhàrr an adhairt. Thòisich mo sheanamhair chaomh air mo dhòctaireachd. Cha d' thuirt i facal mu 'n chuilean, ach tha mi làn chinnteach gu robh fhios aice ciod a bha cèarr. Bha dithis 's an tigh an latha sin aig an robh ionndrainn glé ghòirt. B' iad sin màthair agus companach a' chuilein, 's bha iomadh latha 'na dhéidh sin mu 'n deachaidh sgàl a' chreutair bhig á m' chluais.

B' e buil a' ghnòthaich mhi-shealbhaich so ormsa, gu 'n do ghabh mi anntlachd do 'n Bhlobull nach robh idir a réir na h-àithne ; 's bha mi mothachail air spiorad eas-ùmhachd a bhi nis air mo ghiùlan nach robh ann roimhe sin. Theagamh gu 'n abair sibhse nach robh an so ach gnothach faoin, 's nach b' fhiach e 'n ùine thug mise 'ga innseadh a chaitheamh ris ; ach feumaidh sibh aideachadh gur ann agamsa 's fhearr a tha fios air an drùdhadh a rinn e orm aig

an àm ; drùdhadh a chum an nì ùrail air clàr na cuimhne gus an latha 'n diugh."

"Tha thu air sin," arsa esan, "dìreach mar a bha thu air a' chòrr. Thug thu 'n seagh ceàrr as an nì; 's tha thu nis a' strì ri thu féin fhirinneachadh, 's a' choire chur air muinntir eile air son spiorad na ceannairc sin air a bheil thu labhairt; spiorad, ma chreideas tu mise, nach do chuireadh annad le aona chuid cù no cat, ach a thainig leat chum an t-saoghail, 's a tha so-léirsinn annad mar earrann de 'n chàileachd a rugadh leat. Tha thu mar sin ag gabhail do leisgeil féin 's ag coireachadh dhaoine eile air son do chionta. Feumaidh tu aideachadh nach nì ro fhiachail sin, ach chan 'eil thusa mar sin ach mar tha 'n còrr de 'n chinne-dhaonna. Bho 'n a dh' ith ar ceud phàrantan de 'n mheas thoirmisgte, tha an duine a ghnàth a' strì ri e féin fhirinneachadh le bhì càradh uallach a chionta féin air guaillean eile, is gus an latha 'n diugh ag gnàthachadh a' cheart leisgeil a ghnàthaich e 'n Gàradh Edein,—“A' bhean so a thug thu gu bhì maille rium, thug ise dhomh de 'n chràoibh agus dh' ith mi”—no, mar a tha thusa 'g ràdh; “an duine so a thug thu gu bhì 'na sheanair dhomh, thug esan orm beatha cuilein a ghiorrachadh 's chruadhaich sin mo chridhe”; sin agad suim do sgeoil; 's chan 'eil e feumail tuillidh a ràdh mu dhéidhinn. Tha an t-àm dhomh bhì falbh air eagal 's gu 'n tòisich thu air rò-sgeul eile. Slàn leat."

Sin agaibh a nis mar a gheibhear iad—a h-uile fear cho bearraideach 's nach toir cù gearr earball as air. Chan 'eil fhios agam co-dhiù a tha mise na 's breugaiche, no daoine eile na 's tiolpaiche na b' àbhaist; ach tha mi toirt fa-near gu bheil e na 's doirbhe dhomh creideas fhaotainn do 'n nì a their mi nis na bha e ri linn m' òige. Ma dh' innseas mi nis do charaid aon de na sgeulachdan beaga, neo-lochdach sin nach 'eil a chum math no cron, biodh i fìor no breugach,

feumaidh an caraid sin mo cheasnachadh is m' ath-cheasnachadh air a h-uile lide 's puinc de 'n sgeul gus am bi mi cho searbh de 'n ghnothach 's a bha 'n losgann de 'n chleith-chliata. Theagamh gur e so, mar a theirear, spiorad nan timeannan a tha ann, 's nach ceadaich an spiorad sin do spiorad bréige sam bith ach e féin a bheul fhosgladh. Tha e mar sin gu buileach feumail do dhuine mu'm fosgail e bheul, gu 'm bi e 'na chomas gach facal a tha mhiann air a labhairt a dheanamh seasmhach am beul dithis no triuir de dh' fhianuisean, biodh teistean nam fianuisean sin mar a dh' fhaodas e, tha dearbh-chinnt gur e 's feàrr na t' fhacal féin. Ach an déidh sin 's air fad, ma tha 'n spiorad so ag ràdh nach do sgàin mart mo charaid leis na dh' ith i de 'n chlóbhar; agus nach d' ith an crùban tuillidh 's na bha feumail dha; agus nach d' thugadh ormsa gu h-an-ìochdmhor an cuilean a bhàthadh, tha ceud teum a' tighinn fodham a ràdh ri spiorad nan timeannan a tha ann gu bheil e breugach!

TANNAISG NAN LAITHEAN A DH'FHALBH.

A bhana-charaid ionmhuinn,

Am faca sibhse riamh an rud sin ris an abair sinn tannasg ? Theagamh nach 'eil sibh ag creidsinn 'na leithid. Cha mhotha bha mise uaireigin de'n t-saoghal, 's bha mi ag cur spleadh-achas mu bhòcain 's mu shithichean, mu ghnòthaichean mì-chneasda mar sin an suarachas. A bhàrr air sin, bha mi, iomadh uair, 'g am chur féin as mo ghabhail, dìreach a leigeil ris cho beag suim 's a bha agam de 'n bhathar shìth sin. Chrath daoine bu shine 's a bu ghlice na mi féin an cinn, 's chuir iad air mhanadh gu 'n éireadh olc dhomh uaireigin. Ghabh mise mo rathad féin, mar as gnàth leis an òigridh a dheanamh ; ach thig gliocas òirnn le aois ma thig e idir.

Oidhche ghaothar, gheamhraidh, 's neoil dhorcha, ghruam-ach a' ruagadh a chéile air aghaidh na speur, 's a' doilleireach-adh a' bheagan a bha ann de 'n ghealaich, dh'fhalbh mi a dh' fhaicinn caraid dhomh a bha mu thuaiream mìle gu leth a dh' astar uam. Ghabh mi air mo thurus gu sunndach a' feadaireachd, " Gabhaidh mise 'n rathad mór, olc air mhath le càch e." Cha deachaidh mi ro fhada air m' aghairt an uair a thug tionndadh de 'n rathad an sealladh na mara mi ; 's ciod a b'iongantaiche leam fhaicinn na cruth mór, iargalta, an riochd duine, eadar mi 's a' mhuir, agus dìreach anns an rathad a bha mi gabhail. Cha luaithe chunnaic e mi na thilg e chrògan an àird 's an adhar, 's mhaoidh is bhagair e, a réir coltais, na'n rachainn ceum na b'fhaide air m' aghaidh gu'n éireadh na bu mhiosa dhomh. Feumar aideachadh gu'n do chuir an sealladh-gun-iarraidh so giorag orm. Sheas mi mar a bha mi car tiota, a ghabhail a stigh suidheachadh an fhear-ainn. Bha 'n abhainn air an dara taobh dhiom 's i 'na tuil, 's bha balla cloiche, seachd no ochd troighean air àirde, air an

taobh eile ; 's bha 'n leòmhann beucach so 's an t-slighe, 's e sireadh co dh' fhaodadh e shlugadh suas. Bha e soilleir nach robh e'n comas domh gabhail seachad air an taobh eile. Thill mi ceum no dhà air m' ais ; chan ann a chionn gu robh eagal orm roimh 'n aog, ach a bhuidheann beagan ùine air son cuimhneachadh air na daoine o'n d'thainig mi, agus mi féin uidheamachadh air son blàir. Chuimhnich mi air nì no dhà ; ach cha bu chuimhne leam gu 'n d'rinn aon duine bhuineadh dhomh euchd mór sam bith am measg thannasg. Smuaintich mi 'n sin air Buidseach Endor, 's air Tàillear na Manachainn, ach cha b'ionann an cor-san 's mo chor-sa. Bha Uallas is Brus, Lachann Mor 's Dubh-sìth, math gu leòr ; ach bha tuagh-anna cogaidh 's biodagan 's rudan mar sin acasan, 's cha robh uibhir a' bhiorain bhata agamsa. Cha robh so a' dol a dheanamh feum sam bith ; 's bha e gu buileach feumail rudeigin a dheanamh. Smuaintich mi nach bu mhisd an gnothach am balla cloiche bhi eadar mi 's am fear a bha air tì mo mhillidh. Streap mi thar a' bhalla, 's shnàig mi air m' ais 'na dhubhar gus an d' rainig mi 'n t-àite 'san d'fhàg mi taibhse Gholiath. Bha nìs m' anail am uchd, 's m' fhallus 'gam dhalladh, is—

“ Chluinneadh mo chluas an fhuaim a bhitheadh
Aig luaths mo chridhe ri m' thaobh.”

Mu dheireadh, ghabh mi cuid mo chunnairt 's thug mi sùil chaol fhaicilleach eadar clacha-mullaich a' bhalla, 's ciod a chunnaic mi, an àite an nì ris an robh fughair agam, ach stoc craoibh sheilich is dhà no trì mheanglain mu cheann, 's iad ag crathadh 's a' luasgadh 's a' ghaoith. Shuath mi 'm fallus bhàrr mo mhailghean, 's lean mi air mo thurus a' smuainteachadh na 'm biodh gach sgeul taibhse a thàinig g' ar n-ionnsuidh air an dlùth-rannsachadh, math a dh' fhaoidte gu 'n gabhadh iad mìneachadh air dhòigh co-ionann ri so.

Is cuimhne leam, an uair a bha mi 'm bhalach beag, éisdeachd ri seana bhean chòir ag innseadh do 'm sheanamhair mu bhàs

a fir. Dh' aithris i gu mionaideach a h-uile car mu 'n trioblaid a thug a' chrìoch air. Cha chuimhne leam dad de na dh' fhuiling an duine còir an galar a bhàis; ach 's math a tha cuimhne agam air crìoch an sgeoil: "An oidhche 'n deidh an tiodhlacaidh," arsa ise, "mu mheadhon oidhche, thainig e gu taobh mo leapa 's thuirt e rium gu robh na 'spéicean' air an do ghiulaineadh do'n chladh e, 'nan seasamh aig ceann na bàthaich, 's mi 'g an cur a stigh as an t-sealladh. Theann mi ri bruidhinn ris, ach leagh e as mar neul. Cho luath 's a bu léir dhomh 's a' mhaduinn, chaidh mi mach, 's fhuair mi an sin mar a thubhairt e 's rinn mi mar a dh'iarr e." Bha so air innseadh mar nach biodh an teagamh a bu lugha aice féin an dearbh chinnteachd a' ghnothaich; 's cha mhotha nochd am boirionnach eile gu robh i cur ag 's a chùis.

Thachair so 'nar linn féin, ach cia iomadh linn bho'n a thòisich an duine air creidsinn 's an tannasg? Thainig an creideamh so a nuas g'ar n-ionnsuidh troimh linntean do-àireamh. Bha e d'ar prìomh aithrichean 'na fhìrinn shuidhichte. Anns na linntean dorcha céin sin anns nach b'fhearr an duine a' bheag, a thaobh eòlais, na brùid na machrach, bha e 'g aoradh do spiorad, no do thannasg, aithrichean. A reir dhaoine fiosrach a rannsaich na cùisean sin le mór shaothair, 's e Aoradh Aithrichean (*Ancestor Worship*) no mar their *Herbert Spencer* ris, Aoradh Thannasg (*Ghost Worship*), an t-aoradh as sine air a bheil lorg againn. Bha 'n t-aoradh so an tùs ag co-sheasamh, anns a' mhór-chuid, ann a bhi 'g ullachadh lòin is nithean eile a shaoileadh am beò a bhiodh feumail no taitneach do spiorad a' mhairbh, is 'g am fàgail mar thabhartas aig an uaigh. B'e chreud gu robh an tannasg comasach air math no cron a dheanamh do'n bheò a réir an tomhais anns an robh am beò ag coimhlionadh, no a' dearmad, a dhleasanais do'n mharbh. Mar so, cha robh teagamh fo'n ghréin aig an

duine allta ann am bith an tannaisg. Bha tannaisg a ghnàth maille ris air aon dòigh no dòigh eile. Chunnaic e le shùilean féin iad ag èaladh mu'n cuairt 'san odhar-dhorcha. Chuala e an guth an oiteig na gaoithe, 's an gearan an gaoir nan tonn. Thainig iad g'a ionnsuidh fo sgàil na h-oidhche, 's dh'fhàg iad teachdaireachd nach faoidteadh a dhearmad.

“ O na neoil tha dlùth mu'n cuairt
Chithear tannais nan sonn a dh'fhalbh,”

arsa bàrd na Féinne, 's e féin a' faicinn cruth nan laoch a dh'fhalbh,

“ A' leantainn tannais tuirc de cheò,
Air sgiathaibh nan gaoth mòr 's a' chàrn ;”

is chual e 'n guth am borbhan sruth Laoire.

Ach chan ann am bàrdachd a mhàin a tha 'n tannasg a' faotainn àite, ach an litreachas an t-saoghail gu léir. Tha Carraighean Cuimhneachain na h-Eiphit, Clàir Chreadha Chaldea 's Bhabilonia, a' mhór-chuid de sheann sgrìobhaidhean na h-Airde-n-ear, 's beul-aithris an t-sluaigh 's a h-uile dùthaich fo'n ghréin, làn de 'n chreidimh so ; 's thainig earrann nach beag dheth a nuas g'ar n-ionnsuidh féin.

Bho chionn bheagan bhliadhnachan thug mi cuairt 's a Ghàidhealtachd ; 's air mo thurus thadhail mi 's a' “ Ghleann 's an robh mi òg.” Bha'n gleann mar a bha e riamh ; na beanntan àrda, creagach, corrach, air gach taobh dheth, a' mhuir mhór a' slachdraich air a' chladach, 's na h-eoin mhara sgiathalaich mu na sgeirean 's air feadh nan tonn, dlreach mar a b'àbhaist ; 's bha ùrlar a' ghlinne ceart mar a dh'fhàg mi e :

Bha 'n t-allt mar bhà a' ruith gu tràigh.
'S na flùir a' fas mu bhruachan,
Bha eoin na speur am bàrr nan geug
A' seinn gu h-eutrom guanach ;

Ach dhòmhsa cha robh nì mar bhà ;
 Bha'n latha b'àille gruamach ;
 Bha maise 'n t-sléibh is glòir a' Chéit,
 'S gach nì fo'n ghréin leam suarach.

Cha robh aon de chompanaich no de bhana-chompanaich m' òige air làr a' ghlinne. Sheall mi mu'n cuairt 's mi a' faireachduinn cho aonaranach 's ged a bhithinn am choigreach an tìr chéin. C' àit an diugh a bheil companaich nan làithean sin a chaidh seachad cho luath? Sgapte air aghaidh an t-saoghail; 's cuid dhiubh, mo chreach, 'nan dachaidh bhuain. Shuidh mi air bruach an uillt, far am b' àbhaist duinn a bhi cluich air "Crioich a' bhodaich," 's cha robh mi ach gle ghoirid an sin, a' smuainteachadh mo smuaintean féin, 's ag cuimhneachadh air nì no dhà 'nuair a dh'iadh grunnan diubhsan air an robh m' inntinn a' tighinn mu'm thimchioll,—balachain is caileagan bòidheach, làidir, fallan, a thàinig 'n an àm gu inbhe fhear is bhan cho eireachdail 's a chiteadh eadar dà cheann na siorramachd. Bha iad an sin ceann-ruisgte, cas-ruisgte, mar a b' àbhaist, cho beothail 's cho riochdail 's ged a bhiodh iad an làthair 's an fheoil. Dh'fhan mi greis ag gabhail iolla ri cluicheachd na cloinne so—tannaisg nan làithean a dh'fhalbh—gus an d'fhàs mi mothachail air ceò a bhi tighinn mu m' léirsinn, 's bha fhios agam gu robh na faileasan a bha air sgàthan na h-inntinn buailteach gu iad féin a nochdadh 's a' cheò a bha mu'n t-sùil. Dh'éirich mi, 's le cridhe trom thug mi mo chùl ris an Eden so; ach lean mo chompanaich bheaga mi, 's anns gach ceum de'n t-slighe, iad ag comharrachadh a mach dhomh gach ionad 's an do thachair sud no so, nithean nach deachaidh air dhì-chuimhne fathast, gus mu dheireadh nach robh leud nam bonn, an àrd no'n ìosal, ris nach robh cuimhneachan àraidh naisgte. "So," arsa mise rium féin, "am fìor-thannasg; 's chan e 'n sgleò a thig air

sùil na sgaoimireachd.” ’S e mar a thà, nach ’eil annainn féin ach tannaisg, ’s gach aon againn le a ghrunnaidh féin de thannaisg ’g a leantainn, agus na tannaisg sin math no olc ’nan gnè, dìreach mar a nithear iad; ’s e sin ri ràdh, tha iad a réir ar giùlain féin; ma tha ar gnìomh olc, tha tannasg an uile sin ’g a leantainn.

“Cò agaibh a rinn so?” dh’fharraid *MacBheatha* d’a mhaithean ’s d’a mhór-uaislean an uair a nochd tannasg *Bhanco* e féin, a cheann sgoilte ’s fhuil m’a chluasan. Cha ruigeadh an slaigh-tìre leas fheadraich cò rinn so; bha deagh fhios aige cò d’an d’thug e an t-ùghdarras so a dheanamh; ’s bha nis a chogais chiontach féin a’ toirt toradh a dhroch-bheairt fa chomhair a shùla. “Coinnichidh sinn aig Philippi,” arsa tannasg Chésair ri Brutus an oidhche roimh ’n bhlàr ’san do thuit Brutus. Bha làmh aig Brutus am bàs an Ròmanaich ainmeil so; ’s bha nis tannasg a dhroch ghnìomh ’g a leantainn. Co-dhiù, ’s e so a’ bhrìgh a thug *Shakespeare* as na taibhsean sin.

B’e beachd an duine anns na linntean dorcha céin sin, gu robh spioraid nan càirdean a dh’eug a ghnàth mu thimchioll àite-còmhnuidh an dilsean, ’s gu sònraichte mu na h-uaignean ’s an robh na cuirp ’san do thuinich iad ré an turuis troimh’n bheatha so, a nis ag gabhail taimh. Chan ’eil, mar sin, mór-iongantas ged a bhiodh am beachd suidhichte so iomadh uair a’ toirt air an t-sùil a bhi faicinn cruth nan daimheach a dh’fhalbh air neoil chaochlaideach na h-oidhche. Bha am beachd eile bha aig an duine, gu robh na spioradan so comasach air math no cron a dheanamh dhà, ’ga cho-éigneachadh gu oidhirp a thoirt air an deagh-ghean a tharruing g’a ionnsuidh féin. Is ann o’n bheachd so a dh’ éirich an t-aoradh ris an abrar Aoradh Aithrichean, no Aoradh Thannasg. Tha mi ’g ràdh nach cuir so a’ bheag a dh’loghnadh òirnn; ach ’s e an nì a tha ’na aobhar loghnaidh,

nach 'eil aon ghnè aoraidh is aithne dhuinn anns nach 'eil, an aon seagh no'n seagh eile, roinn mhath de'n phrìomh stéidh so. Tha an smuain amhaidh, anabaich so a thainig an ceann an allamharraich, math a dh'fhaoidte ceud mìle bliadhna roimh 'n àm so, mar ghràinne de shìol mustard a chinn gu bhi 'na chraoibh cho mòr 's gu'n do chòmhdaich i an talamh, 's gu 'n d'fhuair gach aidmheil chreidimh fo'n ghréin neadachadh 'na geugan. Theagamh gur ni-eigin co-ionann ri so a bha air a chiallachadh an sgeul spleadhach nan Lochlannach le Craobh mhór na Cruinne (Yggdrasil), aig a robh a freumh an Sloc an dubh-aigein (Niflheim), a bàrr 's na nèamhan, 's a geugan ag comhdach na talmhainn uile. Biodh sin mar dh'fhaodas e, tha sinn a' faicinn gu soilleir mar a thainig o'n ghràinne shìl so bàrr saobhear de gach seòrsa spioraid, math is olc; oir thainig an duine gu bhi sealltainn air gach creutair mar àite-comhnuidh spioraid àraidh air an robh e féin a' buileachadh buaidhean àraidh a b'airidh, 'na bheachd-san, air aoradh fhaotainn. Bhàtar ag aoradh do'n nathair anns gach ceàrn de 'n t-saoghal; 's bha creutairean cho suarach ris an daol a' faotainn àrd-urram. Mar so thainig an tannasg, ceum air cheum, gu bhi air àrdachadh 's air a mheudachadh gu mòr. Rinneadh spioradan de gach seòrsa dheth; spioradan math is olc, glan is neòghlan; aingil, àrd is ìosal; dé is deamhain, dìreach mar bha freagarrach do shuidheachadh na cùise, gus nach 'eil an diugh, ach beag, eaglais 's an tìr nach 'eil fo thearmunn tannaig Naoimh a thaobh-eigin, agus mòran diubh le cuimhneachain àraidh, mar a tha cnàimh no cnàmhan an Naoimh air a bheil i air a h-ainmeachadh, fo'n altair. Ach buinidh so do mheur eile de'n chraoibh Yggdrasil, 's cha cheadaich ùine dhomh iomradh dheanamh air aig an àm. Tha mi 'g ainmeachadh nan nìthean sin, chan aun an dùil ri dad a chur ri ur n-eòlas féin air na cùisean sin, ach a

dhaingneachadh an nì a thuirt mi cheana; nach 'eil eachdraidh an tannaisg cho faoin 's a shaoileas cuid, 's a chomharrachadh a mach dhuibh aig a' cheart ám, cho tràth an eachdraidh na daonnachd 's a thainig an taisbean so chùim an duine. Bu mhór Diana nan Ephesianach, ach 's motha na sin tannasg an Allamharraich! Dh'fhaodainn tuille a ràdh mu'n tannasg; ach theagamh gu'm foghainn na dh'fhóghnas aig an ám.

Slàn leibh. Is mise bhur caraid sgaoimeach,

DOMHNALL MAC EACHARN.

GAISGEACH NA SGEITHE DEIRGE.

“ Fàg mi, fàg mi aig an àm so,
 Gus an rannsaich mi a' chùis ;
 Cìod ma 's e an tìm a th' ann leinn
 A' cheart tìm a bh' ann o thùs ? ”

Thadhail mi air duine còir, caraid dhomh, air an oidhche roimhe, 's fhuair mi e le grunnan de chloinn bhig m' a ghlùn. Dh' fharraid mi dheth cìod a bha e teagasg do 'n chloinn. “ Matà,” arsa esan, “ tha an fhaoineis.” “ Ud, ud ! ” arsa mise ; “ cha chreid mi sin uait ged is tu féin a tha 'g innseadh.” “ Creididh tu mi,” arsa esan, “ an uair a their mi riut gur e seann sgeulachd a tha mi toirt daibh.” “ Theagamh,” arsa mise, “ nach 'eil an sgeulachd cho faoin 's a tha thu smaointeachadh ; gabh air t' adhairt, 's buaidh uirsgeoil dhuit ; 's air son sgeulachd dheth, tha mise cho faoin ris a' chòrr de d' luchd-éisdeachd.” Ghabh e air aghairt leis an sgeul, dìreach mar gu 'm bu nàr leis sin a dheanamh. Bha mhuinntir òg ag éisdeachd ris an sgeul le geur-aire ; sùil, beul, is cluas, a réir coltais, ag òl a suas gach aon fhacal a bha tuiteam o bheul an t-seann-duine.

Cha b' urrainn domh gun bhreithneachadh air an nì, agus a' cheist a mheòrachadh : cìod a' ghnè bhuaidh a tha anns na seann sgeulachdan sin a tha 'g an cumail a ghnàth ùrail ? Tha fhios againn gu bheil cuid diubh na 's sine na na sgrìobhaidhean as sine a tha againn ; 's ged a tha sin mar sin, thainig iad a nuas troimh na linntean g' ar n-ionnsuidh le beul-aithris an t-sluaigh. Tha ceart lethbhreac an sgeoil bhig sin, “ Murachadh is Meanachadh,” anns an “ Talmud,” leabhar a tha na h-Iudhaich a' meas mar earrann de 'n t-Seann-Tiomnadh ; 's gheibhear sgeulachdan anns na Veda—leabhraichean naomha nan Hindù—a bha, a réir coltais, air

an aithris mar sgeulachdan faoine measg an t-sluaigh, mu 'n d' fhuair iad àite anns na leabhraichean sin ; 's tha fhios againn gu bheil na leabhraichean sin na 's sine na 'n Seann-Tiomnadh againne. Ach air sinead an sgeoil 's air cho tric 's a chluinnear e air aithris, is e ùr-sgeul a theirear ris gus an latha-diugh.

Ciod ma tha feartan 's a' Chruinne nach 'eil a' fàs sean le àireamh am bliadhnachan mar tha sinne ? Tha fhios againn gu bheil an talamh féin aois mhór ; aois cho mór 's nach 'eil e an comas duinn eadhon tuaireamas a thoirt oirre, gidheadh, tha na laghannan nàduir a tha 'ga chumail suas, 's a tha riaghladh òrdugh na Cruinne, a réir coltais, gun atharrachadh, gun sgàile tionndaidh, o 'n fhuair iad air thùs am bith. A' ghrian a tha soillseachadh ar latha-ne shoillsich i farsuingeachd do-thomhas na cruitheachd ré linntean do-àireamh mu 'n robh an talamh idir ann ; ach dhuinne an diugh, tha camhanaich na maidne cho ògail 's a bha e air an là sin air an do sheinn reulta na maidne cuideachd, 's air an do rinn uile mhic Dhé gairdeachas.

Co-dhiù thà no nach 'eil na nithean sin ceart mar tha mise ag ràdh, fàgaidh sinn air an t-suidheachadh sin féin iad aig an àm, agus bheir sinn sùil car tiota air sgeulachd mo charaid, dh' fheuch an tuig sinn ciod a' ghnè bhunait air an do thogadh i. Faodaidh mi thoirt fa-near 's an àite so, gu bheil gach nì a thig a nuas g' ar n-ionnsuidh le beul-aithris an t-sluaigh buailteach gu bhi, an tomhas beag no mór, air a thruailleadh ; ach mar is bitheanta, gu bheil prìomh stéidh a' ghnothaich gun a' bheag is fhiach de dh' atharrachadh. Air an aobhar sin cha bhiodh e chum mór-bhuannachd gach mion-thachartas a tha 's an sgeul a dhlùth-leantainn, no gach aon lide 's puinc a sgrùdadh a dh' fheuchainn ri brìgh a tharruing as. Fòghnaidh dhuinn aig an àm amharc car seal air na cuspairean as foghaintiche gluasad 's an sgeul,

dh' fheuch an téid againn air tuaireamas a thoirt air seagh an giùlain.

Tha mhór-chuid de na tha air aithris 's na sgeulachdan sin air a chur an cruth cho aibheiseach 's gu bheil e coltach gu leòr nach robh e air a chiallachadh leis an sgeulaiche air son gnìomh duine no beathaich, ach a mhàin a riochdachadh gluasad cuspairean nàduir, mar tha grian is gealach, talamh is adhar, gaoth is uisge, oidhche 's latha, 's mar sin sìos, agus na cuspairean sin air an cur an riochd duine no ainmhidh, dìreach mar as freagarraiche do 'n phàirt a tha iad ag gabhail 's an sgeul.

Thuit e mach gur e "Gaisgeach na Sgéithe Deirge" an sgeul a bha mo charaid a' toirt do 'n chloinn; aon de na sgeulachdan sin a chuir Iain Caimbeul Ile, a mach 'na leabhar sgeulachd—*Popular Tales of the West Highlands*.

Is ann an Colbhasa a fhuair an Caimbeulach an sgeul; ach fhuaradh e le duin'-uasal eile ann an Eilean Eige. Tha beagan eadar-dhealachaidh eadar an dà dhoigh aithris*, ach chan 'eil sin a' buntainn ri brìgh an sgeoil; 's o nach 'eil mise dol a thoirt seachad ach na fìor-chnàmhnan loma dheth, dìreach na bhios buileach feumail air son an ciall a shoilleir-eachadh, cha ruig mi leas leantainn dlùth ri dòigh seach dòigh, ach na bhios feumail air son mo ghnòthaich a ghabhail as an aon as deise dhiubh.

A réir mo bheachd-sa, buinidh "Gaisgeach na Sgéithe Deirge" do 'n t-seòrsa sgeulachd ris an abrar Sgeulachd-ghréine (*Solar-myth*); 's e sin ri ràdh, sgeulachd anns a bheil cuspairean nàduir air an cur ann an riochd duine no beathaich, mar as freagarraiche do 'n phàirt a tha iad ag gabhail 's an sgeul; agus an giùlan-san a' samhlachadh gluasad nan cuspairean a tha ann am beachd a' bhàird. Faodaidh na cuspairean sin a bhi de dh' iomadh gnè, bho 'n

* Faic *Celtic Review*, III., 257, 346.

drùchd air bhàrr an fheoir gu grian a' mheadhon là; agus faodaidh gach cuspair dhiubh dol fo iomadh ainm, dìreach a réir mar tha e 'ga thaisbeanadh féin do shùil a' bhàird aig an ám. Chan 'eil e mar so furasda bhi daonnan cinnteach as an dearbh nì a tha am beachd a' bhàird anns gach ceum d' a sgeulachd; ach faodaidh sinn buille-mu-thuaiream a thoirt air ciall an sgeoil a tha fa'r comhair; 's mur dean ar m'neachadh móran math, theagamh nach dean e bheag de chron.

Tha an sgeul, matà, a' fosgladh air latha bòidheach 's an deireadh Fhoghair, le Rìgh na h-Eireann, a shlòigh 's a laochraidh, a mhaithean 's a mhòr-uaislean, anns a' bheinn shithinn agus sheilg. Shuidh iad air cnocan bòidheach uaine far an éireadh grian gu moch 's an laigheadh i gu h-anmoch. Bha na coin air lomhainn, 's na gaisgich air an uilinn làn sgios is airsneil. An déidh dhaibh an cuibheas a ghabhail de bhiadh 's de dhibh, thuirt an rìgh gu 'm b' ait leis féin a nis greis air cantainn nan sgeul los togail cinn is cridhe thoirt daibh. Chaidh an cruitire air ghleus, is chaidh an sgeul air shiubhal mar sin air adhart.

Ma 's math mo bheachd-sa, tha Rìgh na h-Eireann, a shlòigh, a laochraidh, a mhaithean, 's a mhòr-uaislean, a' riochdachadh na làn-bhliadhna, le a làithean, a seachduinean, a mìosan, 's a ràithean. Bha saothair is othail an Fhoghair seachad; bha na coin air lomhainn; 's bha na gaisgich a ghiùlain uallach is teas an latha a nis fann, sgith, airsnealach, 's ag iarraidh air a' chruitear greis a thoirt air cantainn nan sgeul los togail cinn is cridhe thoirt daibh. Is e sin rì ràdh, bha bhliadhna fàs fann is aosda; bha 'm Foghar a' teannadh gu chrìch; bha ghrian ag call a neirt; aghaidh nàduir ag caochladh snuaidh; trusgan na coille ciaradh 's a' tuiteam air falbh; agus anns an adhar spiorad

cianalais ag èaladh mu 'n cuairt, ag cur tromadais air gach nì.

Is ann mar so a bhà an uair chunnacadh dùbhradh froise an iomall a' chuain a' triall o'n àird-an-iar gus an àird-an ear, agus Marcaiche Fàlaire Duibhe tighinn gu sunndach 'na dhéidh. Thainig am marcaiche, 's chuir e fàilt' air an rìgh 's air a' chuideachd; ach mu 'n robh bheag de sheanachas eatorra, bhuail e dòrn air an rìgh eadar am beul 's an t-sròn; chuir e trì fiacian as; cheap e 'na làimh iad; chuir e 'na phòc iad; 's dh' fhalbh e mar thàinig e, am fuaradh na froise. Is e sin rì ràdh, chunnacadh comharra na h-an-uair a' tighinn, agus 'na dhéidh sin an Geamhradh féin ann an riochd Marcaiche Fàlaire Duibhe. Thainig an Geamhradh; chuir e trì ràithean as a' bhliadhna, no trì mìosan as an Fhoghar—chan 'eil e soilleir có aca,—ghabh e mar sin fad-seilbh, 's ghabh e air a thurus. A reir coltais, ged a bha aimsir gheamhrail air teachd, bha fathast beagan làithean de 'n Fhoghar gun ruith. Ghabh Mac mór an Rìgh,—Ridir a' Chùirn, agus a bhràthair,—Ridir a' Chlaidhimh, cothrom air an dàil so air son bòid a thoirt gu briosg-ghlòireach nach itheadh iad biadh, 's nach òladh iad deoch, 's nach éisdeadh iad ceòl, gus an tugadh iad aichmheil a mach air son na tàmailt a thug am marcaiche do'n rìgh.

Tha e coltach gu bheil Mac Mór an Rìgh—Ridir a' Chùirn—an so a' riochdachadh cinneas, no toradh na bliadhna, 's gur ann air Còrn-a'-phailteis (*Cornucopia*) a tha e air a shloinneadh. Tha fhios againn gu robh Ban-dia an Aitich aig na Greugaich (*Demeter*), agus Ceres nan Romanach, air an dealbhadh le Còrn-a'-phailteis 'n an làimh. Bha Iupiter mar an ceudna air a nochdadh le Còrn-a'-phailteis,—adharc na gaibhre a thug bainne dha. Chaidh an adharc so dheanamh 'na h-aon de chomharran a' Chrios-ghréine (*Zodiac*), agus a' ghrian a bhi 'g innteart a'

chomharra so (*Capricornus*) aig an ám so de 'n bhliadhna, tha e deanamh an nì na 's coltaiche gur ann o Chòrn-a'-phailteis a thug Ridir a' Chùirn a thiodal. Mac eile an rìgh, Ridir a' Chlaidhimh,—faodaidh esan a bhi riochdachadh ám tional an toraidh, no ám na buana. Chan 'eil de dh' fheum air 's an sgeul ach a bhi bagradh, an dràs'd 's a' rithist, an ceann a sgathadh de Mhac an Earraidh Uaine.

Bha fear eile 's a chuideachd an uair a bhòidich dà mhac an rìgh gu 'n dioladh iad air a' mharcaiche an dòrn a bhuail e air an athair. B' e so Mac an Earraidh Uaine ri Gaisge, no réir na dòigh aithris eile, Mac Cochaill Uaine ri Gaisge. Bhòidich esan mar aon de chàch nach itheadh e biadh, 's nach òladh e deoch, 's nach éisdeadh e ceòl, gus an tugadh e as a' ghaisgeach a bhuail an dòrn air an rìgh an cridhe a smaointich sin a dheanamh. Ach rinn dà mhac an rìgh “tàir agus tailceis” air, 's cha leigeadh iad 'nan cuideachd e, ach dh' fhalbhadh esan ge b' oil leo. Dh' fheuch iad seòl no dhà air a chumail air ais; ach a dh' aindeoin gach nì a dh' fheuch iad bha esan 'gan leantainn. Mu dheireadh, dh' aontaich iad a leigeil leotha, gun fhios nach fhaodadh e bhi feumail dhaibh fathast; 's mar sin ràinig iad le chéile taobh na mara.

Is e mo bheachd gu bheil againn ann am Mac an Earraidh Uaine, no Chochaill Uaine, an t-Earrach a' leantainn a' Gheamhraidh fada as. Cha do dhearbh e fathast a ghaisge; ach tha e air a thurus a chum na faiche am faigh e cothrom air sin a dheanamh. Chan 'eil meas aig Mic an rìgh air aig an ám; ach chì sinn, mu 'n dealaich sinn ris, gur e féin Treun-laoch an sgeoil. Tha an t-ainm Mac an Earraidh Uaine, no Chochaill Uaine (*green habit or mantle*) glé fhreagarrach dhà; oir 's e 'n t-Earrach a sgeadaicheas le trusgan uaine gach sliabh is srath, machair is coill.

“Now in her green mantle blyth nature arrays,”

arsa Raibeart Burns, 's an t-àm so bhliadhna 'na bheachd,
no mar thuirt ar fear-dùthcha féin,

“ Bìdh gach doire dlùth, uaigneach,
'S trusgan uain' uimpe fàs.”

Faodaidh sinn, mar sin, a bhì làn-earbsach gur ann ris an Earrach féin a tha ar gnothach.

An uair a ràinig Mic an rìgh agus Mac an Earraidh Uaine taobh na Mara, thachair Gruagach nan Cumha orra. (Chan 'eil iomradh air Gruagach nan Cumha an leabhar a' Chaimbeulaich.) Thuirt iad ris a' Ghruagaich gu 'm bu mhiann leò an t-aiseag fhaotainn. “ Cha bhì chion oirbh,” arsa esan, “ 's leams' an long as feàrr a chuireas tonn 'na déidh.” Chuir iad a mach an Iùbhrach Bhallach; “ thug iad a toiseach do mhuir, 's a deireadh do thìr,” 's dh' fhalbh iad.

Tha e air innseadh dhuinn an so gu 'm buineadh an long —an Iùbhrach Bhallach—do Ghruagach nan Cumha. A nis, tha fhios againn far a bheil luingeis air an ainmeachadh anns na sgeulachdan so,—luingeis nach iarr stiùir, no ràmh, no taoman, 's a théid dìreach an taobh a chuirear an aghaidh—gur iad na neoil a tha air an ciallachadh. Tha e soilleir dhuinn aig a' cheart àm, an uachdaranachd a tha aig a' ghaoith air na neoil; cho umhail 's a théid iad an taobh a chuireas i an aghaidh, 's a sheòlas iad luath no mall an co-sheasamh r' a h-òrdugh. Tha ghaoth dol fo iomadh ainm 's na sgeulachdan so, math dh' fhaoidte fo dhà no thri ainmean anns an aon sgeulachd, dìreach mar a tha i ciuin no garg, tlàth no fuairidh. Chi sinn sin anns an sgeul Ghreugach anns a bheil a' ghaoth chùbhraidh Chéit a' dol fo 'n ainm Pan, agus a' gharg ghaoth tuath fo 'n ainm Boreas. Anns an sgeul so bha Pan a' suiridh air Pitys (a' chraobh ghiubhais). Rinn Pan ceòl binn do Phitys; 's thaitinn an ceòl rìthe cho math 's gu 'n do thog i co-sheirm leis. Chunnaic Boreas

ciod a bha dol air adhairt, 's dh' fhàs e eudmhor. Mu dheireadh, las fhearg, 's thàinig e 'na dhian-chorruich, 's thilg e Pitys bhàrr bearradh na creige. Faodar a bhi cinn-teach an uair a thainig Pan an rathad a rithist 's a chunnaic e cor a leannain gu 'n d' rinn e tuireadh air a son; co-dhiù, bhiodh a cheòl aig an ám as eugmhais co-sheirm Phitys. Ach ciod sam bith a' cheart nì a bha am bàrd ag ciallachadh le Gruagach nan Cumha, tha e coltach gu leòr gur i ghaoth is bonn-stéidh dha, oir ciod sam bith ainm fo 'n téid am fear-ciuil 's an sgeulachd, 's i ghaoth as màthair-aobhair d' a cheòl. Math a dh' fhaoidte nach robh Ghrugach ach ag cumha na h-aimsir a chaidh seachad; aimsir anns an robh machair fo bhàrr is coill fo dhuilleach, a' deanamh co-sheirm r' a cheòl; tha cho-sheirm sin a nis a dhith, 's tha gaoth chaoin an abachaidh air tionndadh gu gaoth ànrach an deireadh Fhoghair.

Chunnaic sinn dà Mhac an rìgh agus Mac an Earraidh Uaine air bòrd na h-Iùbhraich Bhallaich, "is soirbheas beag, laghach aca, mar a thaghadh iad fhéin, a bheireadh fraoch á beinn, duilleach á coill, 's seileach òg as a fhreumhaichean, 's a chuireadh tughan nan tighean an claisean nan iomairean." Fógghnaidh a ràdh gu 'n d' ràinig iad Eilean na Fiacais an ceann seachd làithean na seachduin; ach bha cearcall teine mu 'n cuairt air an eilean. Dh' fheuch Ridir a' Chùirn agus Ridir a' Chlaidhimh ri dol troimh 'n teine, ach dh' fhairtlich orra sin a dheanamh. "Chaidh Mac an Earraidh Uaine 'na threallaichean-catha agus cruaidh-chòmhraig, agus leum e o bharraibh a shleagh gu barraibh òrdag thar na teine. . . . Bha 'n sin an aon eilean a bu bhòidhche chunnacadh o thùs an domhain gu deireadh na dilinn."

Faodaidh mi thoirt fa-near an so, gu bheil am bàrd gu tric, anns na sgeulachdan so, ag gnàthachadh modh-labhairt

a tha gun mhóran brìgh ann féin, ach a tha iomchuidh a chum snas agus àrdachadh a thoirt d' a chainnt, 's a bhi co-fhreagarrach do ghluasad an sgeoil. Saoilidh mi gu bheil cuid de 'n mhodh-labhairt so anns a' chunntas a tha e toirt duinn air turus-cuain nan gaisgeach, 's gu faodar, mar sin, brìgh an iomlain dheth a chur am fìor-bheagan fhacal. 'S e sin gu robh ám na buana agus ám tional an toraidh, mia'-ris na beagan làithean a bha gun ruith de 'n Fhoghair, a' dol a mach air neoil bhallach, ghruamach an deireadh Fhoghair. Bha Mac an Earraidh Uaine 'nan cuideachd, 's ged a bha ám-san fathast gun teachd, agus an ám-san air dol seachad, chan 'eil sin 'ga dheanamh mì-fhreagarrach dhàsan an t-aiseag a ghabhail leò, oir tha ghrian, a tha riaghladh amannan na bliadhna, ag gleidheadh air a cùrsa, gun éis, gun mhàirneal; 's am feadh a tha i toirt cùl ri aon ám, tha i toirt ám eile air aghaidh.

An uair a ràinig na gaisgich Eilean na Fiacais, bha cearcall teine mu 'n eilean sin. Tha an cearcall teine glé chumanta anns na sgeulachdan so; 's tha e coltach gur e 'n crios teine a tha ghrian ag cur mu 'n talamh 'na cuairt bhliadhnail a bha an tùs air a chiallachadh leis, ach thainig e gu bhi air a ghnàthachadh an seagh no dhà; ach saoilidh mi gur e bha am beachd a' bhàird 's an earrainn so, an Aimsir a rinn e 'na h-aon de phrìomh-chuspairean a sgeoil, 's a bha aig an ám fo thainistireachd chruaidh a' Gheamhraidh, a chomharrachadh a mach air mhodh sònraichte; 's bha an riomball teine ag cumail a mach gach cuspair ach esan a mhàin aig an robh còir air faotainn a stigh. B' e sin aig an ám an t-Earrach a thainig a chumail cogaidh ris a' Gheamhradh. Chì sinn a mhac samhail so anns an sgeulachd Lochlannaich anns a bheil Odin ag cur seun cadail air Brynhild, 's ag cur cearcall teine mu timchioll; is nach gabh i dùsgadh ach leis a' chruaidh d' am b' urrainn dol troimh 'n teine g' a h-ionnsuidh.

An uair a thog Mac an Earraidh Uaine mach ri aodann an eilein, b' e cheud nì a thachair air Oglach Mór, 's e 'na shuaib chadail, le cheann air glùin Ailleagan nam Ban,—no 'n Ionmhuinn Mhnatha, mar a tha e 'n leabhar a' Chaimbeulaich. Is e so an riochd 's an do chuir am bàrd an taobh marbhanta sin de 'n Gheamhradh anns an teich fiadh-chreutairean d' an garaidhean air son dìdein o 'n fhuachd; is anns am paisg a' choill a clàrsach rioghail bho 'n a sgap an doireann a Coisir-chiuil; 's na sruthain a bha ri borbhan ceòlmhor ré a' chorra de'n bhliadhna nis air an tùchadh 's air an tachdadh le reodhadh 's le sneachd gus nach cluinnear fuaim an guth. Gach nì mar so ann an staid turra-chadail, 's ag gabhail dreach duaichnidh na h-Aimsire. Is e 'n t-Oglach Mór, matà, an Geamhradh, le cheann an uchd an Earraich; Samson le cheann an uchd Delilah.

Tha an t-Earrach a' tighinn a stigh mar an leòmhann; ach ged a tha ghiùlan garg an toiseach, tha taobh eile air a theisteach; an taobh sin a tha tlusail, tlàth, bàidheil do dhuine 's do bheathach, 's a tha toirt—

“ Air an t-snodhach bhí dìreadh
As gach friamhach as isle
Troimh na cuisleannan snìomhain,
Gu mìodalach blàth.”

Tha fhios againn gu bheil na cuspairean nàduir ris a bheil gnothach a' bhàird 'g an nochdadh féin fo iomadh dreach, 's gu bheil e mar sin feumail do 'n bhàrd gach atharrachadh dreach air a' chuspair a chur an atharrachadh riochd 'na sgeulachd. Is e so an t-aobhar gu bheil dà thaobh an Earraich air an toirt duinn an so, aghaidh ri aghaidh, ann an riochd Mac an Earraidh Uaine agus Ailleagan nam Ban. Chi sinn a' cheart nì ann an sgeulachdan na Gréige agus na Roimhe, mar a tha an sgeul mu

Helios (a' ghrian) a bhi 'n gaol air Eos (camhanaich na maidne); ach an uair a sheall Helios le mór-ghradh air Eos, theich Eos. Is e sin ri ràdh, thuit a' ghrian an gaol air camhanaich na maidne,—am faileas a bha i féin a' tilgeadh air aghaidh na speur,—ach an uair a dh' éirich i os cionn cuairt na speur 's a sheall i le mór-spéis air an fhaileas, theich am faileas. Tha lethbhreac eile an sgeoil so air aithris mu Apollo 's mu Aurora. An uair a theann Apollo ri Aurora phògadh, fhuair Aurora bàs. Chì sinn gu bheil gach caochladh dreach a tha tighinn thar a' Gheamhraidh air an laimhseachadh leis a' bhàrd air a' mhodh cheudna.

“Ciod as dùsgadh do 'n òglach?” dh' fharraid Mac an Earraidh Uaine de'n Ionmhuinn Mhnatha. “Thà,” arsa ise, “rud nach dean thusa, no aona gaisgeach anns an domhan mhór, ach Gaisgeach na Sgéithe Deirge, d' an robh e 's an tairgneachd tighinn do 'n eilean so agus an carragh-cloiche ud thall a bhualadh air an duine so ann an carraig an uchd.” Chaidh an Gaisgeach air thapadh, 's thog e an carragh-cloiche 'na dhà làimh, 's bhuail e air an Oglach Mhór e ann an carraig an uchd, 's dhùisg sin e. Tha so a' daingneachadh an nì a thuirt mi cheana nach robh e comasach gu faigheadh gaisgeach sam bith eile an taobh a stigh de 'n chearcall theine ach esan a mhàin d' am bu dleasan a bhi ann aig an àm. B' e sin Mac an Earraidh Uaine a bha pearsachadh an Earraich. Thainig esan mar a bha e 's an tairgneachd, is bhuail e 'n carragh-cloiche air an Oglach Mhór an carraig an uchd. Am briathran eile, thainig an t-Earrach mu 'n cuairt mar a bha e suidhichte an cùrsa nàduir gu'n tigeadh e, 's rinn e nì nach b' urrainn séasan eile dheanamh—an talamh a dhùsgadh á cadal a' Gheamhraidh.

Ma sheallas sinn air an dòigh dhùsgaidh so, chì sinn gu bheil e cho nàdurra ris a' chòrr. Tha fhios againn an uair a thionndas uisge gu deigh, gu bheil a thomad móran na 's

motha na bha e 'na uisge. An uair a reodhas, mar sin, an t-uisge tha faotainn àite-taimh am measg chòsan nan creag, tha e 'g at na h-uibhir 's gu bheil e gu tric a' sgàineadh a mach roinn de 'n chreig; ach fhad 's a mhaireas an reodhadh, tha 'n deigh ag gleidheadh cruaidh-ghréim air an earrainn a chaidh a bhrùchdadh a mach á aodann na creige, gus an tig aiteamh an Earraich; is ann an sin a tha Mac an Earraidh Uaine a' fuasgladh gréim na deighe, 's a' leigeil leis a' charragh-chloiche tuiteam air uchd an fhearainn a tha fathast an trom-chadal a' Gheamhraidh.

Is e so a thug a' cheud mhosgladh air an taobh mharbha-anta so de 'n Gheamhradh, 's a rinn e mothachail air a' chùis gu robh an t-Earrach gu deimhin air teachd, mar a bha 's an fhàisneachd gu 'n tigeadh e. 'Nar latha-ne cha ghabhadh e mórán de spiorad na fàisneachd a chur an céill roimh-laimh gu 'n tigeadh an t-Earrach mu 'n cuairt 'na ám, ach, a reir coltais, cha robh iad idir cho cinnteach anns na linntean a dh' fhalbh. Tha sinn a' leughadh anns na Veda nan ceistean iomaguineach a bhiodhteadh a' farraid mu ám laighe na gréine,—“an éirich a' ghrian a ris?” “An tig ar seana charaid, camhanaich na maidne, air ais?” “Am bi cumhachdan an dorchadais air an closnachadh le dia an t-soluis?” Is an uair a dh' éireadh a' ghrian, bhàtar ag cur fàilte oirre le iolach ghàirdeachais. 'N ar Bìobull féin, tha sinn a' leughadh mu na mnathan Iudhach a bhi gul 's a' caoidh air son Thamuis; is e sin an uair a bha an dia sin air a chuairt gheamhraidh, 's gun iad cinnteach, a réir coltais, co-dhiù thilleadh no nach tillleadh e.

An uair a bhuail Mac an Earraidh Uaine an carragh-cloiche air an Oglach Mhór an carraig an uchd, thug am fear sin blaomadh air a dhà shùil 's dh' amhaire e air. “Ahà!” arsa am fear a bha 'na chadal, “an d' thanig thu, Ghaisgich na Sgéithe Deirge? Is ann an diugh a tha an t-ainm air a thoirt

ort.” Tha sinn a’ faicinn le so, gur gann a bha Mac an Earraidh Uaine an taobh a stigh de ’n chearcall theine an uair a thugadh ainm eile air. Tha so a’ daingneachadh an nì a thuirt mi cheana, gu faod cuspairean an sgeoil dol fo iomadh ainm a réir na pàirt a tha iad ag cluich ’s an sgeul. Tha ’n t-Earrach air tighinn g’ a sheilbh féin ; is tha e mar sin feumail tiodal ùr a thoirt dà. Is ann air a’ ghréin a bha e air a shloinneadh ; air an sgéith dheirg sin o ’n robh e tarruing a neirt ; a’ ghrian a bha an sùilean Oisein, cruinn mar sgiath a shinnsear. Tha sinn a’ faicinn mar an ceudna, gu bheil am bàrd ag comharrachadh a mach gu sònraichte a’ cheart latha air an d’ thugadh an t-aimn air a’ ghaisgeach : “ is ann an diugh a tha an t-ainm ort,” arsa an t-Oglach Mór ris. Tha “ an diugh,” saoilidh mi, ag ciallachadh an latha air a bheil a’ ghrian a’ tighinn thar an roinn sin d’ a cùrsa ris an abrar an *equinox* ; is e sin air an aona-la-fichead de ’n mhios Mhàrt, an uair a tha an latha ’s an oidhche co-fhada. Tha, mar sin, Mac an Earraidh Uaine tighinn thar a’ chearcaill theine, agus a’ ghrian a’ tighinn thar an *equator* aig an aon àm.

Mar a leadair Gaisgeach na Sgéithe Deirge ’s an t-Oglach Mór a chéile ; mar a thug an Gaisgeach an ceann de ’n Oglach ; mar a fhuair e trì fiacalan an rìgh, mar shaoil leis, ann am pòca an Oglaich, ’s mar a thill e thun a’ chladaich, a’ toirt leis Ailleagan nan Ban, no ’n Ionmhuinn Mhnatha, chi sinn sin uile ’san sgeulachd mar a tha i air a h-aithris an leabhar a’ Chaimbeulaich a dh’ ainmich mi cheana.

An uair a rainig Gaisgeach na Sgéithe Deirge an cladach, thainig Ridir a’ Chùirn agus Ridir a’ Chlaidhimh ’na chòdhail le boil is buaireas ’nan sùilean, ’s a’ farraid có e an gaisgeach mór a bha tighinn ’na dhéidh ’s a thill an uair a chunnaic e ’n leithid-san de dhà ghaisgeach a tighinn ’na chionneamh. Cha b’ fhios do Ghaisgeach na Sgéithe Deirge có an gaisgeach a bha ann, ach dh’ iarr e orra cùram

a ghabhail de 'n Ionmhuinn Mhnatha 's de fhiacian an athar, 's gu 'n tilleadh esan 's nach fàgadh e fuidheall sgeoil anns an eilean.

Thill e, 's sheall e sìos 's a suas; ach cha robh duine no beathach r' a fhaicinn an àit losal no àrd. Mu dheireadh chunnaic e seana chaisteal an iochdar an eilein 's ghabh e g' a ionnsuidh. Chunnaic e trì òganaich a' tighinn gu trom, airsnealach, sgìth, thun a' chaisteil. Thainig iad am briathran seanachais air a chèile; 's có bha an so ach a thriuir dhearbh-chomhaltan. Chaith iad an oidhche an deagh thoilinntinn, ach 's a' mhaduinn, ciod a chual an Gaisgeach ach gliogarsaich arm, 's daoine dol 'nan éideadh. Có bha an so ach a chomhaltan? Dh' fharraid e c' àit an robh iad a' dol. "Tha sinne 's an eilean so o chionn latha 's bliadhna," arsa iadsan, "ag cumail cogaidh ri Mac Dorcha Mac Doilleir 's r' a shluagh; is a h-uile h-aon a mharbhas sinn an diugh bíd e beò am maireach." "Théid mise leibh an diugh, 's theagamh nach misde sibh mi," arsa esan. "Tha gheasan òirnn," arsa iadsan, "nach fhaod duine dhol g' ar cuideachadh mur an téid e ann leis fhéin." "Fanaibh-se stigh an diugh 's théid mise mach leam fhéin," arsa esan.

Thog e air, 's dh' amais MacDorcha MacDoilleir 's a thri mic dheug air, 's cha d' fhàg e ceann air coluinn aca; ach bha e féin air a mhilleadh 's air a reubadh cho mór 's nach b' urrainn da an àraich fhàgail, 's cha do rinn e ach e féin a leigeil 'na laighe am measg nam marbh. Bha tràigh mhór gu h-losal foidhe, 's ciod a chunnaic e tighinn air tìr air meadhon na tràghadh ach cailleach mhór fhiaclach nach facas riamh a leithid. Ghabh i an àird thun na h-àraich, 's thòisich i air ath-bheothachadh nam marbh. Thainig i far an robh esan, 's chuir i a meur 'na bheul, agus sgath esan am meur dhith o 'n alt. Bhuail i buille de bhàrr a coise air, 's thilg i thar seachd iomairean e. Chrom i 'n sin air fear eile, chum

ath-bheothachadh ; ach thilg an gaisgeach an t-sleagh ghearr a bha aig a mac féin m' a tuaiream, 's chuir sin an ceann dith. Mhottaich e an so a thriuir dhearbh-chomhaltan 'ga shireadh feadh na h-àraich. "Tha mise 'n so," arsa esan, "'s fuil is feoil is féithean air an dochann." "Na 'm biodh againne an stòpan locshlaint a tha aig a' chaillich mhóir, mathair MhicDorcha MhicDoilleir, cha b' fhada bhiomaid 'g ad leigheas," arsa iadsan. "Tha i fhéin marbh shuas an sin ; is chan 'eil ní aice nach fhaod sibh fhaotainn," arsa esan. Thug iad a nuas an stòpan locshlaint, 's nigh is dh' fhaile iad a chreuchdan leis an rud a bha 's an stòp, 's dh' éirich e suas cho slàn, fallan 's a bha e riamh.

Anns an earrainn so, tha am bàrd ag cur fa'r comhair taobh eile de 'n Gheamhradh ; an taobh dorch, doilleir sin air a bheil sinn glé eòlach. Tha an cogadh a tha MacDorcha MacDoilleir 's a shluagh ag cumail ris an triuir chomhaltan, a' samhlachadh na gnè thuasaid a tha, a réir coltais, a' dol air a h-aghaidh gun stad eadar cumhachdan an t-soluis agus cumhachdan an dorchadais. Ged a tha ghrian aig an ám air taobh eile an t-saoghail, tha i deanamh a cumhachd aithnichte an tomhas àraidh air an taobh so. Tha an cumhachd so air a phearsachadh leis an triuir chomhaltan. Tha trì mic dheug Mhic Dorcha Mhic Doilleir a' riochdachadh nan trì seachduinean deug a tha deanamh suas ràith a' Gheamhraidh. Tha a' chailleach mhór, fhiaclach a' seasamh air son gach gaillinn is cranndaidheachd a tha tighinn an lorg a' gheamhraidh, 's an aghaidh a bheil na comhaltan ag cathachadh. Theagamh gur i so a' cheart chailleach a bha strì ris an fheur a chumail fo chois ; 's an uair a dh' fhairtlich oirre sin a dheanamh, a thilg uaipe an slachdan druidheachd ag radh—

“ Dh' fhàg e shìos mì 's dh' fhàg e shuas mì,
 Dh' fhàg e eadar mo dhà chluais mì ;
 Dh' fhàg e thall mì 's dh' fhàg e bhos mì,
 Dh' fhàg e eadar mo dhà chois mì.”

Riamh o 'n thainig an duine gu staid creutair reusanta, tha e cur mór-earbsa am buaidhean cungaidhean leighis ; ach anns na sgeulachdan so tha sinn a' faicinn gu bheil na buaidhean sin air an aibhiseachadh cho mór 's gu faodar a bhí cinnteach gur nì eiginn eile a tha air a chiallachadh. Ciod a' ghnè ìocshlaint a bha 's an stòp chan 'eil am bàrd ag cur an céill ; ach tha amharus agam nach robh ann ach anail reòta na gaoith-tuath a bha 'g ath-chruadhachadh 's an oidhche na thaisich fann-ghath na gréine 's an latha. Ann an làmhan nan comhaltan bha an ìocshlaint cho éifeachdach a chum creuchdan caraid a shlànachadh 'sa bha i 'n làmhan na cailliche a chum nàmhaid ath-bheothachadh.

Bha aon chath eile aig Gaisgeach na Sgéithe Deirge r' a chur mu 'n do chriochnaich e gu buileach an obair a chaidh a shònrachadh dhà, agus b' e sin còmhrag a chumail ri Macaomh Mór Mhacaomh an Domhain. Thachair iad air a chéile, 's mu robh a bheag de sheanachas eatorra—

“ Bhuail iad air a chéile shadadh,”

mar a tha e air innseadh dhuinn 's an sgeulachd.

Mar a chunnaic sinn, tha an sgeul a' fosgladh leis a' Gheamhradh a' tighinn a stigh an riochd Marcaiche Fàlaire Duibhe a thug tàmailt do 'n rìgh ; agus tha gluasad an sgeoil gu h-iomlan a' tionndadh air an tòir a tha as deidh a' Mharcaiche. Tha sinn a nis 'ga faicinn ann an cùil chumhainn, 's Gaisgeach na Sgéithe Deirge cumail gleac is cruaidh-chòmhrag ris. Chaidh an latha leis a' Ghaisgeach mar a bha nàdurra gu rachadh. Thug e an ceann de Mhacaomh Mór ; fhuair e trì fiacalan an rìgh 'na phòca 's thug e leis iad.

Is e Macaomh Mór Mhacaomh an Domhain an t-ainm a fhuair sinn air a' Mharcaiche. Tha amharus agam nach 'eil an t-ainm uile gu léir ceart ; ach tha mise 'g a thoirt seachad mar a fhuair mi e. Is e mo bharail gu bheil Macaomh Mór Mhacaomh an Domhain a' samhlachadh suim an iomlain de dheanadais a' Gheamhraidh ; agus, a réir coltais, lean e ris a' mhór-chuid d' a uachdranachd gus an robh e dlùth air deireadh an Earraich, nì a tha glé chumanta 's na ceàrnan so 'n ar latha féin.

Cha luaithe thug Gaisgeach na Sgéithe Deirge an ceann de Mhacaomh Mór na chaidh e dh' ionnsuidh a chomhaltan, 's thuirt e riu seòl a dheanamh dha air an eilean fhàgail. Thuirt iad ris nach robh de sheòl iomchair acasan leis a faodadh e an t-eilean fhàgail ach coite bheag a bha aig a mhuime 's aig oide, 's gu 'm b' e làn dì a bheatha a toirt leis ; nach iarradh i seòl no stiùir ach rùn a chridhe féin ; 's gu 'n tilleadh i dhachaidh leatha fhéin mar a thilleas an fhaoileann do chladach a h-eòlais. A réir na dòigh-aithris Cholbhasaich, thug iad dha trì calamain a chumail àirdeachd ris air an rathad. Chuir e mach a' choite 's cha do rinn i tàmh no clos gus an deach i air tìr an Eirinn. Air fagail na h-eathair dhà, leig e air falbh na calamain, ach bu duilich leis sin a dheanamh a thaobh cho binn 's a bha an ceòl aca. Chan 'eil iomradh air na calamain 's an dòigh-aithris Eigich.

Tha sinn a' faicinn an so an Earraich, ann an riochd Gaisgeach na Sgéithe Deirge, le 'obair crìochnaichte, ag gabhail a thurus air neoil chléiteach, shoilleir a' mhìos Mhàigh, 's gaoth chùbhraidh Chéit mar cheòl binn 'na chluais ; dìreach mar a chunnaic sinn e an riochd Mac an Earraidh Uaine, no Chochaill Uaine, ag gluasad an déidh a' Gheamhraidh air neoil bhallach, ghruamach an deireadh Fhoghair. Faodar a bhí cinnteach gur i ghaoth a bha cumail àirdeachd ris, is aig a' cheart ám a' toirt ciuil dha ;

co-dhiù dh' ainmichear am fear-ciuil Orpheus no Apollo, Hermes no Amphion; no, mar a tha againn an so, tri calamain nan Comhaltan—'s i ghaoth a tha air a chiallachadh.

An uair a fhuair Gaisgeach na Sgéithe Deirge air tìr an Eirinn, ghabh e lorg na lacha suas o 'n chladach. Cò a thachair air ach Gruagach nan Cumha? Dh' innis e do 'n Ghrugaich gach nì mar a thachair, 's dh' fhalbh iad le chéile gu Caisteal an rìgh, 's ma bha an rathad buan, bu bhuaine na sin ceòlagraich Ghrugaich nan Cumha. Fhuair iad an rìgh an trom-thrioblaid le coireannan a dhithis Mhac, Ridir a' Chùirn agus Ridir a' Chlaidhimh. Bha iadsan, bho 'n a thill iad dhachaidh, a' strì ri trì fiacalan seann eich a sparradh an ceann an rìgh an àite nan trì fiacall a chuir Marcaiche na Fàlaire Duibhe as. Lìon Gaisgeach na Sgéithe Deirge cupan làn fiona, 's chuir e na trì fiacalan a thug e á pòca Mhacaoimh Mhóir 's a' chupan, 's dh' iarr e air an rìgh am fion òl. Rinn an rìgh sin, 's chaidh na fiacalan 'nan àite fein gu socair, sàmhach, gun nimh, gun dòruinn. Dh' òrdaich an rìgh, air ball, bearradh eoin agus amadain a dheanamh air Ridir a' Chùirn 's air Ridir a' Chlaidhimh, 's an sguabadh a mach as a' bhaile. “Na biodh a' chùis mar sin idir,” arsa Gruagach nan Cumha, “ach thoir dhòmhsa do dhà Mhac; 's cha chuirinn mo gheall nach faod iad seasamh air cnoc àrd fathast.” Dh' aontaich an rìgh leis a so. Phòs Gaisgeach na Sgéithe Deirge agus Ailleagan nam Ban mar a bha e nàdurra dhaibh sin a dheanamh. Tha so ag cur a h-uile gnothach ceart. Tha bhliadhna slàn aon uair eile. Tha dà thaobh an Earraich air tighinn ri chéile. Tha Mic an rìgh an dùil ri seasamh air cnoc àrd fathast, 's gun teagamh nì iad sin. Thig an latha-san mu 'n cuairt a cheart cho cinnteach 's a thig am curachd agus buana.

Is eigin stad; cha cheadaich Deasaiche an *Review* dhomh

dol na 's fhaide aig an ám. Tha mi mothachail air a' chùis, nach do shoirbhich leam mo mhineachadh a dheanamh cho soilleir 's a bu mhath leam; ach a chùim sin a dheanamh bhiodh e feumail eisimpleirean a thoirt seachad bho sgeulachdan aithnichte a mhinich 's a leudaich daoine fòghluimte; ach chan 'eil cothrom air sin a dheanamh aig an ám. Theagamh gu foghainn na thubhairt mi a chùim na slighe chomharrachadh a mach air a bheil seagh nan sgeulachdan so r' a fhaotainn; is e sin rì ràdh, gur e gluasad chuspairean nàduir a tha air a riochdachadh annta, 's nach e deanadas duine no beathaich. Mar sin tuigidh sinn ciod as ciall do na h-euchdan do-chreidsinn a tha gaisgich an sgeoil ag cur an gnìomh. Tuigidh sinn gur e 'n reodhadh am Fàmhair mór a chuireas drochaid thar na h-aibhne ann an aon oidhche; gur i ghaoth tuath an Curaidh feargach a spìon a' chraobh ghiubhais á bun, 's a thilg i bhàrr bearradh na creige; 's gur i ghrian a' Chlach-mhuilinn a tha Sisyphus, gach aon latha, a' rolladh o bhonn gu mullach na beinne, 's nach luaithe ruigeas i am mullach na tha i rolladh le leathad air an taobh eile; agus mar sin anns an sgeul a tha fa'r comhair, gur e Cùrsa na Gréine agus Deanadas na h-Aimsire ré ràithean a' Gheamhraidh agus an Earraich a tha air an riochdachadh le Treun-laoich an sgeoil.

TREUNTAS SHEANN DAOINE.

“Gnìomha làithean nam bliadhna a dh’ aom.”—*Carthonn.*

Thòisich mi air innseadh naidheachd do bhean-an-tighe, an là-roimhe, bho nach robh tuillidh agam r’ a dheanamh. Thuit e mach nach robh ise an deagh ghean air son a leithid sin de chaithe-aimsire, ’s thuirt i gu’n cual i an naidheachd sin uair is uair cheana. Thuirt mi, eadar fhealla-dhà ’s da-rìreadh, theagamh nach bu mhisd i cluinntinn aon uair eile na ’n éisdeadh i rithe. Chan éisdeadh ise. “Theagamh,” arsa mise, “nach cual thu riamh mu ’n taibeist a mharbh mi air Eilean-nan-ròn, ’s a b’ eiginn domh snàmh a mach ’s a’ Chuan Siar as a dhéidh, ’s a thodhadh gu tìr, an aghaidh sruth is soirbheis.”

“Chuala mi sin cuideachd,” arsa ise.

“No,” arsa mise, “mu’n bhradan mhór a bha air mo dhubhan fad latha geal, samhraidh, ’s a fhuair air falbh an déidh a h-uile car? B’e sin am bradan! Is ann a bu choltaiche e ri cuilean muic-mhara na ri bradan cumanta; gu dearbh, cha bu bhradan cumanta idir a bha ann; chan fhaca mise riamh a leithid.”

“Chan fhaca, no duine eile,” arsa ise, “’s ma’s math mo chuimhne-sa, a’ cheud uair a chuala mi iomradh air, cha do chaith thu ach dara taobh mheadhon-latha a’ strì ris, ach tha nis an tìr air sìneadh a mach gu latha geal, samhraidh.”

“Tha sin nàdurra gu leòr,” arsa mise; “tha ar làithean féin a’ sìneadh a mach, ’s c’ ar son nach sìneadh latha a’ bhradain. A réir mo chuimhne-sa ort féin, cha robh annad, an uair a thachair sinn an tùs, ach caileag bheag, chutach, nach do rinn móran sìnidh an cnàimh no ’m féith, ’s cha mhò a rinn na luideagan aodaich a bha umad; cha robh snàthainn

diubh a' tighinn a' bheag na b' isle na do ghlùinean; ach fhaic thu, shìn thu féin is t' aodach o 'n ám sin, gu sònraichte an gùn; feumaidh dà no trì throighean deth-san a bhi sguabadh an ùrlair ad dhéidh, 's a' deanamh aite na sguabaich a b' àbhaist a bhi againn."

"Biodh sin mar a dh' fhaodas e," arsa ise; "chan 'eil e ciatach a bhi 'n còmhnuidh ag innseadh na naidheachd cheudna, thairis is thairis a ris."

"Tut," arsa mise, "cha mhisde naidheachd mhath a h-innseadh dà uair."

Ghearr ise an conaltradh goirid le ionnsuidh a thoirt air leabhar a bha air a' bhòrd, 's ann an tiota, bha i gus an dà chluais ann an sgeulachd a bu taitniche leatha na aon dad a b' urrainn dòmhsa ràdh mu thimchioll mo threuntais féin. Chuir so mì-thlachd orm, ach bha leth-amharus agam gu faodadh càileigin de stéidh bhi aice air son na thubhairt i; 's e sin ri ràdh, gu faodadh e bhith gu'n cual i na naidheachd-an sin na bu trice na bha uile gu léir feumail; ach air a shon sin, có nach fhaodadh a bhi coma. Tha amharus agam mar an ceudna, gu bheil an fhàillinn a bha i cur as mo leth-sa dlùth-cheangailte ris an aois an còmhnuidh. B' aithne dhomh seann duine còir, onorach, a dh' innseadh dhomh a h-uile treuntas a rinn e riamh a h-uile uair a thachair dhomh tadhal air. Bha e ceithir-deug is ceithir-fichead bliadhna dh'aois an uair mu dheireadh a chunnaic mi e, 's dìreach mar a b' àbhaist, b' éiginn domh éisdeachd ris na seann sgeulachdan aon uair eile. Ag éisdeachd ris an duine chòir shaoilinn nach d' thainig leud boise de neul trioblaid air iarmailt a bheatha riamh; gur ann a bha "An sóbhrach 's an neòinein ag còmhach nam bruach," a shamhradh 's a gheamhradh ri linn òige, 's gu'n do lean grian nan làithean sin ris ré a thuruis troimh an t-saoghal. Bu chulaidh fharmaid an spiorad aoibhneach, misneachail

a bha 'g àiteach a chuim. Bha fhios agam gu 'n d' thainig a chuibhrionn féin de thrioblaidean an t-saoghail 'na rathad, ach cha robh facal aige mu'n déidhinn. Co-dhiù a bha iad sin tuillidh is deuchainneach gu bhi 'gam brosnachadh as ùr; no gu robh an inntinn gu gnèitheil an co-fhulangas ris a' choluinn, a' seachnadh gach nì a chuireadh ri uallach nam bliadhnachan a bha nìs ag cromadh sìos nan daoine làidir. Theagamh gur ann de thròcair an Fhreasdail a bhuineas so; gur ann an truas ri cor an duine an uair a tha chàil 'ga thréigsinn, a tha 'n comas so air a bhuileachadh air; comas gu bhi tionndadh o na làithean trioblaideach a tha ann, gus na ceud làithean a b' fheàrr na iad so. An àite, matà, a bhi faotainn coire do'n aosda air son a bhi ghnàth ag ath-bheothachadh na tìm a chaidh seachad, nach ann a bu chòir dhuinn a bhi taingeil air son a leithid de shochair bheannaichte bhí air a bhuileachadh òirnne? Cha tuig a' mhuinntir òg so. Fhad 's a tha iadsan a' mealtainn lànachd am beatha féin, cha bhi co-fhulangas aca ris an aosda a tha ghnàth ag aibhiseachadh "Gnìomha làithean nam bliadhna a dh' aom," làithean anns an robh an saoghal dhàsan air atharrach dreach; anns an robh "glòir na speur 's an t-saoghail gu léir" mìorbhuileach 'na shùilean, 's ag gintinn 'na anam smuain a b' àirde na nìthean aimsireil.

Is e rud-eigin mar so a bha ruith troimh m' chnuaic an uair a thog bean an tighe a sùil bhàrr a leabhair 's fèath-ghàire air a fiacaill, an dùil gu 'n cuireadh sin saod ormsa, is thuit i.

"A Dhòmhnaill, eudail, éisd ri so."

"Chan éisd," arsa mise, "chan éisdeadh tusa ris na bha agamsa ri ràdh."

"Nach faoin thu," arsa ise, "cìod a b' fhiach na bha agadsa ri ràdh làimh ris na tha an so?"

"Tha e cheart cho fiachail agamsa ri aon dad a gheibh

thu an sin," arsa mise, "ach mur 'eil e fiachail leatsa lean air an nì a tha agad, 's faodar a bhi cinnteach nach mór as fhiach sin ma tha e taitinn riutsa."

Chuir so dod oirre ; spàrr i sròn 'san leabhar a rithist, 's ghabh mise air m' aghairt le m' chnuasachd féin. Ach stad ort ! C' àit an robh mi ? Chan 'eil anns na mnathan ach am bristeadh-cridhe ! An uair a bhios mi 'm shuidhe gu socrach, ciallach, 'gam chòmhdach féin le glòir nan dàn 's le ceò 'n tombaca, faodar a bhi cinnteach gu'm brist ise stigh air mo throm smuain le faoineis a thaobh-eigin. Is ann dìreach mar so a bha chùis aig an ám so. Bha mi air m' each meanmnach, 's e siubhal air sgiathan a luathais troimh fharsuingeachd na cruitheachd, 's mi dian-bhreithneachadh air cuid crannchur an duine, agus nàdur an t-sluic sin 'san do thilg a' cheud bhean-tighe e, an uair a thug an grabadh gun seagh a chuireadh orm gu talamh mi. Tha e soilleir gu leòr nach robh ach fìor bheagan de na mnathan air a' chnoc an uair a chaidh gliocas a roinn.

Ma's math mo bheachd, an uair a chuireadh bacadh orm, bha mi toirt fa-near an déidh a tha aig seann daoine air a bhi luaidh air làithean an òige féin, 's ag aibhiseachadh gach nì a thachair 's an ám sin, 's a' lùghdachadh deanadais na tìm a tha ann. Cha ruigear a leas iongantais a ghabhail de so, b' iad na ceud làithean gun teagamh a b' fheàrr na iad so. Tha e mar sin nàdurra gu leòr gu roghnaicheadh an duine a' chuid a b' fheàrr d' a làithean gu bhi meòrachadh orra. Anns na làithean sin, bha e féin gu lùthmhor, làidir, a' mealtainn Céitein a bheatha, gun ghaoid, gun fhàillinn an cnaimh no'm féith ; an saoghal gu léir glòrmhor 'na shùilean ; nàdur uile ceòlmhor 'na chluais, 's a' deanamh co-sheirm ri ceòl a chridhe féin. Ciod an t-ìoghnadh, tha mi 'g ràdh, ged bheireadh e an t-urram do na làithean sin gu bhi, 'san spiorad, a' tàmh 'nam fochair, a roghainn air na làithean

neo-thorach a tha nis ann. Làithean anns an dorchaichear a' ghrian agus a' ghealach, 's an till na neoil an déidh an uisge. Làithean 'san criothnaich luchd-gleidhidh an tighe, 's am bi uamhasan 'san t-slighe. An àite ceòl an doire a bhi binn 'na chluais 's ann a chlisgeas e aig guth an eoin, do bhrìgh gu'n d' islicheadh uile nigheanan a' chiuil. Có a their nach b' iad na ceud làithean a b' fheàrr na iad so ?

Tha mi mothachail air a' chùis, gu'n d' thuirt an Searmon-aiche rud-eigin car coltach ris na ceart bhriathran so, trì mìle bliadhna roimh 'n àm so, ach tha iad a cheart cho freagarrach air son ar latha-ne 's a bha iad air son a lathasan. Tha mi, air an aobhar sin, ann am beachd suidhichte, gur gnothach mì-sheirceil a bhi diùltadh éisdeachd do 'n t-seann-duine, no bhi bacadh dha bhi 'g aithris air gnìomhan làithean òige féin.

Tha e soilleir gu leòr an tlachd a tha e féin ag gabhail anna ; tha e, mar gu'm b' eadh, a' tighinn beò a ris anns na làithean air a bheil e ag iomradh. Ceadaichibh dhà sin a dheanamh ; is suarach an ni dhuibhse éisdeachd, agus is sochair phriseil dhàsan a bhi mealtainn thairis a ris subhachas na tìm nach till ris air dhòigh eile.

An uair a thainig mi gus a cho-dhunadh so, chuir mi mo chasan am forcadh ri leac an teinntein ; sgrog mi mo churrachd-oidhche mu m' chluasan ; chas mi m' fhiacian ; is thuirt mi rium féin ann an guth mùchte,

“ Mo chrochadh is mo cheusadh,
Is m' éideadh nìor mheal mi e,”

mur innis mi thairis is thairis a ris, mar a mharbh mi 'n taibeist, 's mar nach do mharbh mi 'm bradan, 's a h-uile nì eile a rinn 's nach do rinn mi riamh dìreach a chionn gu bheil e air a thoirmeasg dhomh sin a dheanamh. A cheart cho luath 's a chì mi MacGillemhicheil a' tighinn a stigh air

an dorus, buailidh mi air toinneadh nan sloman, 's cumaidh mi suas an iomairt gu gairm nan coileach. Is iomadh sgeul ris an d' éisd esan, 's móran diubh nach robh idir cho firinneach ris na gheibheadh e bhuamsa. Bha e 'n oidhche roimhe ag innseadh dhise—'s i bean-an-tighe tha mi ciallachadh—mu dhuine truagh d' an d' thugadh an ceann an tuasaid a thaobh-eigin. Chan 'eil cuimhne agam a nis, co-dhiù a b' ann le claidheamh geal soluis no le corran dubh fiachlach a chaidh an ceann a sgathadh dheth—bha mi leigeil orm nach robh mi 'g éisdeachd—ach coma co-dhiù, a réir coltais cha robh an duine bochd toileach dealachadh r'a cheann, 's leum e as a dhéidh 's ghrad chuir e air ais 'na àite féin e, 's ann an tíota bha e cho daingean air a mhuineal 's a bha e roimhe; ach gu tubaisteach chuir e, 'na dheifir, taobh-beoil a' chinn ri taobh-cùil na coluinn, air chor 's gu robh a nis a bheul far am bu chòir cùl a chinn a bhith, agus ubhal a sgòrnain air cùl a mhuineil. Ciamar a fhuair an duine truagh troimh an t-saoghal air an dòigh chùl-air-bheul-aibh sin, chan fhios domh: cha d' éisd mi ri tuillidh; spàrr mi mo chorragan am chluasan air eagal 's gu'n truaill-eadh e mo bheusan a bhí 'g eisdeachd ri leithid de sgleò. Dh' éisd ise ris an sgeul g'a chrìch; sùil, beul, is cluas fosgailte 's a' deoghal a h-uile facal dheth.

A' beachd-smuainteachadh air an iarrtas a tha aig cuid air a bhí cluinntinn rabhdaireachd de'n t-seòrsa sin, agus an t-saothair a tha cuid eile gabhail a chum an iarrtais so a shàsachadh, le bhí tional anns gach cèarn gach sgeul spleadhach, eachdraidh annasach, gràiteannas is deanadas an duine anns na linntean a dh' fhalbh, 's gach nì eile bhuineas do na làithean 's an robh an saoghal òg a réir ar beachd-ne, tha mi deanamh dheth gu faoidteadh leigeil leis an t-seann-duine bhoichd a chuibhrionn féin a chur ri stòr na bòilich; tha e cheart cho creideasach ris an dream-

asgal a thanig a nuas òirnn o linntean céin. Linntean, a réir coltais, anns nach robh an duine na b' fhìrinniche na tha e an diugh, ma mheasar e a réir nàdur nan rò-sgeul a dheilbh e 's a leig e nuas le sruth nam bliadhna g'ar n-ionnsuidh-ne. Nach mì-chiatach dhòmhsa, matà, nach creid mo bhean féin na naidheachdan fìrinneach a bhios mi 'g innseadh do m' luchd-tathaich, 's gu'n creid i h-uile facal a thainig a nuas bho na h-amanna dorcha sin anns nach b' fheàrr an duine a bheag na fiadh-bheathach an fhàsaich? Na'm bu sgeulachdan toinnisgeil sin, ach ruais cho làn de ghnòthaichean mì-nàdurra agus ao-comasach 's nach éisdeadh neach sam bith riu aig am biodh làn spàine de thuigse; ach sin agaibh a' cheart seòrsa ris an éisd na mnathan.

A bhàrr air a bhi tional nan sgeulachdan sin air uachdar gruinn, nach ann a tha sinn ag caitheamh nam mìltean punnd Sasunnach, bliadhna an déidh bliadhna, ag cladhach 's a' bùrach am measg làraichean sheana bhailtean-móra 'n t-saoghail, dh' fheuch ciod a dh' fhaodar fhòghlum mu thimchioll nan daoine a thog 's a dh' àitich iad, no ciod a' ghnè oilein a bha dol 'nam measg. Tha sinn cho dian air tòir fiosrachaidh de'n nàdur so 's nach d' fhàg sinn cladh no cill air an d' fhuair sinn sgeul gun ruathar. Shlaod sinn Phàraoh an déidh Phàraoh a mach as an uaignean, an earalas gu faodadh iad a bhi ceiltinn dad oirnn air am bu chòir dhuinn fios a bhi againn. Theagamh gu bheil so ionmholta air dòigh, ach air dhòigh eile, saoilidh mi gu bheil e nàrach. Cho fhad 's is léir dhomhsa, tha an t-eòlas a bhuidhinn sinn leis na meadhonan sin a' dol a dhearbhadh an nì a thuirt mi cheana, gu robh seann daoine nan linntean sin a' cheart cho labhar ri seann daoine ar latha féin, agus neo-ar-thaing cho breugach. Na sgeulachdan a bha cumail am fadail dhiubh, a' cheart cho spleadhach ris an fheadhainn a thainig a nuas g'ar n-ionnsuidh féin.

Ag cur sud is so ri chéile, tha mi deanamh dheth gur e an t-aon ni a tha ceàrr air mo naidheachdan-sa nach 'eil iad breugach gu leòr, 's gur ann air an aobhar sin a thatar 'g an cur an suarachas. Ma 's ann mar sin a thà, cha chuireadh e mise bheag as mo ghabhail ged a bheirinn tomhas fialaidh seachad. Ciod a bhacainn air son dà no trì throidhean eile chur ri earball a' bhradain, agus an latha geal samhraidh a shìneadh a mach gu latha 's bliadhna. Saoilidh mi gu 'n toir sin air bean an tighe a cluas aomadh, 's a sùilean fhosgladh.

Cha d' rinn mi suas m' inntinn fathast mu dhéidhinn na taibeist; ach mur dean mi uilebheist eireachdail dheth, fàgaibh mise breugach!

Is coma leam féin muinntir a shìolaidheas a' mheanbh-chuileag 's a shluigeas an càmhail.

AM FIADH.

“Ged bu toigh leam riamh iad,
 'S ged fhaicinn air an t-sliabh iad,
 Cha téid mi nis g' an iarraidh,
 O'n chaill mi trian na h-analach.”

Is ann mar so a sheinn Donnchadh Bàn mu na féidh, 's e gabhail a chead deireannach dhiubh féin 's de na beanntan 's na gleanntan a b' aithne dha ; beanntan is gleanntan d' an d' thug e féin mór spéis, agus a rinn e ainmeil am measg a luchd-dùthcha anns gach cearn de'n t-saoghal. Chan ann 'san fhaoin bheachd a bhi comasach air dad is fhiach a chur ris na thug Donnchadh Bàn dhuinn mu 'n déidhinn a tha mise sgriobhadh mu na féidh aig an ám, ach a mhàin 'gam thoileachadh féin ann a bhi meòrachadh air nithean a bhuineas do na làithean a dh' fhalbh ; nithean, math a dh' fhaoidte, air nach fhiach iomradh dheanamh, ach a tha aig a' cheart ám dlùth-fhillte suas leis na làithean 'san robh craobh ar beatha fo ùr-bhlàth, agus ag gealltainn toradh trom a thoirt a mach 'na h-aimsir. Ged nach d' thainig an gealltanais sin gu buil cho tarbhach 's a bha dùil ris, 's ged a mhealladh sinn a thaobh gealladh no dhà a bhàrr air sin, gidheadh, tha e toirt toileachas-inntinn dhuinn a bhi 'n dràs 's a rithist a' sealltainn 'nar déidh agus ag gabhail beachd air mar a nochd an saoghal e féin duinn ann an Céitean ar beatha, agus ag coimeas ri sin an t-atharrachadh dreach a tha sinn a nis a' faotainn air, le grian ar Geamhraidh ag cromadh 'san iar. Anns an ais-shealladh so, tha mi mothachail air na féidh a bhi tagairt còir air ionad àraidh dhaibh féin. Air an aobhar sin, agus a chion cuspair as freagarraiche aig an ám, faodaidh mi tiota beag a chur seachad a' deanamh iomraidh orra. Chan fhaod mi ràdh le firinn, mar a thuirt

Donnchadh Bàn, “gu ’m bu toigh leam riamh iad,” oir is cuimhne leam uairean air nach robh sinn ro mhór aig a chéile; ach cha ruig mi leas sin a thilgeil orra an diugh. Cha téid mi nis g’ an iarraidh no chur dragh orra, ’s cha mhotha thig iadsan a chur dragh ormsa. Chaidh an latha seachad, ’s cha chomasach dha tilleadh air ais; ach ged nach till ruinn na làithean a dh’ fhalbh, tha e ceadaichte dhuinn sealltainn ’nar déidh orra, agus, anns an spiorad, na bha taitneach leinn annta ath-bheothachadh agus, ann an tomhas, a mhealtainn as ùr. Is sochair nach beag so, ach gu mì-fhortanach, an uair a ghairmeas sinn air ais spiorad na tìm a bha ann, tha e cheart cho dòcha nach ann uile gu léir taitneach a bhios na chuireas e fa’r comhair. Chan ’eil e feumail dol na ’s doimhne ’sa chùis aig an ám, oir ’s eiginn domh aideachadh, gu robh na làithean a chaith mi am measg nam fiadh air làithean cho taitneach ’s is cuimhne leam.

Mar thuirt mi cheana, bha uairean a bha na féidh ’s mi féin de dh’ atharrach beachd, agus gu dearbh cha robh e idir furasda dhomh an iompachadh gu m’ bheachd féin; na daimh gu sònraichte, chan obadh iad a’ chùis a leigeil gu ràdh nan cabar an uair a chuirteadh a’ bheag ’nan aghaidh. Bha so air a dheanamh soilleir dhomh glé thràth ’san latha. An uair bha mi mu sheachd bliadhna dh’ aois, chuireadh mi féin agus companach dhomh air ghnothach do ’n bhaile bu dlùithe dhuinn—mu thuaiream dà mhìle gu leth a dh’ astar. Bha an ceum-rathaid eadar an dà bhaile dol troimh choille, an cois na mara. A’ fagail na coille dhuinn, far an robh camus beag le tràigh ghainmhich aig a cheann, chuala sinn ceum aotrom as ar déidh, is có bha an so ach aon de na féidh chàllaidh a bha air a’ bhaile,—damh mór, iargalta, aona-chabrach; ach bha ’n cabar a bha ann cho fada ris an t-sleagh leis an do mharbh Diarmad an torc. B’ e droch

theistear a bha air a' bhrùid so ; thug e ruith mharbhaidh air dà no trì de mhuinntir an àite, ach cha d' thuirt duine ris gu 'm b' olc. Bha na féidh miadhail aig na h-uaislean ; ach cha robh móran meas aca air an duine bhochd. A nis, cha robh iarraidh sam bith againn air cuideachd an fhleasgaich so, agus nochd sinn sin dà gu soilleir ; ach rinn esan a suas inntinn gu 'm biodh e 'nar cuideachd a dheoin no dh' ain-deoin. Theich sinn, ach bha cheart cho math dhuinn teicheadh o'n ghaoith ; bha esan air ar sàil 's cha robh dol a nunn no nall againn, ach deanamh mar rinn Donnchadh Bàn agus a' bhuidheann leis an robh e aig blàr na h-Eaglaise Brice,

“ Ghabh sinn a mach air an abhainn,
 'Dol gu 'r n-amhaich anns an linne.”

Ach b' i 'n abhainn a bha againne an Cuan Siar, agus an linne an Linne Dhiùrach. Faodar a bhi cinnteach nach deach sinn ro fhada air an t-slighe sin. An uair a thainig an t-Iarla,—b' e sin ainm na brùid,—gu beul an làin, sheas e greis, ach a réir coltais, smaointich e nach b' fhiach dha chasan a fhliuchadh air ar son. Mhaoidh e 'n cabar oirnn gu math 's gu ro mhath, agus thionndaidh e suas gu oir na tràghadh, 's thòisich e air ionaltradh ; ach cha robh an t-ionaltradh a' bacadh dha faire a chumail òirnne. Thogadh e cheann an dràsd 's a rithist is bheireadh e sùil cholgarradh'fhaicinn an robh sinn far an d' fhàg e sinn. Bha sinn an droch chàs ; bha an làn ag éirigh, bha sinn a' meatachadh le fuachd 's le h-eagal, is cha robh choltas air an Iarla ar coimhearsnachd fhàgail. Thòisich sinn, mu dheireadh, air fàth ghabhail air, an tacan a bhiodh a cheann-san crom, gu bhi goid air falbh, uidh air n-uidh, a chum an taoibh a bu dlùithe dhuinn de 'n chamus, agus aon uair 's gu 'n d' fhuair

sinn ar cas air talamh tioram, thàr sinn as do 'n choille. Cha deach sinn fada air astar an uair thug an t-Iarla fa-near ciod a thachair, is 'nar déidh a ghabh e, fraoch agus frioghan air a chuireadh oillt air gaisgich na Féinne. Cha bu ghaisgich sinne, 's cha b'e cath no cruaidh-chòmhrag a bha dhith oirnn, ach craobh anns am faodamaid didean fhaotainn. Bha mo chompanach na bu tapaidhe na mise, 's bha e, mar sin, shuas ann am bàrr na ceud chraoibhe thachair oirnn mu robh mise tri troidhean o a bun, ach an uair a chuala mi 'n t-Iarla bristeadh le toirm troimh 'n phreasarnaich air mo chùlaibh, chuir sin beagan spéirid annam, 's mu 'n do ràinig esan a' chraobh bha mise far nach ruigeadh an cabar orm. An uair a chunnaic e mar a bha chùis cha robh e idir toilichte, 's an déidh dha cuairt no dhà chur mu 'n chraoibh, chaidh e 's laigh e sìos air tolman uaine goirid uainn, agus thòisich e gu socair, ciallach, air cnàmh a chìr, dìreach a leigeil ris duinn nach robh deifir sam bith air-san, is mar sin, gu 'm faodamaid ar n-ùine féin a ghabhail. Ghabh sinne sin, tuillidh ùine na bu mhiann leinn : ghleidh e sinn am bàrr na craoibhe bho àird a' mheadhon latha gu dol fodha na gréine. Mu dheireadh, thachair do h-aon de na clobairean tighinn an rathad is thug esan fuasgladh dhuinn. Gu dearbh, bha sinn feumail air fuasgladh fhaotainn. Bha sinn fuar, fliuch, 's air fannachadh leis an acras ; chan 'eil mi cinnteach nach robh sinn a' sìleadh nan deur greis de 'n ùine ; ach cha bu mhath leinn sin aideachadh. Co-dhiù, tha cuimhne agam nach bu toigh leinn iomradh chluinntinn air an turus sin fad iomadh latha 'na dhéidh.

Goirid 'na dhéidh sin thachair an t-Iarla 's mi féin air a chéile aon uair eile. Bha bothan beag tighe an oir na coille mu thuaiream dà mhìle dh' astar uainn. C' arson a thogadh am bothan so an tùs chan fhios domh, ach aig an àm air a bheil mi ag iomradh, bha sinn a' deanamh tigh-sgoile dheth.

A réir coltais, cha do thogadh òrd no inneal iaruinne sam bith air clachan an teampuill so; ni mò a chaidh aol no làthach a thogail a bhallachan. Bha toll tri-cheàrnach air gach balla-taoibh dheth a bha deanamh gnothaich air son uinneagan; ach uinneag de sheorsa sam bith cha deach riamh a chur annta, is bha iad mar sin fosgailte ris na siantan. Bha toll eile am mullach an tighe, coltach gu leòr, air son luidheir; ach chan fhiosrach mi gu 'n d' amais an toit riamh air dol a mach an rathad sin. Cha robh de dhorus air an fhàrdaich so ach sgathach bheithe nach cumadh a mach aon chuid gaoth no uisge. An uair a bhiodh an sneachd 'ga chur 's 'ga chathadh chuireamaid sgroth 'san uinneig taobh na gaoithe, ach bha cho beag dìon anns an sgathaich 's gu 'm biodh an sneachd cho domhain air ùrlar an tighe 's a bhiodh e air a' bhlàr a muigh. Bha am bothan air a thughadh aon uair, ach bha e 'san àm so air cinntinn thairis le fear dosrach, uaine. A réir mo chuimhne-sa air a' ghnothach chan urrainn domh ràdh gu 'm b'e tigh-sgoile comhfhurtachail a bha an so; ach biodh sin 's a roghainn dà, 's ann ann a fhuair mise a' mhór-chuid de 'n fhòghlum leis an do chuir mi m' aghaidh ris an t-saoghal.

Is ann sa' bhruchlaig thighe so a thachair an t-Iarla 's mi féin air a chéile aon uair eile. Cha chuimhne leam aig an àm ciod a chùim mo chompanach aig an tigh air a' mhaduinn so, ach tha mi creidsinn gur e esan a bhi uam a chuir gu robh mi na bu tràithe na b' àbhaist domh aig ceann m' uidhe. An uair a ràinig mi am bothan thug mi fa-near gu robh an sgathach air a tilgeil air falbh o 'n dorus, agus shaoil mi gu robh cuid de na sgoileirean a stigh. Ghabh mi air m' aghart le 'm fhóid-mòna fo m' achlais. Bha an tigh car dorch, 's cha d' thug mi fa-near có bha romham gus an do bhuail mi mo shròn ann am broilleach an Iarla. Bha esan 'na sheasamh air meadhon an ùrlair, a cheann cho àrd 's

nach robh leud na boise eadar a chabar féin agus cabardroma 'n tighe. An uair a thuig mi có a bha agam, chuir mi thairis am fóid-mòna air ann an clàr an aodainn 's theich mi. Leum e as mo dhéidh gu sunndach. Ruith mise mu 'n cuairt an tighe 's esan air mo shàil. An uair a rainig mi an uinneag, bho nach robh dad innte chuireadh grabadh orm, leum mi stigh. Ann am dheifir thuit mi trasd air àite-suidhe bha fo 'n uinneig, agus is gann a fhuair mi air mo chasan an uair a bha esan a stigh air an dorus. 'S a' mhionaid bha mise mach air an uinneig, agus ghleidh sinn suas a' chluich sin,—esan a stigh an uair a bhithinn-sa muigh is mise stigh an uair bhiodh esan a muigh,—gus an d' thainig am Maighstir Sgoile, 's an deach e 'san eadragainn. B' e an droch luacha-peighinn a bha anns an Iarla. Thug e ruith mhoirt air brathair-màthar dhomh uair, 's mur a bhiodh an cù a bha leis an duine cha d' fhàg a' bhrùid olc sgrid ann. Mar a bhà, thug e fad iomadh latha a bha e an athar na giollachd a fhuair e, ach cha robh chridhe beantainn do 'n Iarla gus an d' thug e droch ionnsuidh air aon de na h-uaislean; an sin, chaidh a bhinn a thoirt a mach agus peileir a chur ann.

EARRANN II.

'San àm air a bheil mi ag iomradh, bha agh féidh mu 'n bhaile a rinn gnìomh a chuir iongantais air aon no dhà. Shnàmh i trasd an Caolas Diùrach, eadar Ard-lusa agus Tigh-a'-Bhealaich, astar shè mìle. Ciod a' chuileag phuinnsein a theum i gu sin a dheanamh, chan 'eil fhios; ach ghabh i mach oidhche bhòidheach, fhèathail, toiseach an Fhoghair, 's ràinig i Tìr-mòr am beul an latha. An uair a bha i tighinn faisg air an fhearann, chunnaic i duine 'na shuidhe air carraig am beul an làin, agus stiùir i dìreach air. Bha an

duine bochd so,—figheadair a mhuinntir Thigh-a'Bhealaich, —a' feuchainn gu dìchiollach ri tràth éisg a thoirt as a' mhuir a chuideachadh an arain làitheil, 's bha e cho dian air a' ghnothach ris an robh e 's nach d' thug e fa-near ciod a bha tighinn thuige thar sàl, gus an cual e séidrich na h-aighe, 's i nis mar bheagan astair do bhàrr na slait-iasgaich aige. Thug e aon sùil air a' choigreach a bha tighinn, 's dh' fhoghainn sin. Bha ise tighinn, a dà chluais 'nan seasamh dìreach air a ceann, 's a dà shùil ag geur spleuchdadh air an clàr an aodainn. Cha d' fheith e ri tuillidh fhaicinn. Leum e air a bhonn, 's thug e 'm fireach air ; ach an uair a fhuair e beagan astair eadar e féin 's an uile-bheist, bha e cur campair air nach b' urrainn da innseadh aig an tigh ciod a' ghnè chreutair a chunnaic e. Co-dhiù a b' e 'n Leviathan aig Iob a bha ann, no Oannes, an tabh-bheist sin a b' àbhaist a bhi tighinn a nìos as a' mhuir a theagasg muinntir Bhàbiloin ; no có aige bha fios nach e'n dearbh Mhial-mara mór sin a thug an t-aiseag do Ionah a bha ann ? Chuala e gu'n do theagaisg Oannes nì no dhà do na Bàbilonach a bha chum mór bhuannachd dhaibh. Ciod am fios nach e dheilbh a' cheud eige chùrainn a chuireadh am beairt ? B' fhearr leis a nis gu'n d' fheith e tiota beag. Ged a bha na smaointean so a' ruith 'na inntinn, cha robh e idir a' dearmad a ghnothaich, 's b' e sin faotainn dachaidh cho luath 's a bheireadh a chasan e. Bha e nis a' dlùthachadh ris an tigh, agus smaointich e gu faodadh e sùil a thoirt 'na dhéidh. Bha fhios aige nach b' urrainn do chreutair mara a leantainn ro fhada air tìr. Thug e sùil thar a ghualainn. “ Crois Chriosd orm ! ” arsa esan, “ tha so a' tighinn ; is duine marbh mise ! ” Chan e mhàin gu robh so a' tighinn ; bha e tighinn mar gu 'm b' ann air sgiathan na gaillinn. Thilg am figheadair uaith an t-slat-iasgaich 's an cliabhan éisg, 's bì chas a bu mhaille a' chas a bu diomb-

aiche a' teicheadh o'n chulaidh uamhais sin. Chluich e na pleadhain air an rathad-mhór, mar nach do chluich e riamh iad air crann-coise na beairte; ach a dh' aindeoin ciod a b' urrainn da dheanamh, bha 'n t-agh air a shàil a' ruigheachd an tighe. Bhrist e troimh 'n dorus, agus a dh' aon leum bha e thall 's an leabaidh, eadar bean an tighe 's am balla, 's e ag gladhach, "mort!" Dhùisg a' bhean bho chd ann an sgaoim mhóir, 's gun fhios aice ciod am mì-fhortan a thachair. Spàrr esan a cheann sios fo'n aodach-leapa, 's e ag guidhe air Dia dubhan a chur am beul an Aibhisteir so, 's a tharruing a mach air ghiall, agus ribe chur ris an leòmhann bheucaich a bha sìreadh esan a shlugadh suas, agus a' bòideachadh gu'n deanadh e a ghiùlan féin ath-leasachadh o so a mach. Bha bhean thruagh gu buileach 'na breislich 's gun i tuigsinn ciod a thainig eadar an duine 's a chiall. Thuit e mach gu robh a cùlaibh ris an dorus an uair a fhuair i 'n garbh dhùsgadh so. Bha i mar sin tur aineolach air màthair-aobhair na trioblaid. Cha robh an t-agh a' tuigsinn ciod bu chiall do'n othail a bha ann, agus cha mhò bha i tuigsinn na cion aire bha i faotainn 'san teaghlach so, nì ris nach robh i idir cleachdte. Direach a chur 'nan cuimhne gu robh i an làthair, chuir i gu caomh, coibhneil, a gnòs fuar, fliuch air slinnean geal, nochdte bhean an tighe. Thionndaidh ise, 's an uair a chunnaic i an cruth a bha air an ùrlar, sgread i cho cruaidh ri feadan eich-iarainn. Bha leaba làn phàisdean air taobh eile an t-seòmair; dhùisg iadsan, 's cha b' i an ribheid-san idir a b' isle. Bha an t-agh bochd air a h-ais 's air a h-aghaidh, eadar an dà leabaidh a' feuchainn ri cluain a chur air an teaghlach gun chiall a bha an so; ach mar a bu mhò a shaoithricheadh ise ann an obair na seirc agus na sìthe, is ann a bu chruaidhe a ghlaodhadh iadsan. Chuala, mu dheireadh, cuid de na coimhearsnaich an ulfhartaich a bha an tigh an fhighheadair, 's chaidh baoit mhnatha as an

tigh a bu dlùithe a shealltainn ciod a bha ceàrr. Cha bu luaithe chuir i a ceann a stigh air an dorus, 's a chunnaic i 'n t-agh a' breugadh nam pàisdean, na theich i, agus sgeul an fhuathais 'na beul. Chaidh i gu tigh an fhoirfich is dh' innis i do 'n duine chòir sin gu robh an diabhul ma sgaoil, 's gu robh e aig a' cheart àm a' toirt leis teaghlach an fhlightheadair. "Cò a thuirt riut," arsa esan, "gur e Prionnsa an dorchadais a tha ann?" "Nach fhaca mi le m' shùilean féin e," arsa ise, "adhaircean gaibhre air a cheann, blaigh-lìn mu mhàs, agus casan searraich fodha?" "O, mo thruaighe!" arsa am foirfeach, "'s e féin gun teagamh a tha ann." Mu'n abradh tu "Dia leat," bha h-uile duine, beag is mór, sean is òg 'san àite, cruinn mu thigh an fhlightheadair, ach gun aon dhiubh a' tairgsinn dol a stigh. Chual an Lighiche Mac Leoid, am measg chàich, mu'n urra mhór a bha air tighinn do'n bhaile. Ghabh e suas, 's an tuagh-chuisle 'na làimh, gun fhios nach faodadh feum a bhí oirre. Cha robh an Doctair laghach ag creidsinn a h-uile nì chluinneadh e mu dhéidhinn Athair nam Breug, 's mar sin, cha robh iongantas air an uair a fhuair e agh sultmhor féidh an àite na pearsa ainmeil a bha 'san iomradh; ach chuir e iongantas nach bu bheag air an uair a dh' aithnich e cò bha aige. "A Fhlòraidh, a Fhlòraidh," arsa esan, "an tusa tha 'n so? Ciod an ioma-ghaath chruaidh a dh' fhuadaich an rathad so thu?" Chuir e ghàirdean mu mhuineal na h-aighe, 's shìog e a bian. Bha ghuth cho caomh an cluasan a' chreutair, an déidh na chual i de sgiamhail 's de sgreadail, 's gu'n d' rinn e drùdhadh oirre. Thog i a ceann, 's chuir i a soc r'a leth-cheann, an aon dòigh a b' aithne dhi air pòg a thoirt seachad. An uair a thuig an cruinneachadh a bha muigh ciod a bha dol air aghairt a stigh, thòisich iad rì monnmhur, agus ag ràdh gu robh co-chaidreamh nach robh ceart eadar an lighiche 's am fear a bha stigh. Gu 'm bu chòir an lighiche thoirt gu

mòd, agus ascaoin-eaglais a chur air. Chuala fear a bha an làthair, ma b' fhior e féin, cuideigin a' deanamh luaidh os iosal, air " clachadh gu bàs " ; ach co-dhiù a dh' éirich so leis an fhoirfeach, no leis a' chaillich a thog an tuairisgeul an toiseach, cha b' fhios da. An uair a thainig an lighiche mach, 's an t-agh r'a ghualainn, agus a dh'innis e mar bha chùis, gu'm b' agh càllaidh a bhuineadh do Fhear Ard-lusa bha ann, agus gu robh i cho soirbh ris a' chat air leac an teinntein, sgaoil iad, ach a réir coltais cha robh iad idir toilichte ; cha b' e sin a chaidh iad a mach a dh' fhaicinn ; bha iad gu tur air am mealladh. 'S e mar bhà gu robh an Lighiche Mac Leoid eòlach gu leòr air féidh Ard-lusa. An uair a rachadh e ghabhail a shràid, bu tric leis crioman arain a chur 'na phòca g'a roinn ris na féidh na 'n tuiteadh dhaibh tachairt air ; agus b' aithne dha gu sònraichte an t-agh a shnàmh an Caolas Diùrach. Chuireadh fios thairis do Dhiùra gu robh aon de na féidh chàllaidh an 'Tigh-a'-Bhealaich, 's chuireadh bàta le sgioba air a son, agus thugadh air a h-ais do Dhiùra i.

A nis, cha bu mhath leam dol an urras air a h-uile facal dhe so. Cha chuala mi le 'm chluasan féin ùrnuigh an fhigheadair, no mar a chuir am foirfeach aithne air fear na blaigh-lìn 's nan casa searraich, air chor 's gu 'n do thuig e sa' mhionaid gur 'e fein' a bha ann gun teagamh. Cha mhò a chunnaic mi le m' shuilean féin an Lighiche Mac Leoid armaichte leis an tuagh-chuisle an uair a dh' fhóghnadh an sgian-fhola b' àbhaist a bhi leis ; ach b'e sin an sèorsa sgeoil a thug muinntir Dhiùra leò o Thir-mòr maille ris an agh. Tha fhios agam, mo chreach ! gu bheil muinntir Dhiùra cheart cho breugach ri muinntir eile ; ach gu'n do shnàmh an t-agh féidh sin an Caolas Diùrach, agus gu'n do thachair i féin 's am figheadair air a chéile mar a dh' ainmich mi, 's gu'n do chuir i eagal beatha agus bàis air a chuir a laighe na

leapa e : tha na nithean sin cho fìor ri Gnìomharra nan Abstol ; ach mu'n chòrr, ma's breug bhuam e 's breug thugam e.

EARRANN III.

Beagan bhliadhnachan an deidh turus-cuain na h-aighe gu Tìr-mòr, fhuaradh trì-deug de na laoigh fhéidh sin a nuas as a' Mhonadh Dhubh am Braid-Albann. Cha bu mhotha iad na uain, mìos a dh' aois ; ach gu dearbh cha robh iad fada cinntinn. Dh' fhàs iad mar an raineach. Bha mise aig an àm a' tighinn gu aois 'sam bu chòir dhomh a bhì deanamh rud-eigin air son mo lòn, 's chuir iad a ghleidheadh nam fiadh mi. Thugadh teann earail orm am biathadh, an tàladh, agus am buachailleachd gu curamach. B' i sin a' bhuachailleachd ! Bha cheart cho math dhomh dol a bhuachailleachd nan eun-fraoich. Bha iad soirbh gu leòr a bhiathadh. Dh' òladh iad de bhainne blàth gus am biodh iad an cunnart sgàineadh, 's dh' itheadh iad càl is luibhean eile gu foghainteach. Bha iad cho càllaidh ris na coin, agus cho dalma, 's cho liosda air son an codach fein a thoirt a mach ris na cait. Ach air son na buachailleachd dheth : b' e sin am briste-cridhe do'n bhuachaille. A reir coltais, bha e feumail do na creutairean sin, airson iad féin a chumail ann an staid fallaineachd, tomhas àraidh de ruith 's de leumraich a dheanamh eadar dà cheann an latha—agus gu dearbh cha bu tric leò a' chuid sin d' an dleasan a dhearmad—ach cha robh iad idir a' tuigsinn nach robh a leithid sin de dhian-shaothair aon chuid cho feumail no cho taitneach do 'n bhuachaille. Dh' fhóghnadh na dh' fhóghnadh dhàsan, 's cha robh iarraidh aige air tuillidh ; ach bha cho beag eanchainn acasan 's nach robh e comasach tuigse chur 'nan cinn. Dh' fhairtlich orm riamh a thoirt orra chreidsinn nach ann ri fealla-dhà bhithinn

an uair a bu mhiann leam an iomain “gu cluainibh glas’ le sith.” Cha chreideadh duine an làn-aighear a gheibheadh iad as an iomain sin, agus b’ e am buachaille an aona bhall-spùirt aca. Ruitheadh iad chugam is bhuam; réiseadh iad mu’n cuairt orm, agus leumadh iad thar mullach mo chinn; ach an aona cheum beag cha ghabhadh iad an rathad a bu mhiann leamsa. An uair a bhithinn air mo chlaoidh leò, ’s a’ toirt dùil-suas anns an iomain, theirinn riu ann am fheirg iad a dhol do Thigh Iain-Ghròta, nach bithinn a’ strì na b’ fhaide riu, agus thilginn mi fhéin air mo dhruim air a’ bhlàr. Thigeadh iad an sin ’nan ruith ’s ’nan leum a dh’ fhaicinn ciod an tubaist a dh’ éirich do’n bhuachaille. Dh’ fheuchadh iad mi le’n sròna biorach o mhullach mo chinn gu bonnaibh mo chas, a dh’ fhaotainn a mach cion-fàth mo thrioblaid. ’Nan deifir thuitedh iad tharam, ’s shaltradh iad fo ’n casan mi, gus mu dheireadh am bu bhuidhe leam leum air mo bhonn gu m’ dhìon féin o’n ro chùram a bhàtar a’ nochdadh mu’m dhéidhinn. Ghabhainn an sin an rathad, agus dod na dunach orm. Leanadh iad mi a’ dannsadh ’s a’ beiceis mu’m thimchioll, ach cha deanadh sin ach cur ris a’ mhi-thlachd a bha ormsa cheana. Leanadh iad mi, mar so, a h-uile ceum gus an tigeamaid chum a’ chrò ’s am biodh iad ag cur seachad na h-oidhche. Thigeadh iad an sin mu’n cuairt domh, a’ putadh a chéile, ’s a’ saltairt air mo chasan, agus a h-uile h-aon diubh a strì ri m’ phògadh. Creutairean cho aotrom, guanach, teò-chridheach, agus cho duilich a bhuachailleachd, cha d’ thainig riamh am charaibh-sa.

Cha bhiodh e chùim buannachd mhóir do neach sam bith fios fhaotainn air na dh’ fhuiling mise air tàillibh nan creutairean gogaideach sin. Mar a thuirt mi cheana, chan ann air son dad a chur ri suim ’ur n-eòlais mu dhéidhinn nàdur agus àbhaist nam fiadh a tha mi sgriobhadh nan cuimhneachan faoine so aig an ám, ach a mhàin gu m’

thoileachadh féin ann a bhí deanamh so 'na chaithe-aimsire as taitniche, agus nach 'eil cho mì-tharbhach ri bhi smuainteachadh air nithean nach gabh leasachadh ; nithean mar a thà, agus nithean mar a dh' fhaodadh iad a bhith.

Faodaidh mi cunntas aithghearr a thoirt seachad air turus beag a thug mi le cuideachd na h-an-riaghailt so an déidh dhaibh tighinn gu inbhe dhamh agus aighean, agus fóghnaidh sin mar eisimpleir air iomadh deuchainn eile chuir iad am rathad. Bha ochd no naoi de choin-eunaich againn, 's bha iad sin fo m' chùram a bharrachd air na féidh. Dh' fhalbh mi, latha de na làithean, a thoirt sràid do na coin. Cha robh iarraidh againn air cuideachd nam fiadh, ach chunnaic iad a' falbh sinn, agus lean iad sinn. A nis, bha na féidh gle thoigheach air cuideachd nan con, ach cha robh ciataich sam bith aig na coin do chuideachd nam fiadh. An déidh dhuinn dol astar latha sàbaid, shuidh mi air cnocan bòidheach, grianach, agus air ball bha na coin mu m' thimchioll, a h-uile h-aon a stri ri faotainn na bu dlùithe dhomh na càch. Chunnaic na féidh so, agus thainig iad 'nan ruith 's 'nan leum, 's cha robh iad ach goirid a' réiteach àite dhaibh féin. B' eiginn do na coin bhochda teicheadh le 'm beatha, agus bha am buachaille féin an cunnart a bhí air a shaltairt fo'n casan. Bha aon de na féidh a bha, 'na laogh, na bu lugha na càch, agus lean e greis 'na chranna-pheasan, ach le bhi gleidheadh aghaidh na spàine ris, bha e nis dlùth air cho mór ri càch. Bha an creutair so cho làn char ris an t-sionnach. Aon de na pratan a bhíodh e cluich an uair bhíodh iad a' stri có bu dlùithe gheibheadh do'n bhuachaille : sparradh e cheann a stigh am measg chàich, agus cho luath 's a bheireadh iad uilleag dha, dheanadh e sin 'na leisgeul air son tuiteam trasd air a' bhuachaille. Bheireadh am buachaille fadhar no dhà air na h-aisnean aige 's phacadh e eadar a chasan e. Cha bhíodh tuillidh a dhìth air, agus an uair

a gheibheadh e e féin a dheanamh comhfhurtachail, shealladh e an àird mar gu 'm biodh e farraid, "am fac thu cho tapaidh 's a rinn mi sud?" Ach air an latha so bha Tómas,—b' e sin ainm,—cho mór, trom, 's na 'n leiginn leis an cleas so chluich orm, dh' fhaodainn a bhi dol dachaidh le mam-sic am chuideachd. Laigh iad sìos mu dheireadh, 's thòisich cuid diubh air cnàmh an cìr. Bha am measg nan con aon a bha 'na chù-eunaich anabarrach math, ach bha e nis sean; agus air fàs cho ùsaideach 's gu'n deanadh e cùis-ghearain de'n rud a b' fhaoine. Chunnaic mi e, 's e 'na shuidhe air leth o chach, agus coltas air a bhi fìor neo-thoilichte le 'staid. Dh' amhairc e'n rathad a bha mi 's na deoir 'na shùilean. Ghairm mi air, 's thàinig e, agus sin mar gu'm b' ann glé earraigeach. Ghabh mi truas d' a chor, agus chàin mi na féidh ris, 's an déidh sin, chomharraich mi mach dha slìos bòidheach fraoich a bha dìreach fa'r comhair, agus thug mi cuireadh dha dol a dh' iarraidh an aodainn sin dh' fheuch an robh sealgach a b' fhiach ann. Chuir so saod air, agus dh' fhalbh e gu toilichte. Bha té de na h-aighean d' am b' ainm Jessie 'na laighe làimh rium, 's an uair a chunnaic i an cù a' falbh, thug i ionnsuidh air falbh 'na chuideachd; ach rug mi air chluasan oirre, agus ghleidh mi air a h-ais i. Bha an seana chù nis a' fiaradh a' bhruthaich air ais 's air aghaidh, agus e cumail na gaoithe air a ghualainn, 's a' deanamh cinnteach as a h-uile slat de'n ghrunnd. Bheireadh e sòlas do chridhe sealgair an cù sin fhaicinn mu thimchioll a ghnothaich. D' aithnich mi air a nis, mar a bha e gabhail a chùrsa, gu'n d' fhuair e mach an ceàrn 'san robh na h-eoin, ach cha do ghabh e féin sin air. Bha e air ais 's air aghaidh, mar bha e roimhe, ach gu robh a chùrsa dol na bu ghiorra 's na bu ghiorra, agus e 'g oibreachadh suas a chù an àite 'san robh na h-eoin 'nan laighe. Bha Jessie ag cur roimpe bhi air falbh. Cha robh i tuigsinn ciod a bha an seana chù a' sireadh 'san fhraoch.

Bha Jessie car neònach mar so, dh' fheumadh ise i féin a dheanamh cinnteach mu dhéidhinn ni sam bith a chuireadh iongantais oirre. Chan fhógahnadh leatha ach an nì sin a rannasachadh air a son féin. Bha an seana chù nis gu faicilleach a' tarruing suas ris na h-eoin. Ceum an dràs 's a rithist 'ga thoirt na bu dlùithe 's na bu dlùithe. Mu dheireadh, sheas e ; amhach sìnte roimhe, 's a shròn dìreach air an àite 'san robh na h-eoin ; earball sìnte 'na dhéidh agus cho rag ri crann-brataich ; trì d'a chasan air a' ghrunn, 's a' cheathramh cas togte, deas gus an ath cheum a thabhairt na'm biodh sin feumail. Sheas e mar sin gun char a nunn no nall, ach cho daingeann 's ged a bu dealbh snaidhte bha ann. An uair a chunnaic Jessie so, cha b' urrainn di cumail oirre féin na b' fhaide ; spìon i uam a cluasan 's thog i oirre dh'fhaicinn air a son féin ciod a bha ceàrr air an t-seana-chù. Ràinig i e, 's chuir i a sròn air a dhruim dh' fheuch am b'ann an sin a bha 'n fhàillinn ; ach cha do ghluais esan á làrach nam bonn. Dh' fheuch i an sin a cheann ; ach cha do charaich esan eang. Thug i an sin roid m'a thimchioll dh' fheuch an cuireadh sin gluasad ann. Chuir sin gluasad anns na h-eoin-fhraoich air an robh esan ag èaladh, agus leum iad air falbh air an iteig. An uair chunnaic an cù bochd gu robh a shaothair air a toirt gu mì-bhuil leis a' chreutair ghogaideach sin, thug e aona bhurral tiamhaidh as, agus sheall e an taobh a bhà mi, mar gu 'm biodh e 'ga leigeil gu 'm ràdh fein, co-dhiù chunnaic mi riamh gnothach eile cho mì-chiatach ri sin. Chuir so tuillidh iomagain air Jessie mu chor a' choin, agus bha i dol a chur a sròine air, aon uair eile, a dhearbhadh dha an truais a bha aice ris, ach bha so tuillidh na b' urrainn d'asan cur suas leis, agus leum e 's rug e air chluais oirre. Cha robh sin aige mar a chuid féin ; dh' éirich ise air a casan deiridh 's leadair i an cù le a casan-toisich gus an robh e 'san sgiamhail. Theich e agus gearan goirt 'na

bheul, 's thainig e 'm ionnsuidh le casaid làidir 'na chridhe an aghaidh na h-aighe, na'm b' urrainn da chur an céill. Rinn e mar a b' fhearr a dh' fhaodadh e, chuir e 'spàg am làimh a leigeil ris domh mar a bha e air a mhilleadh, 's e aig a' cheart àm air bhall-chrith leis an dòruinn; an deur a bha 'na shùil, agus an ciùcharan goirt a bha 'na bheul a' tagairt a chùise féin cho éifeachdach 's ged a bhiodh e taomadh a mach a ghearain ann an Gàidhlig ghrinn, fhileanta Earra-ghàidheal. A dh' aon fhacal, cha robh ni talmhaidh bheireadh faochadh dha ach ceann na h-aighe a thoirt dà air mèis. Air ghaol sìthe gheall mi sin da, agus le bhi taomadh briathran truacanta's 'na chluais, bha mi, air sheòl, a' taomadh iocshlaint 'na chreuchdan, 's mar sin thug mi sìd fheathail mu 'n cuairt. Ach ma thug, cha b' fhada mhair i. Thainig Jessie, 's an uair a chunnaic i an cù eadar mo ghlùinean, ghabh i nios a dh' fhaicinn ciamar a bhà e. Anns an rùn so, agus a réir a h-àbhaist, chuir i a sròn air a dhruim cho coibhneil 's a b' aithne dhi; ach mo chreach, leum agus ghlaodh esan cho cruaidh 's ged a chuirteadh saighead ann. Bha mi ion 's as mo chiall a' strì ri sìth a chumail eadar na creutairean sin. Leum mi air mo bhonn; bhris mi suas an camp, 's ghabh sinn an rathad a rithist. Bha tigh mo sheanar 'sa ghleann fodhainn, agus ghabh sinn 'na rathad. An uair a rainig sinn, chaidh mise stigh, ach dhruid mi an dorus am dhéidh a chumail a mach muinntir na h-an-riaghailt. Cha robh aig an tigh ach mo sheanamhair, 's i cur crìch air deasachadh arain. Thuirt mi rithe gun i dh'fhosgladh an doruis, gu robh na féidh a muigh; ach tha amharus agam nach cual i gu ro mhath ciod a thubhairt mi, bha i mall 'na claisteachd. Bha cruach de'n aran a dh' fhuin i—aran coirce—air a' bhòrd agus a' chuid mu dheireadh de 'n fhuine 'ga chruadhachadh ris an teine. Chaidh ise gu mi-fhortanach thun an doruis, agus dh' fhosgail i e. A stigh bhrùchd

a' chuideachd a bha muigh. An uair a thuig mise ciod a thachair, leum mi air mo bhonn, agus chuir mi an t-aran a bha air a' bhòrd an àird air déile bha fo anainn an tighe ; ach cha robh ùine air na bha ris an teine a shàbhaladh ; bha sin 'na chriomagan air an ùrlar ann am prioba na sùla. Rachadh na creutairean riasgail sin troimh theine Bhàail air son aran-coirce. Fhuair mi na coin a chur taobh a muigh an doruis ; ach mu 'n do shoirbhich sin leam bha na féidh an déidh crìoch a chur air na bha ris an teine de 'n aran, agus a' sealltainn air son tuillidh. Fhuair Jessie a sùil air na chuir mise 'n àird air an déile 's leum i suas air a' bhòrd, agus bha an còrr de 'n fhuine air an ùrlar mu 'm b' urrainnear bacadh a chur oirre. Cha robh dhomh ach an slaodadh a mach air chluasan, aon an déidh aoin diubh ; agus mu'n d' fhuair mise an t-aon mu dheireadh dhiubh mach, cha robh mòran a lathair de dh' fhuine na seana mhnà. Bha mi fìor dhuilich mar a thachair ; cha robh aig a' bhoirionnach chaomh ach tionndadh ris an fhuineadh as ùr, ach bha faidhidinn mhath aice. An déidh na rinn iad de chron, cha d' thuirt i ach, " O, na creutairean, nach bòidheach iad ! " Chuidich mi leatha an tigh a réiteach 's an t-ùrlar a sguabadh ; 's an spruidhleach arain a sgap a' ghràisg feadh an tighe, thuis mi 's chuir mi am phòc e, agus air eagal gu'n éireadh tubaist eile dhuinn, dh' fhalbh mi le m' threud. Thug mi achmhasan do na coin air son na h-aimhreit a thog iad, agus an tàmailt a fhuair mi as an leth. Dh' éisd iad rium le 'n cinn crom, agus, a reir coltais, aithreachas orra air son an cuid de'n mhì-riaghailt a thachair ; ach am feadh 's a bha mi labhairt, bheireadh an seana chù sùil nuagach, an dràs 's a rithist, an rathad a bha Jessie, a' leigeil ris gu soilleir ciod a bha 'na bheachd. Thionndaidh mi ris na féidh dh' fheuch an gabhadh beagan oilein a sparradh orra, ach cha bu mhór a b' fheairrd mi sin. An uair a bha mise leagadh

sios Lagh nam Modhannan dhaibh, bha Jessie le a soc gus an dà shùil ann am phòca, far an do mhothaich i do 'n spruidhleach arain a thruis mise bhàrr an ùrlair. Thug i làn a beoil leatha, 's cho luath 's a chunnaic càch gu robh rud-eigin air mo ghiùlan, mach o nach d' thug iad an còta bhàrr mo dhroma, gus an d' fhuair iad a h-uile bruan dheth ! Fhuair sinn mu dheireadh air ar n-ais chùm nan cairtealan a dh' fhàg sinn sa' mhaduinn, 's an uair thainig ám an treud a chur do 'n chrò, an dàil na h-oidhche, bha iad cho gaolach 's ged a bhiodh an giùlan ré an latha cheart cho cliuiteach 's a b' urrainn domh iarraidh. "O, luchd nan ceann gun chéill !"

Mu 'n ám so bha dà no trì de ribeagan dubha strì ri 'n cinn a nochdadh air uachdar a' chraicinn, eadar mo bheul 's mo shròn. Ghabh mi sodan nach bu bheag riu, agus bha mi fìor chùramach mu 'n déidhinn ; 'g an leasachadh le im ùr ; 'gan sligadh le m' mheoir, 's 'gan treòrachadh an taobh a bu mhiann leam iad a ghabhail. Chan e gu 'm b' fhiach am beagan a bha ann diubh na h-uiread so de dhragh a ghabhail riu, ach bha dòchas agam nach robh an so ach na roimh-theachdairean a bha 'gan nochdadh féin mar earlais air na bha ri teachd, agus le cothrom na còrach a thoirt daibh, ciod am fios nach faodadh am Freasdal fhaicinn iomchuidh spruidhleach feusaig a chur 'nan cois. An ùine ghoirid thainig an cinneas so cho fhad air aghairt, 's gu robh e deanamh seòrsa de ròibinn dhuibh mu m' bhilean. Bha h-uile nì ceart gu leòr gus an d' thug Jessie fa-near ciod a bha dol air aghairt. An uair a thug, b' éiginn dise, a réir a h-àbhaist, fios fhaotainn ciod a bha ceàrr. Cha chreideadh duine a gheur-leanmhuinn a dh' fhuiling mise o'n chreutair ghogaideach sin air tàillibh a' bheagain chinneis a bha an sin. A' cheud nì sa' mhaduinn, agus an rud mu dheireadh 'san fheasgar, b'e Jessie a' sparradh a gnois am aodann, a

stri ri greim fhaotainn air na ribeagan prìseil sin a bha cho miadhail agam fhéin. Cha diùltainn-sa Jessie a phògadh na'm be'e sin na bha dhìth oirre, oir ceart mar thuirt Donn-chadh Bàn, "cha robh h-anail breun ge b' e phògadh i," ach bha fhios agam na faigheadh ise aon uair a' bhileag fhochainn sin eadar a càirean 's a fiacail, nach fàgadh i bheag de dh' fhuidheall 'na déidh. Thainig na ribeagan sàbhailte troimh 'n chunnart sin, mar thainig iad troimh chunnart no dhà eile, ach cha d' rinn sin iad na 's miadhala dhomhsa an diugh na bha iad 'san àm an robh Jessie ag amharc 'nan déidh.

Bha dà dhamh 'san treud so, agus an uair a chinn an cuid chabar, thòisich iad, mar as gnàth le an seòrsa, air na cabair sin fheuchainn air duine 's air beathach, dìreach mar a bu deise. Bha mi latha àraidh ag cur seachad na h-aimsir a' spaisdearachd a suas 's a nuas ri taobh na h-aibhne. Chunn-aic Tómas mi, agus bho nach robh bheag aige r' a dheanamh, thainig e chumail cuideachd rium. Cha luaithe thainig e 'n dlùths na thòisich e air cuid d' a chleasan fheuchainn orm. A nis bha cleasachd Thómais math gu leòr fhad 's nach robh ann féin ach am maol-cheann; ach bho 'n a bha nis a cheann armaichte le sleagh 's le pic, cha robh mi cinnteach nach faodadh an rud a bhiodh dhàsan 'na fhealla-dhà a bhi dhomhsa 'na dha-rìreadh. Rug mi air chluais air, agus threoirich mi leam a chum an rathaid-mhóir e. Ghabh sinn an rathad le chéile; esan 's a cheum cho uallach 's a cheann cho àrd is ged a bu leis féin am baile; mise tachas a chluaise, 's ag innseadh dhà mu chor an t-saoghail. Bha sinn mar so a' sràideamachd air druim an rathaid-mhóir an uair a thug mise sùil uam 's a chunnaic mi "banarach dhonn a' chruidh" a' tighinn dachaidh as a' bhuailidh. Leig mi as cluas Thómais agus thòisich mi air sliogadh nan ribeag a bha a nis soilleir ri 'm faicinn air mo bhus-uachdair, agus aig a' cheart

ám stad mo chonaltradh ri Tómas. Thug esan so fa-near ; co-dhiù, bha e mothachail air nach robh e féin a' faotainn na h-aire sin a bha dligheach dha, agus dìreach a thoirt sanais dhomh gu robh mi deanamh dearmaid air mo dhleasnas, thug e bruideadh dhomh anns na h-aisnean 's thilg e'n dìg an rathaid-mhóir mi. Thuit e mach gu robh an rathad gu math na b' àirde na an dìg a bha r' a thaobh. Thug e, leis a sin, beagan ùine mu 'n d' fhuair mise mo chasan a shlaodadh a nios as a' pholl, 's an suidheachadh air talamh tioram. Tha mi smaointeachadh gu 'n do thuig Tómas air mo ghuth 's air mo chainnt, am feadh 'sa bha mi streap ri bruaich na dìge, nach robh mi uile gu léir buidheach dheth ; co-dhiù, dh' fhan e fad na làimhe uam, 's an déidh dha greis a thoirt a' dannsadh air mo bheulaibh, chuimhnich e gu robh gnothach aige taobh-eigin eile, 's dh' fhàg e 'n sud mi, ag glanadh a' phuill de m' thrusgan, agus a' leigeil ruith le sreing de ghuidheachan, an dòchas gu 'm beireadh cuid diubh air Tómas ; ach cha do rug ; cha d' thug iad feachd-adh air.

EARRANN IV.

Bha e glé iongantach r'a thoirt fa-near an t-eadar-dhealachadh a bha eadar na creutairean sin a thaobh càileachd. Cha robh a dhà dhiubh a dh' aon nàdur. Bha an t-eadar-dhealachadh so ro chomharraichte anns na daimh,—Tómas agus Jack. Bha Jack fìor-ualasal 'na dhòigh ; cha b' fhiach leis a bhi ri peasanachd mar a bhiodh Tómas, 's cha robh droch phratan sam bith 'na aoraibh. Bha na h-aighean comharrachichte air an dòigh cheudna, càil fa leth aig gach aon diubh.

Bha 'n t-ám a nis a' dlùthachadh 'sam b' eiginn dòmhsa dealachadh ri m' threud. Cheannaich duin'-ualasal mór an oighreachd greis roimhe sin ; ach cha robh cabhag air a

thìghinn g' a faicinn. Mu dheireadh, thainig e féin 's a luchd-coimhreachd a shealltainn an àite. Bha a' Bhaintighearna fo mhór-thrioblaid a thaobh cho fiadhaich 's a bha h-uile ni ag amharc : beanntan gruamach ; coilltean ùdlaidh ; muir ànradhach ; 's gun uibhir is acarsaid air son bàta, no rathad-mór air son carbaid. "Ciod a bhuair thu," arsa ise ris a' Mhorair, "gu leithid so a dh' àite cheannach ? " "Aite," arsa ise, "gun eaglais, gun tigh-sgoil ; gun phosta tìghinn na 's dlùithe na seachd mìle dh'astar ; gun lighiche eadar dà cheann an eilein ; agus na 's miosa na sin uile, gun ghréim de dh' aran cruithneachd r'a fhaotainn na's dlùithe na Ceann-Loch-Gilb, fichead mìle air falbh, 's deich dhiubh thar fairge. "Ciod idir," dh' fharraid i rithist, "a theum thu gu a leithid so a dh' àite cheannach ? " Cha robh an duine còir ro chinnteach mu'n chùis, agus smaointich e sgriob a thoirt taobh-eigin gus an ciuinicheadh a' Bhaintighearna. Bha uinneag an t-seòmair iosail ris a' ghrunnd, agus thog e i, 's thug e ceum a mach air an réidhlean. Thainig Jessie mu'n cuairt ; chunnaic i an uinneag fosgailte, 's ghabh i ceum a stigh. Bha Bhaintighearna 'na seasamh taobh eile an t-seòmair, 's a cùl ris an uinneig. Bha ceum na h-aighe cho grinn, 's am brat-ùrlair cho tiugh, 's nach d' fhuair a' bhean-ualas an sanas a bu lugha gus an do chuir Jessie a sròn fhuar air a leth-cheann. Chunnaic i, aig a' cheart àm, 's an sgàthan a bha fa comhair, faileas an fhiadh-bheathaich a bha r'a taobh ; ghlaodh i gu cruaidh, 's thuit i seachad air an ùrlar. Thainig aon de na seirbheisich a dh' fhaicinn ciod a bha cearr. An uair chunnaic e Bhaintighearna a' tomhas fad a droma air an ùrlar, agus fiadh-bheathach oillteil 'na sheasamh os a cionn, thog esan sgairt fhuathais eile, 's air ball bha 'n còrr de na seirbheisich cruinn. Thòisich an sin ùspairn chruaidh a dh' fhaotainn na h-uilebheist so a chur a mach. Shaoil Jessie bhochd gur ann ri fealla-dhà a bha iad, agus dh' aontaich

i leò sa' mhionaid, 's réis i mu'n cuairt an t-seòmair, is leum i thar gach ball èarnais a thainig 'na rathad, ach a mach cha rachadh i; c' ar son a rachadh; nach robh h-uile nì g'ar iar far an robh i? Chaidh fios cabhaig a chur thun a' bhuachaille e thighinn le ghunna 's le chuid chon a chur as do'n bheithir-sgiathaich a bha los an tigh 's na bha ann a chur bun os cionn. Thàinig e, ach gun ghunna, gun chù leis; chuir e a làmh air sròin na h-aighe 's dh' iarr e oirre a leantainn, agus rinn ise sin cho toileach 's a rinn na radain Piobaire ballach Hamelin a leantainn. Chuir so iongantas air na Goill; ach cha robh fhios aca gu robh crioman arain an cridhe na dèarna aig a' bhuachaille, 's gu 'n do mhothaich Jessie dha sin an uair a chuir e a làmh air a sròin. Bha Bhaintighearna an droch chàs. Theab i an deò a chall leis an eagal, 's bha i nis, mar gu 'm b' ann, eadar nèamh is talamh, is gun fhios co-dhiù dh' fhanadh no dh' fhalbhadh i, agus sin air tachairt ann an àite gun fhear-sgil, gun chungaidh-leighis; gun "loc-shlaint an Gilead, gun léigh an sin." "O, ciod idir a thug air an duine ghòrach an t-àite cheannach?" Coma co-dhiù, bha i thighinn thuige uidh air n-uidh. Air maduinn an la-r-na-mhàireach, dhùisg i le sgaoim mhóir, 's i brудар gu robh an creutair gun mhodh gun nàire sin Jessie aig taobh a leapa, 's a' stri r'a pògadh an aghaidh a toile bheusaich, bhanail féin; ach shaoilinn nach ruigeadh i leas a bhi cho geadasach; bheirinn-sa an diugh sè sgillean, na'm biodh i agam, air son pòig-mhaidne Jessie. Leis an aobhar oilbheum a fhuair a' bhean-uasal, 's gun fhios ciod an t-ath bhuaireadh a dh' fhaodadh a mealladh 'na leithid so a dh' àite, leum i air a bonn, dh' fhosgail i an uinneag, 's sheall i mach. Bha ghrian ag éirigh air cùl nam beann 's ag cur gathan soluis troimh na neoil thana bha snàmh os an cionn. Bha an Caolas Diùrach, air nach do ràinig ach faileas nan gathan sin fathast, mar shruth mór, leathann de

dh' airgiod-beò, leis gach dath a b' urrainn di bhreithneach-adh a' dol 's a' tighinn air aodann, mar an lannair a chluicheas air muineal a' chalmain. Bha an drùchd air an fheur, 's boltrach chùbhraidh a' tighinn as a' choille dlùth làimh. Air an réidhlean fo'n uinneig, bha na h-uibhir de chreutairean nach fhac i riamh roimhe cho dlùth air tigh : coilich-dhubha 's liath-chearc; easagan is cearcan-tomain ; maighich is coineanan ; 's iad uile cho neo-sgàthach 's ged nach biodh tigh no duine mar mhìle dh' astar dhaibh. Theagamh nach robh an t-àite cho duaichnidh 's a shaoil i. Ghabh i mu thàmh a rithist, ach dh' fhàg i an uinneag fosgailte ; bha tùis na coille ro annasach leatha. Chaidil i gu suanach gus an robh ghrian àrd 'san speur, 's an uair a dhuìsg i mhothaich i gu robh i cho acrach ri seabhaig.

An deidh dhi a lòn-maidne ghabhail, bu mhiann leatha tuillidh de 'n àit fhaicinn, ach mu'n earbadh i i féin an taobh a mach de bhallachan an tighe, chuir i luchd-coimhid a shealltainn mu'n cuairt, a dheanamh cinnteach nach robh fiadh-bheathaichean 's a' choimhearsnachd. Thug iadsan fios air ais nach robh creutair fiadhta 's an t-sealladh. Ghabh i mach, a' stiùradh a ceum a sìos an cois na coille, a bha nis 'na làn thrusgan uaine. Bha iongantais oirre cho ùrar agus cho pailt 's a bha gach seorsa luibhean a' fàs mu 'n cuairt. An raineach féin, ar leatha nach fhac i riamh a leithid de phailteas de gach seòrsa. An fhrith-raineach a' ruigheachd an àird gu a h-achlais ; cuinnlean na dubh-chasaich na bu ghrinne na chunnaic i idir, is teanga-'n-fhéidh cho leobhar, cuimir, 's ged a bhiodh i a' strì ri duais fhaotainn air son meud is snas a cinneis. Bha Bhaintighearna mar so a' mealtainn na cùbhraidheachd a bha mu'n cuairt an uair a chual i sporghail 's a' choille. Thionndaidh i air falbh rathad eile, gun fhios nach faodadh math-ghamhainn leum a mach an taobh sin. Cha deach i ach goirid air an rathad

sin an uair a chunnaic i, mar a shaoil ise, trì-fichead fiadh a' brùchdadh a mach as a' choille, 's a' tìghinn 'nan leum g'a h-ionnsuidh. Cha robh ann diubh ach trì-deug, ach mheudaich sùil an eagail an àireamh. Bha iad mu 'n cuairt oirre ann an tiota, 's a h-uile h-aon a' strì ri fàilte is furan a thoirt di 'na dhòigh féin, ach gu mì-fhortanach cha do thuig ise cìod a bha 'nam beachd ; shaoil i gur ann an rùn a h-itheadh a bha iad. Gu freasdalach, chunnaic mise an suidheachadh anns an robh a' bhean-ualas, 's chaidh mi 's an eadraiginn ; ach, mo chreach, cha b' e am buidheachas a b' fhearr a fhuair mi air a shon. Is ann a thug i achmhasan sgaiteach dhomh a chionn nach d' thug mi oilean chubhaidh do na féidh. Mo thruaighe, ciamar a bheirinn-sa do na féidh an ní sin nach robh agam dhomh fhéin ! Ach tha na h-uaislean cho mì-riasanta. Cho luath 's a fhuair a' Bhaintighearna fo dhion an tighe, shuidh i ann am breitheanas orm féin is air na féidh, agus b' i bhreith luath, lochdach a thug i mach : ar fògradh le chéile as a' bhaile, gun latha dälach. Chaidh crò mór iarúinn a dheanamh an àird a' mhonaidh air son nam fiadh, far am faiceadh 's an cuireadh iad eòlas air féidh eile ; féidh nach deach riamh a chuallach 's nach do bhlais greim de dh' aran coirce. An uair a bha sin deas air an son, thug am buachaille leis iad, 's thug e fad-seilbh dhaibh air an dachaidh dhuaichnidh sin a bha cho mì-nàdurra dhaibh, 's a dh' fhuathaich iad le 'n uile neart. Chuireadh e bior ann an cridhe cloiche staid nan creutairean sin fhaicinn an uair a thuig iad a bhi ann an cunlach nach b' urrainn daibh féin a dheanamh farsuing. Ghuidh is ghrìos iad orm 'nan dòigh féin an saorsa thoirt dhaibh. Bha Tómas a' sìleadh nan deur, 's a phratan gu buileach air a thréigsinn. Bha Jessie 's a sùilean cho leathann ri beanntaig ag gealltainn a giùlan féin ath-leasachadh o sin a mach na 'm fosglainn dhaibh cachaileith na gainntir sin. Ach chan fhaodadh e

bhith ; chaidh a' bhinn a thoirt a mach, 's cha robh laghanna nam Medach 's nam Persianach na bu neo-mhùitiche na bha òrdugh na baintighearna. B' eiginn dòmhsa togail orm 's am fàgail an sud, 's cha b' e culaidh-mhulaid a bu lugha bha air mo ghiùlan a' fàgail Dhiùra, an cor 's an d' fhàg mi mo threud bòidheach.

LITIR THUN AN “DEO-GHREINE.”

Fhìr Deasachaidh Shuairce.—An uair a thogas sibh an *Deo-Gréine* ri crann air a’ mhìosa so, faodaidh sibh innseadh do m’ chàirdean ’s an àird-an-iar gu bheil mise mar is dùth dhomh, ’s gun iomagain a bhi orra mu ’m dhéidhinn; na ’m biodh gréim tombaca agam a chuirinn sa’ phìob gu ’m biodh a h-uile nì ceart. Ma ’s math mo chuimhne, bha sibh féin ag gealltainn uaireigin cairteal a chur g’ am ionnsuidh; ach tha an cairteal sin fada tighinn; ’s faodaidh a’ chaora dol bàs a’ feitheamh air an fheur ùr; ciamar a tha sibh féin a smuainteachadh is urrainn dòmhsa sgrìobhadh as eugmhais an tombaca?

Chan ’eil mi ag ràdh gu ’m bithinn ag cléirsinneachd aig an ám so mur a bhith gu ’n d’ fhuair mi peann ùr; peann òir; peann a sgrìobhas leis féin, nach ’eil dhomh ach a shròn a chur ris a’ phaipear ’s nì e féin an còrr. Fhuair mi ’m peann so bho nìghinn chòir nach do phòs riamh; nighean cho àirdh air fear ’s is aithne dhomh; ’s chan e am fear suarach, ach fear cho math ’s a sheas an leathrach daimh. Na ’m bithinn-sa “sgaoilt’ as na còrdaibh so,” có aige tha fhios ciod a dh’ fhaodadh tachairt? Ach air ghaoil sith na tugaibh-se iomradh air so far an cluinn a’ bhean agamsa e; ma bheir, gheibh mise mo cheann a chireadh leis an t-seiceil.

A nis bidh e soilleir gu leòr dhuibh féin cho snasmhor ’s a tha ’n sgrìobhadh so; na litrichean gu h-òrdail; a h-uile té ’na h-àite féin; chan ann a’ tuiteam air muinealan a chéile mar a b’ àbhaist, no fidealachadh an casan ann an snaoim do-fhuasgladh mar a chunnaic mi an cuid d’ ur litrichean féin,—gabhaibh mo leisgeul, tha am peann so cho luath ’s nach ’eil e soirbh do m’ smuain-sa cumail suas ris;

tha e mar sin, air uairean, ag cur sìos nithean air nach do smuaintich mise idir.

Leig mi fhaicinn am peann so do m' charaid Niall Orra ; 's thuirt mi ris làn a shùl a ghabhail dheth ; ach tha esan cho cleachdte ri gnothaichean rìomhach 's nach do chuir am peann loghnadh sam bith air ; gu dearbh, a réir coltais, ar leam nach robh e ach glé shuarach 'na shùilean. Chuir so dìomb orm, 's chuir mi romham gu 'n tugainn taobh an fhuaraidh o Niall air a' cheud chothrom a gheibhinn. Thainig an cothrom, mar a shaoil mise, 's bho 'n a tha am peann am làimh, faodaidh mi innseadh mar thachair.

Tha caraid dhuinn, duin'-uasal grinn, aig a bheil àite-còmhnuidh samhraidh air aon de dh' eileanean na h-àirde-'n-iar, far am bi e cur seachad greis d'a thim a h-uile bliadhna. An uair a bhios e air an eilean so, bidh e anns an spiorad, mar bha Eoin o shean ; ach 's e 'n spiorad 's am bi esan, an spiorad gu bhi rannsachadh 's ag cur eòlais air oibrichean nàduir, mar a tha iad sin 'g an nochdadh féin do 'n t-sùil bheachdail air muir 's air tir. Air uairean théid e sìos do 'n doimhne mhóir a dh' fhaotainn a mach ciamar a tha bunaitean nam beanntan air an suidheachadh, 's a sgrùdadh o ghrunnd an aigein cuid de 'n dìomhaireachd a tha an cuan mór ag ceiltinn òirn. Mar sin, chuir e eòlas air móran de luchd-àiteachaidh an t-sluic, agus 'nam measg-san rinn e dàimh shònraichte ris a' ghiomach.

Air a' bhliadhna roimhe, thug e fear de na creutairean spàgach sin g' am ionnsuidh, a leigil fhaicinn domh cho uamhasach 's cho mìorbhuilleach 's a bha e air a dhealbh, 's mar a bhogadh e earball. Chan 'eìl cuimhne agamsa air a h-uile buaidh anabarrach a bha air a' chreutair, ach tha cuimhne agam math gu leòr gur gann a thug an duin'-uasal cùl a chinn ruinn an uair a bha an giomach sa' phoit. Is i phoit ceann-uidhe na thig do 'n tigh so a ghabhas itheadh.

Dh' ith mise mo chuibhrionn féin deth, 's dhìol mi gu daor air a shon. Lean an creutair mì-nàdurra sin air bogadh earbaill ann am thaobh-a-stigh gus nach mór nach do chuir e do 'n chill mi.

Air a' bhliadhna so thill mo charaid o'n dùthaich, 's fear eile de 'n cheart seòrsa aige g' am ionnsuidh. Air an uair so, 's ann an ceann eile a' chreutair a bha na mìorbhuilean; bha an t-sùil aige uile-léirsinneach, a réir mo charaid; co-dhiù bha e comasach air sealltainn roimhe 's na dhéidh, fodha 's os a chionn, aig an aon ám, agus sin gun uiread is car a chur 'na mhuineal, ma tha muineal aige. Mhìnich mo charaid dhuinn gu soilleir na laghannan a tha riaghladh léirsinn-sùl; 's e *optics*, ar leam, a thuirt esan, ach chagheidh mise cuimhne air na facail chruaidhe sin. Gu mì-fhortanach thainig spiorad peasanachd thairis orm féin; is dh' fharraid mi ciamar a chaogadh an giomach a shùil. A nis, tha mo charaid 'na àrd-fhoirfeach 'san eaglais; is mar sin, 's coma leis peasanachd air dhòigh sam bith, 's thuirt e "nach biodh ag caogadh an sùl ach muinntir a bhiodh ri sgeig air nì nach robh iad féin a' tuigsinn." Dh' fhàg e sud agam maille ris a' ghiomach.

Cha ghabh a' bhean agam-sa móran suim de nithean a tha os cionn a tuigse féin; is leòr leatha, air uair sam bith, gu 'n tig an gnothach a tha 'na làimh gus a' bhuil a shònraich i féin. Mar sin, cha robh i cho mothachail air na bha de chulaidh-loghnaidh an taice ris a' ghiomach; 's cho luath 's a fhuair i cothrom chuir i e far nach biodh *optics* a chum móran feum dha; far nach faiceadh e, aon chuid, roimhe no na dhéidh; 's e sin ri ràdh, spàrr i sa' phoit e. An uair a bha e deas, thugadh cuireadh dhomh teannadh thun a' bhùird. Thuirt mi nach tugainn pioc as an uile-bheist, creutair a bha cho uile-léirsinneach ris nach robh e cneasda. "Théid mise 'n urras," arsa bean an tighe, "nach 'eil de léirsinn

aige nis na ni coire dhuit," 's i cur spàg dheth air mo bheul-aibh. Bha mise an imcheist nach bu bheag; cha bu toigh leam gu 'n cluinneadh mo charaid, an déidh a shaothair 's a choibhneis, nach do bhlais mi air a thìodhlac. Bha mi mar so 'san eadar-chomhairle, 's mi sealltainn le sùil an amharuis air na chuireadh fa m' chomhair, an uair, có thainig a stigh ach mo dheagh charaid Niall Orra, 's e air ùr thilleadh o'n Mhòd Ghàidhealach, far an do choisinn e féin 's a' bhuidheann a thug e leis á Dunnéideann, a h-uile duais a b' fhiach strì air a shon. Bha e mar sin ann an deagh shao, ach gu robh a mhuineal air tùchadh, nì a bha cur iomagain air. A nis, chuir spiorad an aimhleis cagar ann am chluaisa: ma bha bàs anns a' phoit gu 'm b' fhearr dhomh aig mo charaid na agam féin e, 's thuirt mi sa' mhionaid, gu robh agamsa an sud, an aon leigheas a b' fhearr a bha r'a fhaotainn air son tùchadh-muineil.

" Ciod e sin ? " arsa esan.

" Thà," arsa mise, " an spàg ghiomaich so."

" An saoil thu," arsa esan, " an dean sin feum ? "

" Chan 'eil," arsa mise, " leigheas eile sa' *pharmacopeia* as fèrr."

Chan ann gun dragh a fhuair mi 'm facal slaopach so a shlaodadh a mach; ach bha toil agam splèamas a chur air Niall le fad is leud m' eòlais.

" Ma tha thu cinnteach," arsa esan, " gu bheil sin mar sin, tha mi coma ged a dh' fheuchainn e."

" Cinnteach ! " arsa mise, " na'm biodh tusa eòlach air sgriobhaidhean an duine ainmeil sin a bha ann o shean chitheadh tu, air son tachdadh-cléibh, tùchadh-muineil, no gainn'-analach, nach 'eil ni ann a bheir bàrr air spàg a' ghiomaich."

" Có an duine ainmeil a tha an so ? " arsa esan.

" Thà," arsa mise, " *Esculapius*."

“Sglèapaire ann no as,” arsa Niall, “ma tha leithid sin de bhuidh an spàg a’ ghiomaich, cuir an so i.”

Ann am prioba na sùl bha sud air beulaibh Nèill, ’s mise taingeil faotainn cuidhte ’s i.

An uair a chunnaic mi a’ phioc mu dheireadh dheth a’ dol as an t-sealladh, dh’ fhidir mi dhiom féin an do rinn mi an gnothach ceart; ciod ma bha mi cur an duine an cunnart a bheatha? Bha fhios agam na ’n tigeadh e ri m’ charaid cho dona ’s a thainig am fear mu dheireadh rium féin, nach biodh a chadal ach luaineach air an oidhche sin; ach ma thogair! C’ arson a bha esan cho caoin-shuarach mu m’ pheann.

An uair a bha e falbh dh’ iarr mi air a bhi cinnteach e thighinn g’am fhaicinn air an la-r-na-mhàireach; gu robh gnothach agam ris. Thuirt e gu ’n tigeadh; ach cha d’ thàinig; ’s cha d’ thàinig e air an la-na-n-earar. Bha m’ iomagain-sa fàs do-ghiùlan; ciod ma bha bàs an duine air mo làimh? Is an uair nach robh choltas air tighinn air an treas latha, bha mi ion ’s as mo chiall. Riasanaich mi ’n gnothach rium féin, ’s bha e soilleir gu leòr dhomh, ma bha olc deante, nach ann agamsa bha choire, ach aig an fhear a chuir am buaireas ’nar caraibh; ciod an gnothach a bha aige-san a bhi ’ga fhòirneadh féin air luchd-tuineachaidh na doimhne, ’s a’ togail chreach á measg chreutairean neòghlan an t-sluic; an robh ann da ach a bhi buaireadh an Fhreasdail a bhi smeachranachd r’an leithid? Air mo shon-sa dheth, ged bha fhios agam nach taitneadh an creutair uilc ri m’ chàil féin, ciod am fios a bha agam nach taitneadh e ri càil mo charaid, ’s mur an taitneadh, an ann agamsa bha choire?

Dìreach mar bha mi air mi féin fhirinneachadh anns an dòigh so, co dh’fhosgail an dorus ach an dearbh dhuine bha cur a leithid de bhruaillean orm? Tha mi ’g ràdh ribh

ged a bheirtheadh dhomh bo-laoigh air adhairc, nach cuireadh e uiread de thoilinntinn orm 's a chuir sealladh de 'n duine sin aig an ám. Cha robh fhios agam co-dhiù a thuitinn air a mhuineal, mar a b' àbhaist daibh a dheanamh o shean, no deagh stràc de 'n bhata thoirt dà. Thainig e stigh gu sunndach 's móran aige ri ràdh 's ri dheanamh; ach cha robh smid mu 'n ghiomach. Mu dheireadh, dh' fharraid mi ciamar a chaidh an giomach dhà.

"O, *first-rate*, A I ! " arsa esan.

Tha de chànainean aige 's nach 'eil e soirbh dha an cumail air leth.

"Cha d' fhuair mi riamh," arsa esan, "rud as fheàrr air son a' mhuineil; is fheudar gu robh fiacaill-fhiosachd aig an t-seann sglèapaire a fhuair a mach an leigheas sin—c' ainm a thuir thu ris ? "

"Is coma sin," arsa mise, "ma rinn a leigheas feum."

Is e bha ann nach robh fhios agamsa co-dhiù bu bheathach, no duine, no aon de dhiathan nan cinneach a bha an *Esculapius*; ach cha robh mi dol a ghabhail sin orm ri Niall.

"Is e gu dearbh," arsa Niall, "an aon rud as fheàrr a fhuair mise riamh; 's ma tha e 'n dàn domh dol gu Mòd eile, bidh spàg giomaich agam am phòca 'san earalas ciod a dh' fhaodas tachairt."

"Dean sin," arsa mise, "is cuiridh sinn air falbh am foirfeach an deagh ám a dh' iasgach nan giomach."

Tha, mar so, a h-uile ni ceart a thig gu buil cheart; ach feumaidh mi aideachadh gu bheil ni no dhà 'san t-saoghal so nach 'eil mi féin a' tuigsinn fhathast. Bidh sibh féin gu h-ùr-labhrach a' bruidhinn air saor-thoil, 's nithean mar sin, nach tuig sibh féin no duine eile; ach ciod as fheairrde duine a thoil a bhi saor ma thuiteas a h-uile ni a mach calg-dhireach an aghaidh a thoil. An uair a ni duine ionraic,

onarach, mar tha mise, toll a chladhach anns am bu mhiann leis a charaid a thuiteam, 's a thachras gur e féin a théid ann 's nach e charaid, feumaidh gu bheil rud-eigin ceàrr an àit-eigin.

Tha an gnothach so toirt am chuimhne an duine uasail sin a bha ann o shean, a chaidh suas air beinn a mhionnachadh—tut! tut! tha 'm peann so cho luaineach 's nach feith e gus am faigh mise gréim air an fhacal fhreagarrach, —a mhallachadh Chloinn Israeil, 's a bheannaich iad da-rìreadh. Chan e gu robh mhiann ormsa dochair mhór sam bith a dheanamh air Niall; ach dìreach rùbail bheag a chur 'na chliabh, a chionn e bhi cho caoin-shuarach mu m' pheann.

Slàn leibh; cha ruig sibh a leas tighinn thairis air a so, 's e fìor dhuine-usal a tha ann an Niall Orra, ged a tha mise toirt ainm an dlomhanas; ach shaoilinn gu faodadh e mo pheann a mholadh gun a choguis a shiachadh, no e féin a chur as na h-uilt air dhòigh sam bith.

Bhur faicinn slàn.

Ma tha an cairteal tombaca sin goireasach, cuiribh thugam e gun dàil.

Bhur caraid dileas,

DOMHNALL MACÈACHARN.

TAILLEAR NA MANACHAINN.

Bha tàillear ann roimhe so a chuir geall gu fuaigheadh e paidhir osan anns an eaglais air druim dearg a' mheadhon-oidhche. Aig an àm shuidhichte ràinig e an eaglais, 's bhuail e air fuaigheal nan osan. Bha an eaglais cho sàmhach ris an uaigh, 's car greis cha do thachair nì a chur grabadh air, ach an uair a bha 'n t-àm a' tighinn faisg air am bì spioradan fuadain ag gabhail cuairt air uachdar gruinnid, chual e gluasad am measg nan cnàmhan tiorma a bha fo leacan an ùrlair, agus air ball, feuch, ceann mór, liath, ag eirigh gu h-athaiseach as a' ghrunnid. Sheall an ceann air an tàillear 's thuirt e ann an guth neo-thalmhaidh :—

“ Ceann mór, fada, liath, 's e gun bhiadh, a thàilleir.”

“ Chì mì sin, 's fuaighidh mì so,” arsa an tàillear.

Is fheudar gur duine misneachail a bha anns an tàillear. Is aithne dhomh duine glé spagluinneach nach feitheadh ri tuillidh seanachais o'n cheann sin, gu sònraichte 'na leithid sin a dh' àite ; ach, gun teagamh, bha 'n geall a' sporadh an tàilleir. Ann an tiota beag, thuirt an ceann a rithist :—

“ Amhach mhór, fhada, liath, 's i gun bhiadh, a thàilleir.”

“ Chì mì sin, 's fuaighidh mì so,” arsa an tàillear.

Tha amharus agam gu robh an tàillear coltach ri mórán de mhuinntir an t-saoghail so, cearta coma cia liutha amhach a bhiodh gun bhiadh, gun deoch, fhad 's nach biodh dìth air an sgòrnain féin ; co-dhiù, chuala sinn iomradh air daoine aingidh de 'n t-seòrsa sin ; ach, buidheachas do'n Fhreasdal, chan 'eil sinne mar na cis-mhaoir sin, ged nach biodh againn ach an t-ugh gheibheadh fear-an-rathaid am plaosg. Thog an cruth oillteil sin a ghuth reasgach uair eile 's thuirt e :—

“ Cliabh mór, fada, liath, 's e gun bhiadh, a thàilleir.”

“ Chì mi sin, 's fuaighidh mi so,” arsa an tàillear.

Bha an gnothach a' fàs searbh leis an tàillear, 's thuirt e ris féin, “ ma tha chliabh falamh, cuireadh e dreamag fheoir ann, no lionadh e leis a' ghaoth-'n-ear e, ma thoilicheas e ; ciod e mo ghnathach-sa ris ; làn no falamh, có nach 'eil coma ? ” Ach ged a bha, mar so, smuain an tàilleir fearail, bha e mothachail air a' chùis gu robh a mhisneach a' lagachadh, 's gur ann mar bu luaithe bhiodh crìoch air an osan a b'fheàrr an gnothach.

“ Brù mhór, fhada, liath, 's i gun bhiadh, a thàilleir,” arsa am fear a bha thall. Cha robh aig an tàillear ach an aon fhreagairt, 's b'e sin gu faiceadh e sin, 's gu 'n deanadh e so. Ach thainig an fhreagairt sin na b' anfhainne air an uair so, oir bha e nis fìor choltach gu robh mhiann air an fhear so a chasan a thoirt as an uaigh cho math r'a choluinn ; is na'n soirbheachadh sin leis, co aige bha fhios ciod a dh' fhaodadh tachairt ? Bha 'n tàillear ag gabhail an eagail ; bha e nis a' faireachdainn tothlainn theas 'san eaglais a bha toirt fhalluis mu ghruaidhean. Bha an t-osan air bheul a bhi deas, 's bha sin cho math. Cha b' ann a chumail suas chrannalach dhuaichnidh a bha esan an sin, ach a bhuidhinn gill dha féin ; is ma bha brù an t-slogaire sin falamh, dinneadh e boitean connlaich innte ; 's mur taitinn sin rithe, ma thogair ! Ged a bha an tàillear, mar so, a' trod os iosal, cha robh e idir dlomhaíneach ; chluich e an t-snàthad mar nach do chluich tàillear riamh roimhe, 's an uair a bha e cur a' ghréim mu dheireadh 'san osan, thog am fear a bha thall a ghuth aon uair eile, 's thuirt e :—

“ Cròg mhór, fhada, liath, 's i gun bhiadh, a thàilleir.”

“ Chunnaic mi sin, 's rinn mi so,” arsa an tàillear, 's e grad leum thun an doruis ; ach air cho grad 's gu 'n d' thug an tàillear a chasan leis, bu ghraide na sin a lean a' chròg e, 's mu 'n do bhuidhinn e taobh-muigh an doruis, dh' fhag i

làrach nan cóig meur 'na phearsa far nach bu toigh leis a leigeil ris.

Mar so bhuidhinn an tàillear an geall, 's fhuair e as le a bheatha ; ach le comharra 'na chuideachd air nach bu toigh leis iomradh dheanamh. Ma 's fìor an sgeul, bha an tàillear iomadh latha 'na dhéidh sin mu 'n do shuidh e socair air bòrd, 's cha deach an cruth oillteil a chunnaic e 'san eaglais as a shùilean fhad 's a bu bheò e.

Chan 'eil mise ag creidsinn a h-uile facal de so, 's cha mhotha tha mi 'g a thuigsinn ; ach 's cinnteach gu robh rud-eigin an ceann an fhìr a chuir an rò-sgeul r' a chéile ; rud-eigin a bha toil aige shamhlachadh air an dòigh sin. Tha fhios againn gu robh sgeulachdan de 'n t-seòrsa air an gnàthachadh mar mhodh teagaisg o shean, mar a chì sinn an seann sgrìobhaidhean ; ach cìod fo na rionnagan a tha tàillear na Manachainn a' teagasg dhuinn ? duine bha cho neo-shuidhichte 'san inntinn 's gu 'n deach e air a' mheadhon-oidhche le a mhogain shuarach a thruailleadh an teampuill le a làthaireachd leibidich. Na'm biodh làn spàine de thuigse aig a' chreutair, dh' fhaodadh fhios a bhi aige nach robh àit eile ann cho cunnartach ris an eaglais air meadhon-oidhche. Nach ann an sean eaglais *Alloway* a thachair *Tam o' Shanter* air a' chòmhlan bhuidseach a theab a bheatha féin a ghiorrachadh, 's a spìon o'n rumpull earball a' chapuill a bha e marcachd ? Ma 's fìor fear-aithris an sgeoil, bha an comunn uile sin a' dannsadh gu h-iollagach anns an eaglais, agus Athair-nam-breug le plob-shionnaich fo achlais ag cumail ciuil riutha. Bha coinneamh eile de 'n cheart seòrsa an eaglais *North Berwick*, far an d'thug an t-aibhistear féin òraid ghrinn seachad, 's an d'thuirt e riu gun chùram sam bith a bhi orra, nach b' eagal daibh fhad 's a ghleidheadh iad an gruag air an cinn. Is nach ann an eaglais *Linlithgow* a chunnaic Rìgh Seumas an taibhse thug rabhadh dhà mu

dhéidhinn *Flodden*—rabhadh, gu mi-fhortanach, nach do ghabh an rìgh? Tha mi ag ràdh ribh nach rachainn do'n eaglais air a' mheadhon-oidhche ged a bheireadh an tàillear dhomh na h-osain sin a nasgaidh, 's tha mi glé fheumail orra.

Chuala mi an tàillear so air a mholadh mar dhuine treun, gaisgeil, nach cuireadh an Donas féin air amaladh. Theagamh gu bheil so ceart, ach co-dhiù is e nach d'fhuair mise cadal an raoir leis an déideadh, no gu bheil an spiolag bhrochain a ghabh mi sa' mhadainn air tionndadh gu domblas air mo ghoile, no gu bheil a' ghaoth-'n ear a' toirt caoile an Earraich orm, no math a dh'fhaoidteadh gu bheil na nithean sin uile ag co-oibreachadh, tha atharrachadh beachd agam air giùlan an tàilleir. Tha fhios againn gu bheil staid chorparra an duine, aig ám sam bith, buailteach air dreach d' a réir a chur air a smuain; is theagamh gu bheil mise, mar so, a' sealltainn air teistean an tàilleir troimh neul gruamach m' inntinn féin. Mar so, matà, cha shàr churaidh an tàillear am bheachd-sa, ach duine ladarna, ain-diadhaidh, agus cruaidh-chridheach, a ghabh os laimh gnìomh suarach a dheanamh, leis an robh an t-ionad naomh air a thruaillleadh, agus sin air son buannachd shalaich dha féin. Tha e, mar so, a' samhlachadh mòran de shluagh an t-saoghail so; iadsan a tha ro dhian air am math féin a chur air aghairt, ag gabhail fàth air gach cothrom, laghail no mì-laghail, a tha chum an sochair féin, 's ag cur am mì-shuim an dleasanais a tha mar fhiachaibh orra thaobh muinntir eile. Ciod an t-ìoghnadh ged a dh' éireadh air uairean spiorad math, no olc, a thoirt rabhaidh dhaibh?

Ach ciod a nis mu dhéidhinn dara cuspair an sgeoil? Tha sinn a' faicinn nach 'eil air ach blàth na bochdainn; gun bhiadh 'na chom, gun fheoil air fhéithean, gun smior no smuais 'na chnàmhan, 's gun chainnt 'na bheul ach cainnt na gort,—Làsarùs a' nochdadh a chreuchd an lathair an

duine shaoibhir. Chunnaic is chuala an tàillear so gun bhi air a ghluasad leud na róineig a chum iochd no tròcair. Bha chridhe criombanach, saoghalta, suidhichte air, ged thigeadh am Mac-mallachd féin le ainglean, nach robh esan a' dol a chall a ghill air an son.

Anns an inntinn dhoichiollaich 's a bheil mi aig an ám, tha mi sealltainn car fiar air an tàillear, 's a' deanamh dheth gur duine gun chridhe, gun choguis a bha ann; duine cho fuaighte r'a bhuannachd féin 's nach obadh e an teampull a thionndadh gu tigh-marsantachd na'm biodh sin a chùm a ghoireas féin. Ar leam gu 'n cuala sinn iomradh air muinntir a rinn a leithid sin roimhe, 's a fhuair an sgiùrsadh air a shon, agus, ma's math mo bheachd, chan 'eil an leithidean cho tearc 's a shaoilear.

Theagamh gu 'm bu chòir dhomh thoirt fa-near, ged is duilich leam aideachadh, gu bheil, math dh' fhaoidteadh, tàillear eile am bheachd is coireach air son trian de'n droch bharail a tha agam air tàillear na Manachainn. An uair a bha mi 'm ghille òg, bha e cur campar orm nach robh, a réir coltais, uibhir meas aig muinntir eile orm 's a bha agam orm féin. An déidh dhomh breithneachadh air an nì, b' e an co-dhunadh gus an d' thainig mi, gur e nach robh mi air mo sgeadachadh ann an éideadh grinn a bu choireach, 's mar sin, gu robh e buileach feumail deise de 'n chlò a b'fhearr a thig á Sasunn fhaotainn ma bha dùil agam meas o dhaoine eile. Ach ciamar a bha an deise sin r'a faotainn? Cha robh de dh' airgiod ann am sporan na phaigheadh air son currachd-oidhche do bhreac-an-t-sìl. Cha robh comas air; cha robh 'san t-sealladh, matà, ach gu'm b'eiginn dol troimh an t-saoghal gun mheas, gun urram mar a b'fhearr a dh'fhaodainn. Dìreach mar a bha mi 'n déidh an gnothach a shuidheachadh mar so, ciod a thachair ach am buaireadair féin ann an iochd tàilleir a thighinn am rathad 'gam cho-éigneachadh

gu deise aodaich a cheannach uaithe. Thuirt mi ris nach robh airgid agam ; ach cha deanadh sin mùthadh sam bith leis-san ; bheireadh e dàil dhomh gus am biodh e freagarrach dhomh a phàigheadh. Dh' aontaich mi leis a so, 's dh' òrduich mi an deise. Thainig an deise gun mhóran dàlach, 's glé ghoirid 'na déidh, thainig an cunntas ; 's cha b' fhada 'na dhéidh sin gus an d' thàinig an tàillear. Thàinig is thàinig e, uair is uair ; is dìreach mar thachair do thannasg na Manachainn a thaobh cainnt, cha robh de chainnt aig an tàillear, ach cunntas mór, fada, liath, calp is riadh gun phàigh-eadh ; co-dhiù, b'e sin suim a chòmhradh air gach turus, gus an robh mí ion 's as mo chiall. Thuirt mi ri bean an tighe 'san robh mi fuireachd aig an ám gun an duine sin a leigeil a stigh air an dorus a rithist. “ Ciod a their mi ris ma thig e ? ” arsa ise. “ Abair ris nach beò mi ; gu 'n deach mo bhàthadh an Luba-nan-gèadh ; rud sam bith a thoilicheas tu, ach gun a leigeil a stigh.” Thainig e uair no dhà gun faotainn a stigh ; ach cha robh mo laochan a' dol a leigeil dheth a' ghnòthaich mar sin ; thòisich e air tachairt orm air an t-sràid, 's e, ma b' fhìor e féin, air a cheum a' dol taobh-eigin eile ; ach ciod air bith ceàrn de'n bhaile 'sam bithinn, thachradh an tàillear orm, dìreach mar gu 'n éireadh e as a' ghrunnnd a dh' aona ghnòthach a chumail còmhdhail rium. Tha e air a ràdh gur e gaol an airgid freumh gach uilc. Tha amharus agam nach robh am fear a thuirt so air a gheur-leanmhuinn mar bha mise ; na'm bitheadh chuireadh e car eile 'san ràdh sin. Na smaintean a bu mhiosa thainig riamh am cheann, bha iad air an deachdadh, cha b' ann le gaol ach le cion an airgid. Na'm biodh an t-airgid agam, phàighinn an tàillear gu suilbhir, 's cha bhiodh tuillidh mu dhéidhinn ; ach a thaobh cion an airgid, 's ann a smuaintich mi a mhealladh leam do chùil uaighnich agus cur as da ; ach bha gad na croiche tuillidh 's dlùth d'a leithid sin de chaithe-

aimsir. Smuaintich mi an sin ciamar a b' urrainn domh bristeadh a stigh do'n bhanc, 's a thoirt leam á sin na phàigheadh an tàillear; ach bha fhios agam gu 'm beireadh na maoir orm mu'n ruiginn ceann m' uidhe; leughadh iad air clàr mo bhathais cìod a bha air m' aire, 's chuireadh iad an sàs mi. O! air son crith-thalmhainn a chrathadh an tàillear as a sheiche, no oiteag lom, gheur, iomaghaoith a sguabadh e bhàrr aghaidh na talmhainn, 's a dh' fhàgadh e far an sguir an t-aingidh de bhuaireas, 's a faigh an claoidhte fois! Cha d' thàinig crith-thalmhainn no iomaghaoth a thoirt fuasglaidh dhòmhsa; 's cha robh air ach an tàillear a phàigheadh mar a b' fheàrr a b' urrainn domh. An déidh a h-uile car, ged bha an tàillear leamh, cha robh e tagairt ach an nì a bha dligheach dha; is theagamh nam bìthinn-sa na bu ghaolaiche mu'n airgìod na bhà mi, gu 'm biodh e na b' fhasa dhomh an tàillear a phàigheadh.

Bha aon nì a dh'fhòghluim mi uaithe mu 'n d'fhuair mi cuidhte 's e; is b'e sin nach d'ardaich an deise mi am shùilean féin; 's cha mhò a dh' fhairich mi gu robh a' bheag tuillidh de mheas aig muinntir eile orm air a tàillibh. Theagamh gu robh so mar bu chubhaidh; gur ann air an duine féin is còir am meas a bhith, 's nach ann air aodach. Thuirt Solamh 'na ghliocas, gu'n dean làmh an dìchiollaich beairteach; ach cìod a theireadh e ris an tàillear na'm faigheadh e 'san teampull e gu dìchiollach a' fuaigheal osain? Na'm biodh Solamh an làthair 'nar latha-ne, chitheadh e na mìltean a' saòithreachadh gu dìchiollach, moch is anmoch, air son na ghleidheas ach gann an deò 'nan cuirp, gun luaidh air beairteas. Bha tàillear na Manachainn, a réir coltais, dìchiollach gu leòr a' fuaigheal nan osan, 's chan ann air son a dhìchill a tha mise cur-iomchair air, ach air son nach bu dìchioll laghail a bha ann. Tha amharus agam nach robh 's a' chruth reangach, dhuaichnidh a thachair air

'san eaglais, ach agartas ciontach a choguis féin ag éirigh suas 'na aghaidh, 's a' leigeil ris da air cho dìchiollach 's gu'n saothricheadh e air son buannachd eucoraich, gur ann gu staid lom, fhalamh a thigeadh e mu dheireadh. Tha dìchioll an deagh dheanadas ion-mholta, ach cia liutha duine bochd a tha saothreachadh glé dhìchiollach, o thoiseach gu deireadh a latha, air son a lom bheò-shlaint gun sùil ri beairteas, a dh' aindeoin gràiteannais Sholaimh. Aig a' cheart ám, tha móran 'nar measg a tha sealbhachadh mór-bheairteis air son nach do shaothraich 's nach do shnìomh iad. B' fhearr gu robh an gnothach air atharrach, 's gu faigheadh gach neach duais a réir a shaoithreach, ach theagamh gu bheil na nìthean sin air am filleadh a stigh anns na laghannan nàduir sin a tha riaghladh na cruinne; is nach 'eil feum a bhi strì ri 'n leasachadh. Biodh sin mar dh' fhaodas e, tha aon nì a fhuair mí mach leam féin, no, mar theireadh Solamh, " a thug mi fa-near fo 'n ghréin; " is e sin, gu bheil pailteas airgid 'san sporan fìor ghoireasach air uairean. Chan 'eil mar sin diomb orm riùsan aig a bheil e; tha fhìos agam air mo chosd gur e domblas na seirbhe bhi as eugmhais.

Theirinn, 'san dealachadh, riùsan aig a bheil an uair a chí iad làmh an fheumannaich sìnte mach, gun iad a ghabhail seachad air an taobh eile. Tha làmh an fheumannaich fada, ruigidh i air àitean anns nach 'eil iarraidh oirre, 's tha i buailteach, air uairean, gu làrach a cròige fhàgail an nì no dhà a thuillidh air leth-deiridh an tàilleir. Is feàrr dhaibh leis a sin frithealadh air guth na h-uireasbhuidh na dol troimh an t-saoghal le comharra na tàmailt 'nan cuideachd.

A' CHRIOCH.

PUBLICATIONS OF AN COMUNN GAIDHEALACH

VOICES FROM THE HILLS (1927 Feill Book)—A compilation of Gaelic and English articles by eminent authors, bearing on the work of An Comunn. Edited by John MacDonald, M.A. Price 6s 6d. Postage, 9d.

BARDACHD GHAIIDLIG. Specimens of Gaelic Poetry from 1550 A.D. to 1900 A.D. Edited by Professor W. J. Watson, LL.D., Edinburgh. Price, 3s. 6d. Postage, 6d.

ROSG GAIDLIG. Specimens of Gaelic Prose from 1000 A.D. to present day. Edited by Professor W. J. Watson, LL.D., Edinburgh. Price, 3s. 6d. Postage, 6d.

SAR ORAIN. Three Poems—"Luinneag MhicLeoid," "Birlinn Chlann Raghnaill" and "Moladh Beinn Dobhrain." Edited and annotated by Angus MacLeod, B.Sc., Rector, Oban High School. Price, 3s. Postage, 3½d. extra.

GNATHASAN CAINNTE (Gaelic Idioms).—Collection by Duncan MacDonald, Sandwickhill. Price, 1s. 6d. Postage, 2d.

ELEMENTARY COURSE OF GAELIC (Reid's).—Edited by Norman MacLeod, M.A. 5th Edition. Price, 2s. 6d. Postage, 3d.

AN SEANACHAIDH.—Selected stories from Campbell's Popular Tales of the West Highlands, edited by Lachlan MacKinnon, M.A. Price, 2s. 6d. Postage, 2½d. extra.

AN CUAIRTEAR.—A collection of extracts in prose and poetry for learners of Gaelic. Price, 3d. Postage, 1d.

NEIL SHAW, Secretary, 131 West Regent Street, Glasgow.

x

